

WÓJT GMINY WOHYŃ

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WOHYŃ

CZEŚĆ I – UWARUNKOWANIA

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR
RADY GMINY WOHYŃ
Z DNIA

Siedlce, 2023 r.

Spis treści

I. Wstęp	5
1. Podstawy opracowania Studium	5
2. Zawartość dokumentu	5
II. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu	6
1. Położenie gminy	6
2. Dokumenty planistyczne	6
2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	7
2.2. Miejscowe plany.....	8
III. Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony	8
IV. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego	8
1. Usytuowanie gminy oraz uwarunkowania regionalne i krajowe	8
1.1. Położenie fizycznogeograficzne.....	8
1.2. Położenie gminy w stosunku do obszarów chronionych i systemów przyrodniczych.....	13
2. Uwarunkowania środowiskowe	16
2.1. Tektonika, budowa geologiczna i warunki gruntowe	16
2.2. Hipsometria i rzeźba terenu.....	18
2.3. Pokrywa glebowa	19
2.4. Wody podziemne i powierzchniowe oraz ich jakość	22
2.5. Wody powierzchniowe i ich jakość.....	26
2.6. Klimat.....	28
2.7. Szata roślinna	31
2.8. Fauna	33
2.9. Przyrodnicze obiekty i obszary objęte ochroną.....	34
2.9.1. Obszary Natura 2000.....	34
2.9.2. Użytki ekologiczne.....	35
2.9.3. Pomniki przyrody.....	35
2.10. Pozostałe przyrodnicze obiekty i obszary	36
2.11. Walory krajobrazowe i kulturowe.....	37
2.12. Ekologia krajobrazu	38
2.13. Zasoby przyrodnicze	40
2.13.1. Zasoby energii odnawialnej	40
Energia wiatrowa.....	40
Energia słoneczna.....	43
Energia z biomasy.....	47
2.13.2. Zasoby leśne.....	49
2.13.3. Rolnicza przestrzeń produkcyjna.....	49
3. Źródła zagrożeń środowiska – obszary problemowe	51
3.1. Uciążliwość akustyczna	51
3.2. Zanieczyszczenie powietrza	54
Ozon O ₃	54
Pył PM ₁₀	55
Pył PM _{2,5}	55
Benzo(a)piren w pyłe PM ₁₀	55
3.3. Obszary wymagające regulacji stosunków wodnych.....	56

3.4.	Promieniowanie elektromagnetyczne.....	57
3.5.	Odpady	57
3.6.	Obszary zdegradowane przez przemysł	58
3.7.	Obszary zagrożone poważnymi awariami, w tym awariami przemysłowymi	58
3.8.	Obszary nienadające się do dalszego rolniczego wykorzystania	58
V.	Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego	
	i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	59
1.	Dziedzictwo kulturowe.....	59
1.1.	FOLWARK BOJANÓWKA	59
1.2.	WIEŚ BEZWOLA.....	60
1.3.	WIEŚ KRUSZEW– SUCHOWOLA – ZAWOINKA	62
1.4.	WIEŚ LISIOWÓLKA	65
1.5.	WIEŚ OSSOWA	67
1.6.	WIEŚ OSTRÓWKI	69
1.7.	FOLWARK – PLANTA	72
1.8.	WIEŚ WOHYŃ	73
2.	Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków:	82
3.	Obiekty i zespoły wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków:	83
4.	Zabytki archeologiczne w ewidencji zabytków	84
VI.	Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenie	
	przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych.....	90
VII.	Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców,	
	w tym ochrony ich zdrowia oraz zapewnienia dostępności osobom	
	ze szczególnymi potrzebami zgodnie z uniwersalnym projektowaniem	90
1.	Rynek pracy.....	90
2.	Rolnictwo	96
3.	Zasoby i warunki mieszkaniowe	98
4.	Szkolnictwo podstawowe i wychowanie przedszkolne.....	99
5.	Kultura.....	100
6.	Sport	100
7.	Turystyka.....	100
8.	Zdrowie i opieka społeczna	100
VIII.	Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia	101
1.1.	Uwarunkowania wynikające z obszarów szczególnego zagrożenia powodzią... ..	101
1.2.	Uwarunkowania wynikające z obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.	103
IX.	Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy – analizy	
	ekonomiczne, środowiskowe i społeczne	104
1.	Analizy ekonomiczne	104
2.	Analizy środowiskowe	106
3.	Analizy społeczne i demograficzne.....	108
3.1.	Liczba ludności i jej zmiany.....	108
3.2.	Struktura ludności według wieku i jej przekształcenia	109
3.3.	Ruch naturalny i wędrownicy ludności w latach 2010–2020.....	111
3.4.	Rozmieszczenie ludności i zmiany w tym rozmieszczeniu w latach 2002-2011 i 2014-2020	113
3.5.	Prognoza ludności gminy Wołyń do 2050 roku	115
4.	Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy	117
5.	Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	121

5.1.	Zapotrzebowanie na nową zabudowę.....	123
5.1.1.	Zabudowa mieszkaniowa	123
5.1.2.	Zabudowa usługowa.....	125
5.1.3.	Zabudowa produkcyjna, składy i magazyny	126
5.1.4.	Zabudowa letniskowa.....	127
5.1.5.	Produkcja energii ze źródeł odnawialnych – fotowoltaika.	127
5.2.	Chłonność obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej..	128
5.2.1.	Delimitacja obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych.	129
5.2.2.	Szacunkowa chłonność terenów o w pełni ukształtowanej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wg rodzajów zabudowy.....	129
5.3.	Chłonność obszarów posiadających obowiązujące plany miejscowe znajdujących się poza obszarami o zwartej ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.....	133
5.4.	Chłonność obszarów o zwartej w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	137
5.5.	Podsumowanie bilansu terenów	138
X.	Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów.....	140
XI.	Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych	140
XII.	Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.....	141
XIII.	Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.	141
XIV.	Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	142
XV.	Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.....	142
1.	System komunikacji w gminie	142
1.1.	Układ drogowy	142
1.2.	Kolej.....	145
1.3.	Transport, komunikacja zbiorowa i indywidualna.	145
1.4.	Zaplecze techniczne motoryzacji.	146
2.	Zaopatrzenie w wodę.....	146
3.	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	147
3.1.	Oczyszczanie ścieków	148
3.2.	System odprowadzania ścieków.....	149
4.	Gospodarka odpadami	150
5.	Zaopatrzenie w gaz ziemny i ciepło	151
6.	Elektroenergetyka.....	153
6.1.	Uwarunkowania zewnętrzne	153
6.2.	Uwarunkowania wewnętrzne	153
7.	Odnawialne źródła energii.....	153
XVI.	Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych	153
XVII.	Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej	154

I. Wstęp

1. Podstawy opracowania Studium

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń zostało wykonane w Pracowni Zagospodarowania Przestrzennego. Jolanta Branowska z siedzibą w Siedlcach zgodnie z umową zawartą w Wohyniu dnia 1 kwietnia 2021 roku pomiędzy Pracownią Zagospodarowania Przestrzennego. Jolanta Branowska a Gminą Wohyń.

Autorzy opracowania:

- mgr Jolanta Branowska – uprawnienia do projektowania w planowaniu przestrzennym nr 1446/94,
- inż. Karol Zalewski – uprawnienia do projektowania na podstawie art. 5 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2023 poz. 977 ze zmianami)
- dr Stefan Białczak
- mgr inż. Halina Dłuska
- mgr inż. Ewa Kaczor
- mgr Dorota Zajac

Dokument jest realizacją Uchwały Nr IX/44/19 Rady Gminy Wohyń z dnia 21 czerwca 2019 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń.

Studium zostało opracowane zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2023, poz. 977 ze zmianami), Ustawą z dnia 7 lipca 2023 roku o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 1688) oraz stosownymi przepisami wykonawczymi.

2. Zawartość dokumentu

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń zawiera następującą dokumentację:

- 1) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń – uchwalane przez Radę Gminy:
 - tekst składający się z części I „Uwarunkowania” i części II „Kierunki” stanowiący zał. Nr 1 do uchwały,
 - „Uwarunkowania” rysunek nr 1 w skali 1:25000 stanowiący zał. nr 2 do uchwały,
 - „Kierunki” rysunek w skali 1:25000 stanowiący zał. nr 3 do uchwały.
- 2) Prognozę oddziaływania na środowisko do projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wojcieszków nie podlegającą uchwaleniu:
 - tekst;
 - załącznik graficzny – rysunek w skali 1:25000.

Niniejszy dokument zmienia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń przyjęte Uchwałą Nr XX/120/2000 Rady Gminy Wohyń z dnia 28 grudnia 2000r. zmienionego Uchwałą Nr XXII/111/2012 Rady Gminy Wohyń z dnia 30 października 2012.

Obecna zmiana uwzględnia:

- zakres i formę opracowania studium określone w przepisach, które weszły w życie po 2012 roku,

- przepisy odrębne, które weszły w życie po 2012 roku,
- uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych określonych w dokumentach nadrzędnych i powiązanych,
- lokalne uwarunkowania ekonomiczne i gospodarcze gminy,
- wnioski złożone do studium oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

II. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu

1. Położenie gminy

Wohyń to gmina wiejska o powierzchni 178km². Gmina położona jest w północnej części województwa lubelskiego w powiecie radzyńskim i sąsiaduje:

- od północy z gminą Drelów,
- od północnego-wschodu z gminą Komarówka,
- od południowego-wschodu z gminą Milanów,
- od południa z gminą Siemień,
- od południowego-zachodu z gminą Czemierniki,
- od zachodu z gminą Radzyń Podlaski.

Gmina podzielona jest na 17 sołectw: Bezwola I, Bezwola II, Bojanówka, Branica Kolonia, Branica, Kuraszew, Lisiowólka, Ossowa, Ostrówki, Planta, Suchowola, Suchowola Kolonia, Świerże, Wohyń I, Wohyń II, Wólka Zdunkówka, Zbulitów Mały.

Najbliższe miasta to:

- Radzyń Podlaski – 12 km na zachód,
- Łuków – 38 km na północny-zachód,
- Międzyrzec Podlaski – 27 km na północ,
- Biała Podlaska – 56 km na północny-wschód,
- Siedlce – 70 km na północ,
- Lublin (miasto wojewódzkie) 70 km na południe.

Powiązania komunikacyjne o znaczeniu krajowym i regionalnym odbywają się poprzez drogę krajową nr 63 Łuków – Sławatycze oraz linię kolejową relacji Łuków – Lublin.

Obszar Gminy jest równinny, miejscami lekko pofalowany, przecięty na północy doliną Białki, na południowym zachodzie doliną Tyśmienicy. Najniższy punkt leży w dolinie Tyśmienicy – 134,6 m n p m, najwyższy w centralnej części obszaru – 165,7 m n p m. Gmina znajduje się poza systemem powiązań przyrodniczych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym.

2. Dokumenty planistyczne

Obowiązujące dokumenty planistyczne:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń przyjęte Uchwałą Nr XX/120/2000 Rady Gminy Wohyń z dnia 28 grudnia 2000r. zmienione Uchwałą Nr XXII/111/2012 Rady Gminy Wohyń z dnia 30 października 2012.
2. Plany miejscowe pokrywające w 100% obszar gminy Wohyń:

- 2.1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń przyjęty Uchwałą Nr X/59/2003 Rady Gminy Wohyń z dnia 25 listopada 2003 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 15, poz. 472 z dnia 11 lutego 2004 r.).
- 2.2. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń przyjęta Uchwałą Nr XXXIV/167/2010 Rady Gminy Wohyń z dnia 24 marca 2010 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 46, poz. 973 z dnia 23 kwietnia 2010 r.).
- 2.3. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń w zakresie lokalizacji ropociągu oraz jego strefy bezpieczeństwa przyjęta Uchwałą Nr XXII/113/2012 Rady Gminy w Wohyń z dnia 30 października 2012 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego, poz. 4538 z dnia 27 grudnia 2012 r.).

2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wohyń było uchwalone w 2000 roku. Sporządzono jedną zmianę w 2012. Dotyczyła ona lokalizacji ropociągu ze strefą bezpieczeństwa. Sporządzono ujednolicony rysunek studium.

W obowiązującym ujednoliconym Studium wskazuje się: „Najważniejszym założeniem polityki rozwoju przestrzennego gminy Wohyń jest priorytetowe traktowanie funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego – jako podstawy zrównoważonego rozwoju przestrzennego gminy. Zatem nadrzędnym celem rozwoju przestrzennego gminy jest ochrona wartości przyrodniczych oraz dążenie do przywrócenia równowagi ekologicznej, a więc kształtowanie optymalnej struktury użytkowania terenów i ładu przestrzennego”.

Studium wyróżnia następujące strefy funkcjonalne:

- Obszary rolniczo-osadnicze „RO”
- Obszary rolniczo-rekreacyjne „RT”
- Obszary rolnicze „RP”
- Tereny leśne „L”
- Wody otwarte powierzchniowe
- Obszary zorganizowanej działalności inwestycyjnej „G”
- oraz tereny:
- Tereny specjalne obrony cywilnej „OC”
- Tereny istniejących cmentarzy
- Tereny istniejących usług oświaty „UO”
- Tereny istniejących usług kultury „UK”
- Tereny istniejących usług zdrowia „UZ”

Wskazane też są strefy realizacji inwestycji:

- Obszary mieszkaniowe z usługami (bez oznaczenia literowego)
- Obszary przemysłu i składów „P”
- Obszary powierzchniowej eksploatacji surowców „PE”
- Oczyszczalnie ścieków „NO”
- Wysypiska śmieci „NU”

Studium zawiera obszerne opisy celów, strategii, priorytetów i programów rozwojowych gminy.

2.2. Miejscowe plany

Trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego pokrywają powierzchnię całej gminy. Plan obejmujący obszar gminy w granicach administracyjnych był sporządzony w oparciu o przepisy nieobowiązującej już ustawy z 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym. Dwie zmiany do planu obejmujące wybrane fragmenty obszaru zostały opracowane już zgodnie z obowiązującą ustawą z 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W oparciu o te plany można nadal dokonywać zagospodarowania terenu zgodnie z funkcją w nich określoną. O ile jednak pojawiają się potrzeby inwestycyjne niezgodne z obowiązującym planem konieczna będzie jego zmiana.

III. Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony

Gmina Wołyń jest gminą rolniczą. Na terenie gminy zachował się czytelny układ dolin rzecznych, zwarte kompleksy leśne oraz duże obszary niezabudowane pozostające w rolniczym wykorzystaniu. Warunki fizjograficzne miały decydujący wpływ na rozwój osadnictwa. Sieć osadnicza jest dobrze rozwinięta. Tworzą ją wsie o bardzo różnej wielkości, charakterze zabudowy i poziomie rozwoju. Wykształciły się trzy rejony:

- na północ od doliny Białki z największą wsią Ostrówki,
- centralna część gminy – między doliną Białki, dużym kompleksem leśnym od wschodu i pasem lasów od południowego- zachodu ze wsią gminną Wohyniem w centrum,
- między pasem lasów od północnego wschodu i doliną Tyśmienicy od południowego- zachodu z największymi wsiami Suchowolą i Kuraszewem.

Wszystkie wsie są dobrze powiązane z miejscowością gminną położoną w centrum gminy.

Architektura nowych budynków w większości nawiązuje gabarytami i detalem do tradycji tego terenu.

Na obszarze całej gminy obowiązują plany miejscowe. Plany zawierające przepisy regulujące zasady zabudowy i zagospodarowania terenu stanowią podstawę ochrony ładu przestrzennego.

Można stwierdzić, że ład przestrzenny na terenie gminy nie został naruszony w sposób zasadniczy, uniemożliwiający kontynuację tradycji i kształtowanie przestrzeni zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

IV. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego

1. Usytuowanie gminy oraz uwarunkowania regionalne i krajowe

1.1. Położenie fizycznogeograficzne

Obszar Gminy Wołyń położony jest w północnej części województwa lubelskiego, na terenie powiatu radzyńskiego. Od północy gmina graniczy z gminami Drelów i Komarówka Podlaska, od południa z gminami Czemierniki i Siemień, od wschodu z gminą Milanów, zaś od zachodu z gminą wiejską Radzyń Podlaski.

Powierzchnia gminy wynosi 17 820,20 ha, co stanowi ponad 18% powierzchni powiatu radzyńskiego.

Według seryjnych map geologicznych Polski, udostępnianych przez Państwowy Instytut Geologiczny Państwowego Instytutu Badawczego Gmina Wohyń swoim obszarem ulokowana jest w obrębie trzech głównych arkuszy:

- nr 641 Wohyń (godło arkusza M-34-10-D), na obszarze którego położona jest największa część gminy Wohyń,
- nr 604 Międzyrzec Podlaski (godło arkusza M-34-10-B), obejmującego skrajnie północną część gminy (obręb Ostrówki),
- nr 640 Radzyń Podlaski (godło arkusza M-34-10-C), obejmującego zachodnią część gminy, wraz z doliną rzeki Tyśmienica, (część obrębów: Lisiowólka, Bojanówka, Wohyń, Branica Suchowolska, Kuraszew, Suchowola oraz w całości obręby Zbulitów Mały, Branica Suchowolska Parcela, Świerże).

Ponadto, skrajnie południowy fragment gminy położony jest na obszarze arkusza nr 677 Leszkowice (godło arkusza M-34-22-A) (powierzchnia tego arkusza wynosi ok. 22 km²).

Obszar arkusza nr 641 Wohyń położony jest w zachodniej części Polesia (J. Kondracki, 1998). Ograniczają go współrzędne geograficzne: 22°45' i 23°00' długości geograficznej wschodniej oraz 51°40' i 51°50' szerokości geograficznej północnej.

Szczegółowa regionalizacja fizycznogeograficzna (z uwzględnieniem terenu gminy Wohyń) przedstawia się następująco:

Tabela 1 Regionalizacja fizycznogeograficzna Obszaru arkusza nr 641 Wohyń

megaregion:	Niż Wschodnioeuropejski
provincja:	Niż Wschodniobałtycko-Białoruski
podprovincja:	Polesie
makroregion:	Polesie Zachodnie
mezoregion:	Zakłęśłość Łomaska Równina Kodeńska Pradolina Wieprza

Teren gminy w obszarze tego arkusza znajduje się w granicach trzech mezoregionów. Zdecydowanie największa jej część, wschodnia, południowa i centralna, położona jest w obrębie Równiny Kodeńskiej (845.12). Skrajnie północna część zlokalizowana jest w obrębie Zakłęśłości Łomaskiej (845.11). Skrajnie wschodnia i południowo-wschodnia część w obrębie Pradolina Wieprza (318.97).

Zakłęśłość Łomaska to piaszczysta, podmokła i zatorfiona równina, osiągająca wysokość od 140 do 160 m n.p.m. W mezoregionie znajduje się gęsta sieć wodna, którą tworzą głównie sztuczne ciek. Lasy charakteryzują się średnio żyznymi siedliskami. Dominującymi utworami geologicznymi w mezoregionie są piaski rzeczne tarasów akumulacyjnych i gliny zwałowe. Dominującym typem krajobrazu naturalnego są równiny poleskie.

Równina Kodeńska stanowi równinę pokrytą zdenudowaną gliną zwałową z częściowo zalegającymi zwydmionymi piaskami. Równina ta położona jest na północno-wschodnim skraju Polesia Lubelskiego, na zachód od Bugu, pomiędzy dolinami Zielawy, Krzny i Bugu.

Pradolina Wieprza obejmuje dolny bieg tej rzeki oraz jej dopływu Tyśmienicy, łącząc się na północy z Zakłęśłością Łomaską. Pradolina ma około 70 km długości i 4-6 km

szerokości, 350 km² powierzchni, która oddziela położoną na południu Wysoczyznę Lubartowską od Wysoczyzny Żelechowskiej na północy. Uznana jest za obszar chronionego krajobrazu. Jedynym miastem mezoregionu jest Kock (J. Kondracki 1998). W czasie zlodowacenia warciańskiego odprowadzała wody glacjafluwialne do dorzecza Prypeci. Krajobrazem naturalnym mezoregionu jest równina zalewowa będąca jednym z gatunków krajobrazu akumulacyjnego den dolin. Jej konstytutywnymi cechami są: płytkie wody podziemne i okresowe zalewy, dominacja mad, a także przewaga siedlisk łągowych (Richling, Dąbrowski 1995).

Obszar arkusza nr 604 Międzyrzec Podlaski (godło arkusza M-34-10-B) rozciąga się między 22°45' a 23°00' długości geograficznej wschodniej oraz 51°50' a 52°00' szerokości geograficznej północnej. Jego powierzchnia wynosi około 333 km².

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym jego obszar leży na styku dwóch makroregionów – Niziny Południowopodlaskiej i Polesia Zachodniego należących do dwóch prowincji – Nizu Środkowoeuropejskiego i Nizu Wschodniobałtycko-Białoruskiego (Kondracki, 2002).

Większość obszaru arkusza położona jest w mezoregionie Zakłęśłości Łomaskiej należącej do makroregionu Polesia Zachodniego. Niewielki fragment arkusza na południe od rzeki Białki obejmuje mezoregion Równiny Parczewskiej, natomiast jego północno-zachodni skrawek należy do mezoregionu Równina Łukowska wchodzącej w skład makroregionu Niziny Południowopodlaskiej.

Szczegółowa regionalizacja fizycznogeograficzna (z uwzględnieniem terenu gminy Wołyń) przedstawia się następująco:

Tabela 2 Regionalizacja fizycznogeograficzna Obszaru arkusza nr 604 Międzyrzec Podlaski

megaregion:	Niż Wschodnioeuropejski
prowincja:	Niż Wschodniobałtycko-Białoruski
podprowincja:	Polesie
makroregion:	Polesie Zachodnie
mezoregion:	Zakłęśłość Łomaska

Obszar arkusza nr 640 Radzyń Podlaski (godło arkusza M-34-10-C) zawarty jest między współrzędnymi geograficznymi: 22°30'00" a 22°45'00" długości geograficznej wschodniej oraz 51°40'00" a 51°50'00" szerokości geograficznej północnej.

Pod względem geograficznym obszar arkusza Radzyń Podlaski położony jest na pograniczu dwóch prowincji – Nizu Środkowoeuropejskiego (podprowincji Nizin Środkowopolskich) i Nizu Wschodniobałtycko-Białoruskiego (podprowincji Polesie). Jednostką niższego rzędu, w obrębie Nizin Środkowopolskich, jest makroregion Nizina Południowopodlaska, obejmujący w granicach arkusza mezoregion Równina Łukowska, Pradolina Wieprza i Wysoczyzna Lubartowska. Wschodnia część arkusza znajduje się w podprowincji Polesie – w makroregionie Polesie Zachodnie, który reprezentowany jest tu przez mezoregion Zakłęśłość Łomaska i Równina Parczewska (Kondracki, 2001).

Szczegółowa regionalizacja fizycznogeograficzna (z uwzględnieniem terenu gminy Wołyń) przedstawia się następująco:

Tabela 3 Regionalizacja fizycznogeograficzna Obszaru arkusza nr 640 Radzyń Podlaski

megaregion:	Pozaalpejska Europa Środkowa Niż Wschodnioeuropejski
prowincja:	Niż Wschodniobałtycko-Białoruski

	Niż Środkowoeuropejski
podprowincja:	Polesie Niziny Środkowopolskie
makroregion:	Polesie Zachodnie Nizina Południowopodlaska
mezoregion:	Zakłęśłość Łomaska Równina Kodeńska Pradolina Wieprza Wysoczyzna Lubartowska

Wysoczyzna Lubartowska jest zdenudowaną równiną morenową, sięgającą wysokości od 170–180 do maksymalnie 200 m n.p.m. Na Wysoczyźnie Lubartowskiej występują polodowcowe ostańce żwirowe (wzniesień powstałych w wyniku procesów wietrzenia i erozji oraz procesów denudacyjnych). Przez teren regionu przepływa rzeka Wieprz, a na północnym wschodzie leżą jego dwa główne jeziora: Firlej i Kunów (na Obszarze Chronionego Krajobrazu Pradoliny Wieprza).

Obszar arkusza nr 677 Leszkowice (godło arkusza M–34–22–A) zawarty jest między współrzędnymi geograficznymi: 22°30'00" a 22°45'00" długości geograficznej wschodniej oraz 51°30'00" a 51°40'00" szerokości geograficznej północnej.

W układzie administracyjnym omawiany obszar położony jest w północnej części województwa lubelskiego. Przeważająca (środkowa i zachodnia) część terenu objętego arkuszem należy do powiatu lubartowskiego, gmin: Ostrówek (w całości w granicach arkusza), Niedźwiada, Lubartów, Firlej, Kock oraz Ostrów Lubelski i Kamionka (niewielkie fragmenty). Północno–wschodnie tereny znajdują się w obrębie dwóch powiatów – w części północnej jest to powiat radzyński (gminy: Czemierniki, Borki i Wohyń), a wschodnia część arkusza przynależy do powiatu parczewskiego (gmina Siemień).

Pod względem geograficznym obszar arkusza Leszkowice położony jest na styku dwóch prowincji – Nizu Środkowoeuropejskiego (podprowincji Nizin Środkowopolskich) i Nizu Wschodniobałtycko–Białoruskiego (podprowincji Polesie). Jednostką niższego rzędu, w obrębie Nizin Środkowopolskich, jest makroregion Nizina Południowopodlaska, obejmujący w granicach arkusza mezoregion Pradolina Wieprza i Wysoczyzna Lubartowska. Wschodnia, niewielka część arkusza znajduje się w podprowincji Polesie – w makroregionie Polesie Zachodnie, który reprezentowany jest przez mezoregiony Równina Parczewska i Zakłęśłość Sosnowicka (Kondracki, 2001).

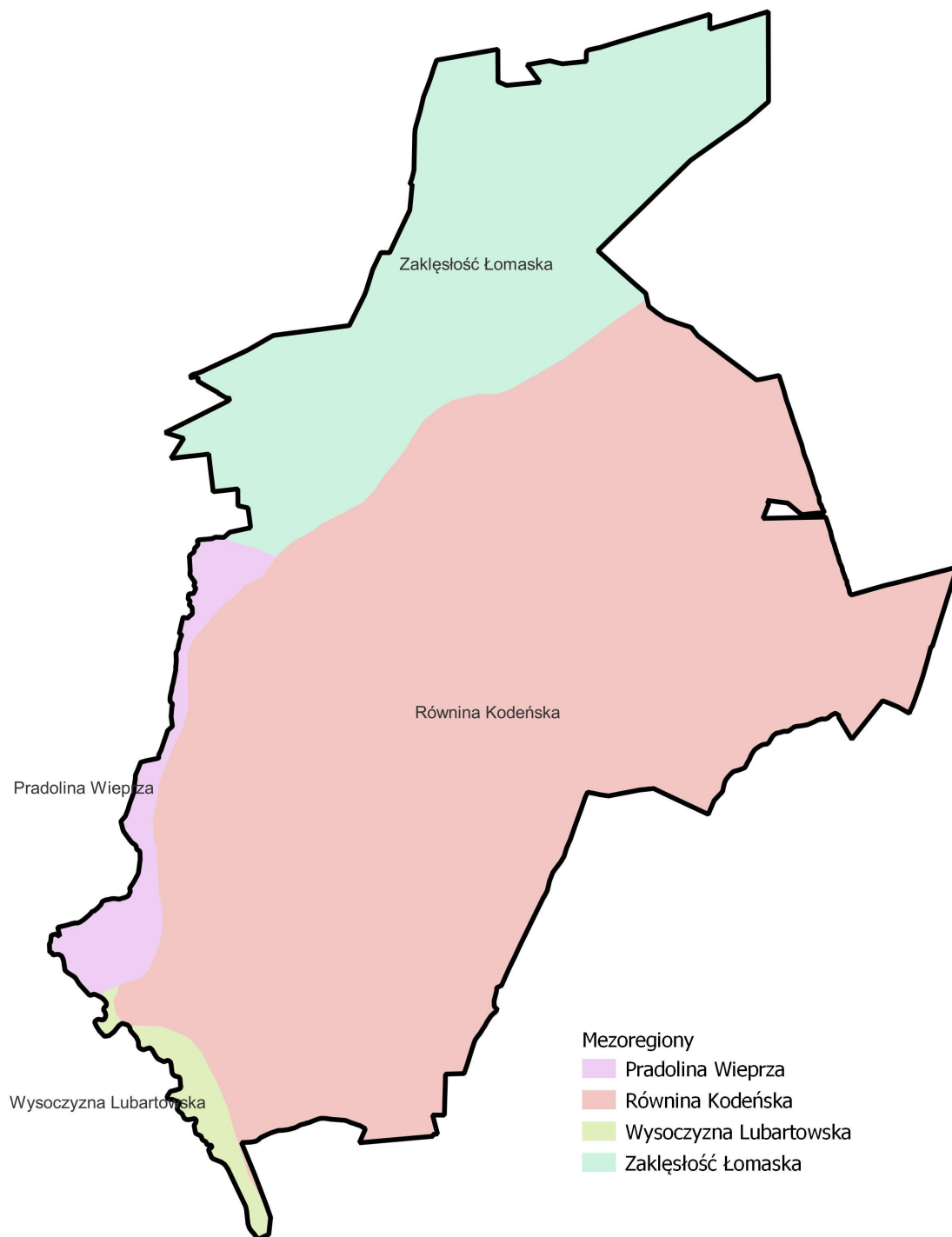
Szczegółowa regionalizacja fizycznogeograficzna (z uwzględnieniem terenu gminy Wohyń) przedstawia się następująco:

Tabela 4 Regionalizacja fizycznogeograficzna Obszaru arkusza nr 677 Leszkowice

megaregion:	Pozaalpejska Europa Środkowa
prowincja:	Niż Środkowoeuropejski
podprowincja:	Niziny Środkowopolskie
makroregion:	Nizina Południowopodlaska
mezoregion:	Wysoczyzna Lubartowska

Teren gminy Wohyń objęty jest zasięgiem czterech mezoregionów. Ich zasięgi terenowe ukazuje poniższa mapa:

Rysunek 1 Regionalizacja fizycznogeograficzna gminy Wołyń

Powierzchnie poszczególnych mezoregionów na terenie gminy zestawiono w poniższej tabeli:

Tabela 5 Regionalizacja fizycznogeograficzna wg podziału powierzchni

Nazwa mezoregionu	Powierzchnia na obszarze gminy (ha)
Równina Kodeńska	12 522,53
Wysoczyzna Lubartowska	273,63
Pradolina Wieprza	609,4
Zakłęśłość Łomaska	4 415,29

1.2. Położenie gminy w stosunku do obszarów chronionych i systemów przyrodniczych

Europejska Sieć Przyrodnicza obejmuje ochroną najważniejsze cenne przyrodniczo obszary, kładzie nacisk na zachowanie bioróżnorodności poprzez objęcie ochroną naturalnych siedlisk oraz dzikich gatunków fauny i flory o ponadkrajowym znaczeniu. Na obszarze województwa lubelskiego obejmuje ona wiele cennych przyrodniczo terenów, z uwagi na występowanie tu m. in. obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych umożliwiających migrację organizmów.

Najważniejszym elementem tej ochrony jest Europejska Sieć Ekologiczna – Natura 2000, w ramach której wyznaczone są dwie kategorie obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

OSO ustanowiono Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 roku w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, tzw. Dyrektywa Ptasia (Dz. Urz. WE L 20 z 26.01.2010 r., 7–25, z późn. zm.).

SOO zostały wyznaczone Dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. Dyrektywa Siedliskowa (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992 r., str. 7–50, Polskie wydanie specjalne: Rozdział 15 Tom 02 P.102 – 145, z późn. zm.).

Obszar gminy Wohyń w jej południowo–zachodniej części objęty został zasięgiem obszaru specjalnej ochrony ptaków (OSO) utworzonym w ramach Dyrektywy Ptasiej dla ochrony siedlisk ptaków: Obszar Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004.

Na gruncie przepisów krajowych, powyższy obszar został ustanowiony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011 Nr 25, poz. 133 z późn. zm.). Posiada on obowiązujący plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004 (Dz. Urz. Woj. Maz. Z 2014 r. poz. 4685).

Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej E 64. Występują tu co najmniej 23 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Swoim zasięgiem obejmuje dolinę rzeki Tyśmienica na odcinku od m. Ostrów Lubelski do miejsca, w którym łączy się ona ze starym korytarzem Wieprza o nazwie Wieprzysko. Łączna powierzchnia ostoi wynosi 7 363,66 ha: na obszarze gminy zajmuje obszar 588,81 ha.

Występowanie na terenie Gminy Wohyń obszaru Natura 2000 może oznaczać konieczność przeprowadzenia oceny oddziaływania planowanych przedsięwzięć mogących zawsze znacząco i potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko w zakresie ich oddziaływania obszar ostoi.

Ponadto, Dolina Tyśmienicy posiada przyznany jej wcześniej status ostoi ptasiej o znaczeniu europejskim (IBA) (Gromadzki i in.1994), a także status ostoi ochrony przyrody o takim samym znaczeniu (CORINE).

Z uwagi na walory przyrodnicze, obszar całej Doliny Tyśmienicy został włączony do krajowej sieci ekologicznej ECONET–POLSKA, opracowanej w ramach europejskiego programu EEKONET (European Ecological Network). W ramach sieci środkowy i dolny

odcinek doliny zaliczony został do biocentrum Poleskiego Obszaru Węzłowego o kodzie 27M. Ponadto w granicach gminy przebiega korytarz ekologiczny „Dolina Krzny” o znaczeniu krajowym uznany jako obszar łącznikowy o nr 47k.

Lokalizację powyższego obszaru na tle arkusza nr 641 Wohyń (według podziału hydrogeologicznego Polski) obrazuje poniższa mapa:

Rysunek 2 Lokalizacja obszaru ECONET na tle arkusza 641

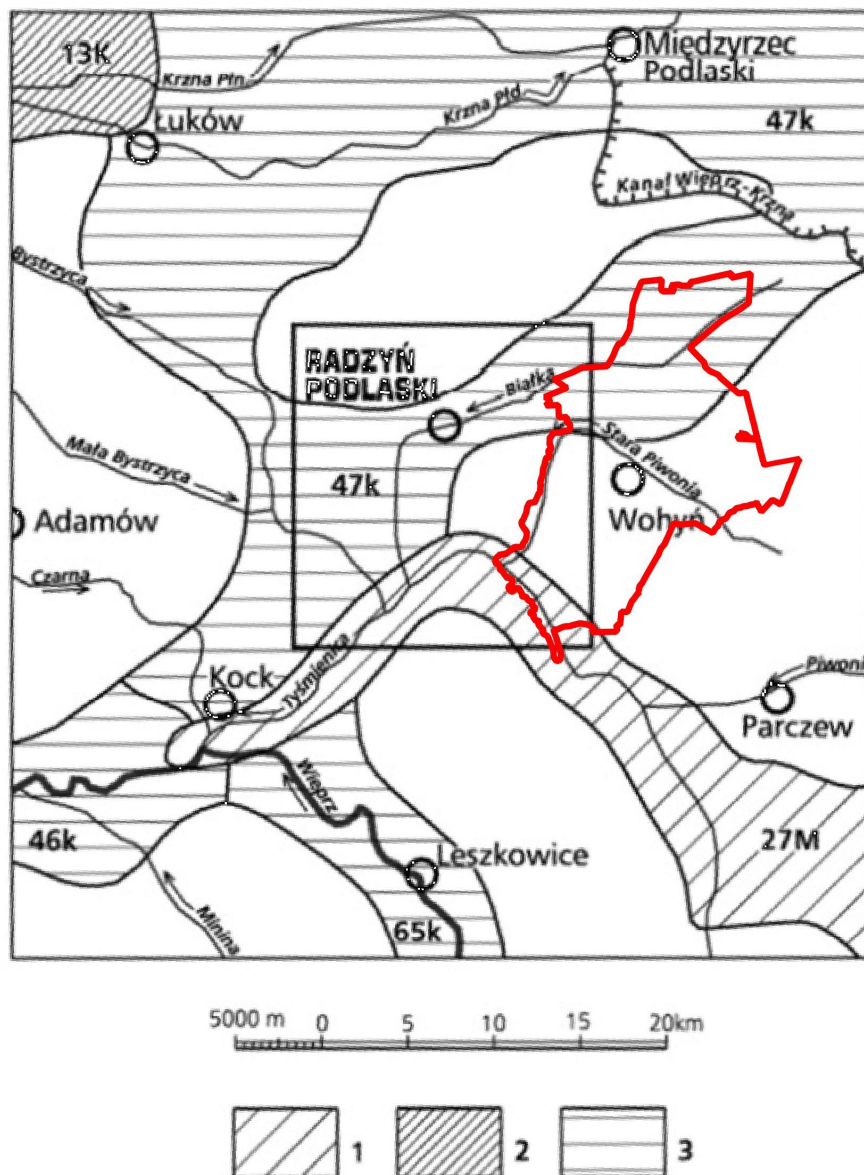

Położenie arkusza Wołyń na tle systemu ECONET (Liro, red., 1998)

- 1 – obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym: 27M – Poleski
- 2 – krajowy korytarz ekologiczny 47k – Krzny; 65k – Wieprz

Lokalizację powyższego obszaru na tle arkusza nr 640 Radzyń Podlaski (według podziału hydrogeologicznego Polski) obrazuje poniższa mapa:

Rysunek 3 Lokalizacja obszaru ECONET na tle arkusza 640

Położenie arkusza Radzyń Podlaski na tle systemu ECONET (Liro red., 1998)

- 1 – obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym, jego numer i nazwa: 27M – Poleski;
- 2 – korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym, jego numer i nazwa: 13K – Siedlecki;
- 3 – korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym, jego numer i nazwa: 46k – Dolnego Wieprza, 47k – Krzny, 65k – Wieprza.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami na gruncie prawa krajowego, w szczególności ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. 2022 poz. 916 ze zmianami), formami ochrony przyrody ustanowiono: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Ponadto, zgodnie z przepisami szczegółowymi na ww. ustawy, w Polsce obowiązuje ochrona gatunkowa roślin i zwierząt.

Obok powyższych form ochrony, krajowy system obszarów chronionych uzupełniają wyznaczone korytarze ekologiczne, których zadaniem jest zapewnienie spójności pomiędzy obszarami chronionymi, a tym samym – umożliwienie migracji grzybów, roślin i zwierząt pomiędzy nimi.

Zgodnie z delimitacją korytarzy ekologicznych przeprowadzonej przez IBS PAN (2012) przez teren gminy Wohyń przebiegają dwa korytarze główne:

- Dolina Dolnego Wieprza GKPdC–3A,
- Lasy Chotyłowskie KPnC–3D.

Korytarz ekologiczny Dolina Dolnego Wieprza obejmuje tereny doliny Tyśmienicy, tj. tereny w kierunku południowo–zachodnim od miejscowości Wohyń: od Stawu Pszonka do Łąk Pulko.

Powierzchnia tego korytarza ekologicznego na terenie gminy wynosi 563,45 ha.

Natomiast korytarz Lasy Chotyłowskie położony jest w kierunku wschodnim od miejscowości Wohyń i obejmuje tereny doliny rzeki Białka, od południowego krańca obrębu Ostrówki do Lasu Planta włącznie i doliny rzeki Stara Piwonia.

Powierzchnia tego korytarza ekologicznego na terenie gminy wynosi 4 269,70 ha.

Ponadto, zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Województwa Lubelskiego (2015) dodatkowo planuje się m. in. utworzenie Tyśmienickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, który na terenie gminy Wohyń obejmowałby dolinę Tyśmienicy. Ochroną objęte zostałyby mało przekształcone zbiorowiska dolnego odcinka Tyśmienicy i duże powierzchnie leśne, w których panują bory świeże i mieszane, gromadne występowanie zespołów szuwarowych i wielkich turzyc, a także ważne zespoły suchych łąk dolinowych.

Ww. Plan, dla zachowania walorów hydrograficznych zlewni (nierzadko o dużym znaczeniu dla rekreacji), w celu ochrony ilościowej i jakościowej zasobów wodnych ustanawia, jako formę planistycznej ochrony hydrosfery, projektowane obszary ochronne zlewni wód powierzchniowych (tzw. projektowane zlewnie chronione) na terenach:

- wyznaczonych do ujmowania wody przeznaczonej dla zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia,
- części wód przeznaczonych do celów rekreacyjnych,
- wyznaczonych jako wrażliwe na substancje biogenne (wytwarzane przez źródła komunalne oraz rolnictwo).

Na terenie gminy Wohyń do ochrony planistycznej wskazano zlewnię górnej Białki.

2. Uwarunkowania środowiskowe

2.1. Tektonika, budowa geologiczna i warunki gruntowe

O budowie geologicznej obszaru gminy Wohyń zdecydowały procesy zlodowacenia środkowopolskiego stadiału maksymalnego, czyli o największym przestrzennym zasięgu lądolodu kontynentalnego podczas tego glacjału.

Osady czwartorzędowe mają zróżnicowaną miąższość, która waha się w szerokim zakresie: od 24 do 55 m. Są one zdeponowane na utworach trzeciorzędowych, bądź bezpośrednio na wapieniach okresu kredowego ery mezozoicznej.

Trzeciorzęd – to piaski kwarcowe lub glaukonitowe i szare ropy, zaś kreda – reprezentowana jest przez margle, wapienie, a nawet kredę piaszczącą. Utwory trzeciorzędu zlegają na głębokości od 29 do 51 m p.p.t., a utwory kredy na głębokości od 24 do 55 m p.p.t.

Poniżej zestawiono charakterystyczne cechy poszczególnych utworów budujących występujące w gminie formy morfogeologiczne.

Obniżenia powytopiskowe zaadaptowane przez cieki na doliny.

Powstały one w wyniku wytopienia brył martwego lodu, które odrywały się podczas regresji lądolodu. Obniżenia zostały wykorzystane przez cieki, które zaadaptowały je na swoje doliny. Obniżenia wypełniają piaski fluwioglacjalne i namuły piaszczyste, a w przypadku dolin Tyśmienicy i Białki – dodatkowo utwory organiczne: torfy. W obydwu dolinach torfy – niekiedy o miąższości do 2m – nie są obecnie eksploatowane.

Odcinki obniżeń z występującymi poziomami akumulacji, związanymi z kolejnymi fazami wytapiania się martwego lodu.

Są to rozległe obszary o płaskiej rzeźbie. W czasie regresji lądolodu wypełnione bryły martwym lodem: płytami lodowymi, które nie kontaktowały się zupełnie z wycofanym czołem lądolodu. Wytapiały się etapowo – nie w sposób ciągły – w rytm zmian klimatycznych. Z wytopionego lodu akumulowały się osady na poziomach charakterystycznych dla wzrostu temperatury powietrza.

Osady występują w strefie granicznej gminy (z gminą Komarówka Podlaska) i dalej ku południowemu zachodowi. Występują tu nie eksploatowane obecnie torfy.

Terasy kemowe martwych lodów.

Powstały wzdłuż leżących brył martwego lodu, które były obmywane przez wody z topniejącego czoła lodowca lub wody podlodowcowe, które niosły materiał piaszczysto – żwirowy i deponowały go w strefie obmycia. Usytuowane są na krańcach wytopisk różnego typu. Wykształcone są w postaci piasków i żwirów, często przewarstwionych ilami. Ze względu na występowanie i niewielkie powierzchnie, ich udział w uwarunkowaniach środowiskowych zagospodarowania przestrzennego gminy jest niewielki.

Kemy obniżeń powytopiskowych.

To piaszczysto – żwirowe pagórki o wysokiej względnej, wynoszącej do 2–3m. Występują one w dwóch typach: w obszarach akumulacji w misach jeziornych w dolinie rzeki Białki (Pólka, Iski) oraz rzek Tyśmienica i Białka. Wykorzystywane są jako pola orne i do lokalizacji pojedynczej zabudowy zagrodowej oraz na obszarach wcześniejszej akumulacji.

Ciągi wzgórz czołowo – morenowych.

Tworzą czytelny pas wzniesień w zachodniej i południowej strefie gminy: Branica Suchowolska, Zawoinka (w obrębie Kuraszew) i Wólka Zdunkówka. Są resztkami zdenudowanej moreny czołowej, która tworzyła się w wyniku akumulacji materiału glacialnego podczas topnienia czoła lodowca. Zbudowane z niewysortowanego materiału piasków, żwirów i głazów. Obserwowane są zaburzenia glacitektoniczne (zakumulowany materiał powtórnie przefalowany przez przesuwające się czoło lądolodu). To perspektywiczne obszary eksploatacji kruszyw.

Morena falista i pagórkowata.

Budują ją gliny piaszczyste z gładkami. Niekiedy w stropie pojawiają się eluwialne piaski o niewielkiej miąższości. W glinie występują lokalne przewarstwienia piaszczyste i żwirowe. Zajmuje rozległy i zwarty obszar w centralnej strefie gminy (około 25% powierzchni gminy). Są to to formy perspektywiczne pod względem poboru kruszywa budowlanego. Liczne drobne zagłębienia bezodpływowe wypełnione osadem organicznym lub deluwiami są oznaką wytapiania się brył martwego lodu.

Wzgórzka kemopodobne.

Poprzednio scharakteryzowane utwory moreny dennej na powierzchni urozmaicone są wzgórzami piaszczysto – żwirowymi. Występują w gminie w dwóch strefach: pierwsza na

północ od Suchowoli, druga wzdłuż linii kolejowej. Niewielkie, obłe pagórki stanowią perspektywiczne obszary występowania kruszyw budowlanych.

Sandry.

Wody wypływające spod czaszy lodowej, na przedpolu czoła pokrywy lodowej osadziły piaski o zmiennej granulacji. Fluwioglacjalne poziomy akumulacji tworzą zwartą i jednolitą pokrywę, która dopiero później uległa przemodelowaniu przez różne czynniki erozyjno – denudacyjne. Duży płat sandrowy występuje na północ od doliny Białki i obejmuje całą północną część gminy. W części środkowej omawianego obszaru, w okolicach Przymiarek (obręb Wołyń), Wołynia i Chmielińskich (obręb Wołyń Kolonia) znajduje się duży płat sandrowy dochodzący do doliny Piwonii.

2.2. Hipsometria i rzeźba terenu

Pod względem morfogenetycznym – bardzo istotnym dla ustalenia warunków i zasad zagospodarowania przestrzennego – gmina Wołyń na powierzchni zbudowana jest z typów i form rzeźby charakterystycznym dla procesów i mechanizmów glacialnych i fluwioglacjalnych.

W wyniku tych procesów powstały rozległe pokrywy obejmujące południową (do doliny Piwonii) i centralną część gminy.

Na terenie gminy Wołyń zbiegają się zasięgi dwóch krain fizyczno-geograficznych: Europy Wschodniej i Europy Zachodniej, zasięgi dwóch makroregionów i czterech mezoregionów. Największy obszar gminy położony jest w zachodniej części mezoregionu Polesie Zachodnie, natomiast skrajnie wschodnia część gminy położona jest w mezoregionie Nizina Południowo-podlaska (ok 20% obszaru gminy).

Generalnie pod względem rzeźby terenu, obszar gminy Wołyń, można określić jako równinny i tylko miejscami lekko pofałdowany – głównie na styku obniżień powytopiskowych zlodowacenia środkowopolskiego, które zostały zaadoptowane przez doliny rzeczne z formami wierzchowinowymi w postaci denudowanych wzgórz morenowych i innych form akumulacyjnych tego zlodowacenia. Wzniesienia nad poziomem morza wahają się w przedziale od 134,6 (w dolinie Tyśmienicy) do 165,7 m (we wsi Zapoprzecze), deniwelacja względna wynosi więc 31,1% w odniesieniu do całego obszaru gminy.

Różnica wysokości pomiędzy najwyższym i najniższym punktem wysokościowym gminy – ponad 30m – wskazywałaby na urozmaicenie rzeźby powierzchni terenu. Wynika ona jednak z faktu, że rozległe równinna powierzchnia gminy została porozcinana dolinami rzecznyymi, które wcięły się w poziomy wierzchowinowe – zwłaszcza Tyśmienica – na głębokości od 20 do 30 m.

Analizując obszar gminy jako całość, można wyodrębnić dwa poziomy: niższy poziom akumulacji wodnej, obejmujący ok 25% całej powierzchni gminy (zaadaptowany przez doliny rzek Tyśmienica, Piwonia Stara, Białka i Ciek spod Cichostowa) oraz poziom wyższy akumulacji polodowcowej (wierzchowinowy), zajmujący pozostały teren. Poziom niższy to płaskie, mało urozmaicone równiny ciągnące się głównie wzdłuż dolin naturalnych cieków wodnych. Ważniejsze z nich to doliny rzeki Tyśmienica, Piwonia i Białka. W zasięgu poszczególnych dolin deniwelacja względna nie przekracza 5m. Poziom ten zajęty jest głównie przez trwałe użytki zielone. Poziom wyższy posiada formy akumulacyjne w postaci pagórków kwarcowo–piaszczystych silnie zdenudowanych, zatracających swój dawny charakter moren stadialnych z okresu zlodowacenia środkowopolskiego. Ta część obszaru pocięta jest szeregiem niewielkich dolinek, występują tu również nieckowate zagłębienia

o różnej wielkości. Poziom ten pokrywają głównie pola uprawne oraz większe lub mniejsze obszary leśne. Spotyka się tu także niewielkie skrawki smużnych lub bagiennych użytków zielonych.

Wysokość terenu nad poziomem morza w części północnej waha się od 151,1 do 154,0 m, w części środkowej od 150,6 do 161,3 m, natomiast w części południowej: od 150,3 do 165,7 m.

Przechodzenie poziomu wyższego w niższy jest zazwyczaj bardzo łagodne (spadki terenu rzadko przekraczają 2%).

Na obszarach niższego poziomu akumulacji występują tereny wymagające uregulowania stosunków wodnych, co jest podyktowane głównie względami ekonomicznymi i gospodarczymi. W szczególność chodzi tu o gleby, na których występuje stały lub okresowy nadmiar wody oraz o obszary górnych poziomów gleb nadmiernie uwilgotnionych, położonych na słabo przepuszczalnym podłożu. Tego rodzaju tereny cechuje znacznie mniejsza wydajność plonu, co powoduje zmniejszenie opłacalności produkcji rolniczej. W celu poprawy urodzajności gleb oraz przywrócenia do użytkowania rolniczego gleb stale nadmiernie uwilgotnionych należy stosować melioracje wodne, m.in. poprzez budowę rowów melioracyjnych, stawów i zbiorników retencyjnych czy też stosować drenaże. Koniecznym jest przy tym zwrócenie uwagi na prawidłowe wykonanie tego rodzaju urządzeń wodnych, gdyż skutkiem niewłaściwie przeprowadzonych zabiegów melioracyjnych może być nie tylko nieoczekiwane nadmierne osuszenie terenów (np. na glebach o lżejszym składzie mechanicznym), ale również pogorszenie środowiska przyrodniczego i utraty cennych siedlisk przyrodniczych na danym terenie.

Ze sporządzonego w 2010 roku Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wołyń wynika, że na obszarze całej gminy tereny wymagające uregulowania stosunków wodnych stanowią powierzchnię ok. 1 830 ha (w tym ok. 488 ha użytków zielonych), co stanowi znaczną część gruntów w skali gminy.

2.3. Pokrywa glebowa

Wśród skał macierzystych gleb użytkowanych rolniczo największe powierzchnie zajmują piaski i gliny akumulacji lodowcowej.

Na terenie gminy Wołyń największy areal stanowią grunty orne, które zajmują powierzchnię 10 087,69 ha (56,60% powierzchni całej gminy). Użytki zielone zajmują powierzchnię 3 426,83 ha, co stanowi 19% obszaru całej gminy.

Gleby najbardziej wartościowe (II klasa) zlokalizowane są na niewielkim areale ok. 20 ha w m. Bezwola Stara Wieś, Bojanówka, Branica Suchowolska Parcela, Planta, Suchowola i Zapoprzeczne.

Widocznie większy areal zajmują grunty klasy III (IIIa i IIIb), których powierzchnia wynosi ponad 3 280 ha. Wśród gleb dominują gleby biellicowe i pseudobiellicowe, lokalnie brunatne wytworzone na piaskach i glinach zwałowych. W dolinach rzecznych występują torfy i mady.

Wśród gruntów klasy III, na terenie gminy znajduje się niespełna 1019 ha powierzchni gleb klasy III a i ok. 2 266 ha klasy III b. Są to najlepsze jakościowo grunty orne w skali gminy, chronione ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. jedn. Dz.U. 2021 poz. 1326).

Z uwagi na bardzo różną wartość użytkową, na obszarze całej gminy zostały wykazane wszystkie klasy bonitacyjne gleb. Największy areal stanowią grunty orne w klasie

bonitacyjnej IVa – 3 385,87 (19 % powierzchni całej gminy) ha oraz użytki zielone w IV klasie bonitacyjnej – 1 907,78 ha niespełna 11% powierzchni całej gminy).

O różnej przydatności rolniczej gruntów ornych zdecydowały głównie zwięzłość materiału z którego powstała gleba, fizjografia terenu i związane z tym stosunki wilgotnościowe.

Na wartość użytkową gruntów mają również wpływ czynniki antropogeniczne takie jak stosowanie płodozmianu, sposób nawożenia i stosowania środków ochrony roślin, ale także wykonywane melioracje czy też eksploatacja surowców.

Największe zróżnicowanie gleb widoczne jest właśnie na gruntach ornych – obok gleb zwięzłych i średniozwięzłych (gliny i pyły) występują również gleby lekkie i bardzo lekkie (piaski).

Jak wskazano w aktualizacji opracowania ekofizjograficznego sporządzonego w kwietniu 2022 r., charakterystyka kompleksów rolniczej przydatności gleb na terenie gminy Wołyń przedstawia się w sposób następujący:

1. Kompleks pszenno-dobry (2) – gleby dobre (jak w kompleksie 1, ale mniej żyzne). Mogą tu wystąpić również gleby lekkie – pszenne. Gleby te są najbardziej odpowiednie dla większości roślin uprawnych. Wg klasyfikacji bonitacyjnej (gleboznawczej) gleby te zaliczane są do kompleksu IIIA i IIIB.

Kompleksem tym objęte są gleby:

- wytworzone z glin wodno-lodowcowych i pyłu wodnego pochodzenia na podłożach w typie brunatnym, bielcowym i czarnych ziem,
 - mady średnie i ciężkie,
 - rzadziej występują piaski gliniaste pylaste na zwięzlejszym podłożu i łą.
2. Kompleks pszenno-wadliwy (3) – obejmuje zwięzłe gleby całkowite i niecałkowite okresowo lub stale suche położone na zboczach i podlegające erozji, lub podścielone zbyt przepuszczalnym podłożem. Gleby te nadają się najbardziej pod uprawę pszenicy niż żyta. Są to gleby pszenne jak w kompleksie II lecz suche i zawodne. Wg klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do kompleksu IIIB, IVA i IVB.

Kompleksem tym objęte są gleby:

- głównie brunatne wytworzone z utworów pyłowych wodnego pochodzenia,
 - glin i piasków pylastych położone na zboczach i podścielone piaskiem luźnym, słabo gliniastym lub żwirem,
3. Kompleks żytni bardzo dobry lub pszenno-żytni (4) – obejmuje gleby lżejsze nadające się pod uprawę bardziej żyta i ziemniaków niż pszenicy i roślin jej towarzyszących w płodozmianie. Gleby te są strukturalne o dobrze wykształconym poziomie próchnicznym i o właściwych stosunkach wodnych. Położone zwykle na terenie równym o wyższym stopniu kultury. Wg klasyfikacji gleby te zaliczane są do klasy IIIA, IIIB i częściowo do IVA.

Kompleks obejmuje gleby:

- bielcowe brunatne i czarne ziemne wytworzone z piasków gliniastych,
 - pyłu wodnego pochodzenia,
 - glin spiaszczonych,
 - mad lekkich i niektórych średnich mad napiaskowych,
4. Kompleks żytni dobry (żytnio-ziemniaczany) (5) – obejmuje gleby lżejsze i mniej urodzajne. Są to gleby na ogół wrażliwe na suszę i mniej zasobne w składniki

pokarmowe. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klasy IVA i IVB. Są to gleby brunatne, bielcowe i czarne ziemne:

- wytworzone z piasków gliniastych,
 - pyłów spiaszczonych, całkowitych i pyłów wonnego pochodzenia oraz ilów na przepuszczalnym podłożu z piasku luźnego lub żwiru piaszczystego,
 - gleby żwirowo–gliniaste całkowite,
 - gleby wytworzone z glin o spiaszczeniu średnio głębokim i głębokim w typie brunatnym i bielcowym,
 - mady lekkie i średnie na żwirze piaszczystym i piasku luźnym oraz mady piaszczyste,
5. Kompleks żytni słaby (żytnio–ziemniaczany) (6) – to ostatni z kompleksu gleb lekkich, które należy trwale utrzymywać w obrębie nieużytków zielonych. Ich wydajność jest uzależniona od opadów, są suche i słabo zasobne. W klasie gleboznawczej gleby te zaliczane są do klasy IVB i V.

Kompleksem są objęte gleby czarne ziemne, brunatne i bielcowe:

- wytworzone z piasków słabo gliniastych,
 - pyłów wodnego pochodzenia i nieco rzadziej glin płytko podścielonych piaskiem luźnym lub żwirem piaszczystym,
 - mady bardzo lekkie piaszczyste i lekkie płytkie i średnie płytkie na piasku luźnym i żwirze piaszczystym, a także gleby murszaste na przepuszczalnych jak wyżej podłożach,
6. Kompleks żytni najslabszy (żytnio–lubinowy) (7) – stanowią najslabsze gleby, zbyt suche i jałowe dla użytkowania rolniczego. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klasy V i VI.

Kompleks obejmuje gleby brunatne i bielcowe:

- z piasków słabo gliniastych i gliniastych płytkich podścielonych piaskiem luźnym lub żwirem piaszczystym, a także piaski luźne średnio głębokie podścielone gliną, ilem lub pyłem.
 - mady bardzo lekkie piaszczyste w słabym nawilgotnieniu,
 - gleby pyłowe i z glin bardzo płytkich na przepuszczalnym podłożu (rzadko występujące),
7. Kompleks zbożowo-pastewny mocny (8) – obejmuje gleby zwarte oraz lekkie na zwężonych podłożach słabo przepuszczalne w położeniach o słabym odpływie wód, okresowo podmokłe i nadmiernie nawilgotnione, zawodne dla tradycyjnych upraw. Duża możliwość nadmiernego nawilgotnienia. W ramach tego kompleksu należy stosować przemienne użytkowanie z dużą ilością roślin pastewnych (traw, lucerny, koniczyn itp.). Są to gleby odpowiadające glebom pszennym co do zwężłości, żyzności lecz o nieregulowanych stosunkach powietrzno-wodnych. W klasyfikacji bonitacyjnej zaliczane są do klasy IIIB – V. Odmienne zachowuje się ten kompleks na glebach organicznych (torfowych), uprawa takich gleb jest ciężka i wiosną opóźniona. Gleby torfowe są korzystne dla owsa, marchwi i buraków (pastewnych), przy zaniku gospodarki „pszenno-buraczanej”. Główną rośliną są konopie wraz z koniczyną czerwoną i szwedzką, słonecznikiem i kapustą pastewną.

W celu poprawy stosunków wodno-powietrznych zaleca się wykonanie drenaży i rowów otwartych,

8. Kompleks zbożowo-pastewny słaby (9) – obejmuje gleby lekkie na zwężlejszych podłożach o słabym odpływie wód gruntowych i powierzchniowych. Mogą ulegać silnemu uwilgotnieniu obniżając plony żyta czy ziemniaków, przy sprzyjających

warunkach dla roślin pastewnych. Cechuje je duża rozbieżność w zmianowaniu i doborze upraw. W tym kompleksie występują także gleby murszowo–torfowe, murszowe, mułowo–torfowe, które winny być przeznaczone pod uprawę roślin pastewnych. Tutaj również poprawę stosunków wodno–powietrznych można osiągnąć poprzez drenowanie i otwarte rowy. Gleby bardzo lekkie przy nieodpowiednim zabiegu melioracyjnym, narażone są na osuszenie co zmniejsza produktywność.

W użytkach kompleksu 2z w przewadze charakteryzują się optymalnym uwilgotnieniem kategorii „1”. Poziom wód gruntowych na glebach mineralnych waha się w granicach od 40 do 150 cm, na glebach torfowych utrzymuje się na głębokości od 20 do 100 cm.

Użytki zielone kompleksu 3z są w większości wypadków okresowo lub stale za mokre, a kategoria stosunków wodnych „2” i „3”. Wykazują one zmienny ale przeciętnie wyższy poziom wód gruntowych niż użytki kompleksu 2z, niekiedy woda stagnuje na powierzchni użytków przez dłuższy czas. W kompleksie tym występują również użytki okresowo za suche – kategorii „4”, oraz użytki okresowo podmokłe, które w latach o małej sumie opadów atmosferycznych mogą ulegać przesuszeniu – są to głównie użytki zalegające na glebach bardzo lekkich.

2.4. Wody podziemne i powierzchniowe oraz ich jakość

Regiony hydrogeologiczne i ich specyfikacja.

Według podziału hydrogeologicznego Polski obszar arkusza 641 Wohyń należy do dwóch regionów hydrogeologicznych:

- Lubelsko-podlaskiego oznaczonego symbolem IX, w granicach którego znajduje się niemal cały obszar gminy Wohyń zlokalizowany w tym arkuszu,
- mazowieckiego oznaczonego symbolem I (rejon mazowiecko-podlaski IA), obejmującego teren gminy jedynie jej północno-zachodniej części.

Według podziału hydrogeologicznego Polski obszar arkusza 640 Radzyń Podlaski (tj. teren całej gminy Wohyń w obrębie tego arkusza) należy do lubelsko-podlaskiego regionu hydrogeologicznego, oznaczonego symbolem IX.

Rozpoznanie trzeciorzędowego zbiornika Subniecka Warszawska (nr 215) jest bardzo słabe i dotychczas nie opracowano dla niego dokumentacji hydrogeologicznej.

W regionie lubelsko-podlaskim głównym poziomem wodonośnym są osady górnej kredy, a poziomami drugorzędnymi utwory trzeciorzędu i czwartorzędu.

W regionie mazowieckim wody podziemne krążą w osadach czwartorzędowych, w których tworzą piętro głównie, a głębiej również trzeciorzędowych i kredowych (piętra drugorzędne).

Na obszarze arkusza Wohyń użytkowe poziomy wodonośne występują w obrębie trzech pięter wodonośnych: czwartorzędowego, trzeciorzędowego i kredowego. Opisu warunków hydrogeologicznych na omawianym obszarze dokonano w oparciu o Mapę hydrogeologiczną Polski w skali 1:50 000, arkusz Wohyń (Chowaniec i in., 2004):

Na obszarze arkusza Radzyń Podlaski główne znaczenie użytkowe związane jest z wodonośnymi utworami czwartorzędu i kredy górnej. Podrzedne znaczenie użytkowe może posiadać również piętro trzeciorzędowe.

Rejon północno-wschodni gminy Wohyń:

W wydzielonych rejonach trzeciorzędu – (rejon m. Ostrówki), przewidywane głębokości wody wahają się w granicach 80 m p.p.t.

W poziomie czwartorzędowym na obszarze m. Lisiowólka stwierdza się zmienność w wykształceniu litologicznym, a głębokość wody waha się w granicach od 25 do 30 m p.p.t.

W czwartorzędowym poziomie w rejonie m. Bezwola i na terenie północno-wschodnim m. Wołyń, głębokość wody waha się w przedziale od 30 do 60 m p.p.t.. Ten rejon zawiera wody o dobrej i trwałej jakości (jednak o ograniczonych zasobach).

Rejon południowo-zachodni gminy Wołyń:

W kredowym poziomie wodonośnym występują zróżnicowane głębokości wody: w kierunku północnym od m. Suchowola – głębokość wód zmienia się między 60-100 m p.p.t. a 40-60 m. p.p.t., natomiast w kierunku południowym od m. Suchowola w rejonie m. Wólka Zdunkówka, poziom wód waha się pomiędzy 30 do 60 m p.p.t.

Szczegółową charakterystykę poziomów wodonośnych przedstawia poniższa tabela:

Tabela 6 Charakterystyka poziomów wodonośnych

Poziom wodonośny	Charakterystyka
Czwartorzędowy	Ten poziom cechuje duża zmienność w wykształceniu litologicznym i możliwości warstwy wodonośnej. Głębokość studni waha się od 30 do 80 m p.p.t. (najczęściej wynosi ok. 60 m p.p.t.). Wydajność możliwa do uzyskania z jednego otworu wynosi najczęściej od 30 do 60 m ³ /h, choć sporadycznie może wynosić 80 m ³ /h. Zwierciadło wody w formach dolnych przeważnie swobodne lub lekko napięte. Na innych obszarach z reguły napięte wody zawierają ponadnormatywne ilości związków żelaza i manganu.
Trzeciorzędowy	Przewidywane głębokości studni w wydzielonych rejonach trzeciorzędu wahają się w granicach od 40 do 80 m p.p.t. Możliwa do uzyskania wydajność z jednego otworu waha się od 30 do 100 m ³ /h i uzależniona jest od miąższości i wykształcenia litologicznego warstwy wodonośnej, a także od jej zasilania. Woda występuje pod napięciem i charakteryzuje się zwiększoną zawartością żelaza i manganu.
Kredowy	Poziom ten występuje w utworach marglistych i kredy piszącej mastrychtu, a także sporadycznie kampanul. Przewidywana głębokość studni ujmujących wodę tego poziomu: od 80 do 100 m p.p.t. i 40 do 60 m p.p.t. Wydajność możliwa do uzyskania z jednego otworu jest zróżnicowana: w kredzie piszącej wynoszą przeważnie od 5 do 15 m ³ /h, natomiast w marglach mogą osiągać nawet 1003/h. Zwierciadło wody w tym poziomie z reguły napięte, stabilizujące się przeważnie blisko powierzchni terenu. Woda na ogół dobrej jakości, mogą występować ponadnormatywne związki żelaza i manganu.

Główny Zbiornik Wód Podziemnych

Teren gminy Wołyń w większości (z wyłączeniem północnego fragmentu: od m. Przegaliny Małe oraz południowo-zachodniego: m. Kuraszew, Świerże, który nie jest objęty zasięgiem żadnego GZWP) znajduje się w zasięgu nieudokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP): Subniecka Warszawska nr 215.

Jest to zbiornik porowy głównej rangi o powierzchni 51 000,00 km², w utworach neogeńsko-paleogeńskich (trzeciorzędowych). Zalegają one na zmiennej głębokości od 217 do 90 m p.p.t. Średnia głębokość zalegania tego poziomu wodonośnego wynosi 180 m p.p.t. Zasoby szacunkowe oceniane są na 145 – 250 tys. m³/dobę.

Tego rodzaju zbiorniki wyróżniają się wodami o naturalnie uformowanym składzie chemicznym i długim czasie przebywania wód w ośrodku skalnym. Są mało wrażliwe na zanieczyszczenia z powierzchni terenu.

Jednolite Części Wód Podziemnych

Zgodnie z aktualnie obowiązującym podziałem wód podziemnych na jednolite części wód (wg stanu na 2022 r.), większość terenu Gminy Wołyń położonego jest w obrębie jednostki nr 75 (PLGW200075), natomiast w niewielkiej części – w kierunku północno-

wschodnim od m. Wołyn (krańcowa część obrębów ewidencyjnych Osowa i Planta) w jednostce nr 67 (PLGW200067).

Cechy charakterystyczne PLGW200075:

Tabela 7 Charakterystyka JCWPd Nr PLGW200075

powierzchnia:	4 251,40 km ²
stratygrafia:	Q, Ng+Pg, Cr
litologia Q:	piaski, żwiry
rodzaj utworów budujących warstwę wodonośną:	porowe (Q, Ng+Pg) szczelinowe (Cr)
charakter zwierciadła wód:	swobodne (Q1), częściowo napięte (Q2), napięte (Cr, Ng+Pg)
współczynnik filtracji (m/h):	Q = > 1 Ng+Pg = > 0.5 Cr = > 1.5
miąższość utworów wodonośnych:	Q = > 40 Ng+Pg = 3.8- 42 Cr = 30.0- 145
liczba poziomów wodonośnych:	1- 3
zasoby wód podziemnych (m ³):	600 431
charakterystyka nakładu warstwy wodonośnej:	w równowadze utwory przepuszczalne i słaboprzepuszczalne

- Ocena stanu JCWPd: dobry.
- Stan ilościowy: dobry
- Stan chemiczny: dobry
- Ocena ryzyka niespełnienia celów środowiskowych: niezagrażona

Cechy charakterystyczne PLGW200067:

Tabela 8 Charakterystyka JCWPd Nr PLGW200067

powierzchnia:	5 181,60 km ²
stratygrafia:	Q, Ng+Pg, Cr, J
litologia Q:	piaski, żwiry
rodzaj utworów budujących warstwę wodonośną:	porowe (Q, Ng+Pg) szczelinowe (Ng+Pg) szczelinowo – krasowe (J)
charakter zwierciadła wód:	swobodne (Q1), napięte (Q2, Ng+Pg, Cr, J)
współczynnik filtracji (m/h):	Q = 0.02-4.9, Q2 = 0.02-2.81 Ng+Pg = 0.01-5.54 Cr = 0.004-4.86 J = 0.03-0.21
miąższość utworów wodonośnych:	> 50 Ng+Pg = 3.0-70.0 Cr = 6.0-124.5 J = > 80
liczba poziomów wodonośnych:	1-4
zasoby wód podziemnych (m ³):	286 519
charakterystyka nakładu warstwy wodonośnej:	w równowadze utwory przepuszczalne i słaboprzepuszczalne

- Ocena stanu JCWPd: dobry.
- Stan ilościowy: dobry
- Stan chemiczny: słaby

- Ocena ryzyka niespełnienia celów środowiskowych: zagrożona.

Zagrożeniem dla utrzymania i/lub osiągnięcia dobrego stanu JCWPd stanowią głównie przyczyny pochodzenia antropogenicznego.

Spośród tego rodzaju przyczyn największe znaczenie mają:

- brak kanalizacji i komunalnych oczyszczalni ścieków,
- brak lub niedostateczna ilość bezodpływowych zbiorników służących zagospodarowaniu ścieków bytowych w gospodarstwach indywidualnych, co powoduje niekontrolowany zrzut ścieków do wód lub do ziemi,
- zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego powodowane przez nawożenie, w tym spływ tego rodzaju zanieczyszczeń z użytków rolnych lub niewłaściwe nawożenia z przekroczeniem dawek dopuszczalnych,
- przymywanie nawozów naturalnych na użytkach rolnych bez zastosowania uszczelnienia miejsca składowania.

Użytkowe poziomy wodonośne występujące na terenie JCWPd znajdują się w zasięgu zakładów, które również może stanowić potencjalne zagrożenie dla stanu tych wód. Na terenie Gminy Wołyń zlokalizowane są zakłady: papierniczy (Welmax Paper Sp. z o.o.) oraz gorzelnia (Podlaskie Gorzelnie „Surwin” Sp. z o.o.).

Jakość wód podziemnych

Jakość wód podziemnych jest monitorowana przez Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Dla jednostki nr 75 w latach 2016 i 2019 ocenę jakości wód podziemnych przeprowadzono w 3 punktach zlokalizowanych na terenie gminy Wołyń. Wszystkie punkty zlokalizowane są w obrębie ewidencyjnym Kuraszew.

Jakość wód w poszczególnych punktach zawierała się w klasach II–V w roku 2016 i I–IV w roku 2019. Zdecydowanie przeważały wody dobrej jakości II klasy. Najgorszy stan chemiczny stwierdzono na punktach nr 59 i 1513 w gminie Wołyń. Pomiędzy rokiem 2016, a 2019 w punktach nr: 59, 1513 nastąpiła poprawa jakości wód o klasę wyżej.

Ogólny stan chemiczny wód podziemnych JCWPd nr 75 zarówno w roku 2016 jak i 2019 został oceniony jako dobry.

Zestawienie punktów badawczych dla JCWPd nr 75 wraz z oceną jakości – Tabela 10:

Tabela 9 Zestawienie punktów badawczych dla JCWPd nr 75 wraz z oceną jakości

Lp.	Nr otworu	Miejscowość	Stratygrafia	Głębokość do stropu warstwy wodonośnej [m]	Charakter zwierciadła wody	klasa wody	
						2016	2019
1	58	Kuraszew	J3	474	napięte	IV	b.p.
2	59	Kuraszew	K2	29	napięte	II *	II *
3	1513	Kuraszew	Q	5,50	swobodne	V	IV

* 2016 – Fe (geogeniczne pochodzenie) i O2 (pomiar w zróżnicowanych warunkach środowiskowych) w III klasie jakości

* 2019 – geogeniczne pochodzenie wskaźnika Fe w zakresie III klasy jakości – poziom wodonośny izolowany od powierzchni terenu gliną zwałową o miąższości 22 m

Oznaczenia do tabeli: K2 – kreda górna, Q – poziom wodonośny z czwartorzędu, PgOl – poziom wodonośny Paleogen–oligocen, Pg+Ng – Paleogen oraz Neogen, I – wody bardzo dobrej jakości, II – wody dobrej jakości, III – wody zadowalającej jakości, IV – wody niezadowalającej jakości, V – wody złej jakości.

Dla jednostki nr 67 żaden z punktów pomiarowych nie był zlokalizowany na terenie gminy Wołyń.

2.5. Wody powierzchniowe i ich jakość

Teren gminy Wołyń położony jest w dorzeczu rzeki Wieprz (dorzecze dolnego Wieprza) stanowiącej rzekę II rzędu. Omawiany obszar cechuje się gęstą siecią wodną – występują 3 rzeki: Tyśmienica, Piwonia i Białka z licznymi dopływami, szereg rowów odwadniających zagłębienia i obszary bezodpływowe na wierzchołkach, sieć rowów melioracyjnych w dolinach rzecznych, wspomniane oczka wodne, a także szereg zjawisk wodnych w dolinach: torfianki, odcięte zakola i starorzecza w dolinie Tyśmienicy oraz stawy rybne.

Za podstawową zlewnię tego obszaru należy uznać rzekę Tyśmienicę, która za pośrednictwem pozostałych zlewni zbiera wody z terenu gminy. Jest to zlewnia III-rzędu, uchodząca do rzeki Wieprz w rejonie m. Kock. Tyśmienica opływa gminę od strony południowo-zachodniej. Największym dopływem Tyśmienicy jest rzeka Stara Piwonia biegnąca przez środkową część gminy a następnie wzdłuż zachodniej jej granicy. Na niewielkim odcinku w północnej części gminy płynie rzeka Białka. Zarówno Stara Piwonia jak i Białka stanowią zlewnie IV rzędu.

Zgodnie z zapisami zatwierdzonego przez Radę Ministrów w dniu 18 października 2016r. Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (poz. 1911), charakterystyka głównych jednolitych części wód występujących na terenie Gminy Wołyń przedstawia się następująco:

- PLRW20002424859 Tyśmienica od Piwonii do Bystrzycy – status: naturalna część wód, typ: Małe i średnie rzeki na obszarach będących pod wpływem procesów torfotwórczych (24). Dokonana w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych określona została jako zagrożona. Z uwagi na brak możliwości technicznych zastosowano derogację polegającą na przedłużeniu terminu osiągnięcia dobrego stanu tej części wód. W zlewni JCWP nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakości. Konieczne jest dokonanie szczegółowego rozpoznania przyczyn w celu prawidłowego zaplanowania działań naprawczych. Rozpoznanie przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu zapewni realizacja działań na poziomie krajowym: utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, przeprowadzenie pogłębionej analizy presji pod kątem zmian hydromorfologicznych, opracowanie dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania oraz opracowanie krajowego programu renaturalizacji wód powierzchniowych,
- PLRW20002324852569 Białka od źródeł do dopływu spod Turowa Niwek – status: sztuczna część wód, typ: Potoki i strumienie na obszarach będących pod wpływem procesów torfotwórczych (23). Dokonana w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych określona została jako zagrożona. Podobnie jak w przypadku Tyśmienicy, dla tej części wód również została zastosowana derogacja, z uwagi na brak możliwości technicznych osiągnięcia co najmniej dobrego stanu chemicznego i dobrego potencjału ekologicznego,
- PLRW20001724849 Stara Piwonia – status: sztuczna część wód, typ: Potok nizinny piaszczysty (17). Dokonana w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych również określona została jako zagrożona. Podobnie jak w przypadku Tyśmienicy, dla tej części wód również została zastosowana derogacja, z uwagi na brak możliwości technicznych. W zlewni

JCWP występuje presja rolnicza. W programie działań zaplanowano wszystkie możliwe działania mające na celu ograniczenie tej presji tak, aby możliwe było osiągnięcie wskaźników zgodnych z wartościami dobrego stanu. Z uwagi jednak na czas niezbędny dla wdrożenia działań, a także okres niezbędny aby wdrożone działania przyniosły wymierne efekty, dobry stan będzie mógł być osiągnięty do roku 2027.

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, najnowsza klasyfikacja i ocena stanu wód została przeprowadzona dla JCWP nr PLRW20002424859 w 2018 r., dla JCWP o nr PLRW20002324852569 w 2019 r., natomiast dla JCWP o nr PLRW20001724849 – w 2018 r.

Dane z monitoringu zestawiono w poniższej tabeli – Tabela 11:

Tabela 10 Dane z monitoringu

	nr JCWP		
	PLRW20002424859	PLRW20002324852569	PLRW20001724849
klasa elementów biologicznych	4	2	2
klasa elementów fizykochemicznych	>2	2	>2
klasa elementów fizykochemicznych – specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	2	–	–
klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego	4 – słaby stan ekologiczny	2 – dobry potencjał ekologiczny	3 – umiarkowany potencjał ekologiczny
klasyfikacja stanu chemicznego	poniżej dobrego	–	–
ocena stanu JCWP	zły stan wód	–	zły stan wód

Dla Tyśmienicy charakterystyczna jest duża nieregularność odpływu; miesięczne współczynniki odpływu wahają się w granicach 0,52-1,52, a współczynnik nieregularności wynosi 3,0 (Wilgat 1998).

Możliwości retencyjne zlewni są bardzo małe (o wiele mniejsze od zlewni rzek wyżynnych). Szczególnie jest to widoczne w czasie wzmożonych opadów lub podczas topnienia śniegów, kiedy rzeka występuje z brzegów, rozlewając się szeroko w dolinie i zalewając znaczny areał użytków rolnych. Ten niski wskaźnik retencyjności wynika głównie z nieprzepuszczalnego płytkiego podłoża w dolinach oraz bardzo małych spadków. W okresie suchych lat niektóre strugi wysychają.

Pozostałe rzeki obszaru gminy charakteryzują się zrównoważonym reżimem przepływów, charakterystycznym dla rzek nizinnych. Główne wezbrania mają miejsce przede wszystkim wczesną wiosną i związane są z topnieniem pokrywy śnieżnej. Sporadycznie, głównie na mniejszych ciekach, zdarzają się krótkotrwałe, silne wezbrania letnie, spowodowane lokalnymi ulewami.

Doliny rzeczne oraz zabagnione obszary bezodpływowe zostały zmeliorowane i odwodnione, często nadmiernie. Wszystkie rzeki na omawianym obszarze płyną szerokimi, zabagnionymi dolinami i cechują się niewielkimi przepływami, charakterystycznymi dla małych rzek Polesia Zachodniego.

W kilku rejonach gminy woda stagnuje na powierzchni. Są to albo torfianki, szczególnie liczne w dolinie Tyśmienicy w rejonie m. Świerże, albo tzw. zbiorniki astatyczne, dość małe i płytkie, cechujące się dużymi zmianami poziomu wody. Spotykane są najczęściej w izolowanych zagłębieniach bezodpływowych typu ewapotranspiracyjnego. Największe z nich występują w południowo-zachodniej części gminy.

Na terenie gminy Wołyń występują liczne zbiorniki wodne. Na południowym skraju gminy zlokalizowane są stawy rybne.

Zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (2015), w ramach rozwoju gospodarki rybackiej uznano za niezbędne wyznaczenie Stawów Pszonka i Stawów w m. Suchowola do ochrony terenów ogroblowanych przed zmianą ich przeznaczenia na cele inne, niż zbiorniki wodne.

Głębokość zalegania wód gruntowych jest ściśle związana z rzeźbą terenu i z materiałem występującym w podłożu gleby.

Na obszarze równin denudacyjnych głębokość zalegania wód gruntowych waha się od 1,5 m do znacznie poniżej 10 m – są to obszary zajmujące w konfiguracji terenu wyższe partie.

W obrębie poziomu akumulacyjnego wyższego, wody zady gruntowe zalegają w granicach od 1 do 2,5 m. Bywają jednak okresy kiedy woda stagnuje na powierzchni terenu. Na obszarze tym występują tereny zabagnione, a wśród nich głębokie zakłębłości okresowo lub stale wypełnione wodą. Małe deniwelacje terenu wpływają na małą ruchliwość wód powierzchniowych, a niekiedy sprawiają wrażenie wody stojącej. To sprawia znaczne zabagnienie terenu i powoduje dość wysoki poziom wód gruntowych na pewnej części obszaru.

2.6. Klimat

Zgodnie z podziałem Polski na regiony klimatyczno-rolnicze wg Romera, badany obszar zaliczony został do Regionu Wielkich Dolin, do krainy Chełmsko-Podlaskiej. Należy do jednego z chłodniejszych w skali kraju. Zima w krainie Chełmsko-Podlaskie jest dłuższa niż w pozostałych krainach Regionu Wielkich Dolin położonych w części zachodniej regionu. Lato natomiast jest ciepłe i również długie jak w całym pasie Wielkich Dolin. Wiosna i jesień są na rozpatrywanym obszarze stosunkowo krótkie, zaznaczają się dość gwałtownym spadkiem temperatury w listopadzie i wzrostem w kwietniu.

Na podstawie analizy danych udostępnianych przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej można stwierdzić, że rejon ten charakteryzuje się średnią roczną temperaturą stycznia -4°C , średnią temperaturą lipca 21°C , przy czym roczna amplituda temperatur wynosi 25°C .

Po analizie map klimatycznych Polski (Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej) można stwierdzić, że teren gminy Wołyń należy do dość chłodnych obszarów Polski ze średnią temperaturą roczną 8°C . Średnia roczna temperatura najcieplejszego miesiąca lipca wynosi 18°C , zaś najchłodniejszego -4°C . Ilość dni z temperaturą poniżej 0 (dni z przymrozkami) wynosi średnio 123. Jedynie czerwiec, lipiec i sierpień są miesiącami, w których przymrozki nie występują.

Ostatnie przymrozki występują głównie w miesiącu kwietniu, choć zdarza się ich obserwacja w miesiąc maju. Pierwsze przymrozki pojawiają się w miesiącu październiku, jednak spotykane są również (choć bardzo rzadko) w miesiącu wrześniu.

Średnia liczba dni zimowych (temp. max 20°C) wynosi 54 dni, bardzo mroźnych (temp. minim. -10°) tylko 27. Dni gorących notowano przeciętnie w roku ca 35 (z temp. max 25°C). Najwięcej dni gorący zanotowano w czerwcu i lipcu.

Długość trwania okresu wegetacyjnego wynosi od 200 do 210 dni: rozpoczyna się on wraz z pierwszymi dniami kwietnia, natomiast kończy w ostatnich dniach października.

Pierwsze przymrozki przypadają na 9 października a ostatnie na 1 maja. Okres bez przymrozków trwa ca 160 dni.

Pokrywa śnieżna zalega ca 75 dni.

Omawiana wyżej sytuacja termiczna ma charakter ogólny, gdyż ulega ona pewnym modyfikacjom w zależności od warunków lokalnych, takich jak rzeźba terenu, głębokość zalegania wód gruntowych, rodzaj podłoża, szata roślinna itp.

Wpływ powyższych czynników szczególnie wyraźnie oddziałuje na zróżnicowanie warunków termicznych nocą i nad ranem przy pogodzie bezchmurnej i bezwietrznej. W czasie bezchmurnej pogody, a zwłaszcza przy silnych wiatrach oddziaływanie to jest znacznie mniejsze lub nie występuje w ogóle. Największego zróżnicowania warunków termicznych na badanym terenie należy oczekiwać pomiędzy dolinami i obniżeniami a obszarami wyniesionymi o głębszym zaleganiu wód gruntowych. Takie obszary na terenie gminy występują w środkowej części gminy na równinie plejstocenijskiej. Tereny te pokryte są utworami piaszczystymi charakteryzującymi się małą pojemnością cieplną. Z uwagi na to w okresie letnim cechuje się ona znacznymi dobowymi amplitudami temperatur w warstwie przygruntowej w okresach pogodnych, tj. o znacznym nasłonecznieniu. Ze względu na małe przewodnictwo ciepła tych utworów, ulegają one znacznemu nagrzewaniu w dzień oraz wychłodzeniu w nocy. Takie skoki temperatur są niekorzystne dla niektórych odmian roślin, nie mają natomiast znaczenia dla zabudowań lokalizowanych na terenie gminy.

Okresowo gorszymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się obszary płaskie, w obrębie których występuje podwyższone zwierciadło wód gruntowych. Na obszarach tych ciepło tracone jest na parowanie płytko zalegającej wody gruntowej. Występują one głównie na obszarach wyniesionych wśród dolin oraz sąsiadujących z dolinami rzecznyymi. Najmniej korzystnymi warunkami termicznymi odznaczają się na terenie gminy obniżenia powytopiskowe, częściowo wykorzystywane przez cieki powierzchniowe. Narażone są one na występowanie wysokich dobowych amplitud temperatury w okresie lata (w dniach pogodnych – przy układach wyżowych) oraz znacznych spadków temperatury zimą. Na terenach tych często obserwowane mogą być przymrozki.

Kompleksy leśne posiadają specyficzne warunki klimatyczne. Wpływają także w znacznym stopniu na warunki klimatyczne terenów bezpośrednio do nich przyległych, zwłaszcza łagodzą przebieg temperatury. Na terenach leśnych w ciągu lata notowane są znacznie niższe amplitudy temperatur niż na terenach bezleśnych, co jest korzystne z bioklimatycznego punktu widzenia.

Wilgotność względna powietrza to element meteorologiczny wskazujący na dużą zależność od temperatury powietrza, a także warunkujący odczuwalność temperatury przez organizmy żywe. Z bioklimatycznego punktu widzenia nie są korzystne zbyt duże wartości wilgotności względnej zarówno przy temperaturach wysokich jak i przy niskich (uczucie duszności). Można przyjąć (na podstawie danych udostępnianych przez IMiGW), że wilgotność względna w gminie Wołyń ma przebieg zbliżony do optymalnego w naszych geograficznych szerokościach i warunkach klimatycznych – wynosi 79–80%.

Największe wilgotności przypadają na okres zimowy, najniższe zaś na okres letni (miesiące czerwiec–sierpień).

Największe wilgotności występują na podmokłych dolinach pokrytych lasami, gdyż jest to funkcja prężności pary wodnej i temperatury. Na omawianym terenie wilgotność względna różnicuje się pod wpływem czynników lokalnych, takich jak rzeźba, zaleganie wód gruntowych i roślinność.

Mgły są zjawiskiem ściśle związanym z temperaturą i wilgotnością powietrza. Są one zjawiskiem wybitnie niekorzystnym ze zdrowotno-wypoczynkowego punktu widzenia. Sprzyjają utrzymywaniu się w powietrzu ewentualnych zanieczyszczeń mechanicznych i chemicznych. Pogarszają widoczność, co może spowodować zakłócenia w komunikacji. Z analizy danych metrologicznych wynika, że największa liczba mgieł występuje w chłodnej połowie roku w okresie od września do marca włącznie.

Z uwagi na znaczną ilość obszarów podmokłych, ocenia się że w gminie Wołyń występuje przeciętnie 37 dni z mgłą w ciągu roku.

Średni roczny stopień zachmurzenia nieba wynosi ca 65%. Największe zachmurzenie przypada (jak w całej Polsce) na chłodną porę roku, Główne maksymalne zachmurzenie występuje w listopadzie 83% i w grudniu (78%). Minimum zachmurzenia przypada w miejscu wrześniu – 53% i czerwcu – 57%.

Liczba dni pogodnych w roku osiąga w okolicach Wołynia ca 40. Największą średnią ilość dni pogodnych posiada wrzesień (7dni) a najmniejsza listopad (1 dzień). Dni pochmurne najczęściej występują w listopadzie (średnio 20 dni), w grudniu i styczniu (17-18 dni). Średnia roczna liczba dni pochmurnych wynosi 143 dni.

Ilość dni pochmurnych w latach 1956-65 wahała się od 113 (1956 r.) do 172 (1958 r.).

Okolice Wołynia posiadają znaczne usłonecznienie ponieważ średnia roczna waha się w granicach od 34% do 35%.

Największe wartości promieniowania słonecznego występują w miesiącach czerwiec i lipiec. Wynoszą one od 13,0 do 13,5 kcal/cm². Na okres półrocza letniego (IV-IX) przypada ca 80% rocznej sumy promieniowania całkowitego, która wyraża się liczbą 8,6 kcal/m².

Ocenia się, że średnia roczna suma opadów wynosi 530 mm i jest niższa o ca 20mm jakie można uzyskać z interpretacji atlasu opadów atmosferycznych, który to zawiera dane za okres 1881-1930 r. Natomiast dane opadów za okres 1956-1965 r. dają średnią 497,9 mm, tj. o ca 5 mm niższą od średniej z atlasu.

Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi ca 82 dni w roku. W niektórych latach może ona zalegać nawet przez okres trzech miesięcy, a w innych ok półtora miesiąca.

W rejonie gminy Wołyń średnia liczba dni z burzą w latach 1956-1965 wynosiła ca 14 dni. Maksimum dni burzowych przypada w miesiącach letnich. Od października do lutego na tym obszarze nie obserwuje się burz atmosferycznych. Na przestrzeni lat, liczba dni z burzą była bardzo zróżnicowana. Najwięcej burz odnotowano w roku 1963 – 22 dni, a najmniej w 1965 – 9 dni.

Wiatr jest elementem meteorologicznym wywierającym duży wpływ na kształtowanie się lokalnych klimatów, a także warunkującym kierunki rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń i ich rozpraszania.

W ciągu roku udział wiatrów z poszczególnych kierunków jest bardzo zróżnicowany. Na badanym terenie wyraźnie dominują wiatry z kierunków zachodnich (W) – 21%. Często są również wiatry o kierunku południowo-zachodnich (SW) – 13% ogólnej liczby wiatrów we wszystkich kierunkach. Mniejszy udział stanowią wiatry o kierunku północno-zachodnim (NW) – 12%, południowo-wschodnim (SE) – 11%, wschodnim (E) – 10%, południowym (S) – 8,5%, północnym (N) – 6%, północno-wschodnim (NE) – 4%.

W miesiącach letnich często występują wiatry o składowej W i N, natomiast w miesiącach zimowych – o składowej S i E.

Średnia roczna prędkość wiatru w rejonie gminy wynosi ca 3,0 m/s, zaś średnie miesięczne wahają się w przedziale od 2,0 m/s do 3,5 m/s. Najmniejsze średnie prędkości

przypadają na miesiące letnie. Stosunki anemometryczne badanego rejonu ulegają znacznemu zróżnicowaniu w wyniku wpływu warunków lokalnych, zwłaszcza orografii i pokrycia terenu. Za miejsca zaciszne należy uznać tereny znajdujące się po zacisznej stronie kompleksów leśnych, polany leśne oraz intensywną zabudowę. Terenami najlepiej przewietrzanymi są obszary wysoczyznowe, przy czym nie ma tutaj miejsc nadmiernie nawietrzanych.

2.7. Szata roślinna

Zgodnie z regionalizacją przyrodniczo-leśną, gmina Wohyń w całości położona jest w krainie Mazowiecko-Podlaskiej (IV), na obszarze subregionu – dzielnica Polesia Podlaskiego (VI).

Charakterystyczną cechą krajobrazu roślinnego północnej części mezoregionu są łąki, torfowiska i bagna. Na obszarach leśnych dominują typy siedliskowe borowe (bór świeży, bór mieszany). Mniejszą powierzchnię zajmują wilgotne siedliska borowe (bór wilgotny, bór bagienny) oraz las mieszany. W składzie gatunkowym drzewostanów przeważa sosna pospolita z domieszką dębu (do 13,5% udziału w składzie gatunkowym lasów mieszanych). Dominującym typem siedliskowym użytków zielonych są łąki bagienne i pobagienne. Minimalną powierzchnię zajmują siedliska łąkowe i grądowe. W lasach dominują grądy (Tilio–Carpinetum, często z udziałem klonu, jaworu i lipy drobnolistnej) oraz bory świeże (Peucedano–Pinetum i Leucobryo–Pinetum). W dolinie rzeki Piwonia zachowały się fragmenty olsów (Ribo nigri–Alnetum) i łągów (Fraxino–Ulmetum). W ekosystemach leśnych występuje wiele rzadkich gatunków leśnych, m.in. podkolan biały i zielonawy oraz kilka gatunków turzyc).

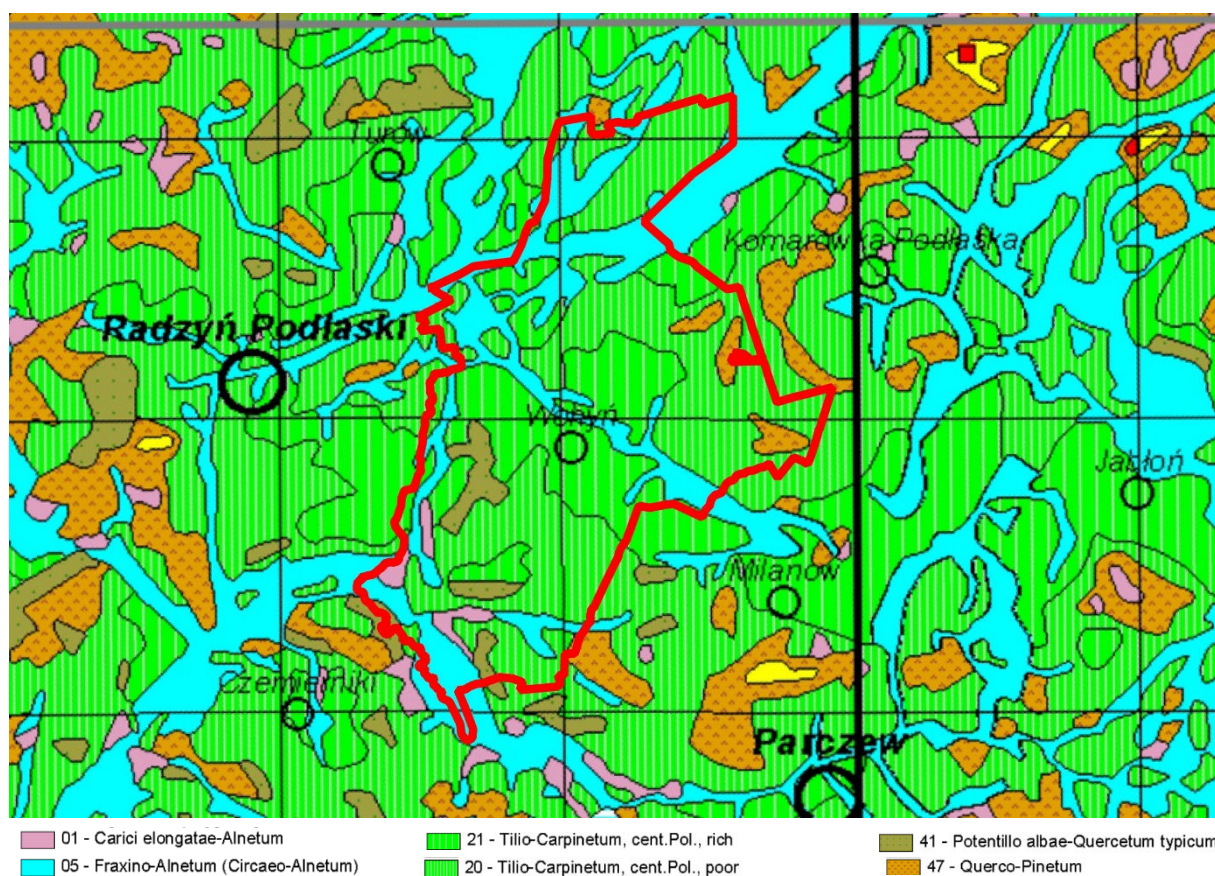
Szatę roślinną gminy Wohyń stanowią zbiorowiska leśne, łąkowe i pastwiskowe, roślin synantropijnych, a także roślinność ozdobna, towarzysząca zabudowie i drogom. Lasy, stanowiące ponad 21% powierzchni gminy, przeważają w następujących wsiach: Planta, Branica Suchowolska, Zapoprzeczne, Ossowa, Zbulitów Mały i Bezwola Wymyśle. Pozostałe obręby posiadają po kilka, kilkadziesiąt hektarów lub są bezleśne.

Potencjalna roślinność naturalna jest hipotetycznym obrazem końcowego stadium sukcesji wtórnej lub pierwotnej roślinności na danym obszarze. Stan ten jest możliwy jedynie w przypadku gdyby roślinność mogła w pełni wykorzystać możliwości stwarzane przez zróżnicowane siedliska.

Potencjalna roślinność naturalna jest w istocie obrazem aktualnego potencjału biologicznego siedlisk, z uwzględnieniem zmian w siedliskach, jakie spowodowała dotychczasowa działalność człowieka (Matuszkiewicz 2008).

Położenie gminy na tle mapy potencjalnej roślinności naturalnej:

Rysunek 4 Roślinność naturalna gminy Wohyń

Źródło: <https://www.igipz.pan.pl/Roslinnosc-potencjalna-zgik.html>

Mapa potencjalnej roślinności naturalnej Polski (Matuszkiewicz 2008) wyznacza na terenie gminy Wołyń następujące typy zbiorowisk roślinnych:

- ols środkowoeuropejski (Carici elongatae-Alnetum),
- łąg jesionowo-olszowy postać niżowa (Fraxino-Alnetum),
- grąd subkontynentalny lipowo-dębowo-grabowy (Tilio Carpinetum) odmiana środkowopolska, zarówno serii żyznej jak i ubogiej,
- świetlista dąbrowa postać niżowa (Potentillo albae-Quercetum typicum),
- kontynentalny bór mieszany sosnowo-dębowy (*Quercus roboris*-Pinetum).

Poddając analizie roślinność rzeczywistą występującą na tym terenie, zwraca się uwagę, że gmina Wołyń na przeważającej części powierzchni ma charakter rolniczy. Na terenach wysoczyznowych dominują grunty orne, a w dolinie Tyśmienicy łąki. Na gruntach rolniczo użytkowanych na wysoczyznach przeważa roślinność antropogeniczna, a w dolinach półnaturalna i naturalna.

Tereny leśne zlokalizowane są we wschodniej części gminy, a także na zachód i południe od miejscowości Wołyń. Na gruntach leśnych przeważa roślinność półnaturalna i lokalnie naturalna.

Lasy na obszarze gminy zajmują łączną powierzchnię 3 691,14 ha. Przeważająca większość terenów lasu stanowią lasy będące we władaniu Państwowego Gospodarstwa Leśnego. Największy areał lasów znajduje się w m. Planta (ponad 1047 ha) i Branica Suchowolska (ponad 517 ha).

Powierzchnie lasów w poszczególnych miejscowościach zestawiono w poniższej tabeli:

Tabela 11 Zestawienie powierzchni lasów

Obręb ewidencyjny		Lasy (ha)
nr obrębu	nazwa obrębu	
1	Bezwola Stara Wieś	0,00
2	Bezwola Kolonia	8,32
3	Bezwola Wymyśle	315,79
4	Bojanówka	6,68
5	Branica Suchowolska	517,23
6	Brania Suchowolska Parcela	1,24
7	Kuraszew	123,45
8	Lisiowólka	30,05
9	Ossowa	352,55
10	Ostrówki	190,47
11	Planta	1 047,23
12	Suchowola	184,50
13	Świerże	58,46
14	Wohyń	50,85
15	Wohyń Kolonia	1,40
16	Zapoprzeczne	427,01
17	Wólka Zdunkówka	59,42
18	Zbulitów Mały	316,49
	RAZEM	3 691,14

Przestrzenne rozmieszczenie głównych zbiorowisk roślinnych zależy przede wszystkim od ukształtowania powierzchni terenu, warunków hydrologicznych i użytkowania gruntów. Tereny bogate pod względem florystycznym występują głównie w dolinie rzeki Tyśmienica.

Z uwagi na charakter terenów, występują również zbiorowiska związane z podmokłymi i żyznymi siedliskami. Należą do nich łągi jesionowo-olszowe (*Fraxino-Alnetum*) i olsy porzeczkowe (*Ribeso nigri-Alnetum*). Pierwsze z nich występują nielicznie wyłącznie w całej dolinie Tyśmienicy, drugie – również w dolinkach jej dopływów.

Na siedliskach wilgotnych występują zbiorowiska zaroślowe. Wzdłuż koryta Tyśmienicy i rowów melioracyjnych często występują zbiorowiska wiklin nadrzecznych (*Salicetum triandro-viminalis*), natomiast na nieużytkowanych łąkach świadectwem postępującej sukcesji ekologicznej są łożowiska (*Salicetum pentandro-cinerae*) z krzewiastymi wierzbami.

Zbiorowiska wodne występują w wodach o różnej głębokości, to jest w stawach, oczkach wodnych pochodzenia naturalnego i sztucznego, korytach rzecznych oraz rowach melioracyjnych. Są ważnym składnikiem nieleśnej roślinności naturalnej.

2.8. Fauna

Gmina Wohyń jest dość uboga pod względem ilości i różnorodności fauny. Fauna pól uprawnych i lasów nie wyróżnia się wśród terenów okolicznych gmin pod względem ilości występujących gatunków.

Świat zwierzęcy związany jest w dużym stopniu z ekosystemami leśnymi i rolniczą działalnością człowieka. Najliczniej występującymi gatunkami ssaków są tu jeleni, sarna, dzik i zając, rzadziej występują nietoperz, jeż oraz wiewiórka.

Struktura faunistyczna gminy ulega ciągłym przemianom, w wyniku m.in. zmniejszania powierzchni leśnych czy prowadzenia prac melioracyjnych. Niegdyś licznie występowały gatunki zwierząt jak jenot, wilk, smużka czy gatunki ptaków jak bielik czy dubelt, obecnie już praktycznie nie występują.

Najbardziej wartościowym terenem z punktu widzenia ochrony fauny jest strefa doliny rzeki Tyśmienica. Spełnia ona istotną rolę jako przejściowa ostoja licznych gatunków ptaków wędrujących w okresie wiosennym i jesiennym. Ze względu na istniejące cenne warunki siedliskowe, obszar ten został objęty ochroną, poprzez włączenie do europejskiej sieci Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO).

2.9. Przyrodnicze obiekty i obszary objęte ochroną

W świetle zapisów obowiązującej ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz.U. 2022 poz. 916 ze zmianami) (art. 6 ust. 1), na terenie Polski wyróżnia się następujące formy ochrony przyrody:

- parki narodowe,
- rezerваты przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, a także
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

W celu określenia obszarów i obiektów podlegających ochronie na podstawie ww. ustawy wykorzystano dane geoprzestrzenne udostępnione poprzez usługę pobierania WFS (format shapefile) i przeglądania WMS oraz system teleinformatyczny prowadzony przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska – Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody.

Z powyższych i danych wynika, że na terenie gminy Wołyń występują niżej wymienione obszary objęte ochroną:

- obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) utworzony w ramach Dyrektywy Ptasiej dla ochrony siedlisk ptaków: Obszar Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004,
- użytki ekologiczne,
- pomniki przyrody.

2.9.1. Obszary Natura 2000

Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej E 64. Występuje co najmniej 23 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK).

W okresie lęgowym obszar ostoi zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: batalion (PCK), bączek (PCK), bąk (PCK), bielik (PCK), błotniak łąkowy, błotniak stawowy, mewa czarnogłowa, mewa mała (PCK), podróżniczek (PCK), puchacz (PCK), rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, sowa błotna (PCK),

zielonka (PCK), cyranka, gęgawa, krakwa, krwawodziób, kulik wielki (PCK), perkoz rdzawoszyi, pustulka, rybitwa białoskrzydła (PCK), rycyk; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje bocian biały, dubelt (PCK), derkacz i rybitwa białowąsa (PCK). W okresie wędrówek stosunkowo duże koncentracje osiąga bielik (C7); stawy w Siemieniu są pierzowiskiem dla ok. 250–550 osobników łabędzia niemego. Ważna ostoja wydry *Lutra lutra* i kilku zagrożonych gatunków ryb.

Obszar posiada obowiązujący plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004 (Dz. Urz. Woj. Maz. Z 2014 r. poz. 4685).

Na gruncie przepisów krajowych, obszar został ustanowiony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011 Nr 25, poz. 133 z późn. zm.).

Na terenie gminy Wohyń powyższy obszar zajmuje powierzchnię 588,81 ha, co stanowi ok. 8% powierzchni całego obszaru.

2.9.2. Użytki ekologiczne

Na terenie Gminy Wohyń wyznaczono następujące użytki ekologiczne:

- obszar śródleśnych bagien o powierzchni 4,34 ha zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Suchowola – oddział 451o, 457b,
- obszar śródleśnych bagien o powierzchni 0,90 ha zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Suchowola – oddział 258h,
- obszar śródleśnych bagien o powierzchni 0,45 ha zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Planta – oddział 246c,
- obszar śródleśnych bagien o powierzchni 0,68 ha zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Planta – oddział 210d,
- obszar śródleśnych bagien o powierzchni 1,40 ha zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Planta – oddział 207h.

Wszystkie wyżej wymienione użytki ekologiczne zostały ustanowione Rozporządzeniem Nr 163 Wojewody Lubelskiego z 19.07.2002 r. w sprawie uznania obszarów za użytki ekologiczne na terenie województwa lubelskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z 01.08.2002 r. Nr 80, poz.1720), zmienionym Rozporządzeniem Nr 42 Wojewody Lubelskiego z 04.08.2003 r. (Dz. Urz. Woj. Lub. z 11.08.2003 r. Nr 120, poz.2820).

2.9.3. Pomniki przyrody

Ta forma ochrony zasobów cennych przyrodniczo została zastosowana do:

1) drzew:

- Dąb szypułkowy – *Quercus robur* (typ pomnika: jednoobiektowy) zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Suchowola, oddz. 79g, uroczysko „Suchowola”, ustanowiony Rozporządzeniem Nr 22 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1994 r. z sprawie uznania za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego Nr 1, poz. 3 z 1995 r., zmieniony w Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego Nr 18, poz. 77 z 1996 r.),
- Sosna amerykańska (Wejmutka) – *Pinus strobus* (typ pomnika: jednoobiektowy), zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Planta, Oddział 216g, leśnictwo „Planta”, ustanowiony Rozporządzeniem Nr 22 Wojewody Białkopodlaskiego

- z dnia 30 grudnia 1994 r. z sprawie uznania za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego Nr 1, poz. 3 z 1995 r., zmieniony w Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego Nr 18, poz. 77 z 1996 r.),
- Lipa drobnolistna – *Tilia cordata* (typ pomnika: jednoobiektowy), zlokalizowany na terenie cmentarza unickiego, ustanowiony Uchwałą Nr XI/46/2007 Rady Gminy Wołyń z dnia 25 października 2007 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 23, poz.. 801 z dnia 26.02.2008 r.),
- 2) głązów narzutowych:
- granit szary, gruboziarnisty ze zlepionkami o obwodzie 710 cm, wys. 50cm i długości 265 cm, porośnięty mszakami z dwoma rytami w kształcie podków (typ pomnika: jednoobiektowy), zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Suchowola, oddz. 75, uroczysko "Suchowola", ustanowiony Zarządzeniem Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 20 grudnia 1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego z 1987 r. Nr 1, poz. 1),
 - granit czerwony, gruboziarnisty o obwodzie 580cm, wysokości nad ziemią 40 cm, długości 293 cm, porośnięty mszakami z rytym w kształcie krzyża (typ pomnika: jednoobiektowy), zlokalizowany na terenie Nadleśnictwa Radzyń, leśnictwo Suchowola, oddz. 255b, uroczysko „Barania Szyja”, ustanowiony Rozporządzeniem Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego Nr 10, poz. 46 z 1996 r.).

2.10. Pozostałe przyrodnicze obiekty i obszary

Obok obszarów objętych ochroną prawną, ważne z przyrodniczego punktu widzenia są również korytarze ekologiczne jako obszary stanowiące szlaki migracyjne gatunków chronionych.

W polskim prawodawstwie korytarze ekologiczne nie są objęte ochroną prawną, nie są więc obszarami chronionymi. Jednak ten sam akt prawny w art. 3 mówi, że cele ochrony przyrody są realizowane m.in. przez opracowywanie szlaków migracyjnych gatunków chronionych. Korytarze ekologiczne (migracyjne) należy, więc uznać za ważne narzędzie wspomagające ochronę przyrody w naszym kraju.

Zgodnie z delimitacją korytarzy ekologicznych przeprowadzoną przez IBS PAN (2012) przez gminę Wołyń przebiegają dwa korytarze główne (międzynarodowe):

- Dolina Dolnego Wieprza GKPdC–3A,
- Lasy Chotyłowskie KPnC–3D.

Korytarz ekologiczny Dolina Dolnego Wieprza obejmuje tereny doliny Tyśmienicy, tj. tereny w kierunku południowo–zachodnim od miejscowości Wołyń: od Stawu Pszonka do Łąk Pulko.

Powierzchnia tego korytarza ekologicznego na terenie gminy wynosi 563,45 ha.

Natomiast korytarz Lasy Chotyłowskie położony jest w kierunku wschodnim od miejscowości Wołyń i obejmuje tereny doliny rzeki Białka, od południowego krańca obrębu Ostrówki do Lasu Planta włącznie i doliny rzeki Stara Piwonia.

Powierzchnia tego korytarza ekologicznego na terenie gminy wynosi 4 269,70 ha.

W nawiązaniu do pozostałych terenów, niebagatelne znaczenie mają również ciągi dolin rzecznych – w szczególności rozległa dolina rzeki Białka (stanowiąca korytarz ekologiczny łączący dolinę rzek Tyśmienica i Krzna Południowa), a także łącząca się z nią (znacznie mniejsza) dolina rzeki Piwonia.

Na szczególną uwagę zasługuje tu korytarz ekologiczny doliny Piwonii, ze względu na kluczową rolę łącznikową w skali lokalnej, a która wynika z jego centralnego położenia (bezpośrednie i pośrednie połączenie obszaru węzłowego z węzłami ekologicznymi). Należy go traktować jako oś przyrodniczą, przestrzenną i hydrograficzną gminy. Z uwagi na centralne położenie doliny spełnia ona również ważną rolę topoklimatyczną, której zasięg oddziaływania na klimat lokalny ocenia się na kilkaset metrów.

Prawidłowe funkcjonowanie korytarzy ekologicznych w znacznym stopniu opiera się o dobrze zachowane tereny leśne, które połączone są ze sobą niezabudowanymi dolinami rzecznyymi i przestrzeniami terenów rolniczych. Dążąc do utrzymania ciągłości korytarzy ekologicznych należy prowadzić zrównoważoną formę gospodarowania na tych terenach. Zalecane jest zalesianie nieużytków leżących na otwartych terenach rolniczych pomiędzy terenami leśnymi. Tego typu zalesia prowadzi do łączenia się niewielkich rozproszonych lasów w większe ciągi i kompleksy leśne.

Zagrożeniami dla korytarzy ekologicznych jest przede wszystkim budowa dróg, a w szczególności wygradzonych dróg szybkiego ruchu i autostrad. Ciągi komunikacyjne stanowią barierę ekologiczną i utrudniają, a niekiedy uniemożliwiają zwierzętom swobodną migrację. Środkiem minimalizującym negatywny wpływ dróg na korytarze ekologiczne jest budowa przejść dla małych, średnich i dużych zwierząt zarówno pod jak i nad drogami. Przejścia takie powinny się znajdować w miejscach szczególnie narażonych na kolizję ze zwierzętami, a ich rozplanowanie i wykonanie powinny być poprzedzone szczegółowymi badaniami i stosownym raportem. Zwarta zabudowa w obrębie korytarzy ekologicznych nie powinna dochodzić do właściwej doliny rzeki lub pomniejszego cieków wodnego.

2.11. Walory krajobrazowe i kulturowe

Termin „krajobraz” w potocznym rozumieniu oznacza widok fragmentu powierzchni ziemi, obserwowany przez człowieka, na który składają się zarówno elementy środowiska przyrodniczego (przyrody), jak i elementy pochodzenia antropogenicznego.

Krajobraz gminy na skutek działalności człowieka został silnie przekształcony i obecnie na przeważającym terenie nosi cechy krajobrazu kulturowego. Na terenach znajdujących się pod presją antropogeniczną można wyróżnić dwa podtypy:

- rolniczy krajobraz otwarty, który jest dominującym typem na obszarze gminy. Tworzą go powierzchnie o dużych arealach, zajęte przez mozaikę pól uprawnych, śródpolnych grup bądź pasm zadrzewień,
- krajobraz zabudowy wiejskiej, obejmujący głównie formy tradycyjnych i współczesnych budynków mieszkalnych, gospodarczych i innych wraz z układem urbanistycznym.

Pomimo silnego przekształcenia rolniczego krajobrazu otwartego, zachowały się dość rozległe tereny o krajobrazie przyrodniczym, tj. takim, w którym przestrzenną przewagę posiadają mało zmienione przez człowieka przyrodnicze składniki krajobrazu. Należą do nich te ekosystemy, których funkcjonowanie regulują procesy naturalne, a także formy rzeźby niezmienione, bądź słabo zmienione przez człowieka. Taki krajobraz reprezentuje dolina Tyśmienicy, do czasów melioracji trudno dostępna dla człowieka i stąd mało dla niego atrakcyjna pod względem rolniczym. Regulacja stosunków wodnych w dolinie nieco zmieniła jej krajobraz, ale tylko w takim stopniu, który umożliwia określenie go mianem półnaturalnego, tzn. zbliżonego do naturalnego.

Charakterystyczne piętno nadają mu łąki, najczęściej wilgotne, urozmaicone zadrzewieniami (łęgowymi olszowymi), starorzeczami, również torfiankami, które pomimo,

że mają genezę antropogeniczną, wskutek sukcesji naturalnej upodobniły się do zbiorników naturalnych.

Krajobraz trwałych użytków zielonych, jak również krajobrazy leśne w obszarach pozadolinnych, można określić mianem krajobrazu pseudonaturalnego, w którym zbiorowiska roślinne sprawiają wrażenie biocenoz naturalnych (mimo, że nimi nie są), a wyjściowa sytuacja ekologiczna nie została jeszcze w pełni zaburzona.

Należy mieć na uwadze, że zawsze największe walory przyrodnicze, ale również estetyczne, reprezentuje krajobraz naturalny.

W gminie jest on jednak ograniczony wyłącznie do koryta Tyśmienicy, a właściwie mówiąc do tych jego odcinków, które nie zostały uregulowane. Meandrujące koryto rzeki jest maskowane roślinnością wodną i przywodną, a śladów działalności człowieka praktycznie tu brak.

Monotonii krajobrazu rolniczego zapobiegają takie elementy przyrodnicze jak zadrzewienia śródpolne i pagórki kemowe, a także pasma łąk i pastwisk w dolinach rzek i mniejszych cieków wodnych.

Również w krajobrazie zabudowy wiejskiej udało się zachować wiele cennych obiektów zabytkowych.

Na szczególną uwagę zasługuje sama miejscowość Wołyń, która charakteryzuje się stosunkowo dużymi walorami historyczno–kulturowymi oraz krajobrazowymi. Zachowały się tu obiekty o stosunkowo dużej wartości architektonicznej takie jak zespół kościelny, kaplica cmentarna, budynek poczty oraz liczne domy mieszczańskie, tworzące nierzadko zwarte pierzeje.

Najbardziej malowniczy widok na miejscowość prezentuje się od strony północnej, zza rzeki Piwonia. Do atrakcyjnych widoków na ten obszar należy także widok od strony południowej (z wjazdu drogowego).

Na przeważającym obszarze gminy krajobraz rolniczy można uznać za harmonijny, głównie z uwagi na liczne rzędowe zadrzewienia przydrożne i dość duże urozmaicenie upraw, choć głównie tylko polowych.

Krajobraz najbardziej przekształcony, który można określić jako zdegradowany, występuje w miejscach eksploatacji kopalni.

2.12. Ekologia krajobrazu

W aspekcie ekologicznym krajobraz rozpatrywać należy jako powiązane ze sobą zależnościami i w różnorodny sposób rozmieszczone w przestrzeni jednostki ekologiczne. Ich powiązanie wynika nie tylko z obiegu materii pod wpływem energii, jak i wzajemnego przenikania się na pograniczach. Zależności te manifestują się w różnych układach (kombinacjach): troficznych, hydrologicznych i przestrzennych (tzn. takich, gdzie podstawowym punktem odniesienia jest terytorium). Na szczególną uwagę zasługują modele przestrzenne, m.in. ze względu na ich dużą przydatność w planowaniu przestrzennym. Sposób funkcjonowania tych układów jest przedmiotem badań ekologii krajobrazu.

Wśród tych modeli na szczególną uwagę zasługuje model strefowo – pasmowo – węzłowy.

Zastosowanie modelu strefowo – pasmowo – węzłowego w opisie funkcjonowania krajobrazu z jednej strony umożliwia bliską optymalnej identyfikację najcenniejszych i najbardziej wrażliwych elementów jego struktury, zaś z drugiej – poprzez porównanie układu ekologicznego z układem antropogenicznym krajobrazu – pozwala na precyzyjne

określenie rejonów zagrożeń i charakteru zagrożeń dla stabilności krajobrazu. Taki model funkcjonowania krajobrazu określany jest również jako System Przyrodniczy Gminy (SPG).

Na terenie gminy Wołyń funkcjonują ekosystemy wodne i przywodne, nieleśne łądowe (łąkowo-pastwiskowe, torfowiskowe i zaroślowe), leśne i polne (agroekosystemy). Za ekosystemy zdegradowane można uznać tereny zwartej zabudowy, natomiast za ekosystemy zdewastowane tereny podlegające eksploatacji surowców mineralnych.

Ekosystemy wodne i przywodne (szuwarowe), najpełniej rozwinięte w stawach i starorzeczach, z reguły mają charakter eutroficzny. Występują w typowych układach pasowych. Ich żyzność jest skutkiem dużej ilości substancji odżywczych rozpuszczonych w wodzie. Zasilane są również opadem organicznym, a w przypadku stawów również biogenami, przesączającymi się z nawożonych łąk.

Ekosystemy torfowiskowe w dolinie Tyśmienicy tworzą rozległe powierzchniowo torfowiska niskie występujące w obrębie terasy zalewowej (holoceńskiej). Odznaczają się bezkręgową fauną torfową o silnie rozbudowanych sieciach troficznych. Należą do ekosystemów wyjątkowo niestabilnych, ponieważ są bardzo podatne na zmiany stosunków wodnych.

Ekosystemy trawiaste (zadarnione) typu łąkowo-pastwiskowego utrzymywane są głównie dzięki działalności człowieka, który chroni je przed zarastaniem.

W dolinie Tyśmienicy na rozległych powierzchniach funkcjonują ekosystemy łąkowe. Współtworzą je bądź łąki świeże (prawie wyłącznie gospodarcze), bądź łąki wilgotne, turzycowiska i ubogie florystyczne pastwiska. Dominują łąki kośne, wzbogacone szlachetnymi gatunkami traw. Pomimo podsiewania nawozami i intensywnej eksploatacji (część z nich to łąki dwukośne) zachowują nadal duże walory ekologiczne, czego dowodem jest obecność na ich terenie wielu gatunków owadów. Ekosystemy pastwiskowe, spotykane również, choć bardzo rzadko, w obszarze pozadolinnym, wypasane, odznaczają się dobrze domkniętym krążeniem materii. Nawożone naturalnie nie wymagają uzupełniania azotu.

Ekosystemy zaroślowe występują w gminie w dwóch diametralnie odmiennych warunkach siedliskowych:

- na okresowo zalewanych terasach w dolinie Tyśmienicy i wzdłuż rowów melioracyjnych,
- na obszarach lasów bagiennych oraz nieużytkowanych wilgotnych łąkach.

Pierwsze z nich to zarośla wiklinowe, tylko miejscami wytworzone jako stadia degradacji lasu wierzbowo-topolowego wskutek zniszczenia warstwy drzew przez człowieka. Najczęściej są to jedyne formacje roślinne, mogące wytrzymać skrajnie trudne warunki siedliskowe panujące na niskich terasach zalewowych. Z kolei na obszarach lasów bagiennych wykształciły się łożowiska. Charakteryzują się wyraźnie odrębnym składem florystycznym z dominacją krzewiastych wierzb i udziałem kruszyny pospolitej.

Ekosystemy leśne w warunkach klimatu umiarkowanego to biocenozy klimaksowe, tj. końcowe w naturalnym cyklu rozwojowym biocenoz, mogące trwać w niezmienionej postaci przez długie okresy.

W ekosystemach borowych dominuje sosna, a niewielki udział stanowi dąb szypułkowy i świerk zwyczajny. Z uwagi na dość duże ubóstwo florystyczne lasy te nie stwarzają sprzyjających warunków dla zoocenoz. Typowe ekosystemy leśne, jeszcze częściowo o charakterze naturalnym, tworzą łągi jesionowo-olszowe w dolinie Tyśmienicy.

Największą powierzchnię zajmują agroekosystemy (ekosystemy pól uprawnych). Odznaczają się:

- ubóstwem gatunkowym producentów, powstałym wskutek preferowania gatunku uprawianego,
- obecnością gatunków synantropijnych,
- krótkotrwałością okresu wzrostu rośliny hodowlanej,
- określonymi systematycznym zakłóceniem struktur troficznych, związanym z krótkim życiem rośliny hodowlanej (Breymeyer 1991).

2.13. Zasoby przyrodnicze

2.13.1. Zasoby energii odnawialnej

Zgodnie z Ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. 2021 poz. 610) za odnawialne źródło energii uważa się niekopalne źródła energii obejmujące energię wiatru, energię promieniowania słonecznego, energię geotermalną, energię hydrotermalną, hydroenergię, energię fal, prądów i pływów morskich, energię otrzymywaną z biomasy, biogazu, biogazu rolniczego oraz biopłynów.

W chwili obecnej na terenie gminy teoretycznie do pozyskania jest energia słońca i wiatru, ciepło ziemi oraz energia z biomasy.

Energia wiatrowa.

Obszarami preferowanymi do rozwoju energetyki wiatrowej są tereny o najkorzystniejszych warunkach wietrznych, przy czym za kryterium opłacalności funkcjonowania elektrowni wiatrowych uznaje się tereny, na których energia użyteczna wiatru na wysokości 30 m w terenie o klasie szorstkości 0–1 wynosi min. 1 000 kWh/m²/rok, a prędkość wiatru na tej wysokości przekracza 4 m/s.

Przy wyborze lokalizacji elektrowni wiatrowych dodatkowo należy uwzględnić uwarunkowania środowiskowe, przestrzenne oraz infrastrukturalne wykluczając z lokalizacji głównie:

- tereny prawnie chronione oraz cenne przyrodniczo, kulturowo i krajobrazowo,
- tereny zurbanizowane i zwartej zabudowy,
- tereny o utrudnionym dostępie do infrastruktury energetycznej (brak technicznych możliwości przyłączeniowych siłowni lub farmy wiatrowej) i transportowej (brak technicznych możliwości transportu elementów siłowni wiatrowych, charakteryzujących się znaczącymi gabarytami i dużym ciężarem).

Największe zasoby energetyczne wiatru występują generalnie w zachodniej części województwa. Istnieją jednak obszary, na których lokalne warunki topograficzne terenu (wzniesienia na otwartych przestrzeniach) mogą sprzyjać przyrostom prędkości wiatru. Każda planowana inwestycja (pojedyncza elektrownia wiatrowa, bądź farma wiatrowa) wymaga zbadania siły wiatru na terenie, na którym ma powstać. Z reguły badanie siły wiatru trwa ok. 12 miesięcy i jest dokonywane przy użyciu jednego lub kilku masztów pomiarowych.

Gmina Wołyń znajduje się w korzystnej strefie energetycznej wiatru o potencjalne energetycznym wiatru 1000–1500 kWh/m² na rok na wysokości 30 m (Lorenc 2004, „Energia & Przemysł” 03.2007). W granicach gminy znajdują się obszary wykluczone z realizacji energetyki wiatrowej ze względu na uwarunkowania prawne (Dolina rzeki Tyśmienica, Białka, tereny zamknięte) oraz obszary z istotnymi ograniczeniami mogącymi uniemożliwić realizację inwestycji (pozostała część gminy).

Obszary uprzywilejowane do lokalizacji elektrowni wiatrowych wytypowane zostały również na terenie gminy Wołyń. Tereny te obrazuje poniższa Mapa Nr 5:

Rysunek 5 Obszary uprzywilejowane do lokalizacji elektrowni wiatrowych

KWALIFIKACJA TERENÓW DLA ROZWOJU ENERGETYKI WIATROWEJ

- obszary proponowane do rozwoju energetyki wiatrowej
- obszary możliwe do rozwoju z ograniczeniami w zakresie skali inwestycji
- obszary z istotnymi ograniczeniami mogącymi uniemożliwić realizację inwestycji
- obszary z ograniczeniami lokalizacji inwestycji z uwagi na strefy ograniczeń zabudowy od lotnisk
- obszary wykluczone z realizacji inwestycji energetyki wiatrowej (ze względu na uwarunkowania prawne)

6,25

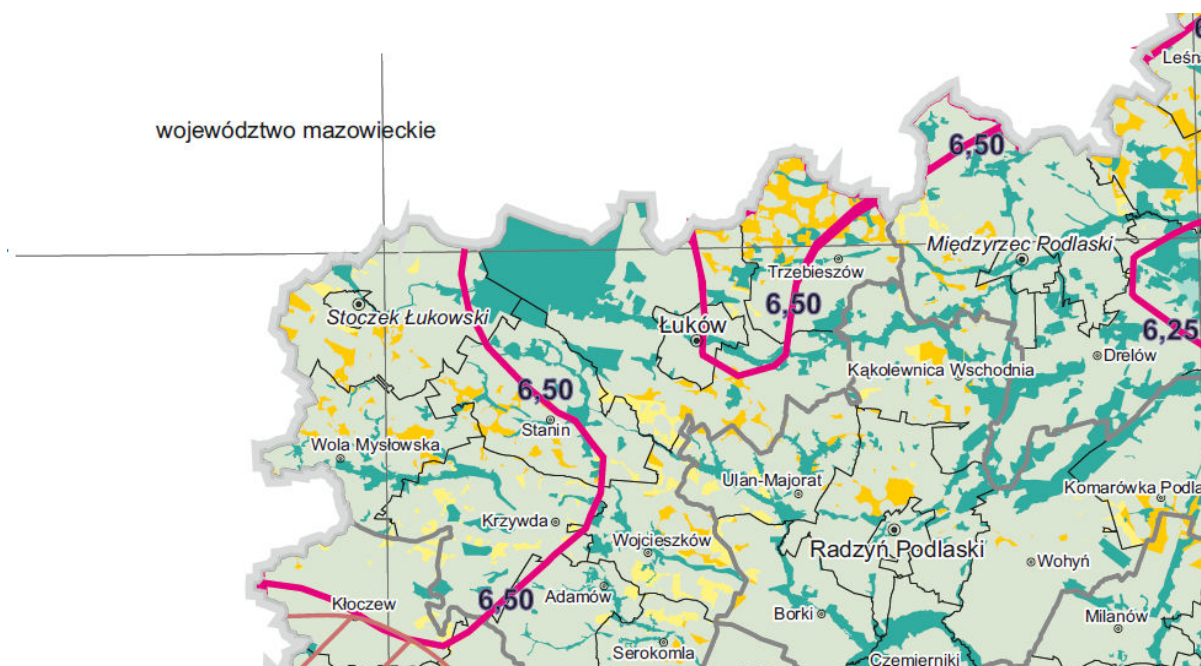
prędkość wiatru na wysokości 100 m n.p.t. [m/s]
wg Atlasu Wietrzności Anemos - Acroenergy

INNE:

obszary o średniej rocznej częstości ciszy i słabego wiatru (2 m/s i mniej) powyżej 60% (wg Atlasu Klimatu Polski, IMGW, 2005)

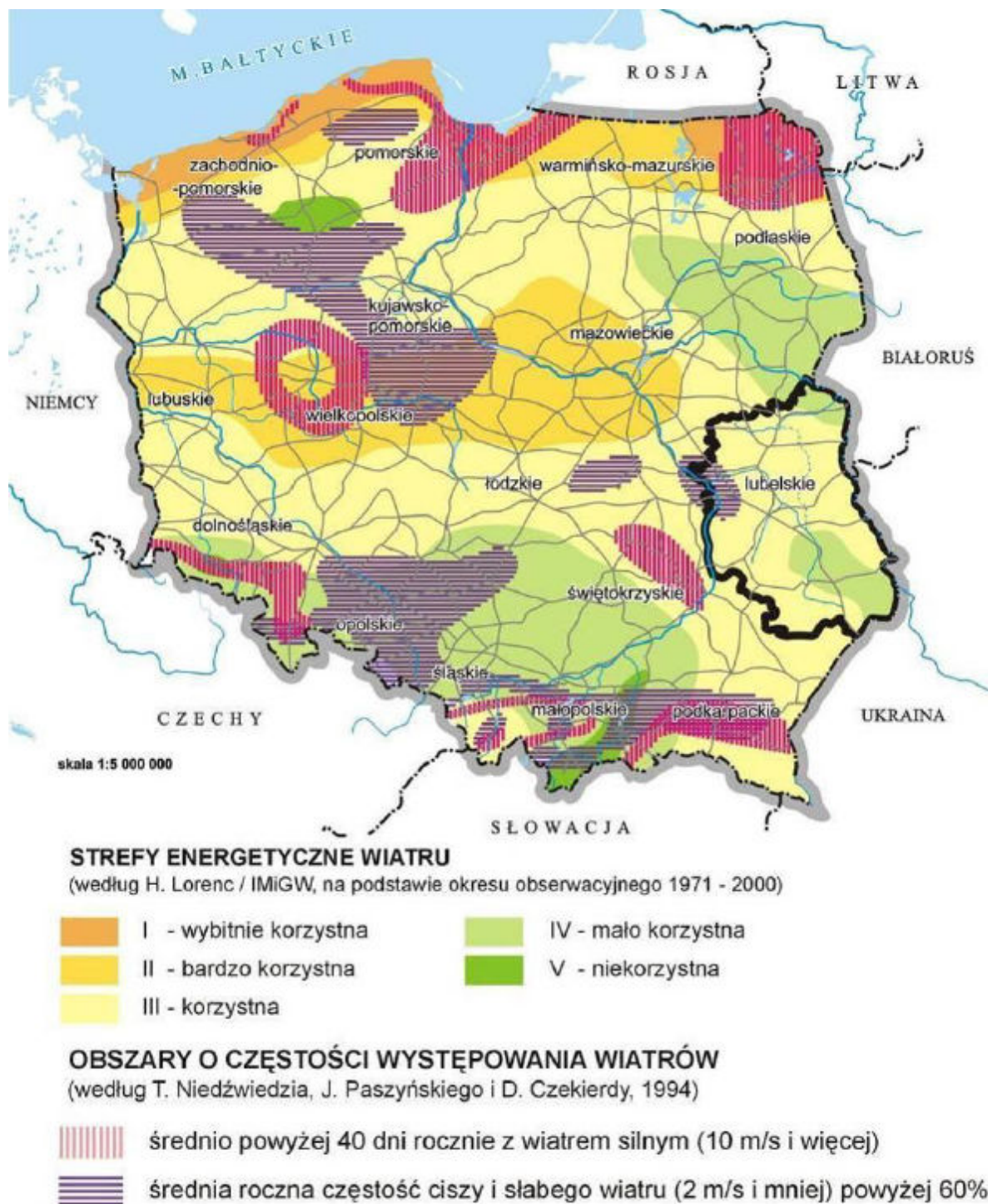
Istotną cechą wiatru, oprócz kierunku, jest jego prędkość. Generalnie w Polsce, w tym i na Lubelszczyźnie, dominują wiatry bardzo słabe, tj. o prędkości do 2 m/sek. Biorąc pod uwagę wartości średnie, wzrost ich prędkości obserwuje się w miesiącach zimowych, co jest związane ze zwiększonymi gradientami ciśnienia powietrza atmosferycznego w tej porze roku. Największe średnie prędkości wiatru, przekraczające 4 m/sek., przypadają na styczeń, natomiast najmniejsze, sięgające 1,2 m/sek., notowane są w sierpniu. Zimą silne wiatry (tj. o prędkościach przekraczających 10 m/sek.) najczęściej występują przy zachodniej i północno-wschodniej cyrkulacji cyklonalnej, natomiast latem silne wiatry najczęściej obserwuje się przy północno-zachodniej cyrkulacji cyklonalnej. Sporadycznie, z tendencją do wzrostu częstotliwości, obserwowane są bardzo silne wiatry (tj. o prędkości przekraczającej 15 m/sek.). Spowodowane są dużymi różnicami termicznymi podłoża. Czasem prowadzą do powstawania trąb powietrznych, w których prędkość wiatru przekracza nawet 50 m/sek.

Na Lubelszczyźnie średnia liczba dni: z wiatrem bardzo silnym wynosi 2 dni, z wiatrem silnym – 20 dni, a z wiatrem bardzo słabym i ciszą – 50 dni. Za najbardziej zaciszny uchodzi rejon Puław. Prędkości wiatru wykazują również wahania w ciągu doby. Najczęściej obserwuje się ich wzrost w ciągu dnia, a spadek – nocą.

Ten rytm zmian ulega zakłóceniu przy przemieszczaniu się z zachodu na wschód (najczęściej w okresie jesienno-zimowym) głębokich układów cyklonalnych, a wraz z nimi frontów atmosferycznych. Największą nieregularność w prędkościach wiatru obserwuje się w trakcie przemieszczania się frontów chłodnych (Woś 1999).

Strefy energetyczne wiatru z uwzględnieniem prędkości wiatru na wys. 30 m oraz częstości występowania wiatrów obrazuje poniższa mapa.

Rysunek 6 strefy energetyczne wiatru w Polsce

Źródło: Program rozwoju OZE dla woj. lubelskiego 2014.

Potencjalne skutki środowiskowe rozwoju energetyki wiatrowej.

Prognozy dotyczące rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce wskazują, że energetyka wiatrowa jest i w perspektywie następnych kilkadziesiąt lat będzie najprężniej rozwijającą się gałęzią energetyki odnawialnej. Niemniej jednak jest to jedno z najbardziej kontrowersyjnych i wzbudzających społeczne protesty źródeł OZE. Dotyczą one występujących uciążliwości dla ludzi, głównie w postaci: hałasu wytwarzanego przez śmigła elektrowni wiatrowej, tzw. efektu migającego cienia (rozedrganie światła poprzez ciągłe miganie cienia z łopat wirników), infradźwięków. Ponadto elektrownie wiatrowe mogą stanowić istotną barierę antropogeniczną dla ptaków wędrownych (kolizje ptaków z elementami siłowni wiatrowych), głównie w przypadku gdy lokalizowane są na trasie korytarzy migracyjnych. Stanowią również zagrożenie dla tych gatunków ptaków, których miejsca lęgowe i żerowiska znajdują się w bliskim sąsiedztwie. Realizacja elektrowni wiatrowych wiąże się także z pogorszeniem walorów krajobrazowych. Dotyczy to głównie dużych farm wiatrowych oraz pojedynczych elektrowni wiatrowych o dużych wysokościach (przekraczających 30 m), które trudno jest ukryć w krajobrazie, zwłaszcza otwartym. Dodatkowo farmy wiatrowe są inwestycjami terenochłonnymi, oprócz lokalizacji samych elektrowni wiatrowych niezbędna jest także infrastruktura towarzysząca (drogi dojazdowe, sieci elektroenergetyczne). Budowa elektrowni w znacznym stopniu ingeruje w podłoże terenu, ponieważ wymaga wykonania wykopów pod fundamenty sięgających nawet do 10 m p.p.t. Dlatego po zakończeniu prac ziemnych konieczna jest rekultywacja terenu. W celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze i krajobrazowe oraz na komfort jakości życia ludzi istotnym jest, aby z wielką starannością wybierać miejsca pod lokalizację siłowni wiatrowych. Preferowany jest rozwój małej energetyki wiatrowej – o całkowitej wysokości instalacji poniżej 30 m i górnej granicy zainstalowanej mocy 100 kW, której oddziaływanie na środowisko jest niewspółmiernie niższe niż przy lokalizacji elektrowni wiatrowych o dużych mocach.

Energia słoneczna.

Na zasoby energii słonecznej decydujący wpływ mają warunki klimatyczne wynikające z położenia geograficznego. Polska należy do krajów charakteryzujących się bardzo nierównomiernym rozkładem promieniowania słonecznego w cyklu rocznym, z istotnym spadkiem potencjału energii słonecznej w okresie zimowym, co jest głównym czynnikiem wpływającym na rozwój wykorzystywania energii słonecznej w kraju.

Promieniowanie słoneczne może stanowić źródło produkcji energii elektrycznej oraz ciepłej.

Obszar województwa należy do regionów posiadających jedno z najlepszych warunków wykorzystywania energii słonecznej w kraju. Potencjał ten określany przez roczną gęstość mocy promieniowania słonecznego w obszarze regionu waha się w granicach od ok. 1 050 do ok. 1 150 kWh/m², podczas gdy w kraju potencjał ten zasadniczo zawiera się w przedziale 950 kWh/m² – 1 150 kWh/m².

Parametry te sprawiają, że gmina została zaliczona do obszarów o korzystnych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej, tj. obszarów o potencjalnej energii użytecznej powyżej 950 kWh/m².

Teren województwa lubelskiego charakteryzuje się stosunkowo niewielkim zróżnicowaniem przestrzennym potencjału energii słonecznej (od ok. 1050 – do ok. 1 150 kWh/m²). Mając na uwadze największy wśród wszystkich regionów w kraju potencjał energii słonecznej, do obszarów preferowanych dla lokalizacji urządzeń i instalacji

wykorzystujących energię słoneczną należy zakwalifikować cały obszar województwa, z wyłączeniem obszarów ograniczeń określonych przez przepisy prawa. W przypadku dużych inwestycji, takich jak elektrownie słoneczne pożądane jest ich lokalizowanie na obszarze wschodniej części województwa, w którym średnioroczne całkowite promieniowanie osiąga największe wartości w kraju. Z uwagi na ograniczenie negatywnego wpływu wielkopowierzchniowych instalacji paneli fotowoltaicznych na krajobraz, ich budowa może być jednym z kierunków przeznaczenia i zagospodarowania zrehabilitowanych terenów wyrobisk poeksploatacyjnych surowców mineralnych oraz terenów składowisk odpadów komunalnych.

Natężenie promieniowania słonecznego (chwilowa wartość gęstości mocy promieniowania słonecznego) charakteryzuje się nierównym rozkładem w cyklu rocznym. Z uwagi na warunki meteorologiczne około 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września, przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godz./dzień, natomiast w zimie skraca się do 8 godzin dziennie. Powoduje to, że w półroczu letnim potencjalna energia użyteczna na obszarze województwa osiąga ok. 800 kWh/m², z kolei zimą spada do ok. 200 kWh/m².

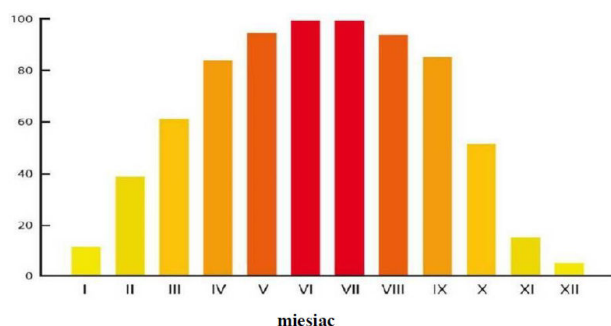
Wielkość usłonecznienia uzależniona jest głównie od długości dnia i wielkości zachmurzenia ogólnego nieba. Największe wartości usłonecznienia (powyżej 4,5 godzin na dobę) osiągane są we wschodniej części Polski, natomiast na Lubelszczyźnie – na Polesiu Lubelskim i w strefie nadbużańskiej.

Istotny wpływ na przebieg i poziom usłonecznienia ma zachmurzenie. Średnioroczne zachmurzenie ogólne nieba na terenie województwa na ogół nie przekracza 65%, co stanowi wartość nieznacznie niższą od średnich wartości dla kraju (65-70%).

Energia słoneczna dla wielu zastosowań nie może być jedynym źródłem energii. Wystarczający potencjał dla samodzielnego zaspokajania potrzeb związanych z ciepłem użytkowym istnieje jedynie w okresie letnim. W pozostałych miesiącach konieczne jest stosowanie rozwiązań polegających na łączeniu wykorzystywania energii słonecznej z innymi źródłami energii.

Sytuację tą ilustruje poniższy wykres.

Rysunek 7 Potencjał energii słonecznej w ciągu roku

W warunkach krajowych energia promieniowania słonecznego najpowszechniej powinna być wykorzystywana do celów grzewczych poprzez zastosowanie kolektorów słonecznych w budownictwie, rolnictwie, drobnym przemyśle, turystyce i rekreacji. Szczególnie korzystne tego typu rozwiązania są w obiektach działających sezonowo w okresie wiosenno-letnim. W przypadku instalacji produkujących energię elektryczną szczególnie uzasadniona może być ich budowa dla zasilania obiektów i urządzeń zlokalizowanych

w oddaleniu od sieci elektroenergetycznej oraz w instalacjach hybrydowych towarzyszących infrastrukturze drogowej (znaki drogowe, słupy oświetleniowe itp.).

Istotnym kierunkiem rozwoju OZE w województwie może być także pozyskiwanie energii elektrycznej z ogniw fotowoltaicznych na skalę pozwalającą na sprzedaż tej energii do sieci. Wynika to z ciągłego rozwoju technologii i związanych z tym perspektyw obniżenia kosztów inwestycyjnych budowy elektrowni słonecznych.

Do instalacji farm fotowoltaicznych predysponowane są tereny w krajobrazie rolniczym zlokalizowane blisko sieci elektroenergetycznej średniego napięcia. Z uwagi na negatywny wpływ wielkopowierzchniowych instalacji paneli fotowoltaicznych na krajobraz i przyrodę nie zaleca się lokalizacji instalacji na obszarach przyrodniczo cennych i atrakcyjnych krajobrazowo.

Potencjalne skutki środowiskowe rozwoju energetyki słonecznej.

Instalacje niewielkich rozmiarów wykorzystujące zasoby energii słonecznej lokalizowane w obrębie posesji, głównie na dachach budynków, wykorzystywane na potrzeby odbiorców indywidualnych nie stwarzają zagrożenia dla środowiska, gdyż na etapie eksploatacji nie emitują żadnych szkodliwych substancji. Pewne uciążliwości natomiast mogą być związane z dużymi instalacjami, np. elektrowniami słonecznymi, lokalizowanymi w terenie otwartym i zajmującymi znaczne powierzchnie. Instalacje te mogą negatywnie wpływać na krajobraz wywołując uczucie niepokoju optycznego, co ma szczególne znaczenie na terenach ochrony krajobrazowej.

Geotermia.

Energia geotermiczna pochodząca od jądra Ziemi gromadzona jest w gruntach, skałach i wodach wypełniających pory i szczeliny skalne.

Wykorzystanie energii geotermicznej w szczególności uzależnione jest od rodzaju nośnika. Z tego też względu energię tą możemy pozyskiwać z:

- gruntów i skał z zastosowaniem technologii pomp ciepła,
- wód gruntowych wykorzystywanych jako dolne źródło ciepła dla pomp grzewczych,
- gorących wód wydobywanych za pomocą głębokich odwiertów eksploatacyjnych, mających zastosowanie głównie w ciepłownictwie, rekreacji i balneologii,
- pary wodnej wydobywanej za pomocą odwiertów mającej zastosowanie do produkcji energii elektrycznej,
- gorących skał, gdzie woda pod dużym ciśnieniem cyrkuluje przez porowatą strukturę skalną,
- pokładów solnych, z których energia odbierana jest za pomocą solanki lub cieczy obojętnych.

W przypadku, gdy głównym nośnikiem energii termicznej jest woda lub para wodna, energię określa się jako energię geotermalną, a jej nośnik wodą geotermalną. Jest to podstawowy i najpowszechniej stosowany na świecie sposób pozyskiwania zgromadzonej energii cieplnej z wnętrza ziemi.

Za wody termalne uznaje się wody o temperaturze powyżej 20°C. Ich występowanie jest zróżnicowane w poszczególnych rejonach i utworach geologicznych. Według Państwowego Instytutu Geologicznego najwyższe temperatury osiągają wody na terenie Podhala i Sudetów. Na terenie województwa lubelskiego temperatura wód termalnych w utworach kredy dolnej i jury dolnej nie przekracza 50°C.

Zasoby energii wód geotermalnych w województwie lubelskim szacuje się na 80 733 mln t.p.u. (tona paliwa umownego). Powiat radzyński leży na obszarze o perspektywicznym dla rozwoju elektroenergetyki geotermalnej.

Zgodnie z analizą przeprowadzoną w ramach opracowania „Warunki występowania wód geotermalnych w województwie lubelskim” (pod redakcją naukową J. Sokołowskiego – Polska Geotermalna Asocjacja w Krakowie) Gmina Wołyń (obok Lublina, Nałęczowa, Puław) znajduje się wśród obszarów o korzystnych warunkach do rozwoju geotermii. Temperatura wód geotermalnych znajdujących się na głębokości 980-1 420 m wynosi ponad 150 °C.

W odróżnieniu od omawianej powyżej energii geotermalnej wysokich temperatur, energia geotermalna niskich temperatur jest w mniejszym stopniu uzależniona od uwarunkowań geologicznych i bardziej dostępna dla indywidualnych odbiorców. Ze względu na brak możliwości bezpośredniego pozyskania energii cieplnej ziemi, w tej technologii wykorzystuje się odzyskujące z otoczenia rozproszone energie cieplne – pompy ciepła.

Głównym źródłem ciepła jest ciepło ośrodka skalnego (gruntu), a także, chociaż rzadziej, ciepło wód podziemnych oraz ciepło odpadowe (powstające w procesach technologicznych).

Ze względu na brak ograniczeń geologicznych zastosowania pomp ciepła, instalacje te mogą być montowane w niemal każdym rodzaju podłoża. Należy jednak mieć na uwadze stabilność temperaturową, która jest uzależniona od rodzaju gruntu oraz poziomu wód gruntowych. Grunty gliniaste i wilgotne wykazują znacznie lepsze warunki (większa efektywność) dla funkcjonowania pomp ciepła niż grunty piaszczyste i suche.

Dużą barierę dla rozwoju rynku pomp ciepła stanowi aspekt finansowy. Wysokie koszty inwestycyjne związane są zarówno z wysoką ceną urządzeń, jak i wysokim kosztem prac wiertniczych wykonywanych w przypadku instalacji otworowych. Ze względu na fakt, iż funkcjonowanie pomp jest efektywne tylko w budynkach o wysokich standardach energochłonności, w budynkach o niższym standardzie energetycznym konieczne jest przeprowadzenie termomodernizacji. Bariery ekonomiczne to także ograniczone możliwości pozyskania wsparcia finansowego oraz brak dedykowanych taryf energetycznych dla pomp ciepła. Należy tu jednak zaznaczyć, iż poniesione koszty zakupu i instalacji pomp ciepła w stosunku do całego okresu eksploatacji są znacznie niższe w porównaniu do kosztów eksploatacji systemów wykorzystujących paliwa kopalne.

Bariery społeczne związane są głównie z brakiem ogólnodostępnych informacji o technologiach i możliwościach wykorzystania pomp ciepła.

Potencjalne skutki środowiskowe rozwoju energetyki geotermalnej.

Uciążliwości związane z wykorzystywaniem energii geotermalnej związane są z wykonywaniem odwiertów oraz wydobywaniem wód i ich odprowadzaniem. Realizacja instalacji geotermalnych może przyczynić się do zmiany przepływu wód podziemnych oraz zmiany stosunków wodnych na powierzchni terenu. Istotnym problemem w przypadku wydobywania wód geotermalnych wysoko mineralizowanych, a takie dominują na obszarze regionu, są możliwe zmiany składu chemicznego i fizycznego wód powierzchniowych, do których odprowadzana byłaby woda po odebraniu z niej ciepła. W takich przypadkach konieczna może być realizacja drugiego odwiertu i zatłaczanie wód z powrotem do złoża. Do problemów związanych z możliwą uciążliwością instalacji geotermalnych należy zaliczyć również możliwość pojawienia się emisji szkodliwych gazów ulatniających się z wydobywanych wód, jak siarkowodór i radon.

Energia z biomasy.

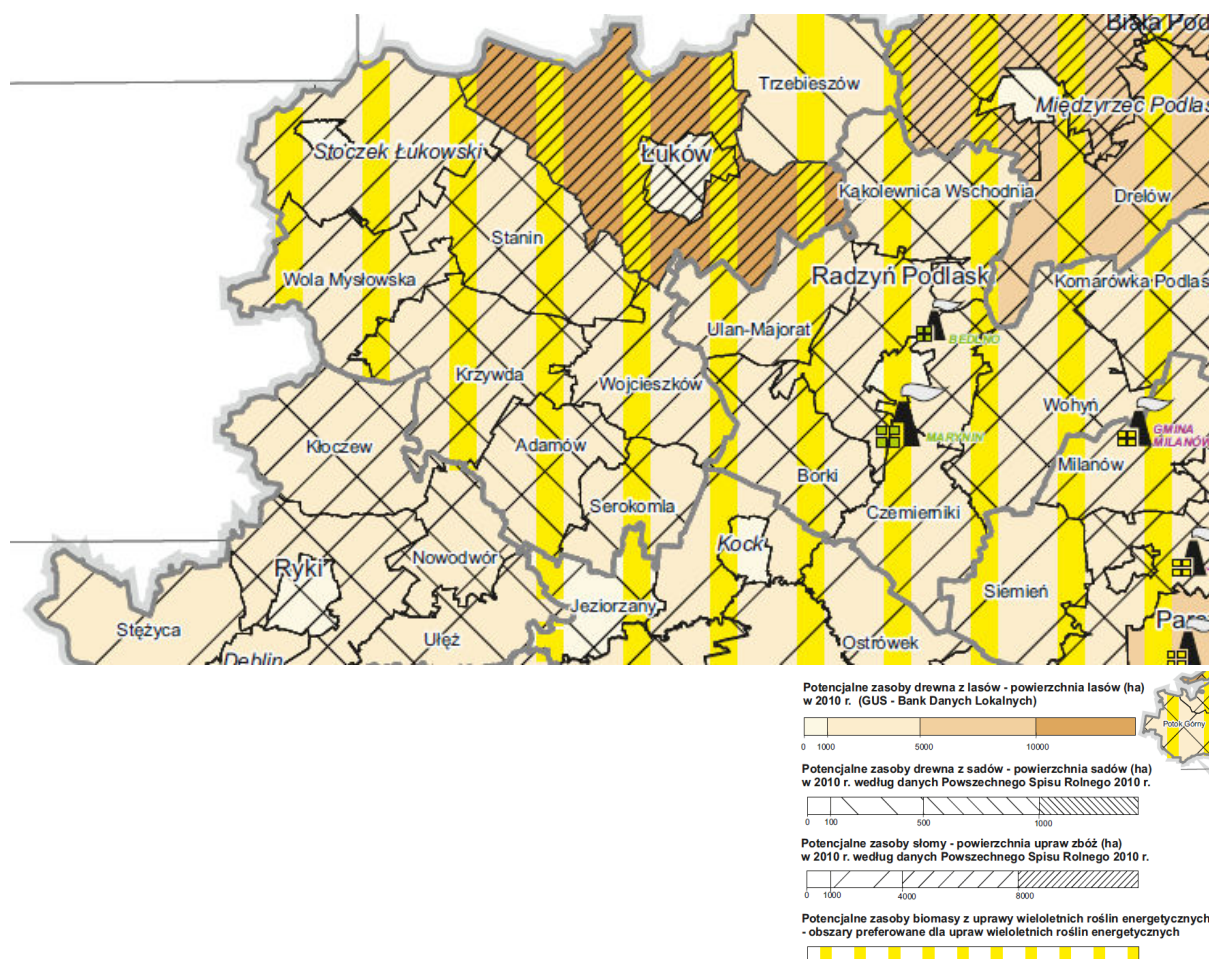
Wg Programu rozwoju odnawialnych źródeł energii dla województwa lubelskiego (2014) powiat radzyński cechuje się niskim potencjałem energetycznym zasobów drewna z sadów i zasobów drewna w lasach prywatnych oraz średnim potencjałem zasobów drewna w Nadleśnictwie Radzyń, na terenie którego zlokalizowana jest gmina Wołyń.

Potencjał techniczny produkcji biogazu z roślin energetycznych w biogazowniach na terenie powiatu radzyńskiego jest średni dla mikrobiogazowni oraz bardzo mały dla biogazowni małych i dużych.

Potencjał techniczny produkcji biogazu z odchodów zwierzęcych w biogazowniach na terenie powiatu radzyńskiego jest średni dla mikrobiogazowni oraz mały dla biogazowni małych i dużych.

Uwarunkowania i kierunki rozwoju energetyki opartej o biomasę przedstawia poniższa mapa:

Rysunek 8 Uwarunkowania i kierunki rozwoju energii z biomasy

Potencjalne skutki środowiskowe rozwoju energetyki na bazie biomasy.

Główne uciążliwości środowiskowe rozwoju energetyki na bazie biomasy związane są z:

- potencjalnym zagrożeniem dla jakości środowiska przyrodniczego i krajobrazu, które może stanowić intensyfikacja produkcji roślin energetycznych prowadząca do uproszczonych zmianowań, a nawet upraw monokulturowych, stosowania nadmiernych dawek nawozów i chemicznych środków ochrony roślin, co z kolei może doprowadzić do monotonii krajobrazu, zaniku naturalnych siedlisk i ograniczania bioróżnorodności, eutrofizacji oraz zanieczyszczanie wód,

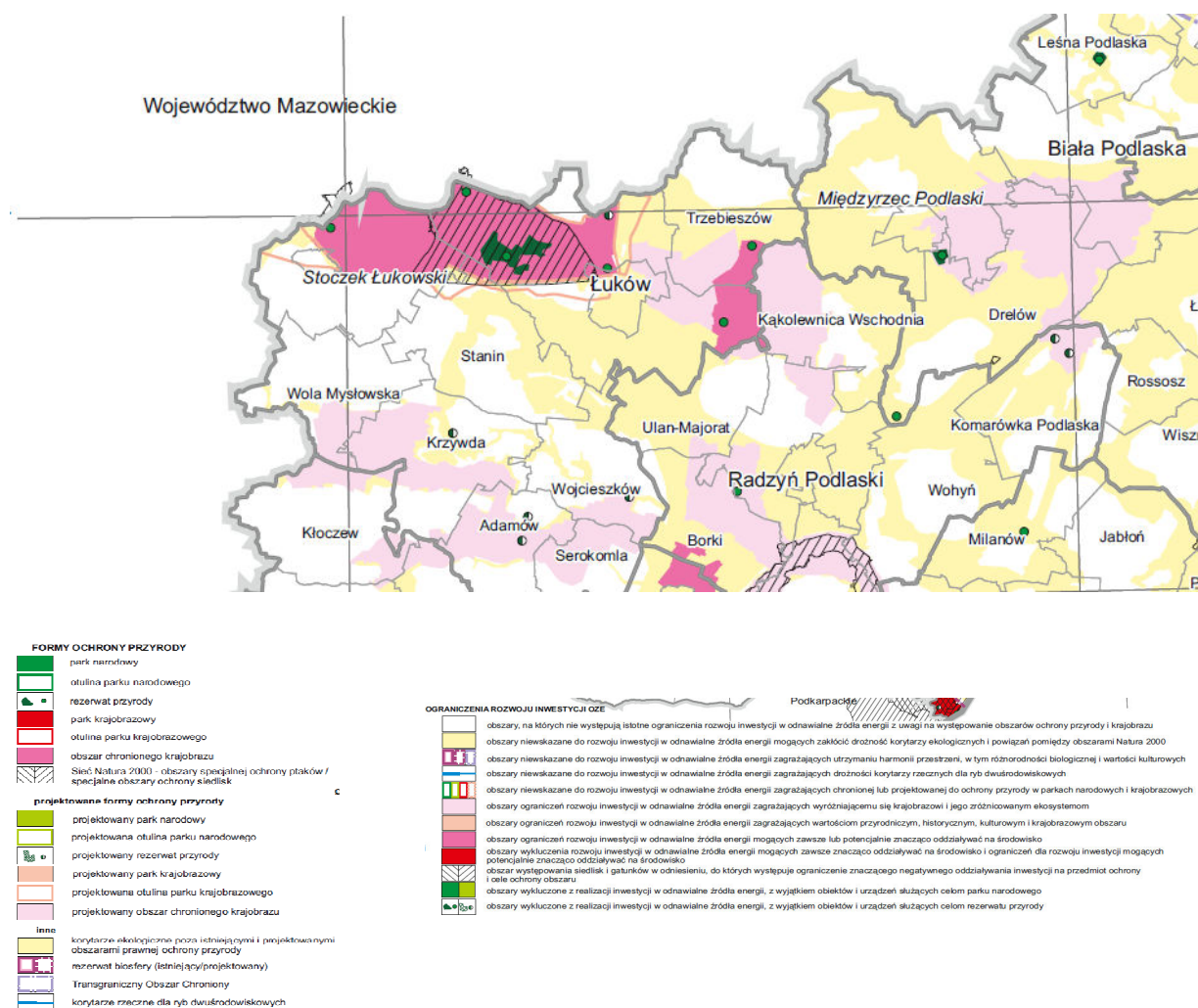
- możliwością pojawienia się przy budowie instalacji wykorzystujących biomasę znaczącego oddziaływania na środowisko: hałasu, zanieczyszczeń powietrza, emisji odoru oraz utrudnień komunikacyjnych,
- przy wykorzystywaniu odpadów organicznych z produkcji zwierzęcej i przemysłu rolno-spożywczego, potencjalnymi negatywnymi skutkami: eutrofizacji zbiorników wodnych, degradacji gleb i klimatu, środowiska wodnego, wydzielania odorów, rozprzestrzeniania się patogenów i nasion chwastów oraz wynikającymi z nieprzestrzegania przepisów sanitarno-epidemiologicznych.

Uwarunkowania przyrodnicze lokalizacji inwestycji w odnawialne źródła energii nie powodują całkowitego wykluczenia działań planistycznych związanych z ich lokalizacją na terenie gminy, a jedynie ograniczają tereny, na których wskazane jest lokalizowanie tego rodzaju przedsięwzięć z poszanowaniem wartości przyrodniczych. Należy mieć na uwadze, że nie wszystkie inwestycje związane z pozyskiwaniem energii odnawialnej będą powodować znaczące oddziaływanie na środowisko. Dlatego, w przypadku ich planowania może być niezbędne przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko przed wydaniem zgodny na ich lokalizację na terenie gminy.

Program rozwoju OZE dla woj. lubelskiego (2014) wskazuje tereny położone w centralnej części gminy, jako tereny na których wskazane jest lokalizowanie inwestycji związanych z OZE.

Obszary te ukazano na poniższej mapie:

Rysunek 9 Obszary predestynowane do rozwoju energii pochodzącej z odnawialnych źródeł

2.13.2. Zasoby leśne

Lasy w obszarze gminy stanowią powierzchnię 3 878,70 ha, co stanowi ponad 21% powierzchni całej gminy. W przewadze są to lasy państwowe. Najwięcej lasów znajduje się we wsiach: Planta, Branica Suchowolska, Zapoprzeczne, Ossowa, Zbulitów Mały i Bezwola Wymyśle. Pozostałe obręby posiadają po kilka lub kilkadziesiąt hektarów bądź są bezleśne. Dominujące typy siedliskowe: bór mieszany świeży, las mieszany świeży, bór mieszany wilgotny.

Tereny leśne są rozmieszczone nierównomiernie i występują w dwóch dużych zgrupowaniach. Na wschodzie, wzdłuż wschodniej granicy gminy, znajduje się duży kompleks leśny, który ma kontynuację w sąsiedniej gminie. Są to w większości siedliska borowe z dominacją sosny. Druga strefa leśna to Las Wohyński, który w większości jest lasem wododziałowym Tyśmienicy i Piwonii i w decydującej części składa się z lasów państwowych. Przeważają tu siedliska boru mieszanego świeżego i lasu mieszanego świeżego.

Fauna lasów i pól uprawnych jest dość uboga gatunkowo i nie wyróżnia się wśród terenów okolicznych gmin.

Powierzchnia ogólna terenów leśnych w gminie Wohyń wynosi ponad 3 691 ha, z czego lasy publiczne stanowią powierzchnię nieco ponad 2 047 ha.

Wg Banku Danych o Lasach (BDL wg stanu na dzień. 20.05.2022) powierzchnia lasów ochronnych wynosi 307,26 ha. Znajdują się one w obrębach ewidencyjnych: Planta, Zbulitów Mały (lasy ochrony zasobów wodnych) oraz w obrębie Planta (do celów obronności).

Lasy ochronne w gminie zostały wyznaczone dla:

- celów obronności – 290,40 ha,
- celu ochrony zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulowania stosunków hydrologicznych w zlewniach oraz na obszarach wododziałów – 16,86 ha.

Wszystkie tereny lasów ochronnych są we władaniu Lasów Państwowych.

2.13.3. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Obszar Gminy Wohyń zaliczany jest pod względem wartości wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej jako teren średnio – dobry, na poziomie 71,9. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla średniej krajowej wynosi 66,6, zaś średnia dla województwa lubelskiego 74,1. Na wartość wskaźnika oprócz klimatu, warunków wodnych, rzeźby terenu, wpływ mają gleby, które na terenie gminy charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Najżyźniejsze gleby (klasy II, IIIa i IIIb) znajdują się w centralnej części gminy na południe od Wohynia oraz w rejonie obrębu ewidencyjnego Branica Suchowolska Parcela.

Wg stanu na koniec 2010r. na terenie gminy funkcjonowało 1 231 gospodarstwa rolne. Z czego 31% stanowiły gospodarstwa od 1-5 ha oraz 27% gospodarstwa o wielkości 5-10 ha. W grupie gospodarstw powyżej 15 ha (218 szt.) znajduje się 8 gospodarstw powyżej 50 ha. Małe gospodarstwa o wielkości do 1 ha łącznie stanowią 9%.

Wśród powierzchni użytków rolnych dominują tereny pod zasiewami (64%), łąki trwałe (14%) oraz lasy i grunty leśne (6%).

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej determinują w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. W uprawach dominują zboża głównie mieszanki zbożowe jare, pszenżyto ozime, jęczmień jary, owies, a także ziemniaki oraz uprawy przemysłowe.

Na terenie gminy rozwijane jest również sadownictwo o czym świadczy m.in. funkcjonujące Zrzeszenie Producentów Owoców i Warzyw „Nasz Sad” w Wohyniu. Członkowie zrzeszenia dysponują łącznie powierzchnią nasadzeń 417,1 ha, na którą składają się następujące uprawy:

- jabłonie – 185 ha,
- porzeczki – 89 ha,
- wiśnie – 88 ha,
- maliny – 35 ha,
- truskawki – 6 ha,
- aronia – 6 ha,
- agrest – 5,5 ha,
- grusze – 2,6 ha.

Domeną gminy jest także hodowla żywca wieprzowego i drobiu.

Gmina wyróżnia się w skali województwa ilością gospodarstw rolnych powyżej 10 DJP (dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza):

- w zakresie chowu i hodowli bydła jest to 14 gospodarstw w następujących lokalizacjach: Wohyń – 6 szt., Ossowa – 4 szt., Bezwola – 1 szt., Branica Kolonia – 1 szt., Branica Suchowolska – 1 szt., Suchowola – 1 szt.,
- w zakresie chowu i hodowli trzody chlewnej jest to 12 gospodarstw: Wohyń – 8 szt., Ostrówki – 1 szt., Planta – 1 szt., Ossowa – 1 szt., Lisiowólka – 1 szt.
- w zakresie chowu i hodowli drobiu jest to 8 gospodarstw w następujących lokalizacjach: Ostrówki – 3 szt., Wohyń – 1 szt., Branica Suchowolska – 1 szt., Bezwola – 2 szt.

Ponadto na terenie gminy prowadzona jest hodowla danieli.

Na terenie gminy funkcjonuje również 6 gospodarstw rolnych zajmujących się rolnictwem ekologicznym.

Zgodnie z danymi przedstawionymi przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, na obszarze gminy Wohyń występują w niewielkim udziale obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

Obszary te przedstawiają się następująco:

Tabela 12 Zestawienie obszarów ONW

OBRĘB EWID.	KATEGORIA OBSZRU ONW
Bezwola Stara Wieś	poza ONW
Bezwola Kolonia	poza ONW
Bezwola Wymyśle	poza ONW
Bojanówka	poza ONW
Branica Suchowolska	poza ONW
Branica Suchowolska Parcela	poza ONW
Kuraszew	Nizinne-1
Lisiowólka	Specyficzne-1
Ossowa	poza ONW
Ostrówki	Nizinne-1
Planta	poza ONW
Suchowola	poza ONW
Świerże	Nizinne-1
Wohyń	poza ONW
Wohyń Kol.	poza ONW
Zapoprzeczne	poza ONW
Wólka Zdunkówka	Nizinne-1
Zbulitów Mały	poza ONW

Obszary ONW typu nizinnego występują w obrębach Kuraszew, Ostrówki, Świerze i Wólka Zdunkówka.

Należy zauważyć, że na terenie gminy zdefiniowano także obszary ONW typu specyficznego w obrębie ewidencyjnym Lisiowólka.

Zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Województwa Lubelskiego (2015) w planowaniu zagospodarowania obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych (OSN) wskazuje się obowiązek stosowania odpowiednich rozwiązań technicznych zapobiegających temu zjawisku oraz eliminowania potencjalnych ognisk zanieczyszczeń. Jako priorytetowe w tym zakresie wskazano gminy, na terenie których wyznaczone zostały OSN, w tym także teren gminy Wohyń.

OSN stanowią obszary, z których mają miejsce spływy do wód powierzchniowych lub podziemnych uznanych za wody wrażliwe. Według rozporządzenia OSN, za wody wrażliwe na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych, uznaje się wody zagrożone zanieczyszczeniem (których zawartość azotanów wynosi od 40 do 50 mg na litr i wykazuje tendencję wzrostową) oraz wody zanieczyszczone (zawierające lub mogące zawierać ponad 50 mg na l azotanów).

W świetle zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2016 poz. 1911), w latach 2012–2016 w Polsce wyznaczono 94 OSN o łącznej powierzchni 21756,10 km² co stanowi 6,96% powierzchni kraju.

W związku z charakterem rolniczym gminy Wohyń, na jej obszarze został wyznaczony Rozporządzeniem NR 6/2012 z dnia 12 października 2012 r. Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie (DZ. URZ. WOJ. LUB. 2012.3007) obszar o kodzie europejskim PLNVZ2000WA11G Kuraszew. W świetle zapisów tego rozporządzenia określono wody powierzchniowe i podziemne położone na terenie województwa lubelskiego w granicach obszaru działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie jako wrażliwe na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych wskazane jako jednolite części wód powierzchniowych i wody podziemne obszaru zasilania studni: Studnia w m. Kuraszew 82. Wody podziemne zostały wskazane jako wrażliwe ze względu na przekroczenia w wodach podziemnych.

3. Źródła zagrożeń środowiska – obszary problemowe

3.1. Uciążliwość akustyczna

Hałasem nazywamy każdy dźwięk, który w danych warunkach może być uciążliwy lub zagrażać zdrowiu. Natomiast dźwiękiem nazywamy rozchodzące się zaburzenie (drgania) cząsteczek powietrza.

Można je opisać ciśnieniem oraz częstotliwością drgań. Zgodnie z polskimi przepisami ochroną akustyczną objęte są tzw. obiekty oraz tereny wrażliwe na hałas, dla których ustala się wartości dopuszczalne poziomu hałasu. Dopuszczalne wartości poziomów hałasu określono w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 112 z późn.zm.).

Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa lubelskiego dokonywana jest corocznie przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska – Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie.

Na terenie gminy Wohyń nie znajduje się żaden punkt pomiarowy. Natomiast w roku 2018 w związku z przebudową drogi wojewódzkiej nr 814 w trzech punktach: w miejscowości Kuraszew (1punkt) i miejscowości Suchowola (2 punkty), przez zarządzającego drogą, zostały przeprowadzone pomiary hałasu drogowego. Wyniki pomiarów przedstawiały się następująco:

Tabela 13 Zestawienie punktów pomiaru hałasu na terenie gminy

Lp.	nazwa punktu pomiarowego	czas odniesienia	Data pomiaru	LAeq [dB]	Wartość dopuszczalna		Wartość przekroczenia [dB]
					dla pory dnia [dB]	dla pory nocy [dB]	
1	Kuraszew 49, DW nr 814	Dzień 16h	2018-10-16	53,4	61,0	–	–
		Noc 8h	2018-10-16	44,9	–	56,0	–
2	Suchowola 42, DW nr 814	Dzień 16h	2018-10-16	52,4	50,0	–	2,4
		Noc 8h	2018-10-16	43,9	–	45,0	–
3	Suchowola 133, DW nr 814	Dzień 16h	2018-10-16	56,3	61,0	–	–
		Noc 8h	2018-10-16	46,5	–	56,0	–

Głównym źródłem hałasu na terenie gminy jest ruch komunikacyjny odbywający się drogą wojewódzką nr 814 (Żminne – Radzyń Podlaski) oraz drogami powiatowymi. Najbardziej na hałas narażone są tereny mieszkaniowe zlokalizowane wzdłuż wyżej wymienionych szlaków komunikacyjnych.

Uciążliwość i szkodliwość hałasu komunikacyjnego jest zazwyczaj ignorowana przez ludzi, o czym świadczy rozwój budownictwa mieszkalnego wzdłuż dróg krajowych. Jest to zjawisko niekorzystne (także ze względu na zanieczyszczenie powietrza) i należy temu przeciwdziałać. Nowe budynki mieszkalne powinny być lokalizowane w pewnej odległości od ruchliwych tras komunikacyjnych.

Hałas lotniczy na terenie gminy jest odczuwalny rzadko i nie ma większego znaczenia.

Poza hałasem komunikacyjnym lokalnie znaczenie może mieć również hałas pochodzący z terenów przemysłowych i usługowych. W warunkach gminy może być emitowany przez niektóre zakłady rzemieślnicze, naprawcze lub usługowe.

Hałas przemysłowy w województwie lubelskim jest generowany przez źródła stacjonarne, zlokalizowane wewnątrz i na zewnątrz różnego rodzaju obiektów, m.in. przez: zakłady przemysłu spożywczego i chemicznego, ciepłownie, zakłady przetwórstwa tworzyw sztucznych, fermy hodowlane, myjnie samochodowe. Na ponadnormatywny hałas narażona jest ludność mieszkająca w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Charakterystyka tego hałasu zależy od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej oraz od rodzaju i jakości urządzeń ograniczających emisję hałasu do środowiska.

W 2020 roku objęto pomiarami hałasu innego niż komunikacyjny 67 podmiotów, z czego 37 podmiotów pomiarami automonitoringowymi oraz 30 kontrolnymi. Ogółem pomiary hałasu wykonano w 164 punktach pomiarowych, z czego 53% objęto pomiarami kontrolnymi wykonanymi przez GIOŚ – Centralne Laboratorium Badawcze na zlecenie Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Lublinie.

W przypadku 17 (25%) podmiotów odnotowano przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu.

Przekroczenia w punktach pomiarowych zarejestrowano we wszystkich przedziałach przekroczeń. W porze nocy dopuszczalne poziomy hałasu są bardziej rygorystyczne, co w konsekwencji sprawia, że liczba przekroczeń w punktach w porze nocnej jest większa.

3.2. Zanieczyszczenie powietrza

Powietrze atmosferyczne jest jednym z najbardziej wrażliwych na zanieczyszczenia komponentów środowiska, który jednocześnie decyduje o warunkach życia człowieka, zwierząt i roślin. Zły stan aerosanitarny może powodować pogorszenie zdrowia ludności, straty w środowisku, zwłaszcza w drzewostanie iglastym, a także wymierne straty gospodarcze. Stopień oddziaływania na środowisko zależy od wielu czynników oraz od odporności organizmów na zanieczyszczenia.

Stan jakości powietrza w gminie Wołyn ustalono na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie lubelskim – raport za rok 2020 wykonanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska – Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie.

Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. W województwie lubelskim wyróżnia się 2 strefy: Aglomerację Lubelską i strefę lubelską. Ocenie jakości powietrza ze względu na ochronę zdrowia ludzi podlegają 2 strefy, ocenie jakości powietrza ze względu na ochronę roślin – 1 strefa. Gmina Wołyn położona jest w strefie lubelskiej – PL0602.

Należy uściślić, że strefa lubelska jest rozległa i zróżnicowana i pomimo wyłączenia głównej aglomeracji w województwie (Lublin) zawiera w sobie miasta z przemysłem (Biała Podlaska, Chełm, Puławy, Zamość), a także obszary wiejskie, pozbawione przemysłu. Tworzą ją więc obszary z centrami emisji zanieczyszczeń takimi jak np. elektrociepłownie oraz tereny, gdzie niemal brak emitorów zanieczyszczeń. Zlokalizowana najbliższa gmina stacja pomiarowa znajduje się w Radzynie Podlaskim przy ul. Sitkowskiego 1b.

Ozon O₃.

W rocznej ocenie jakości powietrza za 2020 r. Aglomerację Lubelską i strefę lubelską, wg kryteriów ochrony zdrowia w odniesieniu do poziomu docelowego dla ozonu zaliczono do klasy A. Ze względu na niedotrzymanie poziomu celu długoterminowego dla ozonu Aglomerację Lubelską i strefę lubelską zaliczone do klasy D₂.

Poziomy stężenie ozonu monitorowane były na 5 stanowiskach w województwie. Pomiarzy ze wszystkich stanowisk zostały wykorzystane do określenia poziomu docelowego i poziomu celu długoterminowego, ponieważ spełniały kryteria kompletności.

Na wszystkich stanowiskach pomiarowych zlokalizowanych w woj. lubelskim (stacje w m. Lublin, Biała Podlaska, Jarczew i stacja Florianka z Roztoczańskim Parku Narodowym) dotrzymana była dopuszczalna ilość dni z przekroczeniem wartości stężenia 120 µg/m³ dla maksimum z 8 godzinnych średnich kroczących ozonu uśredniona dla trzech lat (2018–2020). Na trzech stanowiskach pomiarowych odnotowano dni z przekroczeniem wartości 120 µg/m³, stąd też oceniono, że cały obszar województwa nie spełnia wymagań określonych dla dotrzymania poziomu celu długoterminowego

Za przyczynę przekroczenia poziomu celu długoterminowego ozonu O₃ upatruje się napływ zanieczyszczeń powietrza spoza granic kraju (transgraniczny charakter zanieczyszczenia) oraz oddziaływania naturalnych źródeł emisji lub zjawisk nie związanych z działalnością człowieka, oddziaływanie emisji z zakładów przemysłowych, ciepłowni, elektrowni zlokalizowanych w pobliżu oraz warunki meteorologiczne sprzyjające formowaniu się ozonu.

Pył PM10.

W rocznej ocenie jakości powietrza za 2020 r. Aglomerację Lubelską i strefę lubelską, wg kryteriów ochrony zdrowia dla pyłu zawieszonego PM10 zaliczono do klasy A.

Klasyfikacji stref dokonano z uwzględnieniem dwóch wartości kryterialnych: stężeń 24 godzinnych i średnich rocznych. Pomiary prowadzone były w województwie na 11 stanowiskach pomiarowych: 10 manualnych i 1 automatycznym (w tym na stacji pomiarowej w m. Radzyń Podlaski). Wszystkie serie zostały wykorzystane do oceny, ponieważ posiadały ponad 90% kompletności.

Na wszystkich stanowiskach dotrzymane zostały stężenia średnie roczne i 24 godzinne związane z częstością przekraczania poziomu dopuszczalnego w ciągu roku

Pył PM2,5.

W rocznej ocenie jakości powietrza za 2020 r. Aglomerację Lubelską oraz strefę lubelską według poziomu dopuszczalnego dla fazy II zaliczono do klasy A1 (tabela 7.14.). Według dodatkowej klasyfikacji dla fazy I Aglomeracja Lubelska i strefa lubelska uzyskały klasę A.

Pomiary pyłu PM2,5 prowadzone były na 6 stanowiskach pomiarowych w województwie, 4 manualnych i 2 automatycznych (stacje w m. Lublin, Białą Podlaska, Chełm, Zamość i Krasnobród). Kryteria oceny jakości powietrza pod względem zanieczyszczenia powietrza pyłem PM2,5 dotyczą rocznego okresu uśredniania wyników pomiarów. Wszystkie serie posiadały ponad 90% kompletności i zostały wykorzystane do oceny.

Stężenia pyłu PM2,5 sprawdzane były dla dwóch kryteriów – dotrzymania poziomu dopuszczalnego fazy I i fazy II. Na wszystkich stanowiskach zostały dotrzymane stężenia średnie roczne dla fazy I i fazy II (tabela 7.16.).

Benzo(a)piren w pyłe PM10.

W rocznej ocenie jakości powietrza za 2020 r. Aglomerację Lubelską i strefę lubelską, wg kryteriów ochrony zdrowia dla benzo(a)pienu zaliczono do klasy C. Kryterium oceny jakości powietrza pod względem zanieczyszczenia benzo(a)pirenem dotyczy rocznego okresu uśredniania wyników pomiarów. Klasyfikacji stref dokonano na podstawie wyników pomiarów prowadzonych na 7 stanowiskach (w m. Lublin, Białą Podlaska, Chełm, Kraśnik, Krasnobród Nałęczów i Zamość), wszystkie serie pomiarowe posiadały wymaganą kompletność i zostały wykorzystane do oceny. Poziomy docelowe zostały przekroczone na wszystkich stanowiskach.

Wartość średnia roczna benzo(a)pirenu na stanowisku pomiarowym w Aglomeracji Lubelskiej, wynosiła 2 ng/m³, natomiast w strefie lubelskiej wartości tego zanieczyszczenia mieściły się w przedziale od 2 ng/m³ do 4 ng/m³. Zatem w dwóch strefach województwa został przekroczony poziom docelowy benzo(a)pirenu.

W analizowanym okresie w latach 2013-2020 na wszystkich stanowiskach odnotowano wartości znacznie wyższe od poziomu docelowego wynoszącego 1 ng/m³. Najwyższe wartości na wszystkich stanowiskach występowały w 2015 r., przy czym największa wartość stężenia średniorocznego – 5,4 ng/m³ została zarejestrowana w Białej Podlaskiej przy ul. Orzechowej. W 2019 r. odnotowano niewielki spadek stężenia tego zanieczyszczenia, natomiast w 2020 r. nastąpił nieznaczny wzrost w stosunku do roku

poprzedniego. Analiza wyników pomiarów z wielolecia wskazuje na występowanie problemu z dotrzymaniem obowiązujących norm dla tego zanieczyszczenia.

Przyczynami przekroczeń poziomu docelowego benzoalfapirenu w pyłe PM10 są przede wszystkim emisje związane z indywidualnym ogrzewaniem budynków. W gminie dominuje budownictwo indywidualne i nie funkcjonuje rozwinięty system zbiorczej sieci ciepłowniczej. Brak jest dostępu do gazu sieciowego. Z powyższych powodów potrzeby grzewcze pokrywane są w całości przez lokalne kotłownie i indywidualne urządzenia grzewcze. Głównym paliwem jest węgiel kamienny, którego spalanie powoduje znaczącą emisję zanieczyszczeń do atmosfery. Zwiększona emisja BaP(PM10) odbywa się w okresie grzewczym (szczególnie zimowym).

3.3. Obszary wymagające regulacji stosunków wodnych

Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego (2015) wskazuje, że warunki klimatyczne sprzyjają występowaniu suszy na znacznych obszarach województwa lubelskiego. Najbardziej narażona na nią jest północna i północno-wschodnia część województwa, najmniej zaś – Roztocze. Za rejonów częstego występowania klimatycznych okresów skrajnie suchych należy uznać: Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Równinę Kodeńską, północną część Pagórów Chełmskich, Obniżenie Dubienki, wschodnią część Płaskowyżu Nałęczowskiego oraz Kotlinę Hrubieszowską. Rejonami częstego występowania okresów bardzo suchych i suchych jest Zakłęśłość Łomaska, Równina Parczewska, środkowa część Pradoliny Wieprza, Płaskowyż Nałęczowski oraz Padół Zamojski.

Zgodnie z danymi przedstawionymi przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, teren gminy Wołyń cechuje się małą podatnością na suszę. Zagrożenie to występuje co do zasady na gruntach bardzo podatnych na wysuszenie (obejmujących głównie piaski). Przyczyną pośrednią tej sytuacji jest prowadzenie niewłaściwej gospodarki wodnej na terenach torfowisk.

Do obszarów pilnie wymagających nawodnień zalicza się obszary użytków zielonych w powiatach: parczewskim, radzyńskim, tomaszowskim i włodawskim oraz niektóre tereny w okolicach Stoczka Łukowskiego, Lubartowa i Zamościa. Są to obszary szczególnie zagrożone suszą ze względu na silnie przepuszczalne gleby lub gęstą sieć odwodnieniową i brak retencji. Do obszarów sugerowanych do nawodnień zaliczono obszary pocięte dość gęstą siecią melioracyjną, na której istnieją lub planowane są do budo.

Zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (2015) w ramach przeciwdziałania skutkom suszy, w zakresie przebudowy systemu melioracji szczegółowych w kierunku zwiększenia funkcji nawadniających, jako priorytetowe uznano realizację systemów nawodnień w obszarze Kanału Wieprz obejmującym teren gminy Wołyń.

Obszar województwa lubelskiego ze względu na położenie geograficzne i uwarunkowania naturalne należy również do obszarów o bardzo dużym zagrożeniu skutkami powodzi. Występują tu zagrożenia powodzią opadową, roztopową i zatorową, co stwarza zagrożenie dla znacznych przestrzeni i ludności, powoduje niebezpieczeństwo strat materialnych, a w konsekwencji zagrożenia epizootyczne i epidemiologiczne. Zagrożenie powodziowe występujące na terenie województwa lubelskiego stwarzają w głównej mierze wody największych rzek regionu, tj. Wisły, Bugu i Wieprza oraz ich większe dopływy. Dodatkowym elementem wpływającym na zagrożenie jest fakt, iż na terenach zalewowych występuje duża ilość obiektów mieszkalnych oraz gospodarstw rolnych. Pewnym problemem

jest niedostateczny stan techniczny części budowli hydrotechnicznych okresowo piętrzących wodę, tj. obwałowań przeciwpowodziowych rzek, natomiast wyjątkowo odczuwalny jest brak dużych zbiorników retencyjnych o funkcji przeciwpowodziowej, suchych zbiorników i polderów przeciwpowodziowych, zły stan rowów melioracyjnych wywołany brakiem konserwacji i właściwej eksploatacji oraz niewłaściwa regulacja rzek.

Wśród tak zróżnicowanych warunków wodnych wszelkie podejmowane działania związane z regulacją stosunków wodnych muszą być podejmowane z niezwykłą ostrożnością. W celu poprawy urodzajności gleb oraz przywrócenia do użytkowania rolniczego gleb stale nadmiernie uwilgotnionych należy stosować melioracje wodne, m.in. poprzez budowę rowów melioracyjnych, stawów i zbiorników retencyjnych czy też stosować drenaże. Koniecznym jest przy tym zwrócenie uwagi na prawidłowe wykonanie tego rodzaju urządzeń wodnych, gdyż skutkiem niewłaściwie przeprowadzonych zabiegów melioracyjnych może być nie tylko nieoczekiwane nadmierne osuszenie terenów (np. na glebach o lżejszym składzie mechanicznym), ale również pogorszenie środowiska przyrodniczego i utraty cennych siedlisk przyrodniczych na danym terenie.

Ze sporządzonego w 2010 roku Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wołyń wynika, że na obszarze całej gminy tereny wymagające uregulowania stosunków wodnych stanowią powierzchnię ok. 1 830 ha (w tym ok. 488 ha użytków zielonych), co stanowi znaczną część gruntów w skali gminy.

Gruntów ornych wymagających odwodnienia najwięcej występuje w Kolonii Wołyń, Bojanówka, Planta, Lisiowólka, natomiast tego rodzaju użytków zielonych najwięcej jest w obrębie Suchowola i Kuraszew.

Przy wykonywaniu prac melioracyjnych należy pamiętać, aby gleby o lżejszym składzie mechanicznym nie zostały zbyt przesuszone.

3.4. Promieniowanie elektromagnetyczne

Promieniowaniem elektromagnetycznym nazywamy emisję zaburzenia energetycznego wywołanego przepływem prądu elektrycznego lub zmianą ładunków w źródle. Zaburzenie polega na fakcie, że zmiana pola magnetycznego (elektrycznego) z określoną częstotliwością, wywołuje zmianę z tą samą częstotliwością pola elektrycznego (magnetycznego).

Ocena poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku w województwie prowadzona jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska – Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie.

W gminie Wołyń nie wyznaczono żadnego punktu pomiarowego, natomiast w pozostałej części powiatu radzyńskiego (w. Radzyń Podlaski, Borki i Kąkolewnica). Analiza wyników pomiarów za 2020 rok wykazała, że występujące w środowisku poziomy pól elektromagnetycznych są mniejsze od poziomów dopuszczalnych (dopuszczalny poziom w zależności od częstotliwości zawiera się w przedziale od 7 V/m do 20 V/m).

3.5. Odpady

Dużym problemem dla zachowania walorów środowiska są obszary związane ze składowaniem różnego typu odpadów. Degradację środowiska powodują wysypiska i składowiska śmieci, mogilniki, (czyli miejsca przechowywania przeterminowanych środków ochrony roślin). Na terenie gminy Wołyń nie znajdują się czynne składowiska odpadów

i punkty unieszkodliwiania odpadów. Odpady stałe są wywożone i składowane poza granicami gminy.

Niebezpieczeństwo dla środowiska mogą stanowić „dzikie wysypiska” śmieci. Wysypiska takie powstają głównie z dwóch powodów. Jednym jest utrudniony dostęp do odpowiednich miejsc oddawania odpadów. Drugim, o wiele cięższym do wyeliminowania, jest niewłaściwa postawa obywateli niedbających o środowisko, w którym żyją. Obiekty takie mają różną wielkość, a usytuowane są w miejscach często znanych tylko miejscowym mieszkańcom.

W gminie Wohyń dzikie składowiska występują sporadycznie punktowo: w lasach, piaskowniach, przydrożnych rowach, na miedzach, torfiankach i naturalnych zagłębieniach bezodpływowych.

3.6. Obszary zdegradowane przez przemysł

Tereny poprzemysłowe definiuje się, jako nieruchomość, zespół lub część nieruchomości, na którą składają się powierzchnia ziemi oraz naturalne i sztuczne pokrycie powierzchni ziemi, w tym roślinność, przyroda nieożywiona, obiekty budowlane i infrastruktura techniczna. Gmina Wohyń jest mało uprzemysłowiona, a na jej terenie nie znajdują się obszary zdegradowane przez przemysł.

3.7. Obszary zagrożone poważnymi awariami, w tym awariami przemysłowymi

Na terenie gminy Wohyń nie występują zakłady zaliczone do zakładów o zwiększonym (ZZR) lub dużym ryzyku (ZDR) wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, zgodnie z kryteriami ilościowo – jakościowymi określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rozwoju z dnia 29 stycznia 2016 w sprawie rodzajów i ilości znajdujących się w zakładzie substancji niebezpiecznych, decydujących i zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. 2016r., poz. 138).

Ustalono na podstawie wykazów ZZR i ZDR udostępnionych na stronach internetowych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

3.8. Obszary nienadające się do dalszego rolniczego wykorzystania

Tereny nienadające się do dalszego rolniczego wykorzystania to najczęściej obszary po wyrobiskach poeksploatacyjnych. Podlegają one samoistnej lub celowej renaturyzacji poprzez zadarnienie, zakrzewienie i zalesienie lub zostają naturalnie przekształcone w zbiorniki wodne.

W gminie Wohyń wyrobiska po wydobyciu kruszyw naturalnych, które nie nadają się do dalszego rolniczego wykorzystania znajdują się głównie w miejscowościach Wohyń, Kuraszew, Planta, Suchowola, Lisiówka i Ossowa. Przewiduje się ich rekultywację w kierunku leśnym.

Natomiast w dolinach rzek Tyśmienica i Białka występują tereny po eksploatacji torfu, gdzie również zaprzestano eksploatacji. Obecnie podlegają one renaturalizacji.

Kolejnymi obszarami nienadającymi się do rolniczej eksploatacji są składowiska odpadów. Na terenie gminy tego typu obszar zlokalizowany jest w m. Wohyń (obręb ewid. Wohyń). Istniejące do 31.12.2009 r. składowisko zostało zamknięte i zrekultywowane.

Obszarami nienadającymi się do dalszego rolniczego wykorzystania są także grunty rolne niskich klas bonitacyjnej V, VI i VIz. Tereny te, jeśli nie koliduje to z przepisami odrębnymi np. dotyczącymi ochrony przyrody, powinny zostać przeznaczone pod zalesienie. W gminie Wohyń grunty R, Ł i Ps słabej bonitacji (V, VI) stanowią razem 1688 ha, co

stanowi niespełna 17% powierzchni użytków rolnych. Zalesieniu nie powinny ulegać grunty niskiej bonitacji, które pełnią rolę środowiskotwórczą np. łąki i pastwiska w dolinach rzek, w szczególności w Dolinie Tyśmienicy.

V. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego stanowi podstawę wytycznych dotyczących zakresu i sposobów jego ochrony. Dziedzictwo kulturowe jest elementem ładu przestrzennego jako dobra publicznego.

1. Dziedzictwo kulturowe

Dziedzictwo kulturowe obejmuje nie tylko obiekty i ich zespoły objęte ochroną prawną, ale całość krajobrazu kulturowego, którego ochrona jest jednym z koniecznych warunków rozwoju zrównoważonego.

1.1. FOLWARK BOJANÓWKA

Rys historyczny

Zespół dworsko – parkowy założony został ok. 1830 r. przez rodzinę Rogowskich, wcześniej był to folwark. W posiadaniu Rogowskich obiekt był do pocz. XX w. Po I wojnie światowej nabyty przez Kazimierza Podbielskiego, następnie przekazany synowi Januszowi Podbielskiemu. W czasie II wojny światowej Majątek zarządzany przez Niemców. Po wojnie majątek objęty parcelacją. Dwór z parkiem przejmuje Gmina Wołyń, gorzelnie Państwowe Nieruchomości Ziemskie w Międzyrzeczu Podlaskim. W 1976r. budynku gospodarcze przejmuje SKR w Wołyniu, następnie w latach 90 –AWRSP O. w Lublinie.

Fazy rozwoju:

- Przed 1830 r – powstanie folwarku
- Ok. 1830 r. przebudowa założenia, powstanie dworu i parku krajobrazowego
- k. XIX w. – rozbudowa części gospodarczej zespołu: budowa gorzelnii, spichlerza i czworaków
- lata 60 – te XX, do 1976 r. w: zniszczenie części zabudowy, rozbiórka czworaków i zachodniej części dworu, wraz bramą.

Zespół dworsko – parkowy:

- Dwór: wybudowany w I poł XX w. (ok. 1830 r.) dla rodziny Rogowskich, na pocz. XX w. odkupiony przez rodzinę Podbielskich. W 1945 r. przejęty przez Skarb Państwa i przeznaczony na mieszkania. W latach 60-tych przeznaczony na pomieszczenia szkoły podstawowej, następnie po 1964 r przeznaczony na sklep, Klub Rolnika i mieszkania. W roku 1976 r. zostało rozebrane zachodnie skrzydło dworu.
- Budynek dworu w stylu klasycystycznym, murowany, założony na planie prostokąta. Bryła w części wsch. parterowa, w części Zach. Dwukondygnacyjna. Całość przykryta dachami dwuspadowymi ustawionymi do siebie prostopadle.
- Spichlerz: wybudowany pod koniec XX w. przez rodzinę Rogowskich. Budynek murowany na planie prostokąta, z poddaszem użytkowym, przykryty dachem dwuspadowym, w dachu na osi dłuższych elewacji wystawki.
- Park krajobrazowy

- Zespół gorzelni: Gorzelnia murowana ok. 1905 r., Magazyn spirytusowy murowany ok. 1905r.

1.2. WIEŚ BEZWOLA

Rys historyczny

Początkowa historia miejscowości nierozpoznana, w 2poł. XVIII w. wieś wchodziła w skład dóbr Bojanówka. W 1827 r. wieś liczyła 62 domów i 1169 mieszkańców, w 1880 r. 170 domów i 1034 mieszkańców. Wieś wraz z folwarkiem wchodziła w skład dóbr Bojanowskich.

Fazy rozwoju

Starowieś rozlokowana po wschodniej stronie lokalnego skrzyżowania (skrzyżowanie z drogą w kierunku wsi Łomazy) Na zachód od skrzyżowania zabudowa w XIX i XX wieku. Pomędzy Starowsią a Wohyniem tereny folwarczne.

Typ wsi – wieś typu przydrożnica. Przebieg drogi w kierunku wschód-zachód.

Typowe układy

Występuje wyłącznie forma, w której zarówno budynek mieszkalny jak i budynki inwentarskie zlokalizowane są po jednej stronie drogi. Brak przykładów zabudowy okólnej oraz z domem mieszkalnym po drugiej stronie drogi. Droga przez wieś stanowi też podstawę rozplanowania działek siedliskowych.

Obowiązuje typ zagrody wyciągniętej w dwóch wariantach:

- o długim siedlisku o wym. 30-60 m. i więcej
- o siedlisku krótszym, o wym. 20-40 m. o bardzo zwartej zabudowie.

Typ zabudowy wyciągniętej charakteryzuje się połączoną zabudową mieszkaniową i gospodarczą, w skutek licznych ilości przebudowy w okresie powojennym, typ zachowany reliktoowo. Siedliska bardziej wydłużone posiadają węższe fronty, a zabudowa gospodarcza jest daleko odsunięta od budynku mieszkalnego. Uwaga ta dotyczy szczególnie stodoł.

Plany zagospodarowania działek siedliskowych

Dominuje zabudowa trójboczna, w przypadku braku stodoły jej uproszczona forma jest zabudowa dwuboczna. Chałupa ustawiona szczytem lub kalenicą do drogi. Do zagrody prowadzą dwa wjazdy – jeden od strony drogi wiejskiej, drugi od strony drogi polnej „zagumiennej”. Charakterystyczne jest usytuowanie chlewów najbliższej chałupy. Chlew od chałupy oddzielony jest ogródkiem warzywnym, chałupa od drogi ogródkiem kwiatowym.

Budynki mieszkalne

Obowiązuje zabudowa drewniana o konstrukcji zrębowej. W oparciu o materiał drewniany wypracowano tradycyjne formy budynków, nadając im określony wyraz estetyczny w proporcjach, zwieńczeniu węglów, rozplanowania wnętrza, bryle. Fundament murowany kamienny lub ceglany o wysokości ok. 20-30 cm. Powszechnie obowiązuje ściana węglowa, z ostatkami lub bez nich, kiedy zrąb jest szalowany. Dachy – dominują dwuspadowe z deską okapową w linii stropu. Okna – skrzynkowe lub futrynowe, dwuskrzydłowe z nadświetleniem i dwuskrzydłowe sześciopodziałowe, oberluftowi, weneckie. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, rzadziej dwuskrzydłowe z nadświetlem skrzydła, skrzydła płycinowe lub spongowe (od podwórza). Starsze szalowane w jodełkę lub „romby”. Zdobnictwo – skupione na szczytach, okapach, przy otworach okiennych i drzwiowych.

Najstarsze zachowane chałupy pochodzące z I ćw. XX w. posiadają kubaturę ok. 220–240 m³.

Rzut: Występuje wyłącznie jeden typ, szeroko frontowy z wejściem usytuowanym w ścianie szerszej – dłuższej w dwóch odmianach:

- symetrycznej z wejściem umieszczonym w połowie ściany,
- asymetrycznej z wejściem usytuowanym przy końcu ściany dłuższej (do pomieszczenia komory znajdowało się dodatkowe wejście z zewnątrz).

Podział wewnętrzny dwutraktowy, dwu lub trójdziałowy, z amfiladowym układem pomieszczeń. Występowały przykłady łączenia domu mieszkalnego z budynkiem inwentarskim.

Kościół

Dawna cerkiew unicka ob. kościół filialny wybudowany prawdopodobnie w 1728 r., drewniany, wielokrotnie remontowany. Odrestaurowany po pożarze w 1997r. Położony pomiędzy wsią Wohyniem a Bezwolą przy drodze w kierunku Wisznice i Łomazy. Front kościoła zwrócony prezbiterium do drogi. Na zachód do budynku kościoła zespół budynków gospodarczych (spichlerz, obora, stodoła) oraz plebania. Pomiędzy placem przykościelnym a rzeką Piwonią, widoczne ślady dawnego założenia ogrodowego, paru plebańskiego.

Dwór

Folwark założony prawdopodobnie w XVII w. Na początku XIX w. stanowi część dóbr Bojanówka. W II poł. XIX w. dobra te dziedziczy rodzina Nipokulczyckich. Po I wojnie światowej przejęty przez Aleksandra Andrycz. Po II wojnie światowej zmieniony na Państwowy Ośrodek Maszynowy. Obecnie w rękach prywatnych. Budynek dworu wybudowany w 2 ćw. XIX w. dla Podbielskich, przebudowany w latach 60-tych XX w. Styl eklektyczny.

Fazy rozwoju:

- Przed 1930 r.: powstanie folwarku o funkcji głównie utylitarnej
- Ok. 1830 r: przebudowa założenia, powstanie dworu i parku krajobrazowego
- k. XIX w: rozbudowa części gospodarczej zespołu
- l. 60-te XX w. zniszczenie zabudowy gospodarczej

Kapliczki:

- Kapliczka kubaturowa, murowana, pocz. XX w.

Elementy do bezwzględneho zachowania:

- wielkość działek siedliskowych i ich rozplanowanie
- układ drożny
- wysokość zabudowy
- kapliczka kubaturowa przy rozstaju dróg

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- Zespół kościelny p.w. Zmartwychwstania Pańskiego z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego: dawna cerkiew unicka ob. kościół Rzym.–kat., drewniany, I poł. XVIII w., dzwonnica drewniana ok. poł. XIX w.
- Zespół dworsko-parkowy: Dwór murowany z 2 ćw. XIXw., park krajobrazowy z alejami dojazdowymi, zespół stawów z pocz. XX w.

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego:

- Szkoła Elementarna, drewniana k. XIXw.
- Cmentarz katolicki.

1.3. WIEŚ KRUSZEW– SUCHOWOLA – ZAWOINKA

Rys historyczny

Wieś wzmiankowana w XV w. W poł. XVII w. własność Wojciecha Niemyjskiego. Dalsze losy dóbr nieznane. Prawdopodobnie w II poł. XVIII w. Własność Kickich. W 1878 r. dobra nabył książę Włodzimirz Światopełk – Czetwertyński, po 1914 r. w rękach jego syna Seweryna Czetwertyńskiego. W tym czasie przeprowadzono częściową parcelację dóbr. Ostatnim przed II wojną światową właścicielem dóbr był Aleksander Czetwertyński. Po wojnie majątek rozparcelowano. Zabudowania oraz część gruntów przejęły w zarząd Państwowe Nieruchomości Ziemskie. Poszczególne części zespołu dworskiego otrzymały różnych użytkowników: służba zdrowia– dawne założenie dworsko – parkowe, PGR– zespół gorzelni, ob. własność AWRSP o/Lublin, Lasy Państwowe (leśniczówka i tereny lasów) GS– sklepy, rolnicy indywidualni – czworaki.

Fazy rozwojowe:

- XVII – powstanie siedziby dworskiej
- I poł. XVIIw – powstanie barokowej kompozycji dworsko – ogrodowej; wykształcenie reprezentacyjnego centrum kompozycji – siedziby dworskiej oraz systemu dróg – droga przez wieś i drogi dojazdowe m.in. w kierunku Wohynia i Parczewa.
- I poł. XIX w – rozbudowa założenia i powstanie zaczątków kompozycji krajobrazu doliny Strumienia folwarku i gorzelni w Zawoince oraz część alei,
- Ok. poł. XIXw – budowa we wsi cerkwi prawosławnej
- Po 1878 r. – powstanie wielkiej, wieloczęściowej kompozycji krajobrazowej, obejmująca dolinę rzeki, dwór z parkiem, osadę folwarczną zw. Kuraszewem, wieś Suchowolę, folwark i gorzelnię w Zawoince, leśniczówkę, bażantarnię, rozległy system alei
- Po 1918 r. – budowa kościoła Rzym – kat. w miejscu dawnej cerkwi
- Po 1944 r – częściowa dewastacja założenia.

Zasada kompozycyjna

Dwór położony w zach. części osady. W ciągu XVIII w i pocz. XIX w. ewolucja przebiegała w ramach zespołu, w ścisłym związku z wsią, która została podporządkowana zespołowi dworskiemu. Ostateczny układ przestrzenny wykształcił się w k. XIX w. Powstała wówczas rozległa kompozycja krajobrazowa, obejmująca trzy jednostki osadnicze: Suchowolę, Kuraszew, Zawoinkę, powiązane ze sobą funkcjonalnie i przestrzennie. Oś kompozycji stanowi droga biegnąca ze wschodu na zachód przez wieś i na południe od parku. Centrum stanowi siedziba właściciela majątku – plac z parkiem. Poprzez system alei wszystkie elementy kompozycji pozostają w bezpośredniej łączności z reprezentacyjnym centrum dóbr. Aleje łączy ponadto Suchowolę, Kuraszew i Zawoinkę z sąsiednimi miejscowościami.

Typowe układy

Występuje wyłącznie forma, w której zarówno dom jak i budynki inwentarskie znajdują się po jednej stronie drogi. Brak jest przykładów zabudowy okólnej oraz z domem

mieszkalnym po drugiej stronie drogi. Droga przez wieś stanowi też podstawę rozplanowania działek siedliskowych.

W Suchowoli obowiązuje typ zagrody wyciągniętej w dwóch wariantach:

- o długim siedlisku o wym. ok. 40-60 m i więcej,
- o siedlisku krótszym o wym. ok. 20-40 m o bardziej zwartej zabudowie.

Typ zagrody wyciągniętej charakteryzuje się połączoną zabudową gospodarczą i mieszkalną. Z uwagi na liczne powojenne przebudowy zachowany reliktoowo. Z zabudowy gospodarczej najdalej odsunięte od mieszkania są stodoły, ustawione w głębi działki, kalenicowo do drogi.

Plany zagospodarowania działek siedliskowych

Dominuje zabudowa trójboczna lub czteroboczna, przy braku stodoły, jej uproszczona formą jest zabudowa dwuboczna. Chałupa przy drodze ustawiona w stosunku do drogi szczytowo lub kalenicowo. We wschodniej części wsi zwarta grupa zabudowy kalenicowej. Do zagrody prowadzą dwa wjazdy – jeden od strony drogi wiejskiej, drugi od strony drogi polnej „zagumiennej”.

Przy działkach wąskich wjazd od strony pola na siedlisko prowadzi poprzez klepisko stodoły.

Charakterystyczne jest usytuowanie chlewów najbliżej chałupy. Chlew od chałupy oddzielony jest ogródkiem warzywnym, chałupa od drogi ogródkiem kwiatowym.

Budynki mieszkalne

Obowiązuje zabudowa drewniana o konstrukcji zrębowej. W oparciu o materiał drewniany wypracowano tradycyjne formy budynków, nadając im określony wyraz estetyczny w proporcjach, zwieńczeniu węglów, rozplanowania wnętrza, bryle. Fundament murowany kamienny lub ceglany o wysokości ok. 20-30 cm. Powszechnie obowiązuje ściana węglowa, z resztkami lub bez nich, kiedy zrąb jest szalowany. Dachy – dominują dwuspadowe z deską okapową w linii stropu. Okna – skrzynkowe lub futrynowe, dwuskrzydłowe z nadświetleniem i dwuskrzydłowe sześciopodziałowe, oberluftowi, weneckie. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, rzadziej dwuskrzydłowe z nadświetleniem skrzydła, skrzydła płycinowe lub spongowe (od podwórza). Starsze szalowane w jodełkę lub „romby”. Zdobnictwo – skupione na szczytach, okapach, przy otworach okiennych i drzwiowych.

Najstarsze zachowane chałupy pochodzące z I ćw. XX w. posiadają kubaturę ok. 120–150–200 m³ oraz ponad 300 m³.

Rzut – Występuje wyłącznie jeden typ, szeroko frontowy z wejściem usytuowanym w ścianie szerszej – dłuższej w dwóch odmianach:

- symetrycznej z wejściem umieszczonym w połowie ściany,
- asymetrycznej z wejściem usytuowanym przy końcu ściany dłuższej (do pomieszczenia komory znajdowało się dodatkowe wejście z zewnątrz).

Podział wewnętrzny dwutraktowy, dwu lub trójdziałowy, z amfiladowym układem pomieszczeń.

We wschodniej części wsi budynki jednoraktowe, dwu lub trójpomieszczeniowe.

Bryła – obowiązuje zabudowa parterowa, zwarta, prostopadłościenna, nakryta dwuspadowym lub naczółkowym dachem.

Budynki inwentarskie

Typ budynków – zachowały się spichlerze, nieliczne stodoły oraz obory z chlewami.

Rzuty – obiekty zbudowane na planach wydłużonych prostokątów, jednotraktowe spichlerze na planie zbliżonym do kwadratu.

Bryła – budynki parterowe, prostopadłościennie, zwarte, nakryte dachami dwuspadowymi.

Zespół Kościelny

Kościół Rzym.-kat. p.w Serca Jezusowego. Budowę kościoła rozpoczęto w 1920 r. wg. projektu Stefana Stępowskiego, z fundacji Seweryna Czetwerńskiego. Prace ukończono w 1929 r. Styl eklektyczny. Budynek murowany z cegły, na planie krzyża łacińskiego, jednonawowy z transeptem i półkoliście zamkniętym prezbiterium. Po obu stronach prezbiterium zakrystie. Od frontu węższa od nawy kruchta. Bryła rozczłonkowana, złożona z przylegająca do siebie prostopadłościannów. Dominuje prostopadłościanna nawy nakryty dwuspadowym dachem z wysoką sygnaturką.. Ramiona transeptu nakryte nieco niższym dachem dwuspadowym, prezbiterium dachem dwupołaciowym, przechodzącym w stożkowy.

Dzwonnica – wybudowana w 1930 r. wg. projektu Stefana Stępowskiego, z fundacji Seweryna Czetwerńskiego. Murowana, na planie kwadratu, trójkondygnacyjna. Druga kondygnacja wyższa od pozostałych, kondygnacja trzecia węższa, ze ślepyimi narożami. Dach dzwonołaty, ośmiopółciowy.

Plebania – wybudowana w 1921 r., murowana, rzut w kształcie litery „T”. Bryła kolumnowa z portykiem kolumnowym od frontu. Korpus nakryty dachem czterospadowym, skrzydła niskimi dachami trójpołaciowymi.

Brama główna ogrodzenia wybudowana w 1930 r. Ogrodzenie zach, półn, i wsch. pełne z cegły, otynkowane. Od strony pd. ażurowe. Brama główna murowana, z przejazdem pośrodku i dwoma bocznymi bramkami.

Spichlerz – wzniesiony w 1922r., drewniany, na planie prostokąta.

Zespół pałacowo – parkowy:

- Oficyna murowana XIX/XX w.
- Park krajobrazowy k. XIX w.

Cmentarze:

- Suchowola – Cmentarz rzymskokatolicki

Kapliczki:

- Figura Matki Boskiej XIX/XX w. (Zawoinka)
- Kapliczka drewniana k. XX w.

Zabytki techniki (np. wiatraki):

- Zespół gorzelni:
- Gorzelnia murowana, 1895-1899, rozb. 1906
- Dom gorzelnianego, mur. 1907 r.
- Magazyn murowany, 1899
- Składownia murowana, 19078 r.
- Winiarnia murowana, 1923 r.
- Magazyn winiarni murowany, 1923 r.

Elementy do bezwzględnego zachowania

Całość kompozycji krajobrazowej Suchowoli, Kuraszewa, Zawoinki, obejmującej: zespół pałacowo-parkowy, zespół gorzelni w Zawoince, kompleks stawów, zespół kościelny, cmentarz, leśniczówka, pozostałości osady folwarcznej, aleje. W ramach wsi Suchowola: wielkość działek siedliskowych i ich rozplanowanie, układ drożny, wysokość zabudowy, dachy dwuspadowe lub naczółkowe.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Zespół pałacowo – parkowy

- Oficyna murowana XIX/XX w.
- Park krajobrazowy II poł.. XIX w.

Zespół kościelny p.w. Serca Jezusowego

- Kościół murowany, 1920 –1921 r.
- Dzwonnica murowana, 1930 r.
- Brama główna z ogrodzeniem, murowana, 1230 r.

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego:

Zespół gorzelni

- Gorzelnia murowana, 1895–1899, rozb. 1906
- Dom gorzelnianego, mur. 1907 r.
- Magazyn murowany, 1899
- Słodownia murowana, 19078 r.
- Winiarnia w zespole gorzelni murowana, 1923 r.
- Magazyn winiarni murowany, 1923 r.
- Ośmiorak drewniany, k. XIXw
- Wozownia w zespole folwarcznym
- Kompozycja krajobrazowa
- Spichlerz w zespole kościelnym p.w. Serca Jezusowego, pocz. XIX.
- Szkoła podstawowa murowana, 1927 r.
- Dom murowany 1899 r.
- Cmentarz katolicki.

1.4. WIEŚ LISIOWÓLKA

Rys historyczny

Początkowa historia nierozpoznana. W XIX w. siedziba gminy. Przynależała do parafii w Bezwoli. W 1827 r. wieś liczyła 95 domów i 382 mieszkańców, w 1880 r. liczyła 84 domy i 468 mieszkańców.

Fazy rozwojowe

Starowieś przy lokalnym skrzyżowania dróg, wieś rozłożona po jego zachodniej stronie. Kolonie na północ i południe od wsi z okresu międzywojennego.

Typ wsi

Wieś typu przydrożnica. Droga przebiega w układzie wsch.-zach.

Typowe układy

Występują wyłącznie forma, w której zarówno dom jak i budynki inwentarskie znajdują się po jednej stronie drogi. Brak jest przykładów zabudowy okólnej oraz z domem mieszkalnym po drugiej stronie drogi. Droga przez wieś stanowi też podstawę rozplanowania działek siedliskowych.

W Lisiowólce obowiązuje typ zagrody wyciągniętej w dwóch wariantach:

- o długim siedlisku o wym. ok. 40-60 m i więcej,
- o siedlisku krótszym o wym. ok. 20-40 m o bardziej zwartej zabudowie.

Typ zagrody wyciągniętej charakteryzuje się połączoną zabudową gospodarczą i mieszkalną. Z uwagi na liczne powojenne przebudowy zachowany reliktoowo. Siedliska bardziej wydłużone posiadają prawie dwukrotnie węższe fronty, a zabudowa gospodarcza jest bardziej odsunięta od budynku mieszkalnego. Uwaga ta dotyczy głównie stodoł.

Plany zagospodarowania działek siedliskowych

Dominuje zabudowa trójboczna lub czteroboczna, przy braku stodoły, jej uproszczona formą jest zabudowa dwuboczna. Chałupa przy drodze ustawiona w stosunku do drogi szczytowo lub kalenicowo. We wschodniej części wsi zwarta grupa zabudowy kalenicowej. Do zagrody prowadzą dwa wjazdy – jeden od strony drogi wiejskiej, drugi od strony drogi polnej „zagumiennej”.

Przy działkach wąskich wjazd od strony pola na siedlisko prowadzi poprzez klepisko stodoły.

Charakterystyczne jest usytuowanie chlewów najbliżej chałupy. Chlew od chałupy oddzielony jest ogródkiem warzywnym, chałupa od drogi ogródkiem kwiatowym.

Budynki mieszkalne

Obowiązuje zabudowa drewniana o konstrukcji zrębowej. W oparciu o materiał drewniany wypracowano tradycyjne formy budynków, nadając im określony wyraz estetyczny w proporcjach, zwieńczeniu węglów, rozplanowania wnętrza, bryle. Fundament murowany kamienny lub ceglany o wysokości ok. 20-30 cm. Powszechnie obowiązuje ściana węglowa, z ostatkami lub bez nich, kiedy zrąb jest szalowany. Dachy – dominują dwuspadowe z deską okapową w linii stropu. Okna – skrzynkowe lub futrynowe, dwuskrzydłowe z nadświetleniem i dwuskrzydłowe sześciopodziałowe, oberluftowi, weneckie. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, rzadziej dwuskrzydłowe z nadświetlem skrzydła, skrzydła płycinowe lub spongowe (od podwórza). Starsze szalowane w jodełkę lub „romby”. Zdobnictwo – skupione na szczytach, okapach, przy otworach okiennych i drzwiowych.

Najstarsze zachowane chałupy pochodzące z I ćw. XX w. posiadają kubaturę ok. 150-200 m³ związane z budownictwem nowszym, bowiem ok. 90% budynków mieszkalnych pochodzi z lat 1925-1960.

Rzut – występuje wyłącznie jeden typ, szeroko frontowy z wejściem usytuowanym w ścianie szerszej– dłuższej w dwóch odmianach:

- symetrycznej z wejściem umieszczonym w połowie ściany,
- asymetrycznej z wejściem usytuowanym przy końcu ściany dłuższej (do pomieszczenia komory znajdowało się dodatkowe wejście z zewnątrz).

Podział wewnętrzny dwutraktowy, dwu lub trójdziałowy, z amfiladowym układem pomieszczeń.

Bryła – Obowiązują zabudowa parterowa, zwarta, prostopadłościenna, nakryta dwuspadowym lub naczółkowym dachem.

Budynki inwentarskie

Typ budynków – zachowały się spichlerze, nieliczne przebudowane obory z chlewami.

Rzuty – obiekty zbudowane na planach wydłużonych prostokątów, jednotraktowe spichlerze na planie zbliżonym do kwadratu.

Bryła – budynki parterowe, prostopadłościenne, zwarte, nakryte dachami dwuspadowymi.

Kapliczki:

- kapliczka murowana, XIXw
- kapliczka mur. Okres międzywojenny.

Elementy do bezwzględego zachowania:

- wielkość działek siedliskowych i ich rozplanowanie
- układ drożny
- wysokość zabudowy
- dachy dwuspadowe lub naczółkowe
- kapliczki przydrożne

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego:

Brak obiektów ujętych w ewidencji woj. lubelskiego.

1.5. WIEŚ OSSOWA

Rys historyczny

Wieś wzmiankowana w XV w. Związana z osadnictwem tatarskim (nadanie z 1727 r.) W 1821 r. przeszła (wraz z Wohyniem, folwarkiem Wiski, Planta i okolicznymi wsiami) w ręce hr. Ordynata Stanisława Zamojskiego, przekazana przez Skarb Państwa w zamian za zajęty na rzecz Rządu Królestwa Zamość. W XIXw. Należała do parafii Rzym – kat. w Wohyniu i parafii obrządku wschodniego w Przegalinach. W 1827 r. wieś liczyła 89 domów i 498 mieszkańców, w 1880 r. liczyła 109 domów i 697 mieszkańców

Fazy rozwojowe

Starowieś po zachodniej stronie drogi prowadzącej do wsi Przegalin. Po wschodniej stronie drogi zainwestowanie XX-wieczne. Kolonie na południe od wsi z okresu międzywojennego.

Typ wsi

Wieś typu przydrożnica. Droga przebiega w układzie wsch.-zach.

Typowe układy

Występują wyłącznie forma w której zarówno dom jak i budynki inwentarskie znajdują się po jednej stronie drogi. Brak jest przykładów zabudowy okólnej oraz z domem mieszkalnym po drugiej stronie drogi. Droga przez wieś stanowi też podstawę rozplanowania działek siedliskowych.

W Ossowie obowiązują typ zagrody wyciągniętej w dwóch wariantach:

- o długim siedlisku o wym. ok. 40-60 m i więcej,
- o siedlisku krótszym o wym. ok. 20-40 m o bardziej zwartej zabudowie.

Typ zagrody wyciągniętej charakteryzuje się połączoną zabudową gospodarczą i mieszkalną. Z uwagi na liczne powojenne przebudowy zachowany relikto. Siedliska bardziej wydłużone posiadają prawie dwukrotnie węższe fronty, a zabudowa gospodarcza jest bardziej odsunięta od budynku mieszkalnego. Uwaga ta dotyczy głównie stodoł.

Plany zagospodarowania działek siedliskowych

Dominuje zabudowa trójboczna lub czteroboczna, przy braku stodoły, jej uproszczona formą jest zabudowa dwuboczna. Chałupa przy drodze ustawiona w stosunku do drogi szczytowo lub kalenicowo. We wschodniej części wsi zwarta grupa zabudowy kalenicowej. Do zagrody prowadzą dwa wjazdy – jeden od strony drogi wiejskiej, drugi od strony drogi polnej „zagumiennej”.

Przy działkach wąskich wjazd od strony pola na siedlisko prowadzi poprzez klepisko stodoły

Charakterystyczne jest usytuowanie chlewów najbliżej chałupy. Chlew od chałupy oddzielony jest ogródkiem warzywnym, chałupa od drogi ogródkiem kwiatowym.

Budynki mieszkalne

Obowiązuje zabudowa drewniana o konstrukcji zrębowej. W oparciu o materiał drewniany wypracowano tradycyjne formy budynków, nadając im określony wyraz estetyczny w proporcjach, zwieńczeniu węglów, rozplanowania wnętrza, bryle. Fundament murowany kamienny lub ceglany o wysokości ok. 20-30 cm. Powszechnie obowiązuje ściana węglowa, z ostatkami lub bez nich, kiedy zrąb jest szalowany. Dachy – dominują dwuspadowe z deską okapową w linii stropu. Okna – skrzynkowe lub futrynowe, dwuskrzydłowe z nadświetleniem i dwuskrzydłowe sześciopodziałowe, oberluftowi, weneckie. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, rzadziej dwuskrzydłowe z nadświetlem skrzydła, skrzydła płycinowe lub spongowe (od podwórza). Starsze szalowane w jodełkę lub „romby”. Zdobnictwo – skupione na szczytach, okapach, przy otworach okiennych i drzwiowych.

Najstarsze zachowane chałupy pochodzące z I ćw. XX w. posiadają kubaturę ok. 150 – 200 m³, chałupy o kubaturze 150-200 m³ związane z budownictwem nowszym, bowiem ok. 80% budynków mieszkalnych pochodzi z lat 1925-1960.

Rzut – występuje wyłącznie jeden typ, szeroko frontowy z wejściem usytuowanym w ścianie szerszej – dłuższej w dwóch odmianach:

- symetrycznej z wejściem umieszczonym w połowie ściany,
- asymetrycznej z wejściem usytuowanym przy końcu ściany dłuższej (do pomieszczenia komory znajdowało się dodatkowe wejście z zewnątrz).

Podział wewnętrzny dwutraktowy, dwu lub trójdziałowy, z amfiladowym układem pomieszczeń.

Występowały przykłady łączenia części mieszkalnej z gospodarczą.

Bryła – obowiązującą zabudowa parterowa, zwarta, prostopadłościenna, nakryta dwuspadowym lub naczółkowym dachem.

Budynki inwentarskie

Typ budynków – zachowały się spichlerze, stodoły, obory z chlewami.

Rzuty – obiekty zbudowane na planach wydłużonych prostokątów, jednotraktowe spichlerze na planie zbliżonym do kwadratu.

Bryła – budynki parterowe, prostopadłościennie, zwarte, nakryte dachami dwuspadowymi.

Kapliczki:

- kapliczka drewn. pocz. XX w.
- kapliczka mur., XVIII/XIX w.
- kapliczka mur. okres międzywojenny (kolonia)

Elementy do bezwzględnej zachowania:

- wielkość działek siedliskowych i ich rozplanowanie
- układ drożny
- wysokość zabudowy
- dachy dwuspadowe lub naczółkowe
- kapliczki przydrożne

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego:

Brak obiektów ujętych w ewidencji woj. lubelskiego.

1.6. WIEŚ OSTRÓWKI

Rys historyczny

Wieś wzmiankowana w XV w., parafia erygowana ok. 1650 r., pierwotny kościół p.w. Św. Barbary wybudowany ok. 1650 r. przez Łukasza Opalińskiego i jego żonę Izabelę. Obecny kościół wybudowany w 1743 r. W XIXw. wymieniony folwark usytuowany w pd – zach. części wsi.

W 1827 r. wieś liczyła 136 domów i 681 mieszkańców, w 1880 r. liczyła 102 domów i 844 mieszkańców

Fazy rozwojowe

Starowieś rozlokowana przy skrzyżowaniu dróg. Rozwój wsi do k. XIX w. następował w kierunku wschodnim i południowym. Współczesne zainwestowanie w kierunku wsi Szóstki i Wólki Łużeckiej.

Typ wsi

Wieś typu przydrożnica. Droga przebiega w układzie pn.-pd. i wsch.-zach.

Typowe układy

Występują wyłącznie forma, w której zarówno dom jak i budynki inwentarskie znajdują się po jednej stronie drogi. Brak jest przykładów zabudowy okólnej oraz z domem mieszkalnym po drugiej stronie drogi. Droga przez wieś stanowi też podstawę rozplanowania działek siedliskowych.

We wsi obowiązuje typ zagrody wyciągniętej w dwóch wariantach:

- o długim siedlisku o wym. ok. 40-60 m i więcej,
- o siedlisku krótszym o wym. ok. 20-40 m o bardziej zwartej zabudowie.

Typ zagrody wyciągniętej charakteryzuje się połączoną zabudową gospodarczą i mieszkalną. Z uwagi na liczne powojenne przebudowy zachowany relikto. Siedliska bardziej wydłużone posiadają prawie dwukrotnie węższe fronty, a zabudowa gospodarcza jest bardziej odsunięta od budynku mieszkalnego. Uwaga ta dotyczy głównie stodół.

Plany zagospodarowania działek siedliskowych

Dominuje zabudowa trójboczna lub czteroboczna, przy braku stodoły, jej uproszczona formą jest zabudowa dwuboczna. Chałupa przy drodze ustawiona w stosunku do drogi szczytowo lub kalenicowo. We wschodniej części wsi zwarta grupa zabudowy kalenicowej. Do zagrody prowadzą dwa wjazdy – jeden od strony drogi wiejskiej, drugi od strony drogi polnej „zagumiennej”.

Przy działkach wąskich wjazd od strony pola na siedlisko prowadzi poprzez klepisko stodoły

Charakterystyczne jest usytuowanie chlewów najbliżej chałupy. Chlew od chałupy oddzielony jest ogródkiem warzywnym, chałupa od drogi ogródkiem kwiatowym.

Budynki mieszkalne

Obowiązuje zabudowa drewniana o konstrukcji zrębowej. W oparciu o materiał drewniany wypracowano tradycyjne formy budynków, nadając im określony wyraz estetyczny w proporcjach, zwieńczeniu węglów, rozplanowania wnętrza, bryle. Fundament murowany kamienny lub ceglany o wysokości ok. 20-30 cm. Powszechnie obowiązuje ściana węglowa, z resztkami lub bez nich, kiedy zrąb jest szalowany. Dachy – dominują dwuspadowe z deską okapową w linii stropu. Okna – skrzynkowe lub futrynowe, dwuskrzydłowe z nadświetleniem i dwuskrzydłowe sześciopodziałowe, oberluftowi, weneckie. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, rzadziej dwuskrzydłowe z nadświetlem skrzydła, skrzydła płycinowe lub spongowe (od podwórza). Starsze szalowane w jodełkę lub „romby”. Zdobnictwo – skupione na szczytach, okapach, przy otworach okiennych i drzwiowych.

Najstarsze zachowane chałupy pochodzące z I ćw. XX w. posiadają kubaturę ok. 150-200 m³, chałupy o kubaturze 150-200 m³ związane z budownictwem nowszym, bowiem ok. 80% budynków mieszkalnych pochodzi z lat 1925-1960.

Rzut – występuje wyłącznie jeden typ, szeroko frontowy z wejściem usytuowanym w ścianie szerszej– dłuższej w dwóch odmianach:

- symetrycznej z wejściem umieszczonym w połowie ściany,
- asymetrycznej z wejściem usytuowanym przy końcu ściany dłuższej (do pomieszczenia komory znajdowało się dodatkowe wejście z zewnątrz).

Podział wewnętrzny dwutraktowy, dwu lub trójdziałowy, z amfiladowym układem pomieszczeń.

Bryła – obowiązuje zabudowa parterowa, zwarta, prostopadłościenna, nakryta dachem dwuspadowym.

Budynki inwentarskie

Typ budynków – zachowały się spichlerze, stodoły, obory z chlewami.

Rzuty – obiekty zbudowane na planach wydłużonych prostokątów, jednotraktowe spichlerze na planie zbliżonym do kwadratu.

Bryła – Budynki parterowe, prostopadłościenne, zwarte, nakryte dachami dwuspadowymi lub czterospadowymi (stodoły).

Zespół kościelny

Kościół Rzym.-kat. Parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa. Parafia erygowana ok. 1650 r. Pierwotny kościół p.w. św. Barbary zbudowany ok. 1650 r.

Obecny wybudowany w 1743 r., w latach 1876-1905 był zamknięty.

Parafia rzymsko – katolicka wznowiona w 1905 r. p.w. św. Stanisława Biskupa. Budynek drewniany, konstrukcja zrębowa, na planie prostokąta. Nawa główna dwukrotnie szersza od bocznych. Prezbiterium równe szerokością nawie, po jego obu stronach zakrystie. Od frontu w szerokości nawy głównej chór i kruchta, po bokach kwadratowe wieże.

Korpus trójnawowy, poprzedzony dwoma wieżami w elewacji frontowej, przykrytymi cebulastymi hełmami. Dominuje korpus nawowy nakryty dwuspadowym dachem z cebulastą sygnaturką.

Dzwonnica

Wybudowana ok. poł. XVIII w. w stylu barokowym. Drewniana, dwukondygnacyjna. Kondycja domu w konstrukcji zrębowej, górna węższa w konstrukcji słupowo – ramowej, nakryta dachem czterospadowym.

Plebania

Wybudowana ok. 1920 r. Styl eklektyczny.

Budynek murowany, na planie prostokąta z gankiem od frontu. Bryła parterowa nakryta dachem dwuspadowym.

Budynek parafialny

Wybudowany ok. 4 ćw. XIX w. z przeznaczeniem na plebanię. Po 1920 r. zmieniony na organistówkę i wikariat. Drewniany, konstrukcji zrębowej z gankiem od frontu i dwoma przybudówkami od pd. Bryła parterowa nakryta dachem dwuspadowym.

Cmentarze

Cmentarz rzymskokatolicki położony za budynkiem kościoła, założony ok. 1840 r., powiększony w 1927 i 1982 r. Założony na planie wydłużonego prostokąta. Na osi aleja główna, która z aleją poprzeczną, wydziela cztery kwatery. Przy bramie najstarsze nagrobki z 2 poł. XIX w i z I poł XX w. Cmentarz czynny.

Kapliczki:

- kapliczka mur, XVIII/XIX w.
- kapliczka mur. Okres międzywojenny (kolonia)

Elementy do bezwzględneho zachowania

- wielkość działek siedliskowych i ich rozplanowanie
- układ drożny
- wysokość zabudowy
- dachy dwuspadowe
- zespół kościoła paraf.
- cmentarz
- kapliczki przydrożne i obelisk (Miejsce Pamięci Narodowej)

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Zespół kościoła rzym.–kat. p.w. św. Stanisława Biskupa

- kościół drewniany, 1743 r. wraz z otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego
- dzwonnica drewniana, poł. XVIII w.
- ogrodzenie

- aleja prowadząca do kościoła i
- aleja prowadząca na teren cmentarza grzebalnego

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego

- cmentarz rzymskokatolicki, założony ok. 1840.
- plebania mur. ok. 1920 r.
- budynek parafialny, drewn. 4 ćw. XIX.

1.7. FOLWARK – PLANTA

Rys historyczny

Folwark królewski założony w 1772 r. W roku 1821 r. przeszedł w ręce hr. Ordynata Stanisława Zamojskiego, przekazany przez Skarb Państwa w zamian za zajęty na rzecz Rządu Królestwa Zamość. W 1837 r. dobra otrzymała córka Zamojskiego Eliza Brzozowska, w rękach Brzozowskich folwark pozostał do 1911 r. W latach 1882-1911 w posiadaniu Jana Brzozowskiego który dokonał przebudowy majątku. W 1911 r. zespół nabył Światopełek Czetwertyński. Po I wojnie światowej własność Marii Grocholskiej. Od lat 90 – tych w rękach AWRSP Oddział Lublin.

Fazy rozwojowe:

- 1772 r. – powstanie folwarku głównie o funkcjach utylitarnych
- ok. 1821 r. – budowa drewnianego dworu
- Po 1820 r. – obsadzenia alejowe
- l. 80-te i 90-te XIX – przebudowa kompozycji, powstanie nowego murowanego dworu i zespołu budynków gospodarczych
- 1939 – budowa siedziby administracji dóbr
- po 1940 r – zniszczenie zespołu, rozbiórka części obiektów (m. in. czworaków)
- 1963 – rozbiórka murowanego dworu
- Lata 70-te XX w. postępujące zniszczenia kompozycji, budowa bloku mieszkalnego, stodoły i obory na terenie założenia.

Zespół folwarczny

- Lamus drewniany, ok. 1890 r.
- Magazyn z wozownią, murowany, pocz. XX w. przebudowany ok. 1982 r.
- Stajnia murowana, ok. 1890 r.
- Obora murowana, pocz. XX w, przebudowana w 1987 r.
- Budynek administracji dóbr, drewniany, 1939 r.
- Kapliczka mur, XIX/XX
- Pozostałości dawnej kompozycji w postaci alei, szpalerów, obsadzeń granicznych.

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego

- założenie dworsko – ogrodowe. l. 80-te i 90-te XIX
- lamus w zespole folwarcznym, ok. 1890 r.
- magazyn w zespole folwarcznym, pocz. XX w. przebudowany ok. 1982 r.
- stajnia w zespole folwarcznym, pocz. XX w. przebudowany ok. 1982 r.

1.8. WIEŚ WOHYŃ

1) POŁOŻENIE WOHYNIA

Warunki geograficzne

Wohyń położony jest w południowej części pow. Radzyń Podlaski, w obrębie jednostki fizjograficznej zwanej Małe Mazowsze, stanowiącej równinę pocięta licznymi ciekami. W podłożu geologicznym występują utwory kredowe, na których spoczywa warstwa trzeciorzędu oraz czwartorzędu: piaski kwarcowe, zlepieńce, muły, piaski ilaste, utwory dyluwialne.

Z większych cieków wodnych należy wymienić rzekę Piwonię. Położenie nad poziomem morza 140-167 m npm.

Obszar Wohynia położony jest w Radzyńsko – Łukowskiej dzielnicy rolniczo – klimatycznej. Wohyń leży na szlaku grodowym. Podstawowe znaczenie komunikacyjne dla Wohynia ma droga z Radzyna Podlaskiego do Parczewa. Pozostałe drogi: Wohyń – Międzyrzec Podlaski (25 km), Wohyń – Suchowaola (9 km), Wohyń – Bronica (6 km), Wohyń – Planta (5 km) mają znaczenie lokalne.

Najbliższa stacja kolejowa znajduje się we wsi Bezwola.

Topografia

Zabudowa osady rozciąga się po południowej stronie rzeki Piwonii, której dolina przebiega z pd.-wsch, na pd.-zach.

Teren zajęty przez Wohyń przyjmuje kształt trójkąta, którego wierzchołek wyznacza ujście dopływu rzeki Piwonii. Obszar dawnego lokacyjnego miejsca zajmuje południową najwyżej położoną część tego terenu sięgająca linii od ul. Nadrzecznej do ul. Zaszkolnej. Na terenie Wohynia występują też dwa zbiorniki wodne. Granicę północną i południowo – wschodnią zabudowy wsi wyznaczają rzeka Piwonia i jej lewobrzeżny dopływ. Od strony pd – zach. osada nie posiada naturalnych granic.

2) HISTORIA MIASTA/WSI

XII – pierwsza zmienka o wsi

XV-XVI – dwór królewski stanowiący centrum włości obejmujący miasteczko, cztery wójtostwa i szesnaście wsi.

1522 – lokacja miasta. Przywilej lokacyjny uzyskał Wohyń od króla Zygmunta I.

1531 – przywilej uzupełniający z 1522 r.

1538 – po raz trzeci król nadał Wohyniowi przywilej na prawie magdeburskim

1539 – prawo używania herbu i pieczęci oraz jeden jarmark

1552 – Wohyń posiada karczmę miodową, dwadzieścia dwie piwne i cztery grzałkowe. Pracowało dwóch kowali, jeden szewc, kuśnierz, młynarz

1557 – założenie parafii

1650 – 63 – zmniejszenie się ludności o połowę, zmniejszenie miasta

1795 – miasto liczy zaledwie 245 mieszkańców, 190 Polaków, 38 Żydów. Pracowało dwóch garbarzy, kowali, szewców, krawców, oraz pięciu żydowskich szynkarzy, Zabudowa była w całości drewniana. Ulice nie były brukowane. Miasto określane było jako „upadające”.

1820 – miasto przekazano hr. Stanisławowi Zamojskiemu, w zamian za zajętą na rzecz Rządu Królestwa twierdzę i miasto Zamość. Miasto liczyło 223 domów, mieszkało 872 Polaków 85 Żydów. Polacy zajmowali się rolnictwem, starozakonni handlem. Brak było rzemieślników.

1823 – pożar który objął dzielnicę gospodarczą, spłonęły 64 stodoły i spichlerze.

1837 – budowa nowego murowanego kościoła w miejscu dawnego drewnianego który spłonął w 1794 r.
ok. 1840 r. – założenie nowego cmentarza grzebalnego
1864 – Wohyń liczył 2145 mieszkańców i posiadał 246 domy. 1875 – przeniesienie cerkwi unickiej na cmentarz grzebalny
1881 – pożar który zniszczył ok. 100 domów
1884 – Wohyń liczył 2480 mieszkańców. Wszystkie domy były drewniane i pokryte strzechą, za wyjątkiem plebanii pokrytej gontem
1885 – zamknięcie kościoła
1905 – otwarcie kościoła, reaktywowano też parafię
1905-10 – przebudowa i rozbudowa kościoła i jego najbliższego otoczenia
1921 – Wohyń liczy 2579 mieszkańców
1923-30 – powstaje Dom spółdzielczy, młyn, tartak braci Sowińskich, remiza strażacka, budynek szkoły powszechnej.
19458 – zadrzewiono rynecek i część ulic
ok. 1950 – powstają pierwsze budynki murowane
1980 – ok. 2000 mieszkańców.

3) ANALIZA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

ETAP I – XIII W – POCZ. XVI W.

Wieś Wohyń, położona była wzdłuż najstarszej linii komunikacyjnej, tzw. „drogi ruskiej” Droga ta, w obrębie dzisiejszego Wohynia, prowadziła z pd.-wsch. ul. Kopińskiej i po skrzyżowaniu z ul. Piłsudskiego skręcała na pn.-zach. biegnąc ślepyimi ulicami na tyłach szkoły podstawowej. Następnie skręcała w ul. Nadrzeczną.

Lokacja miasta, które przejęło nazwę wsi, nie objęła jej terenów. Wieś nie podlegała jurysdykcji miejskiej. Podział na wieś i miasto utrzymał się do poł. XIX w.

Zabudowania przedlokacyjnej wsi Wohyń rozmieszczone były we wsch. części dzisiejszego Wohynia, przy ulicy Piłsudskiego (d. ul. Włodawska).

Przypuszczalnie już w okresie istnienia wsi wykształcił się na pn.-zach. od niej plac targowy, istniała też już wieś Bezwola, dotykająca doliny rzeki Piwonii.

ETAP II – XVI-XVIII w.

Miasto lokacyjne. Dwór królewski.

Dwór królewski zbudowany został na pocz. XVI w., jego budowa wiązała się z dogodnym położeniem komunikacyjnym wsi. Ma to związek ze wzrostem znaczenia dróg łączących, w owym czasie, ziemie Korony i Litwy. Wohyń znalazł się przy tzw. gościńcu litewskim, którym królowie podążali z Korony na Litwę. Gościniec litewski na odcinku z Parczewa do Wohynia pokrywał się z „drogą ruską”. Wchodzą do Wohynia dzisiejszą ul. Kopińską, biegł ślepyimi uliczkami, wpadając w ul. Bezwolską, na której była grobla umożliwiająca przekroczenie doliny Piwonii.

Dwór wohyński znajdował się na terenie wsi, należącej do wójtostwa. Usytuowano go na wsch. od skrzyżowania ul. Kopińskiej z ul. Włodawska (ob. ul. Piłsudskiego), w pobliżu rzeki, w miejscu lub w pobliżu istniejącego jeszcze w latach 80-tych dworu (wybudowanego ok. 1850 r.).

Wohyń uzyskał przywilej lokacyjny w 1519 r. od króla Zygmunta I. Sama akcja wytyczenia i osadzenia rozpoczęta była już od 1511 r. Wydaje się, że miasto do połowy XVI

w. uzyskało skończoną kompozycję przestrzenną. Teren obecnego Wohynia podzielony był na miasto oraz wieś o tej samej nazwie, w której był dwór i folwark królewski.

Układ przestrzenny miasta pozostał do dziś prawie niezmienny.

Pierwszorzędne znaczenie dla ukształtowania miasta miało jego położenie na niewielkim terenie, ograniczonym dwoma rzeczkami, płynącymi w zabagnionych dolinach.

W wyniku lokacji zmieniła się trasa „drogi ruskiej” która przesunięta została w kierunku pd. Kierunek przebiegu tego ciągu komunikacyjnego zgodny jest z kierunkiem układu przestrzennego miasta i prowadzi z pd.-wsch. na pn.-zach., równoległe do biegu rzeki Piwonii, łącząc dwór, rynek, kościół. Powstanie miasta zdecydowało o wytyczeniu drogi (ob. ul. Parczewska) będącej odgałęzieniem starej „drogi ruskiej”.

Wydłużony układ dwóch głównych ulic wychodzących z naroży rynku (ul. Piłsudskiego i ul. Radzyńska) opierających się o poprzecznie ustawioną – do całego układu – ul. Bezwolską. Stanowi schemat kompozycyjny układu przestrzennego osady.

W centrum wytyczono prostokątny rynek. Bloki zabudowy, skupione przy rynku i głównych ulicach mają formy prostokątów i trapezów.

Ten podłużny układ ulic głównych i zatylnych poprzecinany był wąskimi uliczkami usytuowanymi prostopadle. Całość tworzy, miejscami nieregularny, układ szachownicowy, utrzymany jeszcze w tradycji średniowiecznego miasta regularnego. Posiada analogie w planach miast Mazowsza Wschodniego.

ETAP III – XIX-XX w.

Obecne rozplanowanie Wohynia pochodzi z XIX wieku, przy czym zasadniczych zmian w rozplanowaniu i układzie miasta wiek ten nie przyniósł. Obszar zabudowy wyznaczony w XVI wieku nie został przekomponowany. Nastąpiły jedynie zmiany właścicieli gruntów. Dopiero w 1875 roku dokonano poważnej ingerencji w układ urbanistyczny. Po kasacie kościoła unickiego, cerkiew unicka istniejąca przy ulicy Piłsudskiego została przeniesiona na cmentarz grzebalny. Na cmentarzu przycerkiewnym wybudowano budynek szkoły podstawowej. Tą część wsi zniszczono ostatecznie w 1923 roku budując dzisiejszy budynek szkoły.

Podczas II-ej wojny światowej uległa spaleniowi południowa część osady, łącznie z bożnicą usytuowaną w południowym bloku zabudowy rynkowej. W miejscu tym wybudowano po 70-tym roku bezstylowe, fatalne architektonicznie blokowisko.

4) ANALIZA SYSTEMOWA

Historyczna zabudowa i rozbudowa Wohynia, jak wykazano w poprzednim rozdziale, przebiegała w kilku etapach.

Analiza rozwoju przestrzennego i wyodrębnienie kilku jego faz, pozwala na wydzielenie „jednostek” urbanistycznych. Niestety brak jest danych pozwalających na pełne zrekonstruowanie krajobrazu urbanistycznego z okresu przedlokacyjnego. Wydzielić się da jedynie jednostka zwana „Wieś Woin”.

Czytelne odniesienie ma dopiero lokacja miasta dokonana na pocz. XVI wieku na prawie magdeburskim. Na tej podstawie wyodrębniono jednostkę „Centrum”.

Ważnym elementem, wpływającym na przestrzeń osady już w XVI wieku była wieś Bezwola, ściśle z Wohyniem związana gospodarczo i funkcjonalnie. Stanowi ona rodzaj przedmieścia.

„CENTRUM” OBSZAR „STARE MIASTO”

OŚ ZAŁOŻENIA – UL. RADZYŃSKA, PIŁSUDSKIEGO

ULICE GŁÓWNE: BEZWOLSKA, RADZYŃSKA, SUCHOWOLSKA

UKSZTAŁTOWANIE TERENU

Obszar „CENTRUM” wraz z osią założenia położony jest na warstwie 155. Podnosi się o 2 m w kierunku południowym i opada w kierunku obu cieków wodnych. Miasto wytyczone zostało na łagodnym stoku o nachyleniu 1,4-0,6%. Rynek zlokalizowano tak, aby odprowadzić wody opadowe.

STRONY ŚWIATA

Oś kompozycyjna, równoległa do rzeki Piwonii, ustawiono z pd.-wsch. na pn.-zach. Układ ten tworzą stare ciągi komunikacyjne, w oparciu o nie powstał rynek.

UKŁAD FUNKCJONALNY

Obszar ten, od czasów lokacji do dzisiaj, utrzymał funkcję lokalnego centrum handlowego, administracyjnego. Dominuje w nim funkcja mieszkaniowa. Rynek z placu targowego przekształcony został w skwer.

DOŚTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Obszar o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej. Ulice główne zbierają cały ruch komunikacyjny, pozostałe uliczki stanowią niewielkie uzupełnienie ciągów głównych. Na obszarze tym występuje wyłącznie ruch kołowy i pieszy. Obszar nie posiada „parkingów”, do postoju samochodów wykorzystywane są uliczki.

ZASADA KOMPOZYCYJNA

Obowiązuje, związana z lokacją, zasada regularności. Przypuszcza się, że pierwotną formę zabudowy Wohynia, zwłaszcza w Rynku i przy głównych ulicach, stanowiły dwa typy domów.

1. Dom jednopasmowy, jedno lub dwutraktowy, zajmujący połowę szerokości działki, o wym. frontu 9-10,5 m.
2. Rzadziej spotykany, na starszych działkach, dom o wym. frontu ok. 18 m., dwupasmowy, jedno lub dwutraktowy, z przejazdem lub sienią na osi.

WŁAŚCICIELE I UŻYTKOWNICY

Miasto lokowane na prawie magdeburskim stanowiło własność królewską. Niewielkie tereny otrzymały kościoły (parafie) katolicki i unicki. Proces przejmowania działek miejskich przez mieszczan zakończył się do końca XVIII wieku.

Kłęski pożarów powodowały przemieszczanie się Polaków na obrzeża, centrum przejmowali Żydzi, a więc miejsca najbardziej atrakcyjne. Miasto nie zmieniło struktury gospodarczej. Drobny handel oraz rolnictwo dominuje do dzisiaj.

PRZEBIEG I PRZEMIANY DRÓG

Większość ulic na interesującym nas terenie jest prostolinijna, mają szerokość ok. 12 m. Rynek ma formę prostokąta. Plac wypełnia nieuporządkowana zieleń. Ulice prostopadłe do ciągów głównych są węższe mają szerokość od 6 do 10 m.

ZIELEŃ

Centralny plac osady porasta zieleń, która osiągnęła formę bezplanowego zadrzewienia. Zieleń skomponowana skupiła się wyłącznie przy kościele oraz na cmentarzu.

WYPOSAŻENIE I DETAL URBANISTYCZNY

Wyposażenie i detal urbanistyczny ma charakter przypadkowy. Występują tu betonowe słupy oświetleniowe, zamieniane ostatnio na formy wyjątkowo dysharmonizujące otoczenie. Wyjątkowo złą formą, poza słupami, posiadają reklamy.

DZIAŁKA, ZABUDOWA DZIAŁKI

Typy działek zróżnicowane. Występują krótkie i bardzo krótkie, wąskie i bardzo szerokie. Wykształcony w XVIII i XIX wieku schemat zabudowy zachował się do naszych czasów. Składa się na niego:

- dom frontowy, parterowy, później piętrowy
- zabudowa gospodarcza na tyłach działek
- mury i płoty ogrodzeniowe

Dom frontowy ustawiony jest przy rynku zawsze kalenicowo, na obrzeżach także szczytowo. Zabudowa gospodarcza jest wolnostojąca, usytuowana wzdłuż działek własnościowych, o bardzo niskim standardzie.

BUDYNKI TYPOWE I UNIKATOWE

W Wohyniu praktycznie dominuje zabudowa typu wiejskiego, nielicznie zachowały się przykłady budownictwa małomiasteczkowego. Budynki te pozbawione są detalu architektonicznego, wielokrotnie przebudowane (remontowane) posiadają charakter bezstylowego budownictwa.

Najliczniej reprezentowanym domem jest typ chałupy wiejskiej w różnych odmianach.

Po drugiej wojnie światowej ustaliły się w zabudowie Wohynia budynki typowe dla całego kraju i piętrowe domki jednorodzinne oraz wielokondygnacyjne bloki mieszkalne.

Dominanty przestrzenne pojawiły się wraz z lokacją miasta. Ich ilość ostatecznie ustaliła się w 1 połowie XX wieku. Należą do nich: kościół, budynek poczty oraz budynek szkoły podstawowej.

BUDYNKI UNIKATOWE

- Zespół kościoła
- Kaplica cmentarna
- Szkoła Podstawowa, mur. 1923 r.,
- Budynek dawnej poczty, mur. ok. 1930 r.

OBIEKTY DYSHARMONIZUJĄCE

Osiedle mieszkaniowe przy Rynku

WARTOŚCI NIEMATERIALNE

- tradycja centrum osady
- Miejsca Pamięci Narodowej

WYKAZ ELEMENTÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ

- Zasada kompozycyjna

- Przebieg i parametry ulic i placów
- Istniejące linie zabudowy
- Historyczne szerokości działek
- Historyczna zasada zabudowy działek
- Dominanty przestrzenne, pozytywne
- Historyczne gabaryty zabudowy; zabudowa o wartościach kulturowych.

Obiekty ujęte w rejestrze zabytków:

- kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. Św. Anny Samotrzeciej z lat 1837-1840, rozbudowany w latach 1908-1910.
- cmentarz przykościelny założony ok. 1537 roku, zamknięty na pocz. XIX wieku
- ogrodzenie i otaczający drzewostan
- kaplica cmentarna pw. Św. Józefa.

Obiekty ujęte w ewidencji woj. lubelskiego

- budynek poczty,
- cmentarz żydowski założony ok. 1537 roku, zamknięty na pocz. XIX wieku. W granicach ogrodzenia przykościelnego. Na środku kościół murowany z lat 1837-1840, rozbudowany w latach 1908-1910.

„WIEŚ WOHYŃ” OŚ ZAŁOŻENIA UL. PIŁSUDSKIEGO, UL. BEZWOLSKA POŁOŻENIE

Obszar położony na pd.–wsch. końcu osady, przy dawnym „trakcie ruskim”. Od północyogranicza go dolina rzeki Piwonii.

STRONY ŚWIATA

Główna oś kompozycyjny przebiega ze wschodu na zachód ulicą Piłsudskiego oraz ulicą Bezwolską w kierunku na północ.

UKŁAD FUNKCJONALNY

- Układ zmieniał się wraz z rozwojem miasta:
- w okresie przedlokacyjnym była to wieś oparta o plac targowy (od zach.),
- w XVI wieku jej część zajęta zostaje przez dwór królewski i folwark,
- w XIX wieku gruntownie przekształcona,
- układ ten utrzymuje się także obecnie.

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Ulica Piłsudskiego tworzy dawną i współczesną oś komunikacyjną, ułatwia ruch na kierunku Włodawa oraz Łomazy, Wisznice, Międzyrzec Podlaski.

ZASADA KOMPOZYCYJNA

Nieczytelna. Zabudowa przyuliczna. Pierwotnie podporządkowana dworowi królewskiemu.

DZIAŁKA

Brak planu typowego. Czytelne są działki typu lokacyjnego, mieszczańskie i rolnicze.

PRZEBIEG I PARAMETRY DRÓG

Szerokość ulic wynosi od 8 do 12 m w liniach rozgraniczających. Jezdnie pokryte są asfaltem położonym na bruk. Chodniki z płyt betonowych.

ZIELEŃ

Skupiona na pd.-wsch. skraju, w postaci lasów wokół stawu (zbiornika) wodnego.

WYPOSAŻENIE I DETAL URBANISTYCZNY

Nie występuje. Dominują tu jedynie bezstyłowe, betonowe słupy

WYKAZ ELEMENTÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ

- kształty ulic w istniejących liniach rozgraniczających
- istniejące linie zabudowy
- historyczne szerokości działek
- zabudowa zabytkowa

KOLIZJE

Niewłaściwe podziały terenu. Rozbórka dworu wójtowskiego, zamiana działki na której stał dwór na plac manewrowy młyna.

WYKAZ ELEMENTÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ

- kształty placu oraz ulic w istniejących liniach rozgraniczających wraz z wylotami ulic,
- istniejące linie zabudowy lub linie trwałych ogrodzeń od strony ulicy,
- historyczne szerokości działek i zabytkowa zabudowa znajdująca się w wykazie obiektów zabytkowych

5) CMENTARZE

RZYMSKO – KATOLICKI cmentarz czynny; położony przy drodze do Suchowoli. Założony na pocz. XIX w., powiększony w latach 1865,1930,1974. Na planie wydłużonego prostokąta, z aleją główną na osi, bocznymi przy ogrodzeniu, z licznymi alejami poprzecznymi. Ogrodzony ceglany murem z 1943 r., część starsza z dawną kaplicą XVIII w., unicką przeniesioną w 1840 r. Kilkadziesiąt zabytkowych nagrobków z 2 poł. XIX i 1 poł. XX wieku. Mogiły zbiorowe i indywidualne żołnierzy poległych w latach 1939 – 1945, mogiły ofiar zbrodni hitlerowskich, mogiły żołnierzy Armii Krajowej i innych. Drzewostan: przewaga lip, kasztanów, akacji, skupiony przy alejach i ogrodzeniu.

RZYMSKO – KATOLICKI, PRZYKOŚCIELNY cmentarz nieczynny położony w centrum osady, przy kościele parafialnym. Założony ok. 1537 roku, zamknięty na pocz. XIX wieku. W granicach ogrodzenia przykościelnego. Na środku kościół murowany z lat 1837–1840, rozbudowany w latach 1908–1910. Nagrobek Izabeli z Sosnowskich Borkowskiej z 1842 r. Drzewostan: lipy i klony przy ogrodzeniu.

ŻYDOWSKI nieczynny cmentarz położony na zach. skraju wsi, przy ul. Parczewskiej. Założony na początku XIX wieku. Na planie nieregularnego trójkąta. Brak starego drzewostanu.

6) WNIOSKI

Tabela 14 Wytyczne dla miejscowości Wołyń w zakresie dziedzictwa kulturowego

	Do zachowania	Preferencje	Do przekształcenia
FUNKCJE	istniejąca	mieszkaniowa	wg preferencji
przeznaczenie	istniejące	istniejące	wg preferencji
właściciele	prywatni	własność prywatna	
DROGI	przebieg i wyloty	Istniejące	uczynić układ wewnętrznych ciągów komunikacyjnych
ilość	istniejące	ciągi komunikacyjne	
parametry	zmienna szerokość	wg. projektów	
nawierzchnie	różnorodność	różnorodność	opracować indywidualnie
zabudowa	istniejąca	rewaloryzacja układów istniejących	wg preferencji
podział terenu	historyczny	zakaz podziałów	
intensywność	istniejąca	istniejąca	współczesna zabudowa
infrastruktura		podziemna	modernizacja linii napowietrznych w kierunku podziemnych, kablowych
zieleń	istniejące zespoły zieleni	komponowana	
detale		rozwiązania indywidualne	
inne	obiekty zabytkowe wg wykazu		

7) ZASOBY KULTUROWE I WALORY KRAJOBRAZOWE

Osada Wołyń charakteryzuje się stosunkowo dużymi walorami historyczno – kulturowymi oraz krajobrazowymi.

„Stare Miasto” zachowało niemal nienaruszony średniowieczny lokacyjny układ urbanistyczny, z prostokątnym rynkiem i siatką ulic. W znacznym stopniu czytelny jest dawny układ katastralny oparty na module pręta (4,5). Z późnośredniowiecznych, palisadowych, fortyfikacji nie przetrwały elementy przestrzenne. Zachowały się obiekty o stosunkowo dużej wartości architektonicznej jak: zespół kościelny, kaplica cmentarna, budynek poczty oraz liczne domy mieszczkańskie, tworzące nierzadko zwarte pierzeje.

8) ANALIZA I OCENA DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ DOTYCZĄCYCH ZASOBÓW HISTORYCZNO – KULTUROWYCH ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH.

Strefy ochrony konserwatorskiej.

Wołyń, na tle innych miast w regionie, nie wyróżnia się dużą ilością specjalistycznych opracowań konserwatorskich. Mimo to, działania mające na celu odnowę całości przestrzeni kulturowej miasta poprzez ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej, podjęte zostały dopiero w latach 80–tych r. Opracowano wówczas propozycję zasięgu stref: ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”, strefy ochrony konserwatorskiej „B” oraz strefy ochrony krajobrazu „K”, mające charakter wytycznych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do aktualnie obowiązującego planu. Z niewiadomych przyczyn plan ten uwzględnia jedynie strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”, w przybliżeniu pokrywającą się z obszarem miasta lokacyjnego. W ten sposób rygory, dotyczące sposobu użytkowania na terenie objętym strefą „A”, zostały usankcjonowane prawem.

Niestety, wiele innych, cennych kulturowo fragmentów miasta jak: historyczne przedmieścia, dolina rzeki Piwonii nie jest chronionych prawnie pod względem konserwatorskim.

We wszelkich opracowaniach planistycznych jak i innych, osada Wohyń winna w pełni uwzględniać problematykę konserwatorską, wyznaczając m.in. wszystkie strefy ochrony konserwatorskie. Przy wyznaczaniu stref, autorzy powinni wykorzystać wnioski zawarte w niniejszym studium. W odniesieniu do centrum Wohynia, stanowiącego najcenniejszy pod względem walorów historyczno – kulturowych fragment osady, nowy plan powinien mieć formę planu rewitalizacji.

Z uwagi na fakt, iż strefy ochrony konserwatorskiej zostają prawnie usankcjonowane jedynie poprzez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego, jest rzeczą oczywistą, że winien być sporządzony plan zagospodarowania przestrzennego, który profesjonalnie traktowałby problematykę konserwatorską.

Strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej zostały określone dla obszarów szczególnie wartościowych, o zachowanej historycznej strukturze przestrzennej. Są to obszary uznane za szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne.

W strefach tych zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z prowadzonej działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej. Zakłada się również konieczność sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego bądź planu rewitalizacji, który będzie stanowił ostateczną formę ustaleń i wymogów konserwatorskich do projektowania realizacyjnego poszczególnych elementów zagospodarowania zabytkowych zasobów.

Działania konserwatorskie w tych strefach zmierzają do zachowania i uczynienia historycznego układu przestrzennego i konserwacji jego głównych elementów: rozplanowania i przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych, kompozycji wnętrza urbanistycznych, historycznych linii zabudowy, kompozycji układów zieleni zabytkowej oraz historycznych podziałów własnościowych i sposobu użytkowania gruntów.

Wszelka działalność inwestycyjna, budowlana, jak również przebudowy, remonty, adaptacje, dostosowanie współczesnych funkcji czy podziały nieruchomości znajdujących się w obszarze strefy wymagają uzgodnienia z konserwatorem zabytków.

Obiekty zabytkowe.

Aktualnie, na obszarze miasta figurują obiekty wpisane do rejestru zabytków, m.in: zespół kościoła parafialnego, cmentarz katolicki z kaplicą cmentarną. Kilkanaście obiektów, znajdujących się na tym terenie, umieszczonych jest w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków. Obiekty te objęte są ochroną konserwatorską, aczkolwiek nie tak ścisłą jak w przypadku wpisu do rejestru zabytków.

Sprawą wielkiej wagi jest zgromadzenie odpowiedniej dokumentacji obiektów zabytkowych m.in. w postaci "białych kart". Aktualnie karty obiektów z terenu Wohynia dotyczą jedynie części zabudowy, konieczne jest więc sporządzenie odpowiedniej dokumentacji dla pozostałych obiektów.

Archeologia.

Na terenie Wohynia nie występują pojedyncze stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków woj. lubelskiego do księgi C (zabytków archeologicznych)

Niestety, odczuwa się wyraźny brak badań, które uściśliłyby miejsce występowania innych obiektów archeologicznych. Postuluje się przeprowadzenie badań pod kątem

uściślenia strefy archeologicznej, obejmującej swym zasięgiem miejsca występowania stanowisk archeologicznych.

Studia krajobrazowe.

Brak wcześniejszych badań nad krajobrazem osady oraz brak wytycznych do ochrony i kształtowania krajobrazu, doprowadziło do wielu nieprawidłowych działań, w efekcie zaś do degradacji przestrzennej wielu fragmentów Wohynia, łącznie degradacją niektórych widoków panoramicznych. W związku z powyższym postuluje się opracowanie takiego studium.

Zagrożenia walorów historyczno – kulturowych i krajobrazowych

Ruch samochodowy.

Jednym z głównych zagrożeń dla historycznej substancji budowlanej miasta jest rozwinięty ruch samochodowy.

Współczesna zabudowa.

Kolejne zagrożenie stanowi nowa zabudowa o niewłaściwej skali, bryle i formie architektonicznej, dysharmonijna w stosunku do obiektów historycznych. W większości przypadków, zabudowa ta sytuowana była w sposób niezgodny z historycznie ukształtowaną tradycją budowlaną, liniami zabudowy. Obiekty o dużych gabarytach degradują widoki „na ulicy” oraz widoki panoramiczne.

Degradacja historycznej zabudowy.

Zachowana historyczna substancja budowlana uległa w znacznym stopniu dekapitalizacji. W wyniku wieloletnich zaniedbań remontowych część historycznych budynków została przebudowana niewłaściwie, poprzez zmianę ich brył, wymianę oryginalnej stolarki na współczesną, likwidację detalu architektonicznego.

Niewłaściwe zagospodarowanie pustych przestrzeni publicznych.

Jednym z elementów destrukcyjnie oddziałujących na przestrzeń miejską, są niewłaściwie zagospodarowane puste przestrzenie. Wśród nich można wymienić zespół bloków mieszkalnych.

Niewłaściwe zagospodarowanie wewnątrz kwartałów

Zagrożenie stanowi tu zarówno zbyt daleko posunięta sanacja zabudowy oficynowej we wnętrzach kwartałów jak również nagromadzenie dużej ilości chaotycznej, często prowizorycznej i nieestetycznej zabudowy gospodarczej, w tym garaży.

Inne zagrożenia.

- zainstalowanie walcowatych drogowych latarni
- zainstalowanie reklam.

Wnioski.

Przeprowadzona analiza zagrożeń walorów historyczno – kulturowych oraz krajobrazowych wykazała, jak ważnym narzędziem są zapisy dobrze opracowanego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Zapisy studium wartości kulturowych, będące gwarancją poziomu merytorycznego planu, muszą być bezwzględnie respektowane.

2. Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków:

Zgodnie z zapisami Obwieszczenia nr 1/2022 lubelskiego wojewódzkiego Konserwatora zabytków w Lublinie z dnia 2 marca 2022 r. w sprawie wykazu zabytków

wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego są wpisane następujące obiekty:

Lp.	Miejscowość	Zakres wpisu	Nr rejestru
1.	Bezwola	kościół filialny pw. Zmartwychwstania Pańskiego z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica oraz pozostałości zespołu cerkwi, obc. kościoła rzymskokatolickiego: plebania, spichlerz i teren działki geodezyjnej, odpowiadającej części gospodarczej i sadowi	A/111
2.	Bezwola	zespół dworsko-parkowy: dwór, park z alejami dojazdowymi, zespół stawów	A/1288
3.	Bezwola Wymyśle	przestrzenne założenie folwarku Wymyśle obejmujące: dwór z terenem ogrodu i sadzawką, teren dawnej zabudowy gospodarczej i drogi	A/1632
4.	Bojanówka	zespół dworsko-parkowy: park z aleją dojazdową, teren d. sadu i warzywnika, dwór, spichlerz	A/713
5.	Ostrówki	kościół paraf. pw. św. Stanisława z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w gran. cmentarza kościelnego, ogrodzenie, dzwonnica, aleja prowadząca do kościoła i aleja wiodąca na teren cmentarza grzebalnego	A/112
6.	Suchowola (właśc. obręb geodezyjny: Kuraszew)	zespół kościoła rzymskokat. pw. Serca Jezusowego: kościół, dzwonnica, brama główna, ogrodzenie placu przykościelnego, plebania, drzewostan	A/1331
7.	Suchowola (właśc. obręb geodezyjny: Kuraszew)	zespół parkowy: park z alejami, oficyna	A/1427
8.	Wołyń	kościół paraf. rzymskokat. pw. św. Anny Samotrzeciej, wraz z wyposażeniem wnętrza, cmentarz przykościelny, ogrodzenie i otaczający drzewostan - w gran. cmentarza kościelnego	A/1368
9.	Wołyń	kaplica cmentarna pw. św. Józefa	A/115
10.	Wołyń	cmentarz katolicko-unicki, obecnie katolicki, wraz z drzewostanem	A/115
11.	Wołyń	cmentarz żydowski	A/1662

3. Obiekty i zespoły wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków:

Lp.	Miejscowość	Adres	Określenie zabytku (nazwa zgodna z kartą ewidencyjną)	Rodzaj karty
1.	Bezwola	Nr 7	Szkoła	K
2.	Bezwola		Cmentarz Katolicki	KC
3.	Bojanówka		Gorzelnia w zespole dworskim	K
4.	Bojanówka		Magazyn spirytusowy w zespole dworskim	K
5.	Ostrówki		Budynek parafialny w zespole kościelnym	K
6.	Ostrówki		Plebania w zespole kościelnym	K
7.	Ostrówki		Cmentarz katolicki	KC
8.	Planta		Założenie dworsko – ogrodowe	MP
9.	Planta		Lamus w zespole folwarcznym	K
10.	Planta		Magazyn w zespole folwarcznym	K
11.	Planta		Stajnia w zespole folwarcznym	K
12.	Suchowola		Spichlerz zespole kościelnym (p.w. Serca Jezusowego)	K
13.	Suchowola		Szkoła	K
14.	Suchowola		Dom murowany	K
15.	Suchowola		Cmentarz katolicki	KC
16.	Suchowola-Kuraszew		Wozownia w zespole folwarcznym	K

17.	Suchowola-Kuraszew		Ośmiorak w zespole folwarcznym	K
18.	Suchowola-Zawoinka		Dom Gorzelanego w zespole gorzelni	K
19.	Suchowola-Zawoinka		Gorzelnia w zespole gorzelni	K
20.	Suchowola-Zawoinka		Magazyn w zespole gorzelni	K
21.	Suchowola-Zawoinka		Magazyn w zespole gorzelni	K
22.	Suchowola-Zawoinka		Słodownia w zespole gorzelni	K
23.	Suchowola-Zawoinka		Zespół gorzelni	K
24.	Suchowola-Zawoinka		Winiarnia w zespole gorzelni	K
25.	Suchowola-Kuraszew, Zawoinka		Kompozycja krajobrazowa	K
26.	Wohyń		Pocztą	K
27.	Wohyń		Cmentarz żydowski	KC

K- karta architektury

KC- karta cmentarza

MP- metryka parku

4. Zabytki archeologiczne w ewidencji zabytków

Tabela 15 Wykaz stanowisk archeologicznych

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
65-83	55	Bezwola	śląd osadnictwa: neolit
66-83	34	Bezwola	ślądy osadnictwa: okres nowożytny
66-83	35	Bezwola	śląd osadnictwa: wczesna epoka żelaza (?)
			śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XII w.)
			ślądy osadnictwa: późne średniowiecze i okres nowożytny (od XIII w.)
66-83	36	Bezwola	ślądy osadnictwa: wcz. średniowiecze (XI-XIIw.)
			ślądy osadnictwa: późne średniowiecze.-ok. nowożytny
66-83	37	Bezwola	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	38	Bezwola	ślądy osadnictwa: okres nowożytny
66-83	39	Bezwola	ślądy osadnictwa: wcz.średniowiecze (VIII-X w.)
			ślądy osadnictwa: okres nowożytny
66-83	40	Bezwola	ślądy osadnictwa: okres nowożytny
66-83	41	Bezwola	śląd osadnictwa: starożytność-wcz.średniowiecze
			śląd osadnictwa: wcz. średniowiecze (przed XI w.)
			śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	42	Bezwola	śląd osadnictwa: neolit
			śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	43	Bezwola	śląd osadnictwa: neolit
66-83	46	Bezwola	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	47	Bezwola	śląd osadnictwa: ep. kamienia- ep. żelaza
			śląd osadnictwa: wcz.średniowiecze (przed XI w.) ślądy osadnictwa: wcz. średniowiecze (VII-VIIIw.)
66-83	48	Bezwola	ślądy osadnictwa: późne średniow.-ok. nowożytny
			śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	49	Bezwola	śląd osadnictwa: młodszy okres przedrzymski -wczesne średniowiecze, ślądy osadnictwa: wczesne średniowiecze(przed XI w.),Ślądy osadnictwa: późne średniowiecze: okres nowożytny.
67-83	10	Bezwola	cmentarz: okres nowożytny (XIX w.), śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-83	11	Bezwola	Ślądy osadnictwa, okres nowożytny
67-83	12	Bezwola	Ślądy osadnictwa, okres nowożytny
66-83	56	Bezwola	Ślądy osadnictwa, nieokreślone
66-83	45	Bojanówka	wczesne średniowiecze(?)
66-83	26	Bojanówka - Kolonia	ślądy osadnictwa, starożytność, ślądy osadnictwa (nieokreślone)
67-82	1	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: kultura łużycka
67-82	2	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: ep. brązu- ep. żelaza śląd osadnictwa: epoka brązu(?)
67-82	6	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XIII w.)
67-82	7	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(?)
67-82	8	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: wczesna epoka brązu(?)
67-83	17	Branica Suchowolska	ślądy osadnictwa: starożytność, osada wczesne średniowiecze (?)
67-83	18	Branica Suchowolska	osada(?) okres rzymski, osada: wczesne średniowiecze (XI-XIII w.), ślądy osadnictwa wczesne średniowiecze(XI - XII w)

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
67-83	19	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: okres nowożytny, ślady osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze, ślady osadnictwa: okres nowożytny, osada(?) wczesne średniowiecze, ślady osadnictwa wczesne średniowiecze (?)
67-83	20	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: epoka kamienia, ślady osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze. ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-83	21	Branica Suchowolska	ślady osadnictwa: starożytność, osada: wczesne średniowiecze, ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-83	1	Branica Suchowolska	cmentarzysko: neolit
67-83	2	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: kultura łużycka
67-83	5	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: późne średniowiecze (XIV w.)
65-84	20	Dalsze	obozowisko(?): schyłkowy paleolit
65-84	21	Dalsze	śląd osadnictwa: wczesne średniow. (XI-XIII w.) śląd osadnictwa: okres nowożytny
65-84	22	Dalsze	śląd osadnictwa: ep. kamienia
65-84	32	Dąbrowa	śląd osadnictwa: ep. kamienia
66-83	54	Grodzieńszczyzna	śląd osadnictwa: ep. kamienia-ep. żelaza
66-83	9	Kisielówka	osada(?): wczesne średniowiecze (XI-XII w.), śląd osadnictwa: późne średniow.-ok. nowożytny, śląd osadnictwa: nieokreślone
67-82	5	Kuraszew	śląd osadnictwa: ep. kamienia - ep. żelaza
68-83	6	Kuraszew	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w)
68-83	7	Kuraszew	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w)
68-83	72	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: kultura łużycka
65-83	73	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	74	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: kultura łużycka
65-83	75	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	76	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	77	Lipiec Kolonia	ślady osadnictwa: okres nowożytny
65-83	6	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze
65-83	7	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: okres nowożytny
65-83	8	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: okres nowożytny
65-83	9	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: okres nowożytny
66-83	55	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: starożytność-wcz. średniow.
65-83	57	Lisowólka	ślady osadnictwa: paleolit schyłkowy
65-83	56	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	58	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	59	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	60	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	61	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	62	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	63	Lisowólka	śląd osadnictwa: ep. brązu
65-83	64	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	65	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	66	Lisowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	67	Lisowólka	śląd osadnictwa: kultura łużycka
65-83	68	Ossowa	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	18	Ossowa-Starowieś	osada: późne średniowiecze-okres nowożytny
65-83	19	Ossowa-Starowieś	osada: późne średniowiecze-okres nowożytny
65-83	11	Ossowa	osada: ep. brązu
65-83	12	Ossowa	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	13	Ossowa	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	14	Ossowa	śląd osadnictwa: starożytność, Śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
65-83	15	Ossowa	osada: ep. brązu, śląd osadnictwa: starożytność, osada: wczesne średniowiecze
65-83	16	Ossowa	osada: okres wpływów rzymskich, śląd osadnictwa: starożytność,
66-83	17	Ossowa	śląd osadnictwa: neolit, śląd osadnictwa: ep. brązu, ślady osadnictwa: starożytność
65-83	18	Ossowa	osada: neolit, śląd osadnictwa: ep. brązu, śląd osadnictwa: kultura łużycka, osada(?): starożytność.
65-83	53	Ossowa	osada: neolit, śląd osadnictwa: starożytność.
65-83	54	Ossowa	śląd osadnictwa: ep. brązu,
65-83	4	Ostrówki	skarb monet: nowożytna
65-83	5	Ostrówki	cmentarzysko: nowożytna
65-83	6	Ostrówki	śląd osadnictwa: okres wpływów rzymskich, osada: starożytność, śląd osadnictwa późne średniowiecze, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze.
65-83	7	Ostrówki	osada (?): starożytność
65-83	8	Ostrówki	obozowisko: paleolit schyłkowy
65-83	9	Ostrówki	śląd osadnictwa: okres nowożytny
65-83	10	Ostrówki	osada: ep. brązu
65-83	94	Ostrówki	obozowisko: paleolit schyłkowy
66-83	52	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	69	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
65-83	70	Ostrówki	śląd osadnictwa– kultura łużycka
65-83	71	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	78	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	79	Ostrówki	śląd osadnictwa: neolit(?)
65-83	80	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	81	Ostrówki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	82	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	83	Ostrówki	osada: wczesne średniowiecze
65-83	84	Ostrówki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
66-83	85	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	86	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	87	Ostrówki	śląd osadnictwa: późny neolit
65-83	88	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	89	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	90	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	91	Ostrówki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	92	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	93	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	95	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	96	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
66-83	97	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	98	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	99	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
67-84	4	Planta	śląd osadnictwa: neolit–ep. brązu
67-83	7	Podlesie–Kolonja	śląd osadnictwa: późne średniowiecze–okres nowożytny
66-83	27	Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(XI–XII?), ślady osadnictwa: okres nowożytny, śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	28	Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(XI–XII)
66-83	29	Przymiarki	osada(?) wczesna epoka żelaza(?), śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	30	Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(XI–XII), śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	31	Ryzy	śląd osadnictwa: epoka żelaza(?), śląd osadnictwa okres nowożytny
66-83	50	Ryzy	śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	51	Ryzy	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(?), śląd osadnictwa okres nowożytny
66-83	52	Ryzy	śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	53	Sachalina	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(XI–XII)
66-83	18	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka żelaza(?)
66-83	19	Sachalina	osada: wczesne średniowiecze(XI–XII)
66-83	20	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka żelaza(?), śląd osadnictwa: starożytność wcz–średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze
67-83	21	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka brązu (?), młyn: okres nowożytny
68-83	22	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka brązu(?): wczesne średniowiecze śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	23	Sachalina	śląd osadnictwa: starożytność(?)
66-83	24	Sachalina	osada(?): okres rzymski lub wczesne średniowiecze
67-83	8	Suchowola – Wohyń	cmentarzysko (?): nieokreślone
68-83	8	Świerże	śląd osadnictwa: neolit– wczesna epoka brązu, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
68-82	4	Świerże – Przymiarki	śląd osadnictwa: neolit– wczesna epoka brązu, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
68-82	19	Świerże – Przymiarki	osada: okres nowożytny
68-82	20	Świerże – Przymiarki	śląd osadnictwa: epoka brązu – wczesna epoka żelaza, śląd osadnictwa: okres nowożytny
68-82	21	Świerże – Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(XI–XII)
66-83	2	Wohyń	śląd osadnictwa: okres rzymski
67-83	6	Wohyń	miasto średniowiecze (2 poł.XIII w.)
67-83	3	Wohyń	śląd osadnictwa: okres rzymski
67-83	15	Wohyń–Kolonja	śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	44	Wyganka	śląd osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	8	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza, śląd osadnictwa: starożytność
67-84	9	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	10	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia–epoka żelaza, ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-84	11	Zalisiej	śląd osadnictwa: późne średniowiecze– okres nowożytny, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	16	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia–epoka żelaza, ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-84	17	Zalisiej	śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	18	Zalisiej	śląd osadnictwa: s, śląd osadnictwa: okres nowożytny, starożytność– wczesne średniowiecze(?)
67-84	19	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia–epoka żelaza, ślady osadnictwa: okres nowożytny, ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	20	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze– okr. nowożytny
67-84	21	Zalisiej	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
67-84	22	Zalisie	śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	23	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza
67-84	24	Zalisie	śląd osadnictwa: neolit: wczesna epoka brązu, śląd osadnictwa: starożytność, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-83	13	Zalisie	osada: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze–okres nowożytny
67-83	14	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia, ślady osadnictwa: starożytność, osada(?)wczesne średniowiecze (XI–XII w), śląd osadnictwa–okres nowożytny
67-83	16	Zastocze	śląd osadnictwa: późne średniowiecze–okres nowożytny
67-83	22	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: epoka kamienia, śląd osadnictwa–późne średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze okres nowożytny
67-83	23	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: starożytność, śląd osadnictwa–wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	3	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	4	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: późne średniowiecze
66-83	5	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: średniowiecze – okres nowożytny
66-83	15	Zbolitów Mały	Osada – wczesne średniowiecze (XI–XII w), śląd osadnictwa wczesnośredniowieczne (XI–XII w)
66-83	16	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: epoka żelaza śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	17	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, osada: późne średniowiecze– okres nowożytny
66-83	33	Zbolitów Mały	cmentarzysko: okres nowożytny
67-83	9	Zbolitów Mały	cmentarzysko: wczesna epoka żelaza (?)
67-83	4	Zbolitów	śląd osadnictwa: późne średniowiecze

Obszar AZP 66–84 nie został jeszcze przebadany

STREFY WYSTĘPOWANIA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH NA TERENIE GMINY WOHYŃ

1.68-83	72	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: kultura łużycka
65-83	73	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: starożytność
2.65-83	74	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: kultura łużycka
65-83	75	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: starożytność
3.65-83	76	Lipiec Kolonia	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	77	Lipiec Kolonia	ślady osadnictwa: okres nowożytny
4.65-83	5	Ostrówki	cmentarzysko: nowożytna
65-83	6	Ostrówki	śląd osadnictwa: okres wpływów rzymskich, osada: starożytność, śląd osadnictwa późne średniowiecze, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze.
65-83	8	Ostrówki	obozowisko: paleolit schyłkowy
65-83	9	Ostrówki	śląd osadnictwa: okres nowożytny
65-83	10	Ostrówki	osada: ep. brązu
66-83	52	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	69	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	70	Ostrówki	śląd osadnictwa– kultura łużycka
65-83	71	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
5.65-83	78	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	79	Ostrówki	śląd osadnictwa: neolit(?)
65-83	80	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	81	Ostrówki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	82	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	83	Ostrówki	osada: wczesne średniowiecze
65-83	84	Ostrówki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
66-83	85	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	86	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	87	Ostrówki	śląd osadnictwa: późny neolit
65-83	88	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	89	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	90	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	91	Ostrówki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	92	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność, Śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	93	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	95	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	96	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	97	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	98	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	99	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
6.65-84	20	Dalsze	obozowisko (?): schyłkowy paleolit
65-84	21	Dalsze	śląd osadnictwa: wczesne średniow. (XI–XIII w.) śląd osadnictwa: okres nowożytny
65-84	22	Dalsze	śląd osadnictwa: ep. kamienia
65-83	71	Ostrówki	śląd osadnictwa: starożytność
7.65-83	57	Lisiowólka	ślady osadnictwa: paleolit schyłkowy
65-83	56	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	58	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	59	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	60	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	61	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	62	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	63	Lisiowólka	śląd osadnictwa: ep. brązu
65-83	64	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
65-83	65	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	66	Lisiowólka	śląd osadnictwa: starożytność
65-83	67	Lisiowólka	śląd osadnictwa: kultura łużycka
8.65-83	11	Ossowa	osada: ep. brązu
65-83	12	Ossowa	śląd osadnictwa: starożytność,
65-83	13	Ossowa	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
65-83	14	Ossowa	śląd osadnictwa: starożytność, Śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
65-83	15	Ossowa	osada: ep. Brązu, śląd osadnictwa: starożytność, osada: wczesne średniowiecze
65-83	16	Ossowa	osada: okres wpływów rzymskich, śląd osadnictwa: starożytność,
66-83	17	Ossowa	śląd osadnictwa: neolit, śląd osadnictwa: ep. Brązu, ślady osadnictwa: starożytność
65-83	18	Ossowa	osada: neolit, śląd osadnictwa: ep. Brązu, śląd osadnictwa: kultura łużycka, osada(?): starożytność.
65-83	53	Ossowa	osada: neolit, śląd osadnictwa: starożytność.
65-83	54	Ossowa	śląd osadnictwa: ep. brązu,
65-83	55	Bezwola	śląd osadnictwa: neolit
9.65-83	18	Ossowa- Starowieś	osada: późne średniowiecze-okres nowożytny
65-83	19	Ossowa- Starowieś	osada: późne średniowiecze-okres nowożytny
65-83	6	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze
65-83	7	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: okres nowożytny
65-83	8	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: okres nowożytny
65-83	9	Lisia Wólka	ślady osadnictwa: okres nowożytny
66-83	55	Lisia Wólka	śląd osadnictwa: starożytność-wcz. średniow.
66-83	47	Bezwola	śląd osadnictwa: ep. kamienia-ep. Żelaza, śląd osadnictwa: wcz. Średniowiecze (przed XIw.
11.65-83	68	Ossowa	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	46	Bezwola	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	47	Bezwola	śląd osadnictwa: ep. kamienia-ep. żelaza
66-83	48	Bezwola	śląd osadnictwa: wcz.średniowiecze (przed XI w.) ślady osadnictwa: wcz. średniowiecze (VII- VIIIw.)
66-83	50	Ryzy	śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	51	Ryzy	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (?), śląd osadnictwa okres nowożytny
66-83	52	Ryzy	śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	54	Grodzięszczyzna	śląd osadnictwa: ep. kamienia-ep. żelaza
66-83	56	Bezwola	Ślady osadnictwa, nieokreślone
12.66-83	45	Bojanówka	wczesne średniowiecze (?)
13.65-84	32	Dąbrowa	śląd osadnictwa: ep. kamienia
66-83	27	Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII?), ślady osadnictwa: okres nowożytny, śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	28	Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII)
66-83	29	Przymiarki	osada(?) wczesna epoka żelaza(?), śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	30	Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII), śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	39	Bezwola	ślady osadnictwa: wcz. średniowiecze (VIII-X w.)
66-83	40	Bezwola	ślady osadnictwa: okres nowożytny
66-83	41	Bezwola	śląd osadnictwa: starożytność-wcz.średniowiecze
			śląd osadnictwa: wcz. średniowiecze (przed XI w.)
			śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	42	Bezwola	śląd osadnictwa: neolit
			śląd osadnictwa: okres nowożytny
14.66-83	43	Bezwola	śląd osadnictwa: neolit
66-83	44	Wyganka	śląd osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
15.66-83	34	Bezwola	ślady osadnictwa: okres nowożytny
66-83	36	Bezwola	ślady osadnictwa: wcz. średniowiecze (XI-XIIw.)
			ślady osadnictwa: późne średniow.-ok. nowożytny
66-83	37	Bezwola	śląd osadnictwa: starożytność
66-83	38	Bezwola	ślady osadnictwa: okres nowożytny
16.67-83	10	Bezwola	cmentarz: okres nowożytny (XIX w.), śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-83	11	Bezwola	Ślady osadnictwa, okres nowożytny
67-83	12	Bezwola	Ślady osadnictwa, okres nowożytny
67-83	13	Zalisie	osada: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze-okres nowożytny
67-83	14	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia, ślady osadnictwa: starożytność, osada(?)wczesne średniowiecze (XI-XII w), śląd osadnictwa-okres nowożytny
67-84	8	Zalisie	śląd osadnictwa: epoko kamienia - epoka żelaza, śląd osadnictwa: starożytność
67-84	9	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia - epoka żelaza, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	10	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza, ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-84	11	Zalisie	śląd osadnictwa: późne średniowiecze- okres nowożytny, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	16	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza, ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-84	17	Zalisie	śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	18	Zalisie	śląd osadnictwa: śląd osadnictwa: okres nowożytny, starożytność - wczesne średniowiecze(?)
67-84	19	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza, ślady osadnictwa: okres nowożytny, ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
67-84	20	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze– okr. nowożytny
67-84	21	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza
67-84	22	Zalisie	śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	23	Zalisie	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza
67-84	24	Zalisie	śląd osadnictwa: neolit: wczesna epoka brązu, śląd osadnictwa: starożytność, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	25	Planta	śląd osadnictwa: mezolit, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	26	Planta	Śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-84	27	Planta	śląd osadnictwa: starożytność o:okres nowożytny(?)
17.67-83	17	Branica Suchowolska	ślady osadnictwa: starożytność, osada wczesne średniowiecze (?)
67-83	18	Branica Suchowolska	osada(?) okres rzymski, osada: wczesne średniowiecze (XI–XIII w.), ślady osadnictwa wczesne średniowiecze(XI – XII w)
67-83	19	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: okres nowożytny, ślady osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze. ślady osadnictwa: okres nowożytny, osada(?) wczesne średniowiecze, ślady osadnictwa wczesne średniowiecze (?)
67-83	20	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: epoka kamienia, ślady osadnictwa: starożytność, wczesne średniowiecze. ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-83	21	Branica Suchowolska	ślady osadnictwa: starożytność, osada: wczesne średniowiecze,ślady osadnictwa: okres nowożytny
67-83	22	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: epoka kamienia, śląd osadnictwa–późne średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze okres nowożytny, śląd osadnictwa: okres nowożytny
67-83	23	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: starożytność, śląd osadnictwa–wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	15	Zbolitów Mały	Osada–wczesne średniowiecze(XI–XIw), śląd osadnictwa wczesnośredniowieczne (XI–XII w)
66-83	16	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: epoka żelaza śląd osadnictwa: okres nowożytny
66-83	17	Zbolitów Mały	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, osada: późne średniowiecze– okres nowożytny
66-83	33	Zbolitów Mały	cmentarzysko: okres nowożytny
66-83	19	Sachalina	osada: wczesne średniowiecze(XI–XII)
66-83	20	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka żelaza(?), śląd osadnictwa: starożytność wcz–średniowiecze, śląd osadnictwa: późne średniowiecze
67-83	21	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka brązu (?), młyn: okres nowożytny
68-83	22	Sachalina	śląd osadnictwa: epoka brązu(?): wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze, śląd osadnictwa: nieokreślone
66-83	23	Sachalina	śląd osadnictwa: starożytność(?)
66-83	26	Bojanówka – Kolonia	ślady osadnictwa, starożytność, ślady osadnictwa (nieokreślone)
18.66-83	9	Kisielówka	osada(?): wczesne średniowiecze (XI–XII w.), śląd osadnictwa: późne średniow.–ok. nowożytny, śląd osadnictwa: nieokreślone
19.67-82	6	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XIII w.)
67-82	7	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(?)
67-82	8	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: wczesna epoka brązu(?)
20.67-83	16	Zastocze	śląd osadnictwa: późne średniowiecze–okres nowożytny
21.68-82	19	Świerże – Przymiarki	osada: okres nowożytny
68-82	20	Świerże – Przymiarki	śląd osadnictwa: epoka brązu – wczesna epoka żelaza, śląd osadnictwa: okres nowożytny
68-82	21	Świerże – Przymiarki	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze(XI–XII)
22.68-83	6	Kuraszew	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI–XII w)
68-83	7	Kuraszew	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI–XII w)
68-83	8	Świerże	śląd osadnictwa: neolit– wczesna epoka brązu, śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
23.67-82	5	Kuraszew	śląd osadnictwa: ep. kamienia – ep. żelaza
24.67-83	15	Wohyń Kolonia	śląd osadnictwa: okres nowożytny
25.67-83	9	Zbolitów Mały	cmentarzysko: wczesna epoka żelaza(?)

STANOWISKA NIEZLOKALIZOWANE W TERENIE

67-82	1	Branica Suchowolska	cmentarzysko: neolit
67-82	2	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: kultura łużycka
67-83	1	Branica Suchowolska	cmentarzysko: neolit
67-83	2	Branica Suchowolska	śląd osadnictwa: kultura łużycka
67-83	5	Ostrówki	śląd osadnictwa: późne średniowiecze (XI'V w.)
67-83	4	Planta	skarb monet: nowożytna
67-84	4	Podlecie – Kolonia	śląd osadnictwa: neolit–ep. brązu

Obszar AZP	Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Rodzaj i chronologia stanowiska
67-83	7	Suchowola-Wohyń	śląd osadnictwa: późne średniowiecze – ok. nowożytny
67-83	8	Świerże-Pszonka	cmentarzysko(?): nieokreślone
68-82	4	Wohyń	śląd osadnictwa: neolit
66-83	2	Wohyń	śląd osadnictwa: okres rzymski
67-83	6	Wohyń	miasto: średniowiecze (2. poł XIII w.)
67-83	3	Zbultów Mały	śląd osadnictwa: okres rzymski
66-83	3	Zbultów Mały	śląd osadnictwa: średniowiecze-ok. nowożytny
66-83	4	Zbultów Mały	śląd osadnictwa: późne średniowiecze
66-83	5	Zbultów	śląd osadnictwa: średniowiecze-ok. nowożytny
67-83	4	Zbultów	śląd osadnictwa: późne średniowiecze(XIV-XV"

OBSZAR AZP-66-84 nie został jeszcze przebadany.

VI. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenie przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych

Dla terenu gminy Wohyń nie został sporządzony audyt krajobrazowy w myśl ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

VII. Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia oraz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zgodnie z uniwersalnym projektowaniem

1. Rynek pracy

Rynek pracy

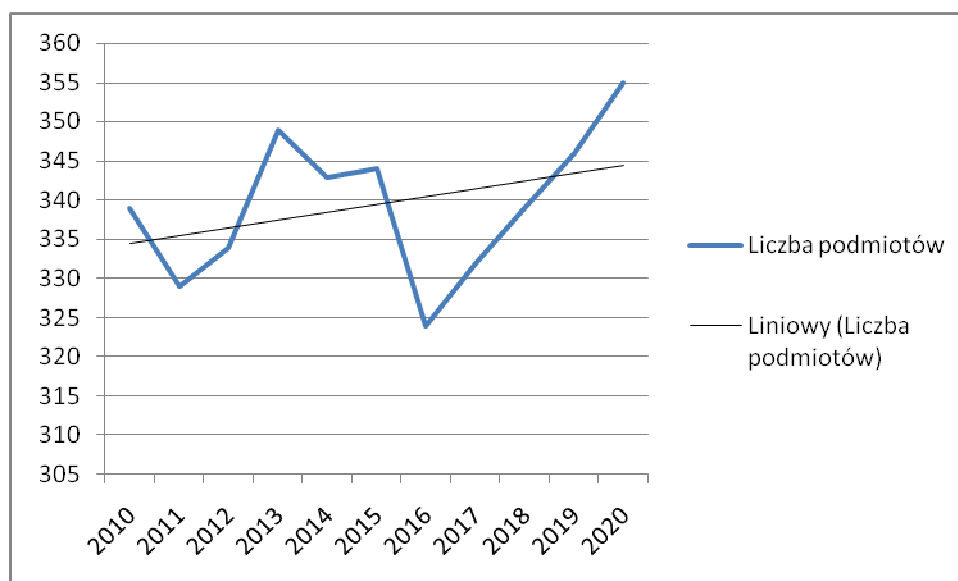
W latach 2010–2020 liczba pracujących na terenie gminy ulegała wielokierunkowym wahaniom w przedziale od 576 w 2010 roku do 685 w roku 2017. W końcu 2020 liczba pracujących wynosiła 672 osoby, 336 kobiet i 336 mężczyzn.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych również ulegała wahaniom osiągając maksymalny poziom 498 osób w końcu 2013 roku, a minimalny 179 osób w końcu 2019 roku. Na koniec 2020 roku nieznacznie wzrosła – do 204 osób (106 mężczyzn, 98 kobiety). Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według stanu na koniec 2020 roku wynosił 5,3% (4,9% wśród mężczyzn i 5,8% wśród kobiet), co oznacza stosunkowo niski poziom bezrobocia.

Podmioty gospodarcze

Liczba podmiotów gospodarczych ogółem wpisanych do rejestru REGON w okresie 2010–2020 charakteryzowała się w poszczególnych latach wahaniami w przedziale od 324 w roku 2016 do 355 w 2020) z wzrostową linią trendu, co zilustrowano na wykresie poniżej.

Rysunek 11 Liczba podmiotów gospodarczych ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Dominują podmioty o zatrudnieniu 0–9 osób, których w 2020 roku było 341. Z pozostałych 14 podmiotów 10 mieściło się w przedziale zatrudniania 10-49 osób, a 4 w przedziale 50-249. W roku 2010 spośród 339 podmiotów – 18 było zaliczonych do sektora publicznego, zaś w roku 2020 – 22 spośród 355. Pozostałe należały do sektora prywatnego.

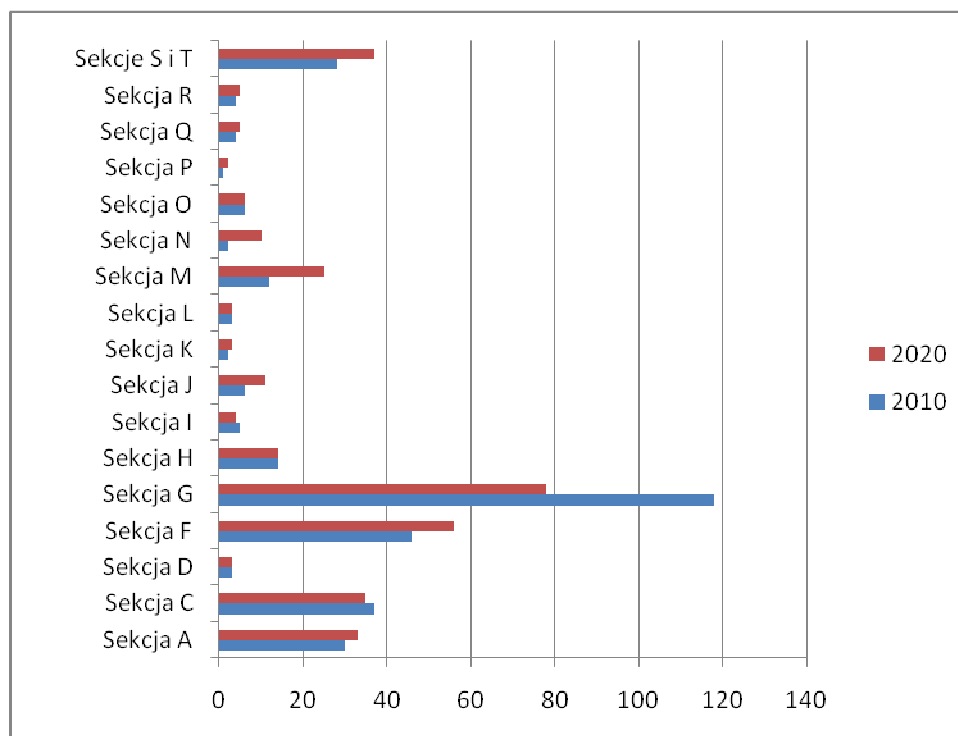
Strukturę podmiotów sektora prywatnego według sekcji PKD w roku 2010 i 2020 przedstawiono w tabeli i na wykresie.

Tabela 16. Liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego według sekcji PKD

Sekcje	2010	2020	Zmiany
Sekcja A	30	33	3
Sekcja C	37	35	-2
Sekcja D	3	3	0
Sekcja F	46	56	10
Sekcja G	118	78	-40
Sekcja H	14	14	0
Sekcja I	5	4	-1
Sekcja J	6	11	5
Sekcja K	2	3	1
Sekcja L	3	3	0
Sekcja M	12	25	13
Sekcja N	2	10	8
Sekcja O	6	6	0
Sekcja P	1	2	1
Sekcja Q	4	5	1
Sekcja R	4	5	1
Sekcje S i T	28	37	9
ogółem	321	330	9

Źródło: BDL GUS

Rysunek 12 Liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego według sekcji PKD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Opis sekcji zawiera schemat klasyfikacji PKD 2007

Tabela 17 Schemat klasyfikacji PKD 2007

Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F	Budownictwo
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J	Informacja i komunikacja
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P	Edukacja
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S	Pozostała działalność usługowa
Sekcja T	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
Sekcja U	Organizacje i zespoły eksterytorialne

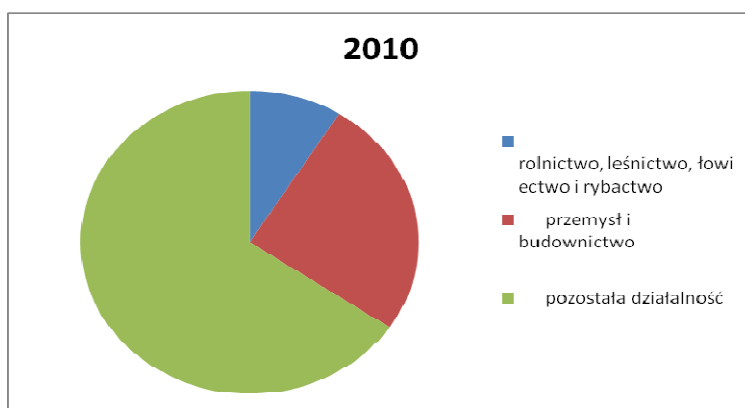
Z przedstawionych danych wynika, że w gminie dominują podmioty z sekcji G obejmującej handel hurtowy i detaliczny i naprawę pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz sekcja F – budownictwo. Największy przyrost liczby zarejestrowanych podmiotów w latach 2010–2020 zanotowano w sekcji M (o 23) i F (o 10), a największy ubytek w sekcji G (o 40). Liczbę i strukturę podmiotów w podziale na sektory ilustrują tabela i wykresy.

Tabela 18 Liczba podmiotów gospodarczych w podziale na sektory

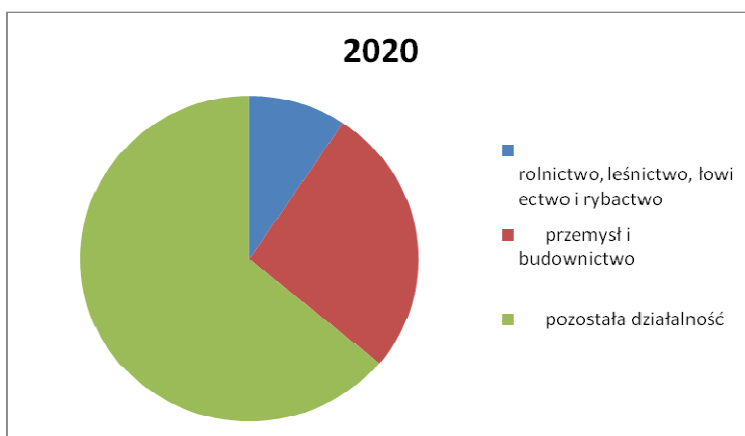
Sektory	2010	2020
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	30	33
przemysł i budownictwo	87	95
pozostała działalność	222	227
ogółem	339	355

Źródło: BDL GUS

Rysunek 13 Struktura podmiotów gospodarczych w podziale na sektory – 2010 r

Rysunek 14 Struktura podmiotów gospodarczych w podziale na sektory – 2020 r.

Z przedstawionych danych wynika, że w latach 2010–2020 zwiększyła się ogólna liczba podmiotów o 16, zaś w strukturze zwiększył się nieznacznie udział sektorów rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz przemysłu i budownictwa kosztem pozostałej działalności.

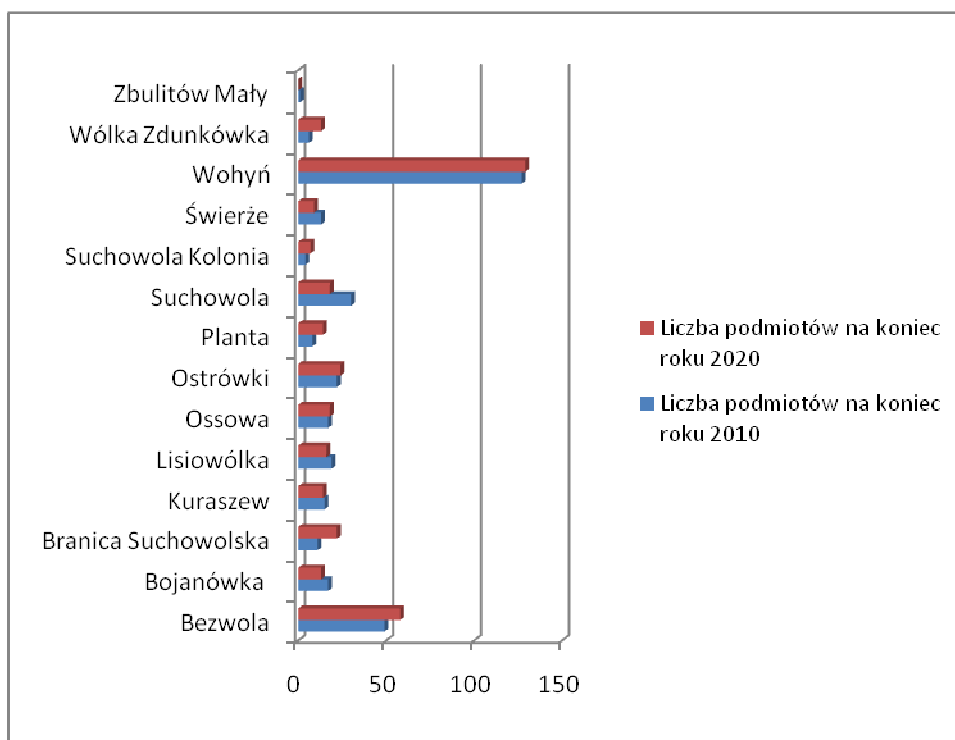
Liczbę podmiotów w poszczególnych wsiach w latach 2010 i 2020 przedstawiono w tabeli, na wykresie oraz na mapie.

Tabela 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych według miejscowości

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów na koniec roku		Różnica
	2010	2020	2020–2010
Bezwola	49	58	9
Bojanówka	17	13	-4
Branica Suchowolska	11	22	11
Kuraszew	15	14	-1
Lisiowólka	19	16	-3
Ossowa	17	18	1
Ostrówki	22	24	2
Planta	8	14	6
Suchowola	30	18	-12
Suchowola Kolonia	4	7	3
Świerże	13	9	-4
Wołyń	127	129	2
Wólka Zdunkówka	6	13	7
Zbultów Mały	1	0	-1
Razem gmina	339	355	16

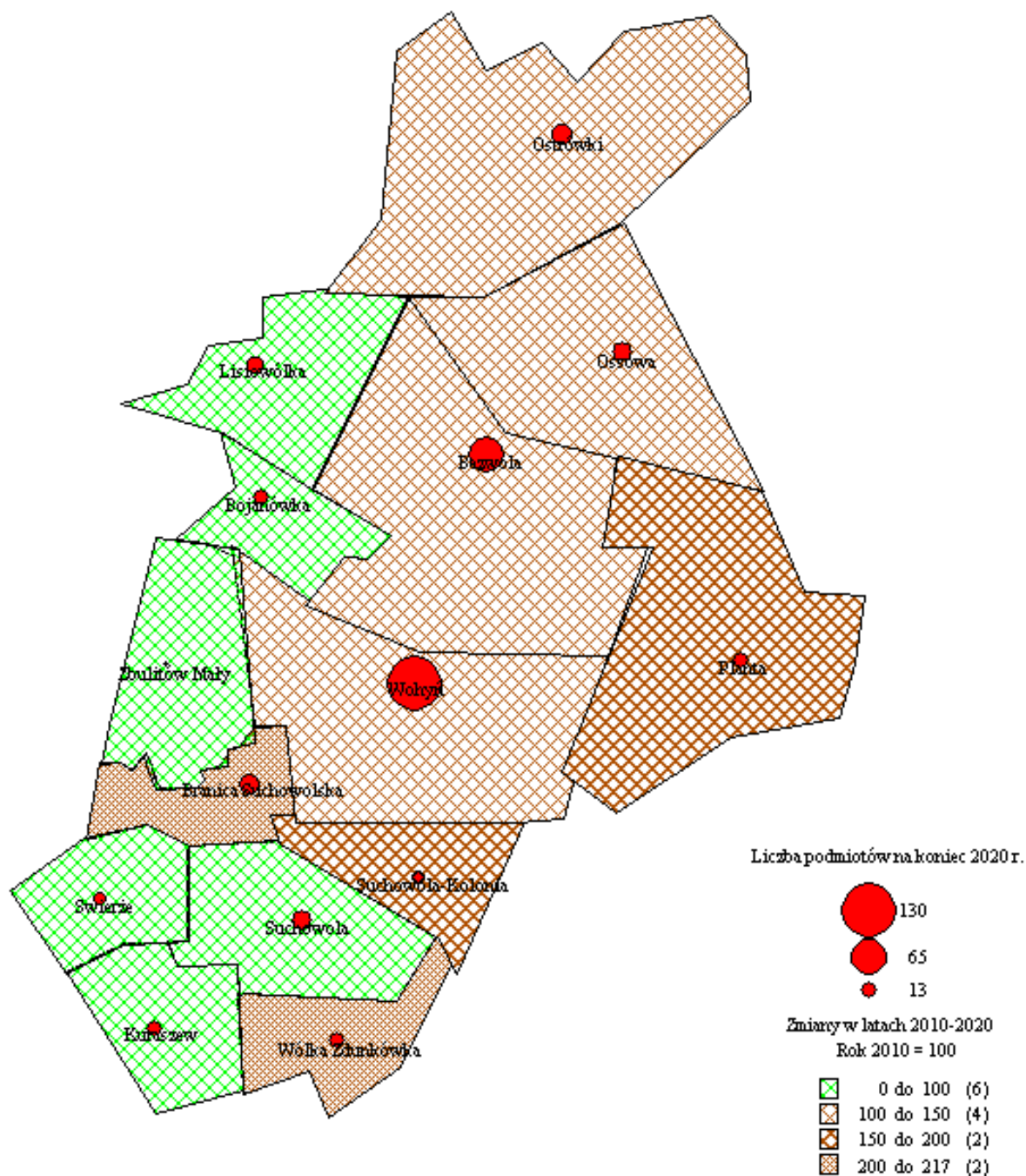
Źródło: BDL GUS; wyliczenia własne.

Rysunek 15 Zarejestrowane podmioty gospodarcze

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

Rysunek 16 Liczba zarejestrowanych podmiotów na koniec 2020 roku oraz zmiany w latach 2010–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według stanu na koniec 2020 roku najwięcej podmiotów było zarejestrowanych we wsi gminnej Wołyń (129) i Bezwola (58) to jest razem 52,7 ogólnej liczby w gminie. Największy ubytek liczby zarejestrowanych podmiotów w badanym okresie wystąpił w Suchowoli (o 12) zaś przyrost w Branicy Suchowolskiej (o 11), Bezwoli (o 9), Wólce Zdunkówce (o 7) i Plancie (o 6). W pozostałych miejscowościach zmiany były mniejsze.

2. Rolnictwo

Opis uwarunkowań rolniczych zawiera rozdział IV. W tym podrozdziale przedstawiono krótkie porównanie danych dotyczących rozwoju rolnictwa na terenie gminy pochodzące ze spisów rolnych przeprowadzonych w latach 2002 i 2010, ponieważ dane ze spisu 2020 nie zostały jeszcze w pełni opracowane i przedstawione do informacji publicznej. Jednak wstępne dane ze spisu rolnego 2020 wskazują spadek ilości gospodarstw rolnych w Polsce o 13% w stosunku do 2010 roku, spadek ten zauważalny jest również w gminie Wołyń, co sugeruje chociażby wzrost liczby osób pracujących poza branżą rolniczą i zwiększenie dochodów gospodarstw domowych z pozarolniczych źródeł.

Wyniki Powszechnego Spisu Rolniczego z 2010 r. w odniesieniu do gminy Wołyń wskazują na następujące tendencje w stosunku do spisu z 2002 roku:

- zmniejszenie ogólnej liczby gospodarstw rolnych z 1579 do 1231 to jest o 348 (22,0 %),
- zmniejszenie spisanej powierzchni ogólnej gruntów w gospodarstwach rolnych z 13,6 do 13,1 tys. ha (o 579 ha t.j. 4,2%), w tym powierzchni użytków rolnych z 12,6 do 11,8 tys. ha (o 785 ha t.j. 6,2%),
- powolny proces koncentracji ziemi w większych gospodarstwach o czym świadczy wzrost przeciętnej powierzchni gospodarstw z 8,64 ha do 10,61 ha, w tym użytków rolnych z 7,98 ha do 9,60 ha,
- zwiększenie powierzchni sadów z 346 ha do 453 ha to jest o 107 ha (30,9%); należy dodać, że od 2002 roku działa w Wołyniu Zrzeszenie Producentów Owoców i Warzyw „Nowy Sad”;
- znaczne zwiększenie udziału tzw. zbóż intensywnych (pszenica, jęczmień, pszenżyto) w powierzchni zasiewów ogółem z 34,1% do 46,5%),
- ponad 4-krotne zmniejszenie powierzchni ziemniaków (z 590 do 135 ha), a ich udział w ogólnej powierzchni zasiewów wniósł w 2010 roku zaledwie 1,6%,
- zwiększenie: pogłowia bydła z 4246 do 4966 sztuk tj. o 17,0% ale zmniejszenie liczby krów z 2059 do 1869 sztuk tj. o 9,2%, zwiększenie pogłowia trzody chlewnej z 19777 do 21543 sztuk tj. o 8,9%, zmniejszenie pogłowia kur z 102,9 tys. sztuk do 97,1 tys. sztuk tj. o 5,6% ale wysokie pogłowia drobiu ogółem (196,8 tys. sztuk),
- znaczne zmniejszenie liczby gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie: bydło o 35,9%, krowy o 43,6%, trzodę chlewną o 41,7%,
- obsada bydła w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych wyniosła w 2010 roku 42,0 sztuk, w tym krów zaledwie 15,8 sztuk, a trzody chlewnej 182,3 sztuk, co oznacza wysoką specjalizację w chowie trzody chlewnej,
- liczba ciągników rolniczych zwiększyła się z 1039 do 1136 to jest o 97 (9,3%),
- w 2010 roku odnotowano średni poziom nawożenia mineralnego – 70,2 kg NPK i 31,1 kg CaO na 1 hektar użytków rolnych.

Mimo niepełnej porównywalności danych spisowych można wywnioskować, że w gospodarstwach domowych na wsi zwiększa się znaczenie dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej i z pracy najemnej.

Wybrane dane z Powszechnych Spisów Rolniczych z 2002 i 2010 roku przedstawia tabela.

Tabela 20. Wybrane dane z PSR 2002 i PSR 2010

Wyszczególnienie	PSR 2002	PSR 2010	Różnica	Różnica [%]
Liczba gospodarstw rolnych ogółem	1579	1231	-348	-22,0
z tego według powierzchni użytków rolnych w ha:				
do 1	293	119	-174	-59,4
1 do 5	150	378	228	152,0
5 do 10	372	333	-39	-10,5
10 i więcej	469	401	-68	-14,5
Ogólna powierzchnia gospodarstw w ha	13644	13065	-579	-4,2
z tego według powierzchni użytków rolnych w ha:				
do 1	132	106	-26	-19,7
1 do 5	1367	1190	-177	-12,9
5 do 10	3001	2759	-242	-8,1
10 i więcej	9143	9011	-132	-1,4
10 i więcej w% ogółem	67,0	69,0	2	2,9
Użytki rolne razem w ha:	12601	11816	-785	-6,2
grunty orne	9378	8363	-1015	-10,8
użytki zielone	2877	2691	-186	-6,5
sady	346	453	107	30,9
Lasy i grunty leśne	576	722	146	25,3
Powierzchnia zasiewów razem w ha:	9071	8363	-708	-7,8
zboża i mieszanki zbożowe	7753	7430	-323	-4,2
kukurydza	284	180	-104	-36,6
ziemniaki	590	135	-455	-77,1
warzywa	61	20	-41	-67,2
truskawki	25		-25	
Pogłowie zwierząt sztuk:				
bydło	4246	4966	720	17,0
w tym krowy	2059	1869	-190	-9,2
trzoda chlewna	19777	21543	1766	8,9
kury	102948	97149	-5799	-5,6
Liczba gospodarstw posiadających:				
bydło	665	426	-239	-35,9
w tym krowy	635	358	-277	-43,6
trzoda chlewna	731	426	-305	-41,7
bez zwierząt gospodarskich	720	537	-183	-25,4
Liczba ciągników w gospodarstwach rolnych	1039	1136	97	9,3
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w ha:			0	
powierzchnia ogólna	8,64	10,61	1,97	22,8
w tym użytki rolne	7,98	9,60	1,62	20,3
Zużycie nawozów mineralnych: – NPK/1 ha		70,2		
– CaO/1 ha		31,1		
Gospodarstwa:				
nie prowadzące działalności rolniczej	76			
produkujące wyłącznie na potrzeby własne	21			
produkujące głównie na potrzeby własne	540			

produkujące głównie na rynek	942		
nie prowadzące żadnej działalności	66		
prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	1401		
prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	10		
prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	102		
Gospodarstwa domowe wg struktury dochodów			
z działalności rolniczej	649		
z działalności rolniczej i pracy najemnej	19		
z pracy najemnej	292		
z pracy najemnej i działalności rolniczej	32		
z emerytury i renty	417		
z działalności pozarolniczej	44		
z niezarobkowych źródeł utrzymania	40		
gospodarstwa domowe pozostałe	85		
Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł			
Ogółem		1231	
z dochodem z działalności rolniczej		1194	
z dochodem z emerytury i renty		307	
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej		258	
z dochodem z pracy najemnej		499	
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą		81	

Źródło: BDL GUS; wyliczenia własne.

Sugerując się danymi ze spisu rolnego 2020 przedstawionymi dla powiatów wnioskować można, że na terenie gminy spada zainteresowanie rolnictwem, zmniejsza się liczba małych gospodarstw rolnych, a zwiększa udział większych. Średnia powierzchnia gospodarstwa na terenie powiatu się zwiększyła. W produkcji zwierzęcej zmniejszyła się obsada trzody chlewnej (nadal dominujący kierunek), zwiększył natomiast udział bydła. Rolnictwo staje się coraz bardziej zmechanizowane, przechodzi modernizację, a gospodarstwa są coraz częściej wyposażone w nowoczesne maszyny i urządzenia rolnicze.

3. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Według stanu na koniec 2020 roku w gminie było 2 554 mieszkań o liczbie izb 10 035 i powierzchni użytkowej 216,6 tys. m². Wyposażenie mieszkań w instalacje przedstawiało się następująco: wodociąg 80,0%, ustęp spłukiwany 71,1%, łazienka 66,8%, centralne ogrzewanie 57,2% i gaz sieciowy 1,4%.

Podstawowe wskaźniki charakteryzujące mieszkania przedstawiały się następująco:

- przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania – 84,8 m²,
- przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę – 33,3 m²,
- mieszkania na 1000 mieszkańców – 392,9,
- przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu – 3,93,
- przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie – 2,55,
- przeciętna liczba osób na 1 izbę – 0,65.

W latach 2010–2020 liczba mieszkań w gminie zwiększyła się o 67 (2,6%), liczba izb o 378 (3,8%), a powierzchnia użytkowa o 8,5 tys. m² (3,9%).

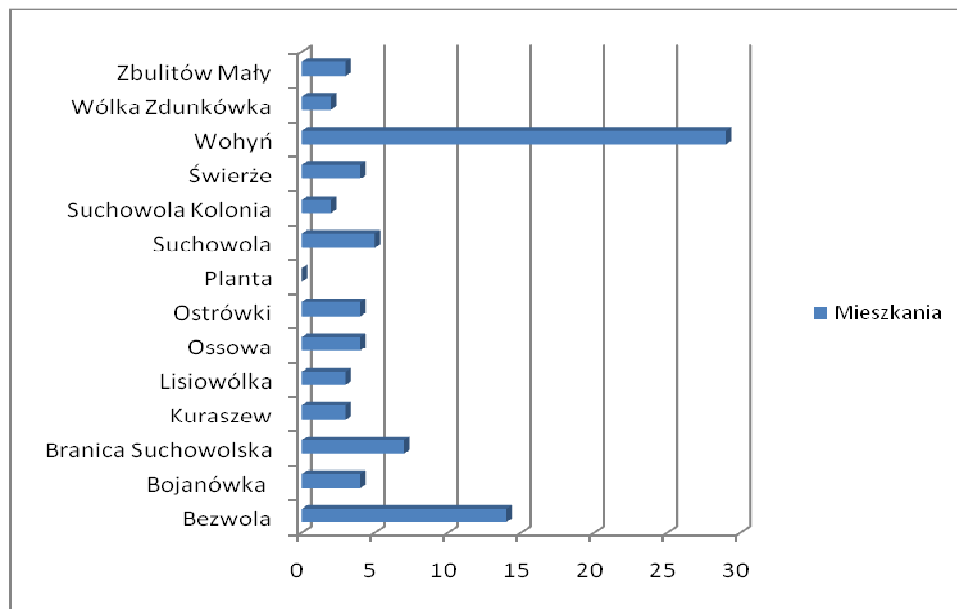
W latach 2010–2020 oddano w gminie do użytku 84 nowych mieszkań o liczbie izb 467 i powierzchni użytkowej 10,6 tys. m², najczęściej w miejscowościach: Wohyń (29) i Bezwola (14). Liczbę oddanych do użytku w latach 2011-2020 w poszczególnych miejscowościach mieszkań, izb i ich powierzchnię użytkową przedstawia tabela 21, a mieszkań dodatkowo wykres.

Tabela 21. Liczba mieszkań, izb i powierzchnia użytkowa oddane do użytku w latach 2011-2020

Miejscowości	Mieszkania	m ² na 1 mieszkanie	Izby	Powierzchnia (m ²)
Bezwola	14	120,6	80	1688
Bojanówka	4	113,3	19	453
Branica Suchowolska	7	126,4	35	885
Kuraszew	3	117,7	15	353
Lisiowólka	3	114,3	15	343
Ossowa	4	138,3	23	553
Ostrówki	4	129,5	27	518
Planta	0		0	0
Suchowola	5	137,2	32	686
Suchowola Kolonia	2	146,5	8	293
Świerże	4	102,0	21	408
Wohyń	29	132,1	165	3830
Wólka Zdunkówka	2	103,5	12	207
Zbilitów Mały	3	135,0	15	405
Razem gmina	84	126,5	467	10622

Źródło: BDL GUS, wyliczenia własne.

Rysunek 17 Liczba mieszkań oddanych do użytku w latach 2011–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4. Szkolnictwo podstawowe i wychowanie przedszkolne

W 2010 roku na terenie gminy funkcjonowały 2 gimnazja: w Wohyniu (10 oddziałów, 203 uczniów) i w Suchowoli (3 oddziały, 51 uczniów), łącznie – 13 oddziałów i 254 uczniów oraz 6 szkół podstawowych, wówczas sześcioklasowych, z liczbą oddziałów 40 i liczbą

uczniów 480. Szkoły podstawowe 6-klasowe funkcjonowały w miejscowościach: Wohyń, Suchowola, Bezwola, Ostrówki, Lisiowólka i Bezwola.

W latach 2017-2019 roku, w związku z reformą oświaty, przestały funkcjonować gimnazja, a powróciły szkoły podstawowe 8-klasowe. W roku szkolnym 2020/2021 w gminie nadal funkcjonowało 6 szkół podstawowych, z liczbą oddziałów 54 i uczniów 490, z tego: Wohyń – 15 oddziałów i 265 uczniów, Suchowola – odpowiednio – 8 i 82, Bezwola – 8 i 39, Ostrówki – 8 i 37, Lisiowólka – 8 i 42, Ossowa – 7 i 25. Bardzo mała liczba uczniów w szkołach stanowi poważny problem w ich funkcjonowaniu. Niestety, liczebność roczników 0-6 lat wskazuje, że liczba uczniów w szkołach podstawowych będzie w najbliższych latach nadal malała.

Wychowaniem przedszkolnym w roku 2020 było objętych 193 dzieci. Funkcjonowało dwa przedszkola: w Wohyniu z liczbą miejsc 50 i liczbą dzieci 50 oraz w Suchowoli z liczbą dzieci 19. Przy wszystkich szkołach podstawowych funkcjonowały oddziały przedszkolne (w Wohyniu 4), do których uczęszczało 93 dzieci. Ponadto do zespołów wychowania przedszkolnego w: Bezwoli, Lisiowólce, Ossowem i Ostrówkach uczęszczało 31 dzieci. Odsetki dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w różnych grupach wieku przedstawiały się następująco: 3-5 lat – 63,4%, 3-6 lat – 68,9%, 3-4 lat – 53,6%, 4-6 lat – 76,8% i w wieku 6 lat – 85,3%.

W poszczególnych latach w okresie 2010-2020 liczba dzieci objętych wszystkimi formami opieki przedszkolnej zamykała się w przedziale od 169 (rok 2015) do 228 rok 2013), a w latach krańcowych wynosiła: 2010 – 203, 2020 – 193.

5. Kultura

Na terenie gminy funkcjonują 2 biblioteki publiczne posiadające na koniec 2020 roku księgozbiór 16725 woluminów, a poziom czytelnictwa jest dość niski (530 czytelników, 2344 wypożyczeń w 2020 roku). Biblioteki posiadały 11 komputerów, w tym 9, z dostępem do Internetu, dla czytelników.

W listopadzie 2019 roku zostało uruchomione Gminne Centrum Kultury, które w 2020 roku zorganizowało 62 imprezy z udziałem 1754 uczestników. W Centrum działało 10 grup artystycznych posiadających 114 członków i 16 kół (klubów) sekcji posiadających 242 członków.

6. Sport

W 2020 roku działał w gminie 1 klub sportowy posiadający 45 członków, w tym 45 osób ćwiczących. Zatrudnionych było 3 trenerów. W latach 2010-2020 działalność sportowa ulegała ograniczeniu. Najwięcej: 3 kluby, 9 sekcji, 111 członków, w tym 97 ćwiczących, odnotowano w 2012 roku, natomiast w 2018 roku nie odnotowano żadnej działalności sportowej.

7. Turystyka

Na terenie gminy brak jest obiektów turystycznych z bazą noclegową.

8. Zdrowie i opieka społeczna

Na terenie gminy, w 2020 roku, funkcjonowały 3 przychodnie zdrowia, które udzieliły 15 251 porad lekarskich. Funkcjonowała też 1 apteka.

Ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku skorzystało 203 gospodarstwa domowe (482 osoby). Ze świadczeń na rzecz rodziny skorzystało 238 rodzin na 552 dzieci, a kwota świadczeń rodzinnych wyniosła 2,7 mln złotych.

Świadczenia z programu Rodzina 500 plus pobierały w 2020 roku rodziny na 1 089 dzieci (przeciętnie miesięcznie), a kwota wypłaconych z tego tytułu świadczeń wyniosła w ciągu roku 6,6 mln zł.

VIII. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia

1.1. Uwarunkowania wynikające z obszarów szczególnego zagrożenia powodzią

Obszar województwa lubelskiego ze względu na położenie geograficzne i uwarunkowania naturalne należy do obszarów o bardzo dużym zagrożeniu skutkami powodzi. Występują tu zagrożenia powodzią opadową, roztopową i zatorową, co stwarza zagrożenie dla znacznych przestrzeni i ludności, powoduje niebezpieczeństwo strat materialnych, a w konsekwencji zagrożenia epizootyczne i epidemiologiczne. Zagrożenie powodziowe występujące na terenie województwa lubelskiego stwarzają w głównej mierze wody największych rzek regionu, tj. Wisły, Bugu i Wieprza oraz ich większe dopływy. Dodatkowym elementem wpływającym na zagrożenie jest fakt, iż na terenach zalewowych występuje duża ilość obiektów mieszkalnych oraz gospodarstw rolnych. Pewnym problemem jest niedostateczny stan techniczny części budowli hydrotechnicznych okresowo piętrzących wodę, tj. obwałowań przeciwpowodziowych rzek, natomiast wyjątkowo odczuwalny jest brak dużych zbiorników retencyjnych o funkcji przeciwpowodziowej, suchych zbiorników i polderów przeciwpowodziowych, zły stan rowów melioracyjnych wywołany brakiem konserwacji i właściwej eksploatacji oraz niewłaściwa regulacja rzek.

Zgodnie z art. 166 Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. 2020 poz. 310 ze zmianami) w celu zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią obszary szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, strategii rozwoju województwa, strategii rozwoju gminy, strategii rozwoju ponadlokalnego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, gminnym programie rewitalizacji, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy.

Zgodnie z powyższą ustawą przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny w rozumieniu art. 36 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

Powyższe obszary wyznaczone są na Mapach zagrożenia powodziowego (MZP) i Mapach ryzyka powodziowego (MRP). Sporządzenie wyżej wymienionych map obejmowało dwa cykle planistyczne. Dla rzeki Tyśmienica, która zlokalizowana jest w gminie Wołyn MZP i MRP zostały sporządzone w I cyklu i zaktualizowane w cyklu II.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano aktualnie obowiązujące dane z II cyklu planistycznego.

W I cyklu planistycznym (2010-2015) mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego zostały opracowane w ramach projektu „Informatyczny system osłony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami” (ISOK), finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013.

W II cyklu planistycznym (2016-2021) dokonano przeglądu MZP i MRP opracowanych w I cyklu oraz w razie potrzeby ich aktualizacji, jak również sporządzone zostały nowe mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego dla obszarów i typów powodzi wskazanych w wyniku przeglądu i aktualizacji wstępnej oceny ryzyka powodziowego zakończonej w 2018 r.

W gminie Wołyń, w jej południowo-zachodnim krańcu przepływa, w swoim dolnym biegu, rzeka Tyśmienica. Dla tej rzeki sporządzono Mapy Zagrożenia Powodziowego, w których określono zasięgi obszarów na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% oraz jest wysokie i wynosi 10%. Obszary te należy rozumieć jako obszary szczególnego zagrożenia powodzią.

Całkowita powierzchnia obszarów szczególnego zagrożenia powodzią w gminie Wołyń wynosi 230,80 ha, z czego zagrożenie powodzi o wysokim prawdopodobieństwie obejmuje obszar 203,28 ha. Wystąpienie wód powodziowych jest możliwe w następujących obrębach ewidencyjnych, w kolejności od źródła do ujścia Tyśmienicy:

Kuraszew – zagrożone mienie: budynek gospodarczy przy granicy terenów leśnych w na wschód od rzeki Tyśmienica, budynek gospodarczy oraz drogi na terenie stawów hodowlanych,

Świerże – zagrożone mienie: most na Tyśmienicy (droga powiatowa nr 1246L).

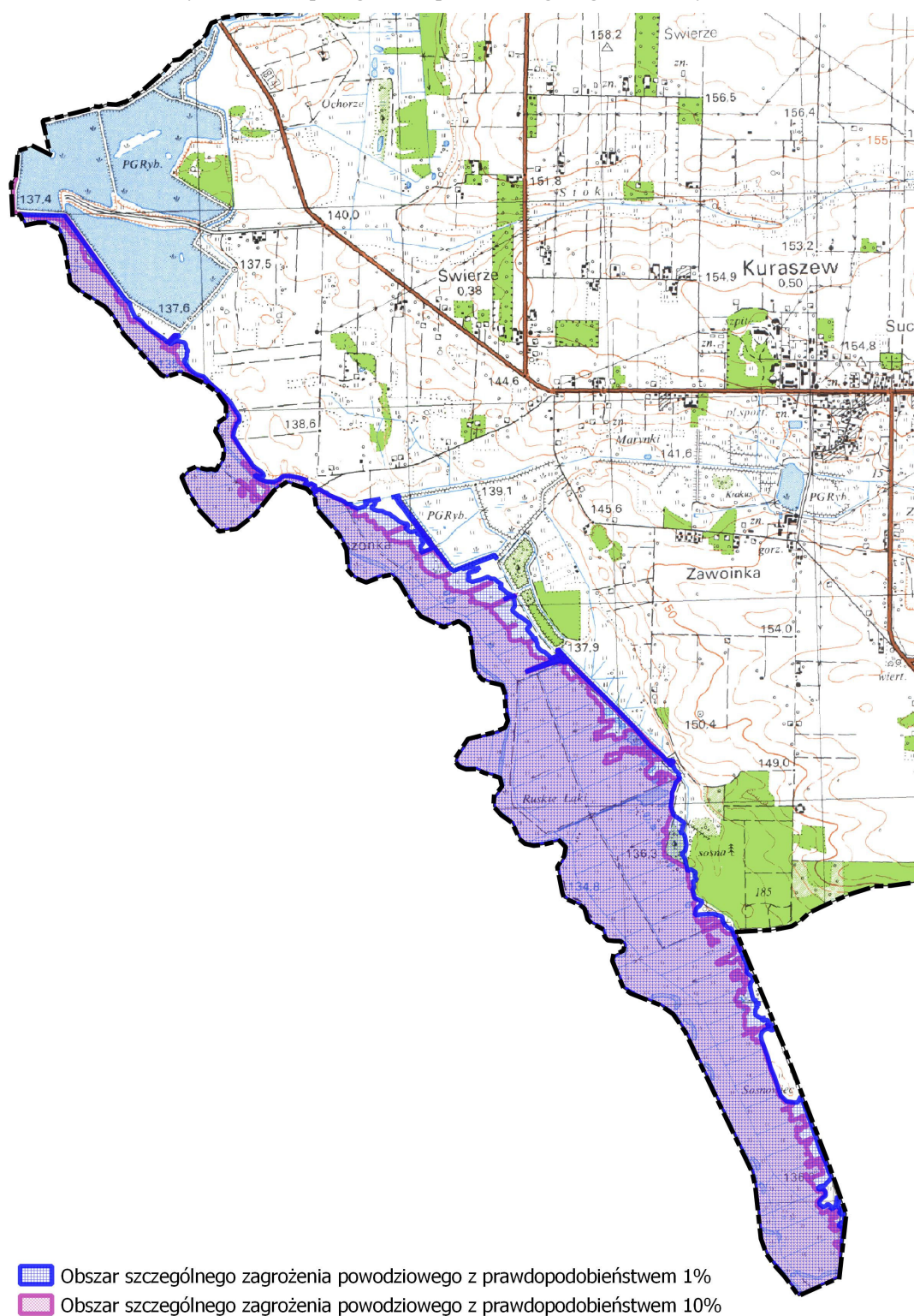
Zestawienie rodzaju przeznaczenia poszczególnych terenów zagrożonych powodzią przedstawiono w poniższej tabeli Nr 22:

Tabela 22 Przeznaczenie terenów zagrożonych powodzią

Rodzaj gruntu	Powierzchnia zagrożona (ha)
drogi	4,37
łasy	1,86
grunty zadrzewione	3,22
łąki	193,49
nieużytki	4,65
pastwiska	0,01
grunty orne	0,34
sady	0,12
rowy	6,77
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	13,7
grunty pod stawami	2,22

Tereny zagrożeń powodziowych ukazuje poniższa mapa.

Rysunek 18 Mapa zagrożenia powodziowego w gminie Wołyń

1.2. Uwarunkowania wynikające z obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Rozpoznanie i udokumentowanie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce jest realizowane przez Państwowy Instytut

Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie w ramach projektu o znaczeniu ogólnopolskim pod nazwą System Osłony Przeciwsuwiskowej (SOPO).

Według seryjnych map geologicznych Polski, udostępnianych przez Państwowy Instytut Geologiczny Państwowego Instytutu Badawczego, na obszarze arkusza nr 641 Wohyń (godło arkusza M-34-10-D), nie stwierdzono występowania potencjalnych osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych.

Na obszarze arkusza nr 604 Międzyrzec Podlaski (godło arkusza M-34-10-B) występują niewielkie, niemieszczące się w skali mapy obszary predysponowane do występowania ruchów masowych. Występują one w północnej części obszaru – poza terenem gminy Wohyń.

Natomiast na obszarze arkusza nr 640 Radzyń (godło arkusza M-34-10-C) duże naturalne spadki terenu, powyżej 12%, występują lokalnie w obrębie zboczy doliny Tyśmienicy oraz jej dopływów: Starej Piwonii, Białki i Bystrzycy w południowej części arkusza. Są to obszary predysponowane do powstawania ruchów masowych (Grabowski red. I in., 2007).

IX. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy – analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne

1. Analizy ekonomiczne

O możliwościach finansowania przez gminę zadań, zarówno bieżących jak i inwestycyjnych, przesądza jej budżet. Dochody budżetu gminy Wohyń w latach 2010-2020 wahały się w granicach od 17,68 mln zł w roku 2010 do 34,48 mln zł w roku 2020. W sumie w tym okresie wyniosły 279,61 mln zł to jest 25,42 mln zł przeciętnie rocznie. Ze względu na istotne wahania w poszczególnych latach – struktura dochodów zostanie zilustrowana na podstawie sum z całego okresu 2010-2020.

Pierwszą podstawową grupą dochodów są dochody własne, które w badanym okresie stanowiły 23,25% dochodów ogółem. Najważniejsze składniki tych dochodów to: podatek dochodowy od osób fizycznych (7,84%), podatek od nieruchomości (5,45%) i podatek rolny (3,82%).

Drugą zasadniczą częścią dochodów budżetowych jest subwencja ogólna, której udział wyniósł 41,56%, w tym 23,95% stanowiła subwencja oświatowa.

Trzecią i ostatnią grupę dochodów stanowiły dotacje, których udział wynosił 35,18%.

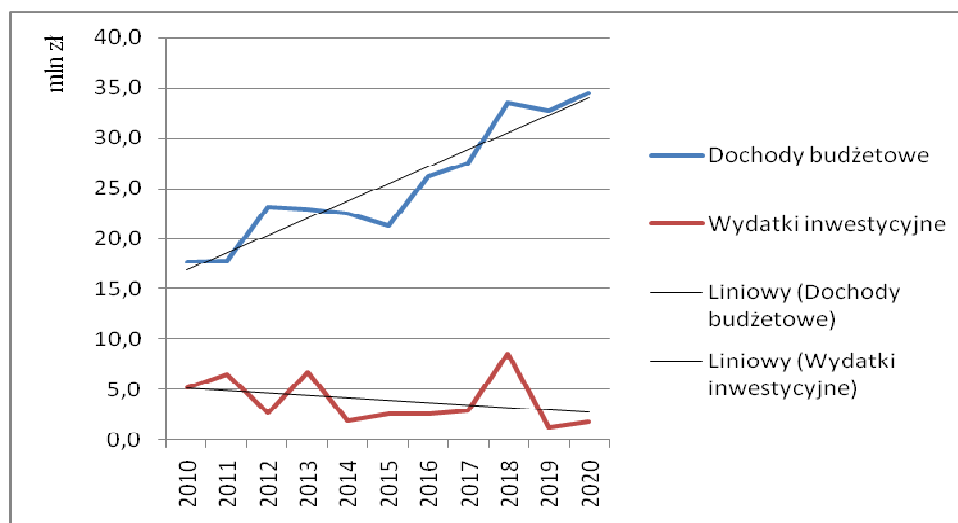
Wydatki budżetu gminy muszą być dostosowane do dochodów. Jeśli w danym roku je przekraczają, to powoduje to zadłużenie gminy, które musi być spłacone w kolejnych latach.

W badanym okresie to jest w latach 2010-2020 wydatki budżetowe gminy Wohyń ukształtowały się na poziomie 276,4 mln zł (25,1 mln zł przeciętnie rocznie), co oznacza, że były o 3,2 mln zł niższe od dochodów w tym czasie. Największy udział w wydatkach ogółem posiada oświata (35,17%), następnie: pomoc społeczna (15,40%), rodzina (13,14%), transport (8,32%), administracja publiczna (8,23%), rolnictwo i łowiectwo (6,61%) oraz gospodarka komunalna i ochrona środowiska (5,56%).

Wydatki majątkowe inwestycyjne w poszczególnych latach analizowanego okresu kształtowały się na poziomie od 1,3 mln zł w 2019 roku do 8,6 mln zł w roku 2018, a łącznie w całym okresie 42,8 mln zł to jest 15,5% wydatków ogółem, co oznacza dość wysoki poziom inwestowania. Największy udział w wydatkach majątkowych inwestycyjnych ogółem miały w analizowanym okresie: transport (39,0%), rolnictwo (23,1%), gospodarka komunalna

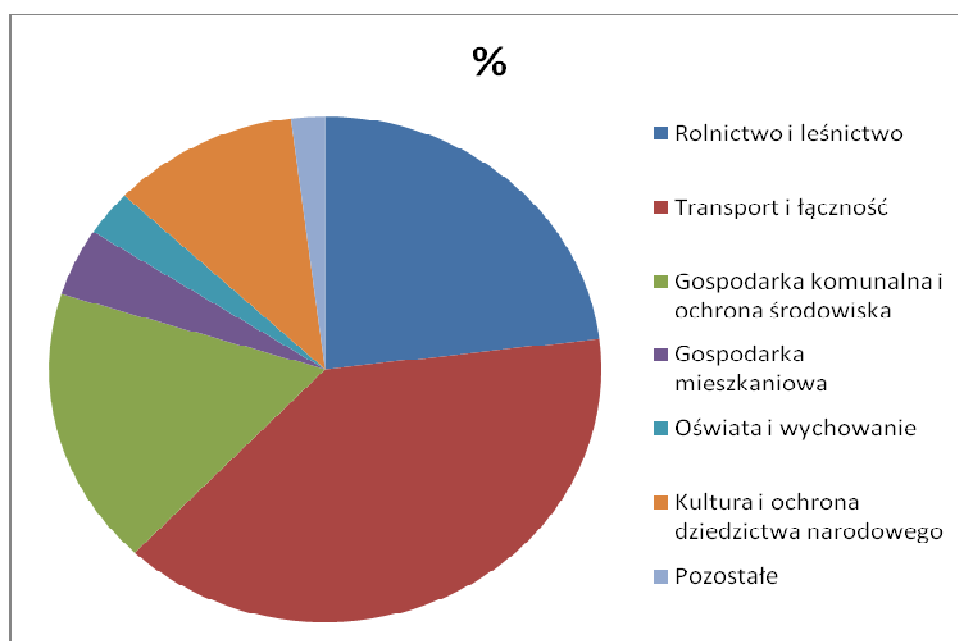
(17,7%) i kultura (11,0%). Wielkość dochodów budżetowych i wydatków inwestycyjnych oraz strukturę wydatków inwestycyjnych w latach 2010-2020 przedstawiono na wykresach.

Rysunek 19 Dochody budżetowe i wydatki inwestycyjne gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Rysunek 20 Struktura wydatków inwestycyjnych w latach 2010–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Do szacunku dochodów możliwych do uzyskania przez gminę w okresie 30 najbliższych lat to jest w latach 2021-2050 (licząc za wyjściowy okres 2016-2020), przyjęto średnio roczne tempo w tym okresie wynoszące 3%, co w 5-leciu daje przyrost o 16%. Jest to, jak się wydaje, optymalne tempo wzrostu PKB w kraju. Przy takim założeniu dochody budżetowe gminy wzrosłyby z 154,4 mln zł w latach 2016-2020 do 376,3 mln w latach 2044-2048, zaś w sumie w latach 2020-2050 zamknęłyby się kwotą 1608,4 mln zł.

Wydatki inwestycyjne stanowiły w gminie średnio w latach 2010-2020 15,5%, zaś w latach 2016-2020 – 11,1%. Do szacunku możliwości finansowania przez gminę własnych zadań inwestycyjnych w długim horyzoncie czasowym przyjmuje się udział wydatków

inwestycyjnych w wydatkach ogółem w wysokości 15%. Przy wykorzystaniu wskaźnika 15% i zakładając, że w długim okresie czasu wydatki budżetowe muszą być równe dochodom, wyliczono kwotę wydatków inwestycyjnych możliwych do poniesienia przez gminę w latach 2020-2050, która wynosi 241,3 mln zł. Oszacowane według powyższych założeń kwoty dochodów budżetowych ogółem i wydatków inwestycyjnych w kolejnych 5-leciach okresu 2020-2050 ilustrują tabela i wykres.

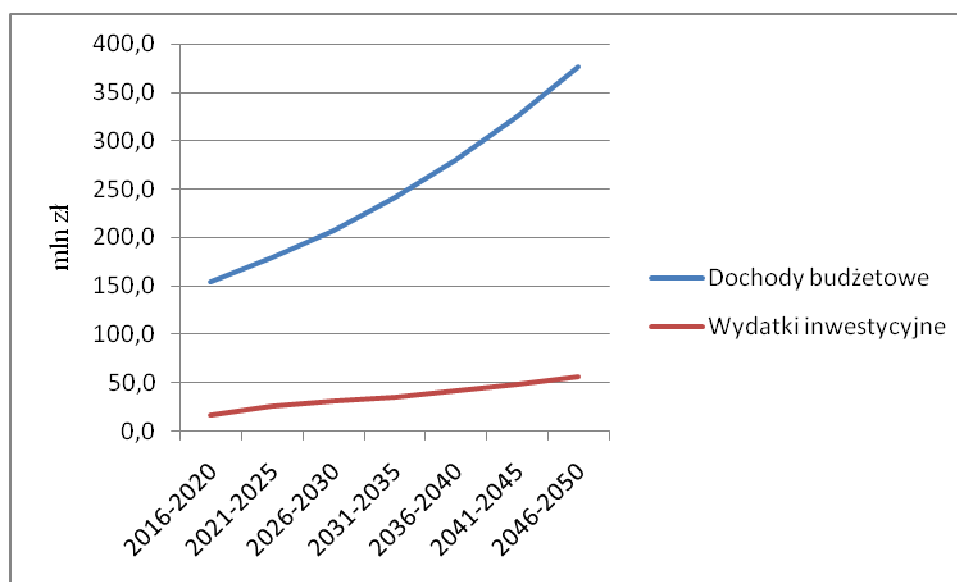
Tabela 23. Szacunek dochodów budżetowych i wydatków inwestycyjnych w latach 2020–2050

(w milionach złotych)

Wyszczególnienie	2016–2020	2021–2025	2026–2030	2031–2035	2036–2040	2041–2045	2046–2050	2021–2050
Dochody budżetowe	154,4	179,2	207,8	241,1	279,6	324,4	376,3	1608,4
Wydatki inwestycyjne	17,2	26,9	31,2	36,2	41,9	48,7	56,4	241,3

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 21 Szacunek dochodów budżetowych i wydatków inwestycyjnych w latach 2020–2050

Źródło: Opracowanie własne.

2. Analizy środowiskowe

Zasada zrównoważonego rozwoju zakłada wprowadzenie kryterium ekologicznego zagospodarowania terenów na wszystkich szczeblach planowania przestrzennego: krajowym, regionalnym i lokalnym (miejscowym). Oznacza to takie gospodarowanie, dzięki któremu cele gospodarcze i społeczne osiągnąć się przy jednoczesnym zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania przyrody, poprzez możliwe zmniejszenie negatywnych oddziaływań na środowisko. Rozwój terenów powinien zatem być uzależniony od cech środowiska, co w obecnie obowiązującym systemie planowania przestrzennego jest zapewnione poprzez analizę stanu środowiska oraz uwzględnianie wymogów jego ochrony już na etapie analizy obecnego stanu użytkowania i zagospodarowania.

Na potrzeby sporządzanego projektu Studium zostały wykonane analizy środowiskowe. Przeprowadzono je wieloetapowo. Wstępna szczegółowa analiza warunków przyrodniczych została przeprowadzona w oparciu o opracowanie ekofizjograficzne, które zawiera rozpoznanie, analizę i ocenę poszczególnych elementów przyrodniczych i ich

wzajemnych powiązań, a także określa uwarunkowania rozwoju i zmian zagospodarowania przestrzennego przy zapewnieniu trwałości podstawowych procesów przyrodniczych. Kolejnym etapem analizy środowiskowej było przedstawienie i uwzględnienie uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego, związanych z wymogami ochrony środowiska, obejmujących w szczególności stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego. Ponadto uwzględniono szereg innych zagadnień środowiskowych, mających pośredni lub bezpośredni wpływ na kształtowanie przestrzeni i sposób jej zagospodarowania. W kolejnym etapie, obejmującym zdefiniowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego, przeanalizowano wymienione wcześniej aspekty środowiskowe i określono wymogi ochrony środowiska, uwzględniające w szczególności obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego. Założenia polityki przestrzennej gminy Woyń zdefiniowane w kierunkach zagospodarowania gminy, zostały określone w głównej mierze w oparciu o posiadane zasoby przyrodnicze oraz inne dokumenty nadrzędne i perspektywiczne. Przyjęte rozwiązania projektowe mają umożliwić realizację funkcji gospodarczych (np. zagospodarowanie pozwalające tworzyć miejsca pracy i pozyskiwać dochody dla gminy) przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska i zapewnieniu powiązań przyrodniczych i ekologicznych. Decyzje dotyczące użytkowania terenów powinny każdorazowo uwzględniać potencjalny wpływ wyboru danej funkcji przez pryzmat oceny skutków zmian sposobu zagospodarowania. Dobór kryteriów oceny oddziaływania z związku z przyjętymi decyzjami powinien być oparty o zmienne wskaźniki odpowiadające poszczególnym funkcjom w określonych przedziałach czasowych.

Kompleksowy rozwój gminy związany z przyrostem liczby ludności oraz terenów zabudowanych i zagospodarowanych wymaga uwzględnienia zmiennych zależnych od wyboru przeznaczenia dla danego terenu, który w konsekwencji wpływa na zróżnicowanie takich czynników jak:

- gospodarka wodna,
- odprowadzanie ścieków,
- wytwarzanie i składowanie odpadów,
- emisje,
- konsumpcja zasobów i energii,
- transport i komunikacja,
- rozwój terenów zieleni.

Dobór funkcji i sposobu użytkowania terenów w gminie Woyń musi zatem uwzględniać konsekwencje, jakie w wymienionych powyżej obszarach powoduje przeznaczenie terenów pod poszczególne funkcje. Ustalenia projektu Studium zostały ostatecznie poddane procesowi oceny środowiskowej poprzez sporządzenie „Prognozy oddziaływania na środowisko”. Opracowanie to umożliwiło w głównej mierze ocenę skutków realizacji założeń projektu Studium. Prognoza oddziaływania na środowisko daje podstawę do wprowadzania ewentualnych korekt przyjętych rozwiązań dokonywanych na rzecz ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko, a także umożliwia ocenę skumulowanych oddziaływań na tereny sąsiadujące. Przeprowadzona w ten sposób ocena środowiskowa jest zatem uzupełnieniem analiz środowiskowych i weryfikuje oddziaływania już przyjętych rozwiązań, dając pełen obraz oddziaływań, jakie spowoduje wprowadzenie w życie ustaleń sporządzanego Studium.

Uwarunkowania środowiskowe mogą wiązać się zarówno z ograniczeniami jak i możliwościami rozwoju różnych form zagospodarowania terenów. W zależności od elementu składowego środowiska jego obecność może sprzyjać rozwojowi jednych form zagospodarowania i jednocześnie ograniczać lub nawet uniemożliwiać rozwój innych. Prosty przykładem jest występowanie terenów zalesionych, które ograniczają rozwój zabudowy natomiast umożliwiają prowadzenie gospodarki leśnej.

Tereny gminy Wołyń odznaczają się zróżnicowanymi uwarunkowaniami środowiskowo-użytkowymi. Występują zarówno tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo objęte różnego rodzaju ochroną jak i tereny predysponowane do rozwijania funkcji związanej z zabudową lub wykorzystaniem i eksploatacją zasobów środowiska.

Zgodnie z zapisami Programu Rozwoju Gminy Wołyń na lata 2015-2023 obszar gospodarki wodno-ściekowej gminy został wskazany jako obszar konieczny do podejmowania działań zmierzających do poprawy efektywności. W szczególności zwrócono uwagę na dość słabo rozwiniętą sieć kanalizacyjną. Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2013 r. wynosił 23,1%, jest to dużo mniej niż średnia w województwie 49,7 % i w powiecie radzyńskim 34,6%. Zauważono, że przedmiotem działań powinny być przede wszystkim kompleksowe inwestycje obejmujące m.in. rozwój kanalizacji, podniesienie efektywności procesu oczyszczania ścieków, efektywność energetyczną systemu, jak również przeciwdziałanie spływowi powierzchniowemu zanieczyszczeń. W przypadku obszarów o niskim wskaźniku koncentracji (liczba osób na km sieci) oraz odpowiednich warunkach terenowych, preferowanym sposobem porządkowania gospodarki ściekowej powinny być systemy oczyszczalni przydomowych lub lokalne systemy oczyszczania ścieków.

Z uwagi na specyfikę gminy Wołyń, w szczególności występowanie terenów powyrobiskowych, wskazane jest podejmowanie działań zmierzających do bieżącego identyfikowania i usuwania nielegalnych wysypisk odpadów.

Zarówno w zakresie prawidłowego zagospodarowania ścieków jak i gospodarki odpadami wskazane jest prowadzenie bieżącej kontroli nad wypełnianiem zapisów ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 1996 nr 132 poz. 622 z późn. zm.) przez mieszkańców.

Tereny przyrodniczo cenne na terenie gminy są związane w dużej mierze z dolinami istniejących rzek oraz terenami leśnymi, w obrębie których należy dążyć do zachowania i wspierania różnorodności biologicznej. Niewłaściwe postępowanie zarówno ze ściekami jak i z odpadami, stwarza realne zagrożenie dla funkcjonowania wielu ekosystemów.

Ze środowiskowego punktu widzenia planowany kierunek objętych działań należy uznać za prawidłowy. Z uwagi na konieczność ochrony wód i jakości gleb, w szczególności o najwyższych klasach bonitacyjnych, właściwym jest podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia dopływu zanieczyszczeń do środowiska.

3. Analizy społeczne i demograficzne

3.1. Liczba ludności i jej zmiany

Według stanu na koniec 2020 roku liczba ludności gminy wynosiła 6501 osób – 3274 mężczyźni i 3227 kobiet. Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) wynosił 99, a gęstość zaludnienia – 36 osób na 1 km².

Stan ludności gminy według Narodowych Spisów Powszechnych z 2002 i 2011 zmniejszył się z 7401 do 7144 osób to jest o 257 osób (3,5%).

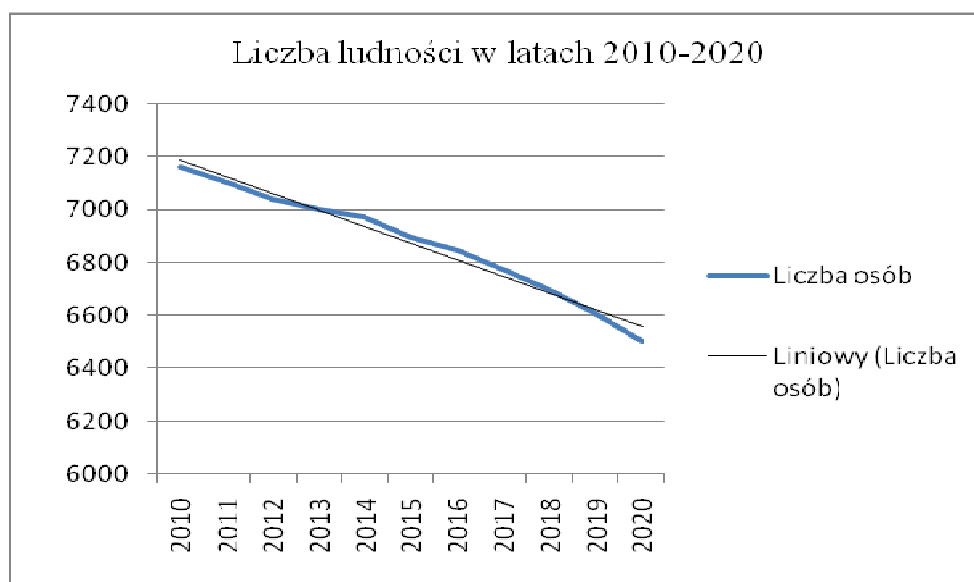
Ubytek ludności w gminie trwa również w latach 2010–2020, co ilustrują niżej zamieszczone tabela i wykres.

Tabela 24. Liczba ludności gminy w latach 2010–2020 – stan na 31.12.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba osób	7161	7105	7041	7003	6970	6894	6844	6775	6693	6608	6501
Rok 2010=100	100	99,2	98,3	97,8	97,3	96,3	95,6	94,6	93,5	92,3	90,8

Źródło: BDL GUS

Rysunek 22 Liczba ludności gminy w latach 2010–2018 – stan na 31.12.

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS

Oceniając tempo ubytku ludności w gminie należy stwierdzić, że w latach 2002–2011 było ono umiarkowane i wynosiło przeciętnie rocznie około 25,6 osoby to jest 0,39%, a w latach 2010-2020 – duże – odpowiednio 66 osób to jest 0,92%.

3.2. Struktura ludności według wieku i jej przekształcenia

W strukturze wiekowej ludności szczególne znaczenie mają ekonomiczne grupy wieku (wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny) oraz wybrane grupy funkcjonalne. Wyselekcjonowane dane w tym zakresie przedstawiono w niżej zamieszczonej tabeli i na wykresie.

Tabela 25. Wybrane dane dotyczące struktury wiekowej ludności gminy

Grupy wieku/lata	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przedprodukcyjny (0–17 lat)	1478	1445	1387	1343	1320	1295	1277	1279	1260	1231	1182
Produkcyjny (18–64M/59K)	4326	4295	4258	4256	4209	4167	4120	4042	3966	3887	3835
Poprodukcyjny (65M/60K i więcej)	1357	1365	1396	1404	1441	1432	1447	1454	1467	1490	1484
w procentach											
Przedprodukcyjny (0–17 lat)	20,6	20,3	19,7	19,2	18,9	18,8	18,7	18,9	18,8	18,6	18,2
Produkcyjny (18–64M/59K)	60,4	60,5	60,5	60,8	60,4	60,4	60,2	59,7	59,3	58,8	59,0
Poprodukcyjny (65M/60K i więcej)	18,9	19,2	19,8	20,0	20,7	20,8	21,1	21,5	21,9	22,5	22,8

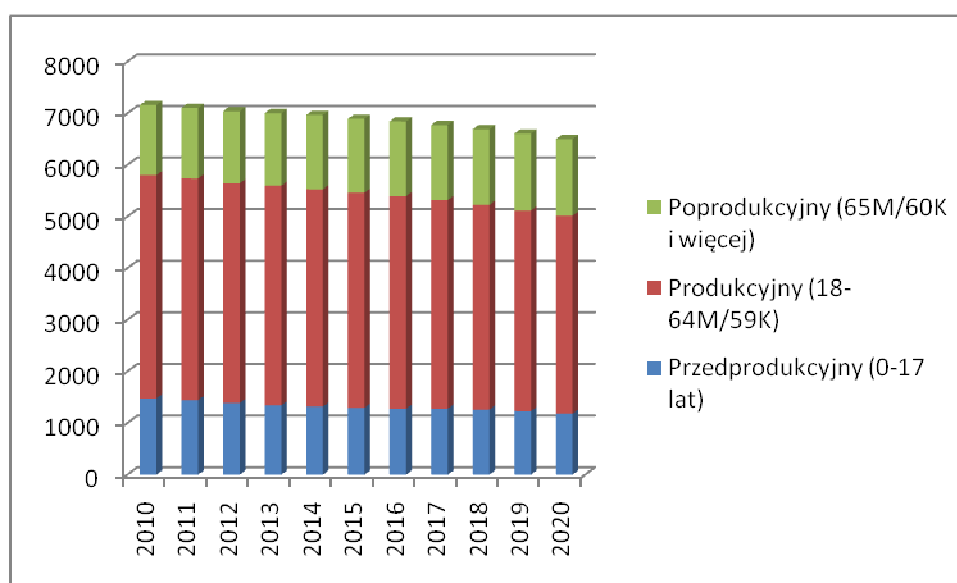
Wybrane grupy funkcjonalne – osób

0–2 lat	241	230	214	203	204	194	196	207	208	204	171
3–6 lat	295	304	311	317	307	294	275	271	257	258	273
7–14 lat	651	635	608	605	608	608	613	599	589	580	559
15–18 lat	390	373	340	319	277	262	257	265	275	242	253

Źródło: BDL GUS

W strukturze według ekonomicznych grup wieku w latach 2010–2020 obserwuje się w gminie zmniejszenie zarówno ilości w liczbach bezwzględnych, jak i udziału w ogólnej liczbie ludności, grupy wieku przedprodukcyjnego i produkcyjnego, a dość znaczne zwiększenie generacji w wieku poprodukcyjnym. Są to zmiany niekorzystne, gdyż na każdą osobę pracującą przypada coraz więcej osób niepracujących.

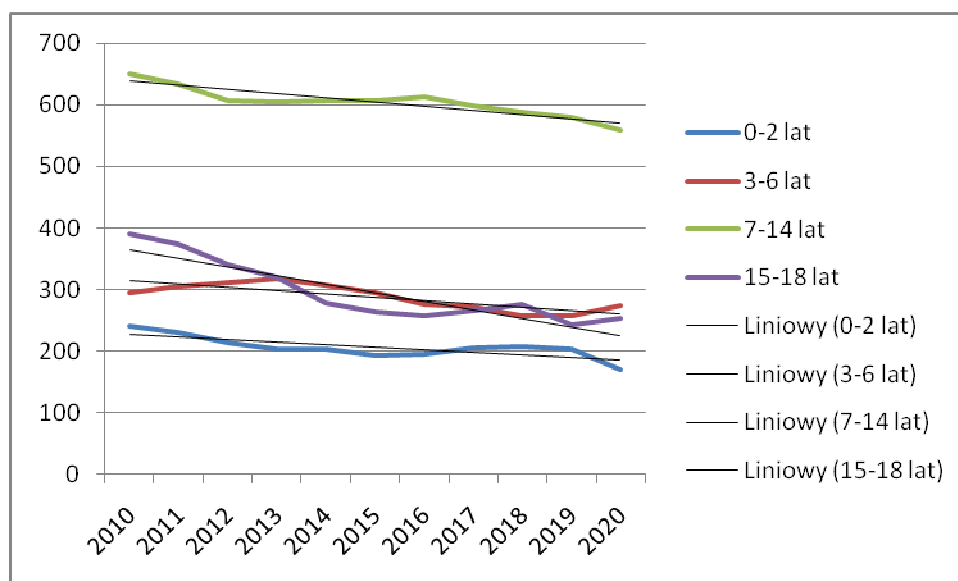
Rysunek 23 Struktura ludności gminy według ekonomicznych grup wieku

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS

Wśród funkcjonalnych grup wieku należy zwrócić szczególną uwagę na liczebność generacji w wieku 3–6 lat (wiek przedszkolny) i w wieku 7–14 lat (wiek szkoły podstawowej). Dane te informują o stopniu obciążenia odpowiednich placówek (przedszkoli i szkół podstawowych). We wszystkich, pokazanych na wykresie 4 grupach wiekowych występowała tendencja spadkowa, największa dotyczy generacji 15–18 lat to jest wieku licealnego.

Rysunek 24 Liczba ludności i tendencje rozwojowe w wybranych grupach wieku

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS

Na podstawie liczebności poszczególnych roczników już urodzonych wyliczono, że w latach 2020 – 2027 roku liczba dzieci w wieku szkoły podstawowej zmniejszy się z 559 do 506.

3.3. Ruch naturalny i wędrownikowy ludności w latach 2010–2020

W analizowanym okresie urodziło się w gminie 756 dzieci, a zmarło 1031 osób, co daje duży ujemny przyrost naturalny (–275 osób, wskaźnik –3,7 na 1000 ludności). We wszystkich latach badanego okresu występowała nadwyżka liczby zgonów nad liczbą urodzeń (od 4 w latach 2012 i 2014 do 72 w roku 2020. Szczegółowe dane dotyczące ruchu naturalnego w poszczególnych latach zamieszczono w tabeli i na wykresie.

Tabela 26. Ruch naturalny ludności w gminie w latach 2010–2020

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Urodzenia	82	70	73	63	73	58	70	84	56	72	55	756
Zgony	90	91	77	95	77	102	82	98	103	89	127	1031
Przyrost naturalny	–8	–21	–4	–32	–4	–44	–12	–14	–47	–17	–72	–275

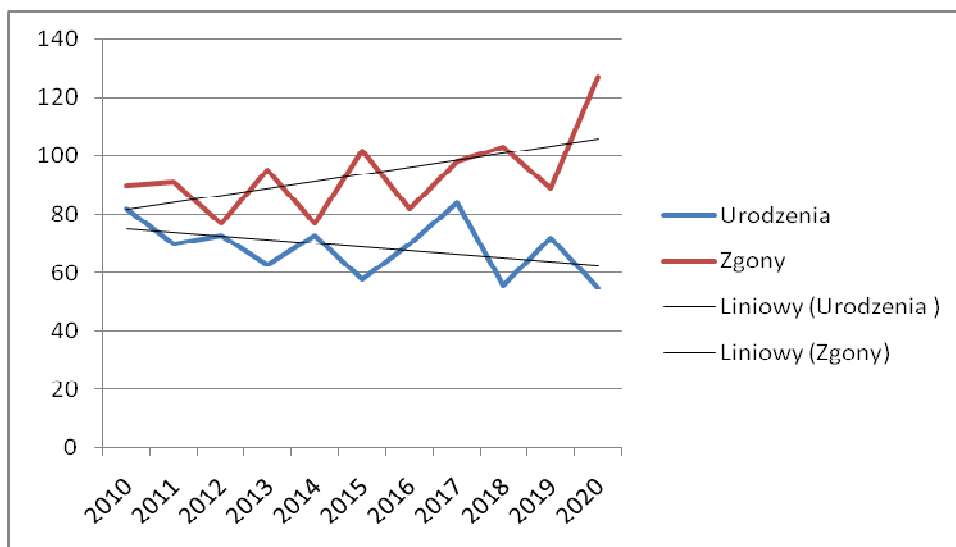
na 1000 ludności

Urodzenia	11,4	9,8	10,3	9,0	10,4	8,4	10,2	12,3	8,3	10,8	8,4	9,9
Zgony	12,6	12,8	10,9	13,6	11,0	14,7	11,9	14,4	15,3	13,4	19,4	13,6
Przyrost naturalny	–1,1	–3,0	–0,6	–4,6	–0,6	–6,4	–1,7	–2,1	–7,0	–2,6	11,0	–3,7

Źródło: BDL GUS

Należy zwrócić uwagę na niekorzystne trendy: rosnący w odniesieniu do zgonów, a malejący w odniesieniu do urodzeń, co uwidoczniło na wykresie 4.

Rysunek 25 Urodzenia i zgony w latach 2010–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

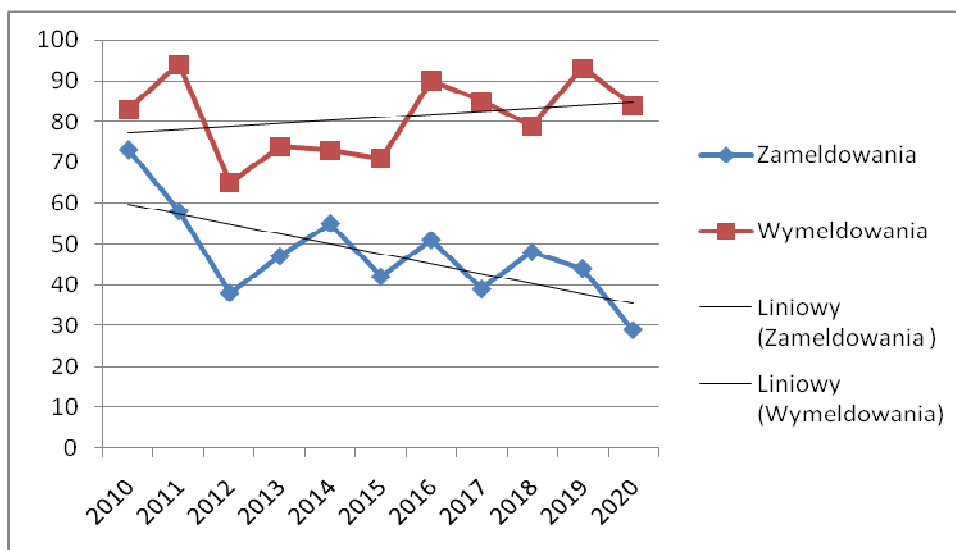
W ruchu wędrownym w analizowanym okresie miała miejsce znaczna nadwyżka wymeldowań nad zameldowaniami na pobyt stały w ruchu wewnętrznym czyli ujemne saldo migracji. W ruchu zagranicznym w całym okresie odnotowano tylko cztery zameldowania i dwa wymeldowania, a więc ruch ten był mało istotny. Szczegółowe dane dotyczące ruchu wędrownego wewnętrznego przedstawiono w tabeli i na wykresie.

Tabela 27. Wewnętrzny ruch wędrowny ludności w gminie w latach 2010–2020

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2010–2020
Zameldowania	73	58	38	47	55	42	51	39	48	44	29	524
Wymeldowania	83	94	65	74	73	71	90	85	79	93	84	891
Saldo	-10	-36	-27	-27	-18	-29	-39	-46	-31	-49	-55	-367
Saldo na 1000 ludności	-1,4	-5,1	-3,8	-3,9	-2,6	-4,2	-5,7	-6,7	-4,6	-7,4	-8,4	-4,9

Źródło: BDL GUS

Rysunek 26 Zameldowania i wymeldowania na pobyt stały w ruchu wewnętrznym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Jak wynika z wykresu 4 – zameldowania wykazywały w badanym okresie tendencję malejącą, a wymeldowania – rosnącą, w wyniku czego ujemne saldo migracji systematycznie się powiększało.

Przyczynami ubytku ludności w gminie było w nieco większym stopniu ujemne saldo migracji wewnętrznych niż ujemny przyrost naturalny.

3.4. Rozmieszczenie ludności i zmiany w tym rozmieszczeniu w latach 2002-2011 i 2014-2020

Gmina posiada 14 miejscowości statystycznych (dla których wyodrębniane są dane statystyczne)¹. Liczbę ludności w tych miejscowościach zilustrowano w tabeli na podstawie danych z Narodowych Spisów Powszechnych z lat 2002 i 2011 oraz na podstawie ewidencji ludności w gminie (przyjęto liczbę mieszkańców zameldowanych na stałe według stanu na 31.12.2002 r. i na 31.12.2021 r.².

Tabela 28. Liczba mieszkańców

Miejscowości	Ludność według NSP			Ludność wg ewidencji w gminie			
	2002	2011	2002=100	2002	2021	Różnica	2002=100
Bezwola	1214	1193	98,3	1354	1078	-276	79,6
Bojanówka	278	282	101,4	284	273	-11	96,1
Branica Suchowolska	486	487	100,2	498	436	-62	87,6
Kuraszew	420	379	90,2	341	292	-49	85,6
Lisiowólka	352	374	106,3	405	360	-45	88,9
Ossowa	462	407	88,1	479	399	-80	83,3
Ostrówki	708	656	92,7	732	593	-139	81,0
Planta	291	189	64,9	207	179	-28	86,5
Suchowola	504	537	106,5	543	416	-127	76,6
Suchowola Kolonia	92	43	46,7	96	72	-24	75,0
Świerże	291	266	91,4	302	239	-63	79,1
Wohyń	1964	2017	102,7	2068	1990	-78	96,2
Wólka Zdunkówka	265	247	93,2	282	217	-65	77,0
Zbulitów Mały	74	67	90,5	75	55	-20	73,3
Razem gmina	7401	7144	96,5	7666	6599	-1067	86,1

Źródło: BDL GUS i ewidencja gminy Wohyń

Gmina charakteryzuje się dużą koncentracją ludności. Sama miejscowość gminna Wohyń skupiała na koniec 2021 roku 1 990 osób to jest 30,2% zameldowanych na stałe

¹ Istnieją rozbieżności w wykazie tych miejscowości pomiędzy GUS i Gminą. W BDL GUS podawane są dane dla dwóch miejscowości Suchowola, a dla jednej Branica Suchowolska (brak Branicy Kolonia), zaś w ewidencji Gminy wyodrębnia się dane o liczbie ludności dla Branicy Suchowolskiej i Branicy Kolonia, a nie wyodrębnia się danych dla Suchowoli Kolonia. Ze względu na to, że w niniejszym opracowaniu większość danych pochodzi z BDL GUS, układ ten zachowano również w odniesieniu do ludności z ewidencji gminy (dane dla Branicy Suchowolskiej zostały zagregowane, zaś dla Suchowoli Kolonia Gmina ustaliła na podstawie ewidencji szczegółowej).

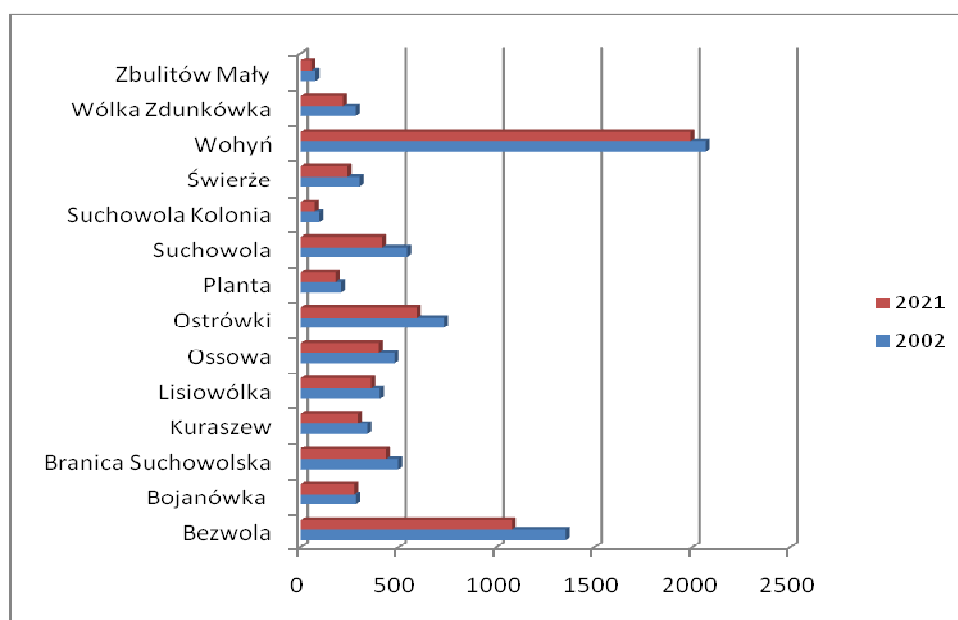
² Wskazanie źródła danych jest ważne, gdyż różnią się one między sobą. Generalnie dane z NSP są na terenach wiejskich niższe od liczby osób zameldowanych na stałe w tym samym momencie czasowym, gdyż nie ujmują osób, które są czasowo nieobecne w związku z nauką lub pracą (przebywają np. w internatach, domach studenckich, na stacji, w hotelach robotniczych). Osoby te są spisywane w miejscu faktycznego przebywania, a więc najczęściej w miastach.

mieszkańców całej gminy, a łącznie z położoną w sąsiedztwie Bezwolą, liczącą 1 078 osób – aż 46,5%. Kolejne pod względem liczby ludności miejscowości: Ostrówki (593 osoby), Suchowola z Suchowolą Kolonia (488 osób), Branica Suchowska z Branicą Kolonia (436 osób), Ossowa (399 osób) i Lisiowólka (360 osób) – możemy zaliczyć do średnich. Najmniejszą miejscowością jest Zbulitów Mały – 55 osób, a w przedziale od 179 do 292 osób mieszczą się kolejno: Planta, Wólka Zdunkówka, Świerże, Bojanówka i Kuraszew.

W latach 2002–2011 (według NSP), przy zmniejszeniu liczby ludności w skali całej gminy o 3,5%, przyrost odnotowano w miejscowościach: Wohyń – o 2,7%, Lisiowólka – o 6,3%, Bojanów – o 1,4% i Branica Suchowska – o 0,2%.

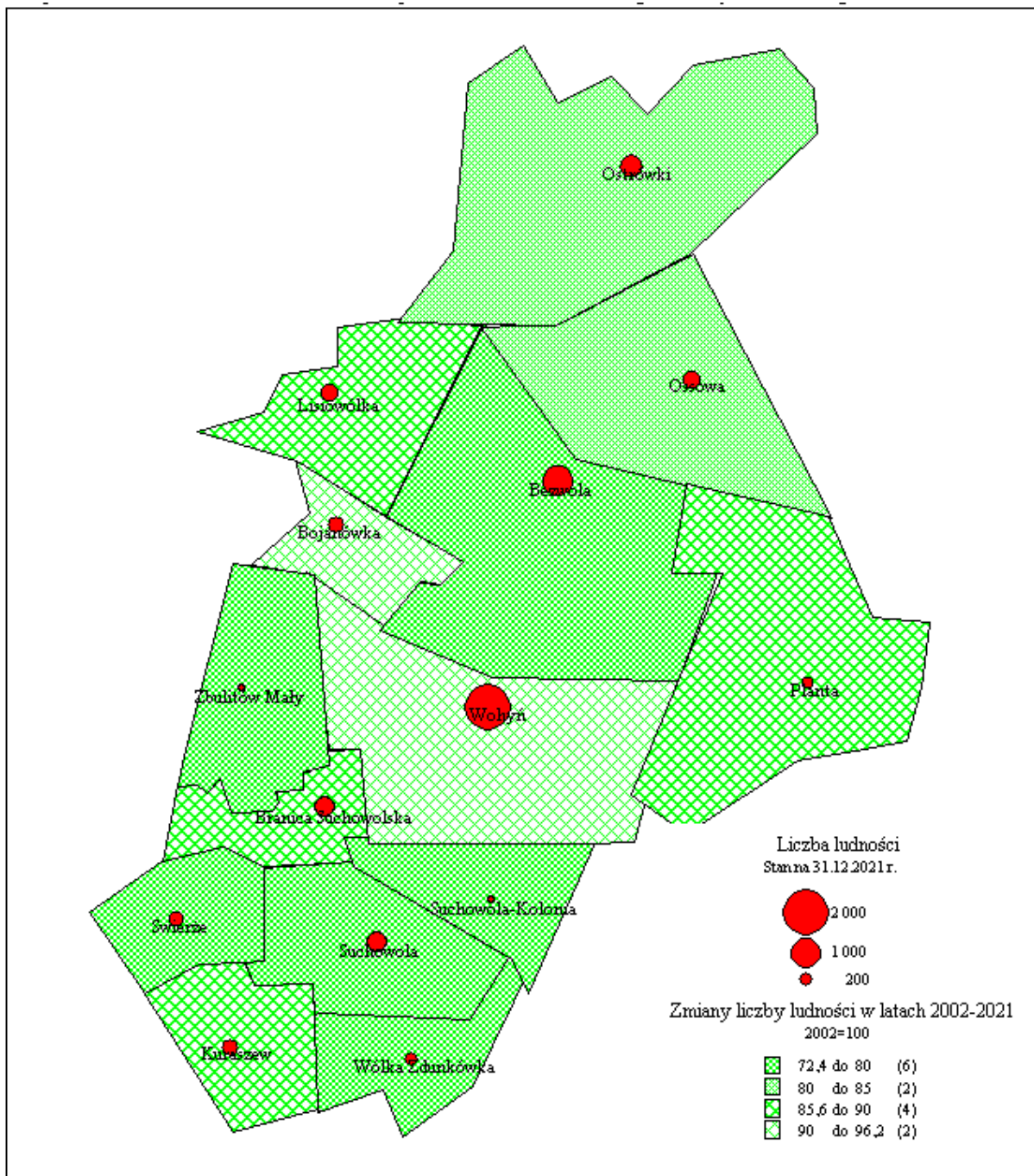
W latach 2002-2021 (według ewidencji ludności w gminie) liczba mieszkańców zameldowanych na stałe w gminie zmniejszyła się dość znacznie, bo o 13,9%. Ubytek ludności w tym czasie obejmował wszystkie miejscowości, największy (26,7%) we wsi Zbulitów, najmniejszy (3,8%) we wsi gminnej Wohyń. Zmiany liczby ludności poszczególnych wsi zilustrowano na wykresie i mapie.

Rysunek 27 Zmiany liczby stałych mieszkańców w latach 2002–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji ludności w gminie.

Rysunek 28 Mapa – Liczba mieszkańców zameldowanych na stałe w 2021 roku i zmiany w latach 2002-2021

Źródło; Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności w gminie (zameldowani na pobyt stały).

3.5. Prognoza ludności gminy Wołyń do 2050 roku

Do prognozy ludności gminy wykorzystano dane z prognozy ludności GUS dla powiatów. Prognoza ta została opracowana na podstawie wyjściowych danych z 2013 roku i zawiera dane prognostyczne na poszczególne lata od 2014 do 2050 roku w podziale na miasta i wieś, płeć i podstawowe grupy wieku. Wybrane z tej prognozy dane dla obszarów wiejskich powiatu radzyńskiego i wyliczone na ich podstawie wskaźniki dynamiki przedstawia tabela.

Tabela 29. Prognoza ludności GUS dla obszarów wiejskich powiatu radzyńskiego

Lata	2013	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Liczba osób	44 682	43 165	42 153	41 095	39 898	38 538	37 046	35 465
Wskaźniki	100	96,6	94,3	92,0	89,3	86,2	82,9	79,4

Źródło: Prognoza ludności GUS według powiatów s 2014 roku.

Faktyczna liczba mieszkańców na obszarach wiejskich powiatu radzyńskiego na koniec 2020 roku wyniosła 42 870 osób i była o 295 osób mniejsza od prognozowanej, a faktyczny wskaźnik dynamiki w stosunku do roku 2013 wynosi 95,9%, co oznacza, że prognoza na ten moment była znacznie zawyżona. Faktyczny wskaźnik dynamiki ogólnej liczby ludności w gminie Wołyń wyniósł w tym okresie 92,8%, co oznacza znacznie większe tempo ubytku ludności niż przeciętnie na obszarach wiejskich powiatu radzyńskiego. Prognozowaną liczbę ludności wyliczono mnożąc faktyczną liczbę osób w wyjściowym roku 2020 przez skorygowane wskaźniki dynamiki obliczone na podstawie danych z prognozy dla obszarów wiejskich powiatu radzyńskiego przyjmując dane z roku 2020 za 100. Wyniki zamieszczono poniżej w tabeli.

Tabela 30. Prognoza ludności dla gminy Wołyń do 2050 roku

Lata	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Wskaźniki skorygowane	100	95,4	92,9	90,1	87,0	83,5	79,9
Liczba ludności – w. I	6501	6202	6039	5857	5656	5428	5194
Liczba ludności – w. II	6501	6300	6200	6050	5900	5800	5700

Źródło: Założenia i wyliczenia własne.

Istnieją przesłanki, że faktyczny ubytek ludności w gminie może być mniejszy od prognozowanego w wariantcie I. Przyczynić się może do tego polityka prorodzinna państwa, której wynikiem może być zmniejszenie ujemnego przyrostu naturalnego. Ponadto za 5-6 lat zakończy się budowa autostrady A-2 aż do wschodniej granicy państwa i drogi szybkiego ruchu S19. W wyniku tego wzrośnie atrakcyjność terenów w ich strefach, w tym w gminie Wołyń i mieście Radzyniu Podlaskim, a to może spowodować szybszy rozwój działalności gospodarczej i zmniejszenie odpływu ludności z gminy. Z tych powodów zaproponowano wariant II prognozy, bardziej optymistyczny.

Dla potrzeb bilansu terenów pod zabudowę mieszkaniową niezbędne jest oszacowanie liczby ludności poszczególnych wsi w perspektywie 30 lat. Szacunek oparto na następujących założeniach:

- suma liczby ludności poszczególnych wsi w roku 2050 będzie się pokrywać z prognozą dla całej gminy w wariantcie II (5700 osób),
- udział poszczególnych wsi w ogólnej liczbie ludności gminy w latach 2021-2050 zmieni się proporcjonalnie do zmian jakie nastąpiły w latach 2002-2019.

Wyniki szacunku przedstawiono w tabeli 32.

Tabela 31. Szacunek liczby ludności poszczególnych wsi w roku 2050

Miejscowość/lata	Udział w ludności gminy w%			Osób
	2002	2021	2050	2050
Bezwola	17,7	16,3	14,3	810
Bojanówka	3,7	4,1	4,7	270
Branica Suchowolska	6,5	6,6	6,7	385

Kuraszew	4,4	4,4	4,4	250
Lisiwólka	5,3	5,5	5,8	330
Ossowa	6,2	6,0	5,7	330
Ostrówki	9,5	9,0	8,2	470
Planta	2,7	2,7	2,7	155
Suchowola	7,1	6,3	5,1	290
Suchowola Kolonia	1,3	1,1	0,8	45
Świerże	3,9	3,6	3,2	180
Wohyń	27,0	30,2	35,1	2000
Wólka Zdunkówka	3,7	3,3	2,7	155
Zbulitów Mały	1,0	0,8	0,5	30
Gmina razem	100,0	100,0	100,0	5700

Źródło: opracowanie własne.

4. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy

Projekty inwestycyjne infrastruktury komunalnej zależą w dużym stopniu od wielkości i charakteru jednostki terytorialnej. Związany jest z tym bezpośrednio poziom kosztów realizacji zadań tak w ujęciu ogółem, jak i w wymiarze jednostkowym. Bardziej efektywna jest budowa urządzeń, obiektów czy sieci infrastruktury w obrębie zwartej i przestrzennie uporządkowanej zabudowy mieszkalnej, gdzie duża liczba odbiorców na niewielkim obszarze ułatwia jej instalację i w przyszłości zapewnia lepsze wykorzystanie oraz wyższe przychody z opłat za jej użytkowanie, niż na terenach o rozproszonej zabudowie i niskiej liczbie użytkowników, gdzie koszty jednostkowe stają się bardzo wysokie.

Wśród cech infrastruktury komunalnej w istotny sposób wpływających na koszty realizacji zadań, a tym samym wyznaczających zapotrzebowanie na określone źródła finansowania, należy wymienić:

- liniowość urządzeń technicznych,
- długowieczność użytkowania urządzeń,
- niepodzielność,
- kapitałochłonność (wysokie koszty inwestycji i eksploatacji),
- immobilność (trwałe związanie z terenem),
- terenochłonność,
- skokowy sposób powstawania kosztów (koszty związane z rozwojem infrastruktury nie powiększają się w sposób ciągły, ale co pewien okres).

Budowa obiektów infrastruktury wymaga wysokich nakładów kapitałowych. Ich cechą charakterystyczną są wysokie koszty jednostkowe oraz znaczący udział kosztów stałych w ogólnej strukturze wydatków. Inwestycje komunalne należy realizować je w sposób planowy, uwzględniając zgłaszane lokalnie potrzeby rozwojowe. Przeszacowanie popytu może prowadzić do zbyt optymistycznego planowania przychodów generowanych przez projekt w fazie jego eksploatacji. Stąd też ważnym elementem przygotowania komunalnych projektów inwestycyjnych powinna być identyfikacja rodzajów potencjalnego ryzyka oraz analiza wrażliwości. Istotną cechą inwestycji komunalnych jest ich prorozwojowy charakter. Rozwój infrastruktury prowadzi do wzrostu atrakcyjności danego terenu. Z kolei niedorozwój infrastruktury stanowi istotną barierę rozwojową, szczególnie dla wsi i małych miast.

Planując rozbudowę infrastruktury, należy mieć na uwadze substytucyjność i komplementarność jej elementów. Komplementarność to wzajemne uzupełnianie się poszczególnych gałęzi infrastruktury, substytucyjność zaś oznacza możliwość wyboru pomiędzy różnymi sposobami zaspokojenia tej samej potrzeby. Zależności te stawiają przed władzami samorządowymi zadanie kompleksowego programowania procesów rozwoju sieci, urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej. Skuteczne i efektywne inwestowanie wymaga umiejętnego przygotowania projektów. Źle przygotowane inwestycje mogą w przyszłości negatywnie wpływać na sytuację finansową gminy. Dlatego też, z uwagi na długotrwały i kosztowny proces realizacji komunalnych inwestycji infrastrukturalnych, władze samorządowe powinny umiejętnie zarządzać procesami ich przygotowania i realizacji. Poszczególne projekty powinny być spójne i dostosowane do możliwości finansowych budżetu, zwłaszcza że jednostka samorządu terytorialnego jest nie tylko inwestorem, ale zazwyczaj także późniejszym użytkownikiem wybudowanej infrastruktury. Stąd, programując proces inwestycyjny, należy mieć na uwadze zarówno koszty budowy, jak i późniejsze koszty funkcjonowania. Zarządzając strategicznie, organy samorządowe powinny uchwalać realne, tzn. możliwe do wykonania w określonym przedziale czasowym, strategię rozwoju i wieloletnie programy inwestycyjne. Podejmowane decyzje inwestycyjne powinny opierać się na rachunku efektywności kosztowej i ekonomicznej. Typowe cechy komunalnych projektów infrastrukturalnych w kontekście ich finansowania to: kapitałochłonność inwestycji i nieodwracalność nakładów, długi cykl życia projektu oraz konieczność zastosowania wielu źródeł finansowania.

Podjęcie decyzji o realizacji inwestycji komunalnych, ze względu na ich specyficzne cechy, wymaga przygotowania strategii finansowania, obejmującej:

- wyznaczenie własnego potencjału finansowego gminy, w tym potencjału inwestycyjnego,
- zapewnienie w budżecie kwot na finansowanie udziału własnego,
- racjonalny dobór zewnętrznych źródeł finansowania,
- monitoring zdolności kredytowej oraz wyznaczenie warunków utrzymania płynności finansowej.

Wyróżnia się źródła finansowanie własne i obce. Środki własne pochodzą z dochodów bieżących (np. opłaty i podatki lokalne, udziały w podatkach PIT i CIT, dochody jednostek budżetowych), z majątku komunalnego oraz wpłat gminnych spółek prawa handlowego.

Zewnętrzne źródła finansowania pozyskiwane są w trzech formach, jako:

- środki bezzwrotne (subwencje, dotacje, dotacje unijne, darowizny),
- środki zwrotne (pożyczki i kredyty komercyjne oraz preferencyjne, obligacje komunalne),
- finansowanie pozabudżetowe (leasing, factoring, umowy partnerskie).

Każda z form finansowania ma swoje odrębne cechy i powinna być zastosowana w zależności od występujących uwarunkowań wewnętrznych (po stronie gminy) i zewnętrznych (po stronie źródła finansowania). Dobór źródeł finansowania projektu powinien zostać poprzedzony wnikliwą analizą kosztów i korzyści, uwzględniającą kryteria i cechy danego źródła finansowania oraz charakter, a także specyfikę zadania inwestycyjnego.

Podstawą finansowania projektu komunalnego są własne środki budżetowe. Ich zasobność decyduje o możliwości zastosowania innych – uzupełniających – źródeł finansowania. Wysoki udział dochodów własnych w budżecie gminy daje podstawy do tworzenia wiarygodnych prognoz finansowych w różnych scenariuszach finansowania projektu i zwiększa bezpieczeństwo realizacji przedsięwzięcia inwestycyjnego.

W sytuacji gdy dochody własne nie stanowią wystarczającego zasobu środków zapewniających pożądany poziom wkładu własnego, konieczne jest pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania projektów. Najkorzystniejsze są środki dofinansowania bezzwrotnego.

Ze środków krajowych największe znaczenie mają tu dotacje pozyskiwane z funduszy celowych, przede wszystkim z Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska na cele określone w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska. Pomoc udzielana jest w formie pożyczek lub też form dotacyjnych. Pożyczki udzielane są na warunkach preferencyjnych, a dla niektórych rodzajów zadań oraz wybranych grup beneficjentów istnieje możliwość przyznania środków bezzwrotnych.

W 2021 roku utworzony został w ramach rządowej reformy finansowej Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych skierowany do jednostek samorządu terytorialnego oraz związków JST. W ramach tego funduszu mogą być realizowane inwestycje z 35 obszarów priorytetowych ujętych w 4 grupy. Priorytet 1 obejmuje inwestycje z zakresu infrastruktury komunalnej takie jak:

- budowa lub modernizacja infrastruktury drogowej
- budowa lub modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, w tym oczyszczalni
- budowa lub modernizacja źródeł ciepła sieciowego zeroemisyjnego
- budowa lub modernizacja indywidualnych źródeł ciepła zeroemisyjnego
- budowa lub modernizacja infrastruktury gospodarki odpadami, w tym spalarnie, przetwarzanie biologiczne, segregacja
- odnawialne źródła energii.

Wymagana wysokość udziału własnego jednostki składającej wniosek w zakresie tego priorytetu wynosi 5% wartości inwestycji. Nabór wniosków prowadzi BGK, a decyzję o przyznaniu dofinansowania podejmuje Prezes Rady Ministrów.

Finansowanie inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej może być także wspierane ze środków Unii Europejskiej. W tej dziedzinie dostępne będą dwa fundusze oparte na środkach unijnych:

- FENIKS – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę Klimat i Środowisko (następca dwóch wcześniejszych edycji funduszu Infrastruktura i Środowisko
- Krajowy Plan Odbudowy

FENIKS obejmuje:

- dofinansowanie inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej ze środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
- wspieranie dostępu do wody i zrównoważonej gospodarki wodnej
- wsparcie w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury związanej i ujęciem, uzdatnianiem, magazynowaniem i dystrybucją wody do spożycia oraz działań związanych z ograniczeniem strat wody, jej odzyskiem, a także zapewnieniem bezpieczeństwa dostarczania wody
- wsparcie przedsięwzięć, które przyczyniają się do wypełnienia zobowiązań wynikających z dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych.

Krajowy Plan Odbudowy przewiduje możliwość ubiegania się o wsparcie w obszarze m.in. energia i zmniejszenie energochłonności, gdzie można pozyskać środki na inwestycje w systemy oczyszczania ścieków poza aglomeracjami oraz zaopatrzenia w wodę. Przygotowaniem Krajowego Planu Odbudowy niezbędnego do skorzystania ze środków unijnych zajmuje się Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Program obejmuje w ramach Komponentu B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności” skierowane m.in. do jednostek samorządu terytorialnego finansowanie takich przedsięwzięć jak:

- B.2.2. Poprawa warunków do rozwoju odnawialnych źródeł energii –
- B.2.2.2. Inwestycje w OZE realizowane przez społeczności energetyczne”
- B.3.1. Wsparcie zrównoważonej gospodarki wodno-ściekowej na terenach wiejskich–
- B.3.1.1. Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich.

Ze wszystkich zewnętrznych źródeł finansowania oferujących środki zwrotne, w praktyce finansowania komunalnych projektów inwestycyjnych największe znaczenie mają kredyty bankowe. Wśród ofert banków kierowanych do samorządów na współfinansowanie projektów komunalnych występują kredyty oferowane na warunkach rynkowych oraz kredyty preferencyjne. W tej drugiej grupie wskazać można na kredyty inwestycyjne, których spłata częściowo może być finansowana przez instytucje zewnętrzne. Niektóre banki udzielają niskoprocentowanych kredytów proekologicznych.

Alternatywnym w stosunku do kredytów bankowych, zwrotnym źródłem finansowania są obligacje komunalne. Ich udział w zakresie finansowania projektów komunalnych jest jednak znacznie niższy niż kredytów. Zaletą tego instrumentu jest możliwość kształtowania warunków emisji, w szczególności doboru terminów i wielkości spłaty zadłużenia w odniesieniu do bieżącej sytuacji finansowej gminy. Szczególnym rodzajem obligacji komunalnych, występującym także na rynku polskim, są tak zwane obligacje przychodowe. Ich podstawową zaletą jest możliwość ograniczenia odpowiedzialność emitenta do wysokości przychodów, jakie przyniesie finansowana w ten sposób inwestycja. Nie bez znaczenia jest możliwość połączenia finansowania obligacjami przychodowymi z dofinansowaniem ze środków UE – w odniesieniu do projektów, których celem jest zaopatrzenie mieszkańców aglomeracji w dobrej jakości wodę pitną, jak również rozwiązanie kwestii dotyczących gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania ścieków.

Jak dotąd niewielkie znaczenie mają alternatywne źródła finansowania, takie jak leasing czy factoring. Mając na uwadze ograniczoność środków budżetowych i wysoki poziom zadłużenia wielu samorządów, a także zalecenia Komisji Europejskiej, można przypuszczać, że w nowej perspektywie finansowej zwiększy się rola tej formy finansowania kapitałochłonnych inwestycji infrastrukturalnych.

Analiza możliwych źródeł finansowania inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej, a z drugiej strony potrzeb w zakresie tych inwestycji na terenie gminy Wołyń oraz uwarunkowań formalnych i możliwości gminy, prowadzi do wniosku, że najkorzystniejszą opcją pozyskania środków finansowych na inwestycje komunalne są dotacje z Rządowego Funduszu Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych oraz środki unijne z Krajowego Funduszu Odbudowy. Inwestycje planowane na terenie gminy najlepiej wpisują się w zakres działań priorytetowych wspieranych przez te fundusze (inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich poza aglomeracjami, inwestycje w OZE).

W dalszej kolejności gmina może ubiegać się o pożyczki lub dotacje z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska.

5. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę

Jak wskazano w art. 10 ust. 5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, dla określenia potrzeb i możliwości rozwoju gminy sporządza się bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę. Bilans terenów wymaga przeanalizowania dostępnych danych dotyczących użytkowania i przeznaczenia gruntów. W bilansie terenów uwzględniono przedstawione powyżej analizy ekonomiczne, społeczne i środowiskowe.

Jak wskazano w rozdziale IX punkt 3.5, liczba ludności będzie się zmniejszała i do 2050 roku może osiągnąć poziom 5 700 osób, jeśli uwarunkowania zewnętrzne wpłyną na korzystne dla gminy Wołyn procesy demograficzne, lub 5 194 osób, gdy ubytek ludności z obszaru gminy będzie postępował w dotychczasowym lub większym tempie. W gminie Wołyn zarówno przyrost naturalny jak i saldo migracji są ujemne. Mimo spadków liczby ludności przedstawionej w wyżej cytowanym rozdziale, na obszarze gminy Wołyn powstaje nowa zabudowa mieszkaniowa. Z zaprezentowanych w rozdziale VII w punkcie 3 wynika, że w latach 2010-2020 liczba mieszkańców w gminie zwiększyła się o 2,6% natomiast powierzchnia użytkowa zwiększyła się o 3,9%. Świadczy to o stopniowej poprawie komfortu zamieszkania.

Bilans terenu uwzględnia możliwości inwestycyjne w zakresie terenów o zwartej w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obowiązujące plany miejscowe:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wołyn przyjęty Uchwałą Nr X/59/2003 Rady Gminy Wołyn z dnia 25 listopada 2003 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 15, poz. 472 z dnia 11 lutego 2004 r.);
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wołyn przyjęty Uchwałą Nr XXXIV/167/2010 Rady Gminy Wołyn z dnia 24 marca 2010 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 46, poz. 973 z dnia 23 kwietnia 2010 r.);
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wołyn w zakresie lokalizacji ropociągu oraz jego strefy bezpieczeństwa przyjęty Uchwałą Nr XXII/113/2012 Rady Gminy w Wołyn z dnia 30 października 2012 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego, poz. 4538 z dnia 27 grudnia 2012 r.).

Ponieważ gmina posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące cały obszar gminy, a więc i tereny o zwartej strukturze przestrzennej są objęte planami. Zatem możliwości inwestycyjne na obszarze gminy Wołyn wynikają z ustaleń miejscowych planów – prawa miejscowego. Stąd o rodzaju zabudowy decyduje funkcja terenu wskazana w miejscowym planie.

W uchwale nr X/59/2003 z 25.11.2003 r. przewidziano następujące przeznaczenie terenów związanych z możliwością realizowania zabudowy:

- RP – rolne tereny bez prawa zabudowy – możliwość rozbudowy istniejących siedlisk, budowy nowych obiektów związanych ze specjalistyczną produkcją rolną oraz realizacji urządzeń technicznych w tym dróg;
- Rpm – tereny rolne z dopuszczeniem zabudowy – możliwość realizacji zabudowy zagrodowej, związanej z produkcją rolną, zabudowy usługowej;
- RU 1 – tereny urządzeń obsługi gospodarki rolnej – możliwość realizacji usług;
- RO – tereny urządzeń produkcji rolnej – realizacja zabudowy gospodarstw rolnych zaliczanych do działów specjalnych;

- MR – tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej – realizacja zabudowy zagrodowej lub jednorodzinnej z możliwością realizacji usług o uciążliwości mieszczącej się w granicach nieruchomości;
- MN – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – możliwa realizacja usług wraz z zabudową mieszkaniową;
- ML – tereny zabudowy lotniskowej;
- UP – tereny usług publicznych – czyli usług: oświaty, wychowania, kultury, zdrowia, opieki społecznej, kształcenia, rehabilitacji niepełnosprawnych i upośledzonych, sportu kultury fizycznej, administracji samorządowej i rządowej, organizacji i stowarzyszeń, obronności, porządku i bezpieczeństwa, ubezpieczeń, łączności publicznej, obiekty sakralne i inne cele publiczne wymienione w ustawach;
- UC – tereny usług komercyjnych – czyli usług: bytowych, finansowych, projektowych geodezyjnych, doradztwa, handlu, gastronomii, turystyki, rzemiosła nieuciążliwego;
- PP – tereny działalności produkcyjnej;
- PS – tereny składowania i magazynowania towarów w obiektach kubaturowych – możliwa realizacja funkcji socjalnych, administracyjnych i usługowych.

Plan wskazuje również tereny nie związane z realizacją zabudowy obejmujące tereny urządzeń infrastruktury technicznej, drogi publiczne i wewnętrzne, cmentarze czynne i zamknięte, tereny eksploatacji surowców, lasy i tereny rolne wskazane do zalesienia oraz trwałe użytki zielone z zakazem zabudowy.

W uchwale Nr XXXIV/167/2010 z dnia 24.03.2010 roku przewidziano następujące funkcje:

- tereny zabudowy mieszkaniowej:
 - MN – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
 - MNU – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz usług,
 - MR – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodnich,
 - MRU – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodnich oraz usług,
 - ML – tereny zabudowy lotniskowej;
- tereny zabudowy usługowej i objętej ochroną prawną:
 - OZ – tereny obiektów zabytkowych;
 - UN – tereny zabudowy usług niepublicznych,
 - UN/KU – tereny zabudowy usług niepublicznych oraz usług komunikacji;
- tereny użytkowane rolniczo:
 - RP – tereny rolnicze z zakazem zabudowy,
 - RU – tereny obsługi produkcji rolniczej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz gospodarstwach leśnych i rybackich,
 - RM – tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodnich;
- tereny zabudowy techniczno-produkcyjnej:
 - PE – tereny powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych;
- tereny zieleni i wód:
 - ZP – tereny zieleni urządzonej,
 - ZX – tereny przeznaczone do zalesienia z zakazem zabudowy,
 - ZC – tereny cmentarzy czynnych,

- ZI – tereny zieleni izolacyjnej,
- WS – tereny wód powierzchniowych śródlądowych;
- tereny komunikacji:
 - KDG – tereny dróg publicznych – drogi główne,
 - KDL – tereny dróg publicznych – drogi lokalne,
 - KDD – tereny dróg publicznych – drogi dojazdowe,
 - KDW – tereny dróg wewnętrznych,
 - KS – parkingi samochodów osobowych.

W uchwale Nr XXII/113/2012 z dnia 30.10.2012 roku nie przewidziano funkcji związanych z budownictwem. Plan przewiduje ograniczenia w użytkowaniu związane z projektowanym ropociągiem i obejmuje trasę ropociągu wraz ze strefą bezpieczeństwa.

Dla określenia zapotrzebowania na nową zabudowę oraz zbadania chłonności obszarów objętych planem i jednocześnie mieszczących się w granicach terenów o zwartej strukturze przestrzennej dokonano następującej generalizacji:

- **zabudowa mieszkaniowej jednorodzinnej łącznie z zabudową wielorodzinną:**
 - plan z 2003 r.: MN;
 - plan z 2010 r.: MN, MNU;
- **zabudowy zagrodowej jako zabudowy której towarzyszy budownictwo mieszkaniowe:**
 - plan z 2003 r.: RP, MR, RPm;
 - plan z 2010 r.: RM, MR, MRU;
- **zabudowy usługowej:**
 - plan z 2003 r.: RU1, UC, UP;
 - plan z 2010 r.: UN, UN/UK;
- **zabudowy produkcyjno-usługowej, produkcyjnej, składów i magazynów:**
 - plan z 2003 r.: PP, PS;
 - plan z 2010 r.: RU,
- **zabudowy letniskowej:**
 - plan z 2003 r.: ML;
 - plan z 2010 r.: ML.

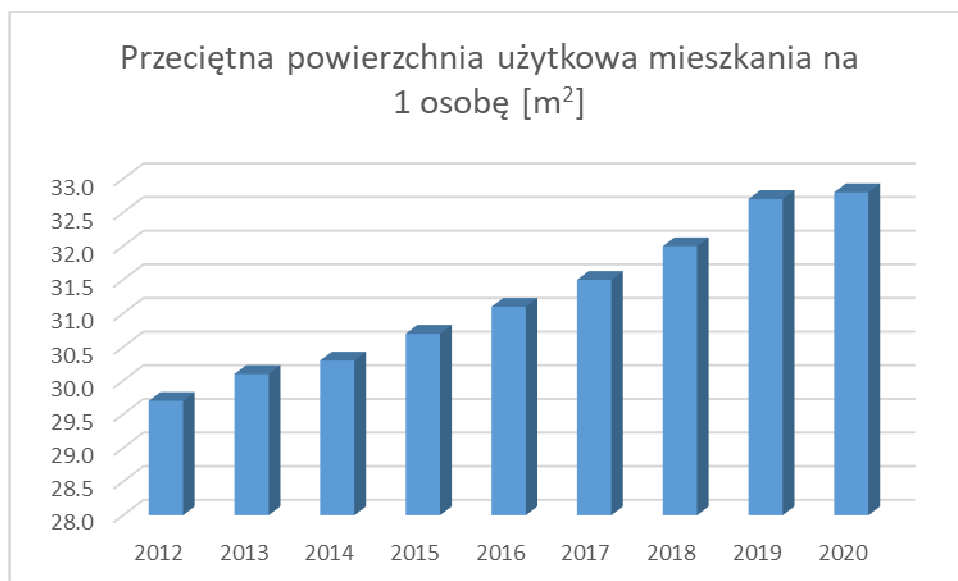
5.1. Zapotrzebowanie na nową zabudowę

5.1.1. Zabudowa mieszkaniowa

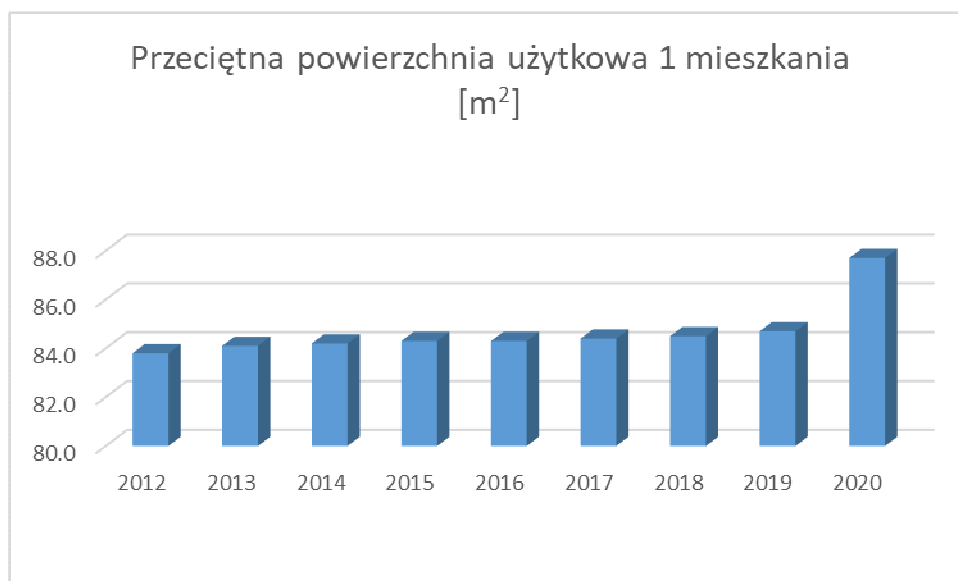
Dla oszacowania zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową przeanalizowano aktualne zasoby mieszkaniowe oraz uwzględniono sytuację demograficzną na terenie gminy Wohyń. Jak wskazano powyżej w gminie Wohyń zwiększa się liczba mieszkań. Przyrost powierzchni użytkowej przypadającej na jedno mieszkanie przedstawiono na wykresie „Rysunek 30”. Zwiększa się powierzchnia użytkowa mieszkań przypadająca na jedną osobę co przedstawiono na wykresie „Rysunek 29”. Z danych zaprezentowanych w rozdziale VII w punkcie 3 wynika, że na koniec 2020 roku w gminie było 2 554 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 216,6 tys. m². Wynika stąd, że przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania była równa 84,8 m². Jak ustalono na podstawie danych GUS na jednego mieszkańca gminy Wohyń w 2020 roku przypadało 33,3 m² powierzchni użytkowej mieszkania, czyli więcej niż na obszarze kraju – 29,2, województwa lubelskiego – 29,4 oraz powiatu radzyńskiego – 28,1.

Można zatem przyjąć, że w perspektywie 30 lat w gminie Wołyń budownictwo mieszkaniowe zbliży się do średnich wartości europejskich i wyniesie 45 m² powierzchni użytkowej mieszkania na osobę.³

Rysunek 29 Zmiany powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na jedną osobę w latach 2012 - 2020.

Rysunek 30 Zmiany powierzchni użytkowej przypadającej na 1 mieszkanie w latach 2012 - 2020.

Na obszarze gminy Wołyń znajduje się 14 budynków wielorodzinnych: 6 trzykondygnacyjnych w Bezwoli Starej Wsi; 5 w Kuraszewie (3 x 3 kondygnacje, 1 x 2 kondygnacje i 1 x 1 kondygnacja); 1 parterowy w Suchowoli; 3 w Wohyniu (2 x 4 kondygnacje i 1 x 3 kondygnacje). Budynki wielorodzinne w gminie Wołyń powstały w latach 70 i 80 tych XX wieku. Dwa najstarsze pochodzą z roku 1900 i 1930. Łączna powierzchnia użytkowa budynków mieszkalnych wielorodzinnych to ok. 4 100 m². Ilość mieszkań w 2020 roku wg danych GUS to 2 554 natomiast budynków mieszkalnych łącznie na koniec 2020 roku było 2 382. Jak wynika z danych GUS wskaźnik mieszkań

³ Po r. Matuszko A., Zastawniak B., 2020, Obliczanie zapotrzebowania na nowe tereny rozwojowe w toku sporządzania bilansu terenów – propozycje i wskazania, Urban Development Issues, volume 67, 85–95.

przypadających na budynek mieszkalny wynosił 1,07 mieszkania/budynek mieszkalny. Natomiast analiza danych kartograficznych wskazuje, że powierzchnia użytkowa mieszkań zawartych w zabudowie wielorodzinnej stanowi 1,9 % ogółu powierzchni użytkowej mieszkań. Od 2013 roku wszystkie mieszkania oddane do użytkowania zostały wybudowane w budynkach jednorodzinnych. Ponadto jak wynika z analizy danych kartograficznych większość budynków mieszkalnych jest zrealizowana w zabudowie zagrodowej i stanowią one blisko 96 % (95,64 %) ogółu budynków mieszkalnych w gminie Wołyń.

Dane statystyczne w zakresie powierzchni użytkowej i liczby mieszkań dotyczą wszystkich rodzajów zabudowy mieszkaniowej, bez podziału na wielorodzinną, jednorodziną i zagrodową. W związku z tym, wyliczone założenia dotyczące zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową dotyczą wszystkich rodzajów zabudowy, co nie wpłynie na ostateczny wynik bilansu.

Dla potrzeb oszacowania zapotrzebowania na zabudowę mieszkaniową przyjęto założenia:

- prognozowana liczba ludności w perspektywie 30 lat = 5 700 osób,
- przewidywana powierzchnia użytkowa mieszkania na 2 osobę = 45 m².

Całkowite zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy mieszkaniowej dla przewidywanej liczby ludności będzie w przybliżeniu wynosiło:

$$5\,700 * 45\text{ m}^2 = \mathbf{256\,500\text{ m}^2}.$$

W związku z powyższym uwzględniając obecne zasoby mieszkaniowe (wg danych GUS na koniec 2020 r. to 208 862 m²) można określić **zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy mieszkaniowej na:**

$$256\,500\text{ m}^2 - 216\,600\text{ m}^2 = \mathbf{39\,900\text{ m}^2}.$$

W związku z niepewnością procesów rozwojowych, o której mowa w art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, możliwe jest zwiększenie zapotrzebowania w stosunku do wyników analiz do 30% co daje:

$$39\,900\text{ m}^2 * 130\% = 51\,870\text{ m}^2.$$

W związku powyższym **maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w gminie Wołyń szacuje się na 51,8 tys. m² powierzchni użytkowej zabudowy.**

Tabela 32 Maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w perspektywie 30 lat.

	Rok	
	2020	2050
Liczba ludności	6 501	5 700
Powierzchnia użytkowa na 1 osobę	33,3 m ²	45 m ²
Powierzchnia użytkowa mieszkań	216 600 m ²	256 500 m ²
Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań	47 638 m ²	
Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową mieszkań z uwzględnieniem niepewności procesów rozwojowych - tj. do 30% więcej niż prognozowane	51 870 m² (ok. 5,2 ha)	

5.1.2. Zabudowa usługowa

Aktywność budowlaną w zakresie usług generują między innymi: przedsiębiorczość mieszkańców gminy, lokalizacja obszaru względem ważnych szlaków komunikacyjnych,

demografia zarówno w zakresie ilości mieszkańców jak i struktury wiekowej, położenie gminy względem większych ośrodków, ruch turystyczny.

Położenie gminy Wohyń w niewielkim oddaleniu od Radzyna powoduje, że centrum usługowe dla jej mieszkańców koncentruje się w mieście Radzyniu Podlaskim. Mieszkańcy Suchowoli i pozostałych południowych wsi mają podobną odległość również do Parczewa. Obydwa miasta nie sąsiadują bezpośrednio z obszarem gminy co powoduje rozwój usług stosownie do wielkości poszczególnych wsi. Na obszarze gminy rozlokowane są zarówno usługi publiczne związane z administracją jak również komercyjne niezbędne do zapewnienia właściwego funkcjonowania mieszkańców oraz turystów.

Brak jest standardów pozwalających na określenie zapotrzebowania na powierzchnię użytkową nowej zabudowy usługowej, produkcyjnej czy mieszanej produkcyjno-usługowej. Rozbudowa zakładów, czy budowa nowych obiektów usługowych, produkcyjnych, składów i magazynów zależy od wielu czynników. Jednym z ważniejszych jest lokalizacja względem zasobów oraz rynku zbytu. O lokalizacji decydowała będzie również dostępność infrastruktury oraz rynek pracy. W gospodarce wolnorynkowej na lokalizację zakładów produkcyjnych ma wpływ indywidualna decyzja poszczególnych inwestorów.

Uwarunkowania wynikające z rozwoju działalności gospodarczej oraz realizacji zadań samorządowych w postaci usług administracyjnych, opiekuńczo wychowawczych oraz bezpieczeństwa omówiono w rozdziale VII. Jak wskazano na obszarze gminy liczba podmiotów gospodarczych wzrasta. Koncentracja usług występuje we wsi Wohyń gdzie siedzibę posiada 36 % podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w gminie Wohyń. Łącznie z podmiotami zlokalizowanymi w Bezwoli, sąsiadującej od północy z Wohyniem, jest to ponad 50 % wszystkich podmiotów zlokalizowanych w gminie Wohyń. Obie wsie zlokalizowane w części centralnej gminy w pobliżu drogi krajowej, na skrzyżowaniu dróg powiatowych stanowiących szkielet komunikacji w gminie, stanowią centrum usługowo-administracyjne gminy Wohyń.

Jak wynika z danych GUS w latach 2013 – 2020 oddano do użytkowania 3 budynki określane w statystyce jako handlowo-usługowe. Łączna powierzchnia użytkowa budynków to 398 m². Roczny przyrost powierzchni usługowej zabudowy wniósł blisko 57 m². Należy jednak pamiętać, że w zależności od rodzaju usług, obszar przekształcony do funkcjonowania usług może znacznie przekraczać powierzchnię użytkową zabudowy. Na lokalizację działalności gospodarczej ma wpływ wiele czynników.

Można przyjąć, że zapotrzebowanie na nową zabudowę w gminie Wohyń wynika z zainteresowania potencjalnych inwestorów i zostało wyrażone w złożonych wnioskach. Stąd szacuje się, że zapotrzebowanie na nową zabudowę usługową wynosi 19 700 m².

Biorąc pod uwagę uwarunkowania społeczne rozwoju gminy, rozwój funkcji usługowej, poza poprawieniem dostępności wielu rodzajów usług, może pozytywnie wpływać na warunki demograficzne w gminie Wohyń poprawiając dostępność nowych miejsc pracy.

Uwzględniając ustawowy wskaźnik niepewności procesów rozwojowych oraz zamierzenia inwestycyjne wyrażone we wnioskach z złożonych do studium szacuje się zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy usługowej na 25 600 m².

Całkowite zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy usługowej wynosi: 25 600 m².

5.1.3. Zabudowa produkcyjna, składy i magazyny

Jak wskazano w punkcie 5.1.2 niniejszego rozdziału na lokalizację zakładów produkcyjnych ma wpływ indywidualna decyzja poszczególnych inwestorów. Decydują

możliwości finansowe inwestorów, dostępność do zasobów oraz rynku zbytu. Nie bez znaczenia jest również działalność samorządu w zakresie stwarzania dogodnych warunków, w tym poza planistycznych, dla pozyskania inwestorów. Należy zauważyć, że relokacja jakiegokolwiek działalności gospodarczej jest też elementem konkurencyjności jednostek samorządu terytorialnego.

Jak wskazano w rozdziale VII w punkcie 1 w części dotyczącej podmiotów gospodarczych na obszarze gminy Wołyń funkcjonowało 355 firm. Z bilansu zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów wynika, że w 2020 r. było o 16 firm więcej niż w roku 2013. Przy czym jak wynika z ewidencji działalności gospodarczej obszar działalności gospodarczej jest rzeczywistością podlegającą ciągłym zmianom.

W latach 2012-2020 na obszarze gminy Wołyń powstało 1 452 m² powierzchni użytkowej zabudowy produkcyjnej. Średnioroczny przyrost to nieco ponad 161 m² powierzchni użytkowej zabudowy.

Uwzględniając powyższe, podobnie jak w przypadku zabudowy usługowej należy zakładać proporcjonalny rozwój przemysłu i zabudowy produkcyjno-usługowej, z uwzględnieniem niepewności procesów rozwojowych określonej wskaźnikiem 30 % zwiększenia powierzchni użytkowej zabudowy. Konieczne jest również uwzględnienie zapotrzebowania na te rodzaje zabudowy wyrażone wnioskach złożonych do studium.

Całkowite zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy produkcyjnej składów i magazynów wynosi: 52 200 m².

5.1.4. Zabudowa letniskowa.

Inwentaryzacja obszaru gminy oraz analiza materiałów planistycznych wykazały występowanie na obszarze gminy Wołyń zabudowy letniskowej (rekreacyjnej). Jest ona rozproszona i słabo zewidencjonowana. Można tu wyodrębnić zabudowę rekreacyjną w formie działek o niewielkiej powierzchni z zabudową o powierzchni użytkowej nieprzekraczającej 100 m²; całoroczne tzw. drugie domy zewidencjonowane jako budynki jednorodzinne gdzie powierzchnia użytkowa zabudowy może osiągać 300 i więcej m² oraz zaadaptowane zabudowania tworzące siedlisko rolnicze, które jest użytkowane sezonowo.

Ilość zabudowy letniskowej istniejącej jest trudna do oszacowania. Dane statystyczne ujmują ją w postaci budynków mieszkalnych jednorodzinnych nieprzystosowanych do stałego zamieszkania. Jest to jednak tylko część takich obiektów. Dużą część stanowią tzw. drugie domy, które w statystyce występują jako zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Natomiast obszary siedlisk, które przestały pełnić funkcję zabudowy zagrodowej, a stały się zabudową rekreacyjną pozostają w statystyce obszarami zabudowy zagrodowej. Niemniej taki typ zabudowy w gminie Wołyń występuje i będzie się rozwijał.

Uwzględniając powyższe ustalenie faktycznego zapotrzebowania na tego typu zabudowę oparto o złożone do studium wnioski. Po uwzględnieniu niepewności procesów rozwojowych określonej wskaźnikiem zwiększającym zapotrzebowanie o 30 % uzyskano zapotrzebowanie na poziomie 5 400 m² powierzchni użytkowej zabudowy.

Całkowite zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy letniskowej wynosi: 5 400 m².

5.1.5. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych – fotowoltaika.

W obecnych dokumentach planistycznych nie przewidziano możliwości realizacji inwestycji związanych z wytwarzaniem energii elektrycznej z promieniowania słonecznego.

Obecne uregulowania prawne wskazują, że tereny przeznaczone w planach miejscowych pod budownictwo są również terenami na których można lokalizować urządzenia produkcji energii elektrycznej z promieniowania słonecznego.

Faktyczne zapotrzebowanie na nowe tereny przeznaczone do produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na obszarze gminy Wołyń wynika zatem z wniosków złożonych przez zainteresowane podmioty. Produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych nie jest związana z zabudową kubaturową, jest terenochłonna mimo, że same budowle są związane z gruntem punktowo. Zakłada się, że na ok. 80% obszaru przeznaczonego pod realizację tej funkcji występują ograniczenia w użytkowaniu rolniczym. Stąd uwzględniając złożone wnioski należy przyjąć, że zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową urządzeń do produkcji energii z promieniowania słonecznego wnosi 322 200 m².

Całkowite zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową przeznaczoną do produkcji energii z promieniowania słonecznego wynosi: 322 200 m² (32,22 ha).

5.2. Chłonność obszarów o ukształtowanej strukturze funkcjonalno– przestrzennej

Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę wykonano na podstawie danych dotyczących użytkowania zabudowy oraz gruntów. Istotne dla bilansu jest również przeznaczenia gruntów określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Plany miejscowe jako akty prawa miejscowego i kształtują m.in. sposób wykonywania prawa własności. Jest to szczególnie istotne ponieważ gmina Wołyń posiada plany zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru.

Tereny zabudowane, w oparciu o dostępne materiały kartograficzne oraz prace inwentaryzacyjne podzielono na funkcje zgodnie z faktycznym zainwestowaniem i obowiązującymi na terenie gminy dokumentami planistycznymi. Na potrzeby analiz funkcje z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zostały zgeneralizowane.

Analiza stanu zagospodarowania pozwala na określenie wskaźników intensywności użytkowania terenu zgeneralizowanego do następujących rodzajów zabudowy:

- mieszkaniowej jednorodzinnej łącznie z zabudową wielorodzinną;
- zabudowy zagrodowej;
- zabudowy usługowej;
- zabudowy produkcyjno-usługowej, produkcyjnej, składów i magazynów
- zabudowy lotniskowej.

Taki podział umożliwi spójną analizę terenów o ukształtowanej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (dalej: terenów o zwartej strukturze przestrzennej), terenów o określonym przeznaczeniu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (dalej: terenów w mpzp) oraz obszarów funkcjonalnych w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (dalej: obszarów w studium).

Ponadto dane statystyczne gromadzone w GUS umożliwiają dość szczegółowe wskaźniki związane z zabudową mieszkaniową jednak nie wynika z nich jaka część powierzchni użytkowej mieszkalnej znajduje się w zabudowie typowo mieszkaniowej jedno i wielorodzinnej a jaka w zabudowie zagrodowej. Jest to szczególnie istotne w przypadku obszarów wiejskich, do których zalicza się Gmina Wołyń. Jak wynika z analiz kartograficznych i terenowych, aż ponad 95 % powierzchni obszarów zabudowanych w gminie zajmuje zabudowa zagrodowa. Jednocześnie w obszarach zabudowy zagrodowej powierzchnia mieszkalna stanowi zaledwie 29 % powierzchni użytkowej zabudowy podczas gdy w przypadku zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej powierzchnia użytkowa

mieszkalna zajmuje 82 % powierzchni użytkowej budynków związanych z funkcją zabudowy jedno- i wielorodzinnej. Fakt ten uwzględniono odpowiednio w dalszej części analizy chłonności określając dwie wielkości chłonności dla zabudowy zagrodowej i zabudowy mieszkaniowej ogólną chłonność i chłonność powierzchni użytkowej mieszkalnej.

5.2.1. Delimitacja obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych.

Przyjęto następujące założenia delimitacji takich obszarów:

- występowanie nie mniej niż 5 budynków o funkcji mieszkaniowej,
- dostęp do dróg publicznych,
- infrastruktura wodno-kanalizacyjna,
- obecność usług w tym szczególnie opieki zdrowotnej, oświaty, sportu i rekreacji, kultury oraz kultu religijnego,
- zasięg komunikacji zbiorowej (przystanki autobusowe).

W warunkach obszarów wiejskich, a do takich zalicza się obszar gminy Wohyń, obecność wszystkich w/w elementów jest często niemożliwa, a nawet ekonomicznie nieuzasadniona. We wszystkich wskazanych obszarach występuje zwarta zabudowa z dostępem do drogi publicznej. W zakresie infrastruktury każdy z obszarów posiada co najmniej wodociąg.

Na rysunku „Rysunek 31” wskazano obszary o ukształtowanej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Na podstawie powyższych kryteriów wskazano takie obszary we wsiach: Bezwola Stara Wieś, Bezwola Wymyśle, Bojanówka, Branica Suchowska, Kuraszew, Lisiowólka, Ossowa, Ostrówki, Planta, Suchowola, Wohyń, Wohyń Kolonia oraz Wólka Zdunkówka. Zwarte ukształtowane struktury nie wytworzyły się we wsiach: Bezwola Kolonia, Branica Suchowska Parcela, Świerże, Zapoprzeczne, Zbulitów Mały.

5.2.2. Szacunkowa chłonność terenów o w pełni ukształtowanej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wg rodzajów zabudowy.

Do oszacowania chłonności wskazanych wyżej terenów o zwartej strukturze przestrzennej przyjęto następujące założenia wynikające z prognoz, analizy dostępnych materiałów kartograficznych oraz prac terenowych:

- prognozowana powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na jednego mieszkańca w perspektywie 30 lat – 45 m²;
- wskaźnik intensywności wykorzystania terenu wyrażony w m² powierzchni użytkowej zabudowy przypadających na 1 ha terenu wg funkcji zabudowy:
 - a) zagrodowej – 212 m²/ha;
 - b) mieszkaniowej jednorodzinnej – 996 m²/ha;
 - c) usługowej – 711 m²/ha;
 - d) letniskowej – 812 m²/ha;
 - e) przemysłowej składów i magazynów – 1 302 m²/ha;
- udział procentowy powierzchni działek zabudowanych wg funkcji zabudowy w gminie Wohyń:
 - a) zagrodowej – 95,9 %;
 - b) mieszkaniowej jednorodzinnej – 0,9 %;
 - c) usługowej – 2,5 %;
 - d) letniskowej – 0,1 %;
 - e) przemysłowej składów i magazynów – 0,6 %;

Na powierzchnię użytkową zabudowy w funkcjach jednorodzinnej i zagrodowej składa się powierzchnia użytkowa mieszkań oraz powierzchnia użytkowa zabudowań towarzyszących. W związku z tym wyznaczono wskaźnik intensywności wykorzystania terenu wyrażony w m² powierzchni użytkowej zabudowy mieszkaniowej przypadający na 1 ha terenu wg funkcji zabudowy:

- a) zagrodowej – 61 m²/ha;
- b) mieszkaniowej jednorodzinnej – 812 m²/ha.

Ponieważ gmina posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące cały obszar gminy, a więc i terenów o zwartej strukturze przestrzennej są objęte planami. Zatem możliwości inwestycyjne na obszarze gminy Wołyń wynikają z ustaleń miejscowych planów. Stąd o rodzaju zabudowy możliwej do realizacji na działkach niezabudowanych w obrębie terenów o zwartej strukturze decyduje funkcja terenu wskazana w miejscowym planie.

Chłonność obszarów o zwartej strukturze przestrzennej wyrażona w m² powierzchni użytkowej zabudowy, w skali gminy, wg rodzajów zabudowy wyliczono w oparciu o przedstawione w tabeli: Tabela 33 powierzchnie obszarów niezainwestowanych oraz ustalone powyżej wskaźniki.

Chłonność wg rodzajów zabudowy:

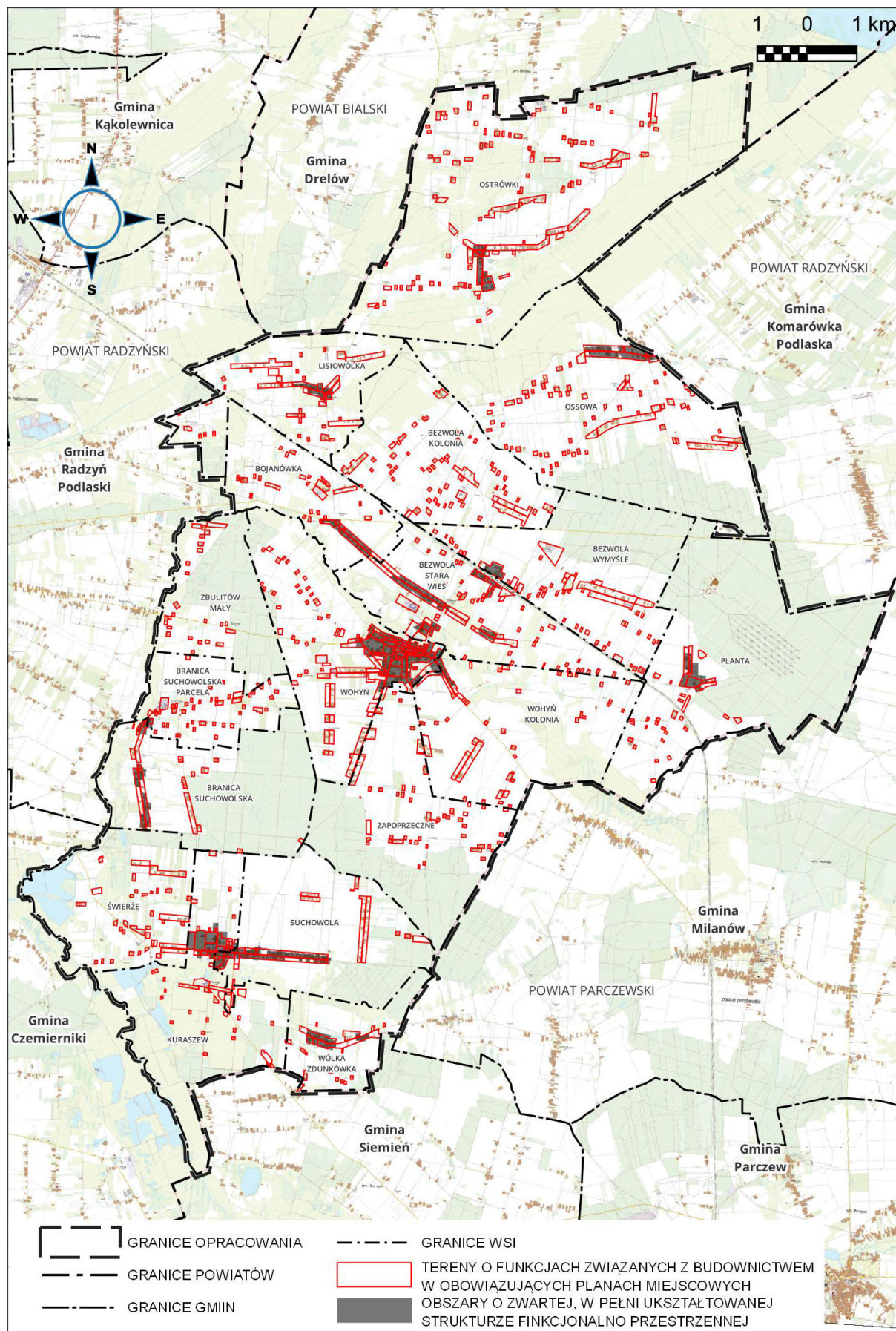
- zabudowy zagrodowej:
 $54,8496 \text{ ha} * 212 \text{ m}^2/\text{ha} = 11\ 628 \text{ m}^2$
w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:
 $54,7752 \text{ ha} * 61 \text{ m}^2/\text{ha} = \mathbf{3\ 346 \text{ m}^2}$
- mieszkaniowej jednorodzinnej łącznie z zabudową wielorodzinną:
 $18,9536 \text{ ha} * 996 \text{ m}^2/\text{ha} = 18\ 309 \text{ m}^2$
w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:
 $18,9536 \text{ ha} * 812 \text{ m}^2/\text{ha} = \mathbf{15\ 390 \text{ m}^2}$
- mieszkaniowej realizowanej w ramach funkcji zagrodowej oraz jedno- i wielorodzinniej łącznie:
 $\mathbf{3\ 346 \text{ m}^2 + 15\ 390 \text{ m}^2 = 18\ 736 \text{ m}^2}$
- zabudowy usługowej:
 $13,3488 \text{ ha} * 711 \text{ m}^2/\text{ha} = \mathbf{9\ 491 \text{ m}^2}$
- zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów:
 $0,9881 \text{ ha} * 1\ 302 \text{ m}^2/\text{ha} = \mathbf{1\ 286 \text{ m}^2}$
- zabudowy lotniskowej:
w związku z niewystępowaniem funkcji przeznaczenia lotniskowo rekreacyjnego (ML) w obszarach o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej chłonność dla tej funkcji równa jest zero.

Jak wskazano w tabeli: Tabela 33 w obszarach o zwartej ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej występują obszary, które w planach miejscowych posiadają funkcję rolną bez prawa zabudowy. Obszary te zajmują łącznie na obszarze gminy blisko 5 ha.

Tabela 33 Obszary o w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w podziale na jednostki osadnicze.

L. p.	Nazwa miejscowości	Pole powierzchni obrębu [ha]	Pole powierzchni obszarów o w pełni ukształtowanej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [ha]	Pole powierzchni działek niezabudowanych w obszarach o zwartej ukształtowanej strukturze [ha]	Pole powierzchni terenów w granicach obszarów o w pełni ukształtowanej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wskazane do realizacji zabudowy o określonych funkcjach przewidzianych w miejscowych planach [ha]				
					Zabudowa zagrodowa	Zabudowa mieszkaniowa jedno- i wielorodzinna	Zabudowa usługowa	Zabudowa przemysłu składów i magazynów	Obszary niezabudowane znajdujące się w obszarach o zwartej ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej bez prawa zabudowy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
1	BEZWOLA STARA WIEŚ	791,3023	44,9981	9,3729	6,6707	1,1660	0,9435	0,5927	
2	BEZWOLA KOLONIA	913,0472							
3	BEZWOLA WYMYŚLE	974,7987	7,9407	0,8029	0,8029				
4	BOJANÓWKA	565,1479	18,4175	4,9594	4,9594				
5	BRANICA SUCHOWOLSKA	920,6202	23,2669	5,8459	5,8459				
6	BRANICA SUCHOWOLSKA PARCELA	427,1383	1,9837						
7	KURASZEW	960,4633	40,3406	8,3010	1,3010	0,5515	5,2212		1,2273
8	LISIWÓLKA	731,3454	13,6093	3,1130	2,6140		0,4989		
9	OSSOWA	1 793,1866	28,1591	10,7851	10,6216		0,1635		
10	OSTRÓWKI	2 565,4366	19,2077	5,1674	2,7428		2,4247		
11	PLANTA	1 551,7743	22,5270	5,7750	1,9587	0,7356	3,0806		
12	SUCHOWOLA	940,1872	42,6900	10,1434	9,1019	0,8100	0,2315		
13	ŚWIERŻE	748,4587							
14	WOHYŃ	950,1281	102,8836	24,8265	6,3197	13,6850	0,7849	0,3598	3,6771
15	WOHYŃ KOLONIA	1 017,5332	8,3338	2,0055		2,0055			
16	ZAPOPRZECZNE	1 026,5513							
17	WÓLKA ZDUNKÓWKA	378,0975	18,5811	1,9466	1,9110			0,0356	
18	ZBULITÓW MAŁY	565,0835							
	suma	17 820,3003	392,9391	93,0446	54,8496	18,9536	13,3488	0,9881	4,9044

Rysunek 31 Obszary o zwartej w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz tereny o funkcjach związanych z budownictwem w obowiązujących planach miejscowych.

5.3. Chłonność obszarów posiadających obowiązujące plany miejscowe znajdujących się poza obszarami o zwartej ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Jak wspomniano wyżej obszar gminy Wołyń w całości objęty jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Po analizie dokumentów przedstawionej we wstępie punktu 5 niniejszego rozdziału ustalono, że dla określenia chłonności obszarów gminy posiadających miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego istotne są dwie uchwały: nr X/59/2003 z 25.11.2003 r. oraz nr XXXIV/167/2010 z 24.03.2010 r. Plan przyjęty uchwałą nr XXII/113/2012 z 30.10.2012 r. przewidywał możliwość realizacji inwestycji infrastrukturalnej o zaznaczeniu ponadlokalnym oraz wskazywał ograniczenia w użytkowaniu wynikające ze stref bezpieczeństwa.

Chłonność obszarów związanych z możliwością realizacji zabudowy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Wołyń – Uchwała Nr X/59/2003 Rady Gminy Wołyń z dnia 25 listopada 2003 roku.

Zgodnie z założeniami przyjętymi we wstępie punktu 5 niniejszego rozdziału poszczególne wydzielania planistyczne przyporządkowano kategoriom terenów dla których określono zapotrzebowanie na nową zabudowę. Obszar funkcji związanych z realizacją zabudowy zajmuje powierzchnię ponad 1 155 ha. Dane dotyczące terenów dla poszczególnych kategorii zabudowy w podziale na wsie przedstawiono w tabeli:

Tabela 34 Tereny, dla których ustalenia planu przewidują możliwość realizacji zabudowy – Uchwała nr X/59/2003 z 25.11.2003 r.

L. p.	WIEŚ	POWIERZCHNIA TERENÓW W PODZIALE NA KATEGORIE ZABUDOWY					
		ZABUDOWA ZAGRODOWA [ha]	MIESZKANIOWA JEDNO- I WIELORODZINNA [ha]	USŁUGOWA [ha]	PRODUKCYJNA [ha]	LETNISKOWA [ha]	RAZEM [ha]
1	BEZWOLA STARA WIEŚ	67,7269	4,0798	12,0178	10,4312		94,2557
2	BEZWOLA KOLONIA	63,9515					63,9515
3	BEZWOLA WYMYŚLE	63,2869					63,2869
4	BOJANÓWKA	32,3492		1,1196	3,7876		37,2564
5	BRANICA SUCHOWOLSKA	42,8955		0,4820	0,0000		43,3775
6	BRANICA SUCHOWOLSKA PARCELA	20,3615		0,3276	3,6841		24,3732
7	KURASZEW	13,0565	7,7579	24,6627	4,3102		49,7873
8	LISIWÓLKA	62,4597		5,8037	1,5234		69,7868
9	OSSOWA	103,7219	1,3958	4,4222			109,5399
10	OSTRÓWKI	130,8364		6,1193			136,9557
11	PLANTA	20,2614	3,5678	8,4650			32,2942
12	SUCHOWOLA	70,3471	4,3963	3,6401		3,7926	82,1761
13	ŚWIERZE	45,6373		0,7417			46,3790
14	WOHYŃ	97,7356	48,3684	7,4399	4,0578		157,6017
15	WOHYŃ KOLONIA	40,4899	12,8345	0,1996	0,6057		54,1297
16	ZAPOPRZECZNE	42,7092		0,2510			42,9602
17	WÓLKA ZDUNKÓWKA	33,7799			1,0769		34,8568
18	ZBULITÓW MAŁY	12,5952					12,5952
	suma	964,2016	82,4005	75,6922	29,4769	3,7926	1 155,5638

Zgodnie z przewidzianym w ustawie sposobem określania chłonności, w planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się chłonność terenów znajdujących się po za obszarami o zwartej ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Dla planu z 2003 r. powierzchnię terenów o funkcjach związanych z budownictwem i niezabudowanych w poszczególnych kategoriach oraz w podziale na wsie przedstawiono w tabeli 35.

Tabela 35 Tereny niezabudowane, dla których ustalenia planu przewidują możliwość realizacji zabudowy – Uchwała nr X/59/2003 z 25.11.2003 r. - zlokalizowane poza obszarami o zwartej, ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

L. p.	WIEŚ	POWIERZCHNIA TERENÓW W PODZIALE NA KATEGORIE ZABUDOWY					
		ZABUDOWA ZAGRODOWA [ha]	MIESZKANIOWA JEDNO- I WIELORODZINNA [ha]	USŁUGOWA [ha]	PRODUKCYJNA [ha]	LETNISKOWA [ha]	RAZEM [ha]
1	BEZWOLA STARA WIEŚ	15,7864	0,0575	3,6778	3,6698		23,1915
2	BEZWOLA KOLONIA	14,759					14,759
3	BEZWOLA WYMYŚLE	19,4022					19,4022
4	BOJANÓWKA	5,036			0,4433		5,4793
5	BRANICA SUCHOWOLSKA	10,4428					10,4428
6	BRANICA SUCHOWOLSKA PARCELA	3,5237			0,0223		3,546
7	KURASZEW	2,6712	1,9806	0,0012	1,4428		6,0958
8	ŁISIOWÓLKA	15,9507		0,9827	0,1857		17,1191
9	OSSOWA	20,6543	1,1415	1,2301			23,0259
10	OSTRÓWKI	35,0203		1,4746			36,4949
11	PLANTA	5,5854	0,9988				6,5842
12	SUCHOWOLA	22,1836	0,4034	2,1498		0,921	25,6578
13	ŚWIERZE	12,2306		0,0001			12,2307
14	WOHYŃ	27,738	0,7978	1,1497			29,6855
15	WOHYŃ KOLONIA	14,289	2,8155		0,6058		17,7103
16	ZAPOPRZECZNE	12,7353		0,1654			12,9007
17	WÓLKA ZDUNKÓWKA	10,2789					10,2789
18	ZBULITÓW MAŁY	2,9412					2,9412
	suma	251,2286	8,1951	10,8314	6,3697	0,921	277,5458

Analiza planu wykazała, że parametry zabudowy w nim określone pozwalają na realizację zabudowy zgodnie ze wskaźnikami określonymi dla obecnego użytkowania i zagospodarowania poszczególnych kategorii obszarów. Stąd przyjęto wskaźniki przedstawione w punkcie 5.2.2., czyli:

- wskaźnik intensywności wykorzystania terenu wyrażony w m² powierzchni użytkowej zabudowy przypadających na 1 ha terenu wg funkcji zabudowy:
 - a) zagrodowej – 212 m²/ha;
 - b) mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej – 996 m²/ha;
 - c) usługowej – 711 m²/ha;
 - d) letniskowej – 812 m²/ha;
 - e) przemysłowej składów i magazynów – 1 302 m²/ha;
- wskaźnik intensywności wykorzystania terenu wyrażony w m² powierzchni użytkowej zabudowy mieszkaniowej przypadający na 1 ha terenu wg funkcji zabudowy:
 - a) zagrodowej – 61 m²/ha;
 - b) mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej – 812 m²/ha.

Zatem chłonność terenów niezabudowanych, dla których ustalenia planu przewidują możliwość realizacji zabudowy – Uchwała nr X/59/2003 z 25.11.2003 r. – zlokalizowanych poza obszarami o zwartej, ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wynosi:

- zabudowy zagrodowej:

$$251,2286 \text{ ha} * 212 \text{ m}^2/\text{ha} = 53\ 260 \text{ m}^2$$
 w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:

$$251,2286 \text{ ha} * 61 \text{ m}^2/\text{ha} = \mathbf{15\ 325 \text{ m}^2}$$
- mieszkaniowej jednorodzinnej łącznie z zabudową wielorodzinną:

$$8,1951 \text{ ha} * 996 \text{ m}^2/\text{ha} = 8\ 162 \text{ m}^2$$

w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:

$$8,1951 \text{ ha} * 812 \text{ m}^2/\text{ha} = 6\ 654 \text{ m}^2$$

- zabudowy usługowej:
 $10,8314 \text{ ha} * 711 \text{ m}^2/\text{ha} = 7\ 701 \text{ m}^2$
- zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów:
 $6,3697 \text{ ha} * 1\ 302 \text{ m}^2/\text{ha} = 8\ 293 \text{ m}^2$
- zabudowy lotniskowej
 $0,921 \text{ ha} * 812 \text{ m}^2/\text{ha} = 748 \text{ m}^2$.

Chłonność obszarów związanych z możliwością realizacji zabudowy w zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wołyń – Uchwała Nr XXXIV/167/2010 Rady Gminy Wołyń z dnia 24 marca 2010 roku.

Podobnie jak w przypadku miejscowego planu z 2003 r. przeanalizowanego powyżej, uwzględniając założenia przyjęte we wstępie punktu 5 niniejszego rozdziału poszczególne wydzielania planistyczne przyporządkowano kategoriom terenów dla których określono zapotrzebowanie na nową zabudowę. Obszar funkcji związanych z realizacją zabudowy zajmuje powierzchnię blisko 34 ha. Dane dotyczące terenów dla poszczególnych kategorii zabudowy w podziale na wsie przedstawiono w tabeli 36. W omawianej uchwale nie przewidziano możliwości realizacji funkcji produkcyjnej.

Tabela 36 Tereny, dla których ustalenia planu przewidują możliwość realizacji zabudowy – Uchwała nr XXXIV/167/2010 z 24.03.2010 r.

LLp.	WIEŚ	POWIERZCHNIA TERENÓW W PODZIALE NA KATEGORIE ZABUDOWY				
		ZABUDOWA ZAGRODOWA [ha]	MIESZKANIOWA JEDNO- I WIELORODZINNA [ha]	USŁUGOWA [ha]	LETNISKOWA [ha]	RAZEM [ha]
1	BEZWOLA STARA WIEŚ	5,7492	1,5791	0,4769		7,8052
2	BEZWOLA KOLONIA	1,0096				1,0096
3	BEZWOLA WYMYŚLE					
4	BOJANÓWKA					
5	BRANICA SUCHOWOLSKA	0,7251				0,7251
6	BRANICA SUCHOWOLSKA PARCELA	2,6059				2,6059
7	KURASZEW	6,2852		0,2831		6,5683
8	LISIWÓLKA	1,3945				1,3945
9	OSSOWA					
10	OSTRÓWKI					
11	PLANTA				1,8624	1,8624
12	SUCHOWOLA	1,678		1,0815		2,7595
13	ŚWIERŻE					
14	WOHYŃ	5,202	1,8918	1,3817		8,4755
15	WOHYŃ KOLONIA	0,5221				0,5221
16	ZAPOPRZECZNE	0,2686				0,2686
17	WÓLKA ZDUNKÓWKA					
18	ZBULITÓW MAŁY					
	SUMA	25,4402	3,4709	3,2232	1,8624	33,9967

Podobnie jak w przypadku planu z 2003 r. uwzględniono chłonność terenów objętych zmianą planu, a znajdujących się poza obszarami o zwartej ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Dla planu z 2003 r. powierzchnię terenów o funkcjach związanych z budownictwem w poszczególnych kategoriach oraz w podziale na wsie przedstawiono w tabeli 37.

Tabela 37 Tereny niezabudowane, dla których ustalenia planu przewidują możliwość realizacji zabudowy – Uchwała nr XXXIV/167/2010 z 24.03.2010 r. – zlokalizowane poza obszarami o zwartej, ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

L. p.	WIEŚ	POWIERZCHNIA TERENÓW W PODZIALE NA KATEGORIE ZABUDOWY				
		ZABUDOWA ZAGRODOWA [ha]	MIESZKANIOWA JEDNO- I WIELORODZINNA [ha]	USŁUGOWA [ha]	LETNISKOWA [ha]	RAZEM [ha]
1	BEZWOLA STARA WIEŚ	1,8694	1,5795			3,4489
2	BEZWOLA KOLONIA	0,2336				0,2336
3	BEZWOLA WYMYŚLE					
4	BOJANÓWKA					
5	BRANICA SUCHOWOLSKA	0,2144				0,2144
6	BRANICA SUCHOWOLSKA PARCELA	2,4415				2,4415
7	KURASZEW	4,5148				4,5148
8	LISIWÓLKA	1,066				1,066
9	OSSOWA					
10	OSTRÓWKI					
11	PLANTA				1,8631	1,8631
12	SUCHOWOLA	1,29		1,0817		2,3717
13	ŚWIERŻE					
14	WOHYŃ	1,5443	0,0715	0,0978		1,7136
15	WOHYŃ KOLONIA	0,5222				0,5222
16	ZAPOPRZECZNE	0,2687				0,2687
17	WÓLKA ZDUNKÓWKA					
18	ZBULITÓW MAŁY					
	SUMA	13,9649	1,651	1,1795	1,8631	18,6585

Podobnie jak w przypadku planu z 2003 r. przy określaniu chłonności obszarów zmiany planu z 2010 r., wykorzystano wskaźniki określone dla obecnego użytkowania i zagospodarowania poszczególnych kategorii obszarów.

Chłonność terenów niezabudowanych, dla których ustalenia planu – Uchwała XXXIV/167/2010 z 24.03.2010 r. – przewidują możliwość realizacji zabudowy zlokalizowanych poza obszarami o zwartej, ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wynosi:

- zabudowy zagrodowej:
 $13,9649 \text{ ha} * 212 \text{ m}^2/\text{ha} = 2\ 960 \text{ m}^2$
w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:
 $13,9649 \text{ ha} * 61 \text{ m}^2/\text{ha} = 852 \text{ m}^2$
- mieszkaniowej jednorodzinnej łącznie z zabudową wielorodzinną:
 $1,651 \text{ ha} * 996 \text{ m}^2/\text{ha} = 1\ 644 \text{ m}^2$
w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:
 $1,651 \text{ ha} * 812 \text{ m}^2/\text{ha} = 1\ 340 \text{ m}^2$
- zabudowy usługowej:
 $1,1795 \text{ ha} * 711 \text{ m}^2/\text{ha} = 839 \text{ m}^2$
- zabudowy letniskowej
 $1,8631 \text{ ha} * 812 \text{ m}^2/\text{ha} = 1\ 513 \text{ m}^2$.

Chłonność obszarów związanych z możliwością realizacji zabudowy na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie Wohyń.

Chłonność obszarów niezabudowanych, na terenach objętych miejscowymi planami, leżących poza obszarami o zwartej, w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej jest sumą chłonności przeanalizowanego powyżej miejscowego planu z 2003 r. oraz zmiany planu z 2010 r. Chłonność, wyrażoną powierzchnią użytkową zabudowy możliwej do realizacji, wyznaczono w skali gminy w podziale na kategorie zabudowy:

- zagrodowej:
 $53\ 260 \text{ m}^2 + 2\ 960 \text{ m}^2 = 56\ 220 \text{ m}^2$

- w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:
 $15\ 325\ m^2 + 852\ m^2 = 16\ 177\ m^2$
- mieszkaniowej jednorodzinnej łącznie z zabudową wielorodzinną:
 $8\ 162\ m^2 + 1\ 644\ m^2 = 9\ 806\ m^2$
w tym chłonność powierzchni użytkowej mieszkaniowej:
 $6\ 654\ m^2 + 1\ 340\ m^2 = 7\ 994\ m^2$
 - mieszkaniowej realizowanej w ramach funkcji zagrodowej oraz jedno- i wielorodzinnej łącznie:
 $16\ 177\ m^2 + 7\ 994\ m^2 = 24\ 171\ m^2$
 - usługowej:
 $7\ 701\ m^2 + 839\ m^2 = 8\ 540\ m^2$
 - produkcyjnej, składów i magazynów:
 $8\ 293\ m^2$
 - lotniskowej:
 $748\ m^2 + 1\ 513\ m^2 = 2\ 261\ m^2$.

Na terenach posiadających miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zlokalizowanych poza obszarami o zwartej, w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej można zrealizować ponad 56 000 m² powierzchni użytkowej zabudowy zagrodowej, 9 800 m² pow. uż. zabudowy mieszkaniowej jedno/wielorodzinnej, a w ramach tych funkcji ponad 24 000 m² pow. uż. mieszkaniowej. Ponadto możliwa jest realizacja nieco ponad 8 500 m² powierzchni użytkowej zabudowy usługowej oraz blisko 8 300 m² pow. uż. zabudowy przemysłowej, składów i magazynów. W ramach obowiązujących planów po za obszarami o zwartej strukturze przestrzennej możliwa jest również realizacja blisko 2 300 m² pow. uż. zabudowy lotniskowej.

5.4. Chłonność obszarów o zwartej w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Jak wspomniano wyżej cały obszar gminy objęty jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Niemniej, zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, na obszarze gminy zostały wyznaczone obszary o zwartej strukturze przestrzennej. Chłonność całkowita, w skali gminy, będzie równa sumie powierzchni użytkowej zabudowy, w poszczególnych kategoriach zabudowy, wyliczonej w punktach 5.3 i 5.2.2 niniejszego rozdziału. Wyniki analizy chłonności przedstawiono w tabeli 38.

Tabela 38 Chłonność obszarów z możliwością realizacji zabudowy na terenie gminy Wołyń w skali gminy w podziale na kategorie zabudowy.

L. p.	Kategoria (funkcja) zabudowy	Chłonność wyrażona w m ² powierzchni użytkowej zabudowy		
		Obszary o zwartej w pełni ukształtowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej	Tereny z możliwością realizacji zabudowy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	Chłonność całkowita
1	zabudowa zagrodowa	11 628	56 220	67 848
2	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna łącznie z zabudową wielorodzinną	18 309	9 806	28 115
3	zabudowa mieszkaniowa realizowana w ramach funkcji zagrodowej oraz jedno- i wielorodzinnej łącznie	18 736	24 171	42 907
4	zabudowa usługowa	9 491	8 540	18 031
5	zabudowa produkcyjna, składów i magazynów	1 286	8 293	9 579
6	zabudowa lotniskowa		2 261	2 261

5.5. Podsumowanie bilansu terenów

Zgodnie z art. 10 ust. 5 pkt 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, dokonano porównania chłonności obszarów umożliwiających realizację zabudowy z maksymalnym zapotrzebowaniem na nową zabudowę w skali gminy, z podziałem na funkcje zabudowy, w perspektywie czasowej 30 lat z uwzględnieniem prognozy demograficznej oraz terenów zbudowanych i przeznaczonych do zabudowy.

Tabela 39 Zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy w perspektywie 30 lat wg funkcji zabudowy a chłonność obszarów, na których można realizować zabudowę w gminie Wołyń.

L. p.	Kategoria (funkcja) zabudowy	Zapotrzebowanie na nową zabudowę [m ²]	Chłonność całkowita [m ²]	Powierzchnia użytkowa zabudowy, dla której możliwe jest wyznaczenie nowych obszarów w kierunkach rozwoju gminy Wołyń [m ²]
1	zabudowa mieszkaniowa realizowana w ramach funkcji zagrodowej oraz jedno- i wielorodzinnej łącznie	51 870	42 907	8 963
2	zabudowa usługowa	25 600	18 031	7 569
3	zabudowa produkcyjna, składów i magazynów	52 200	9 579	42 621
4	zabudowa letniskowa	5 400	2 261	3 139
5	Produkcja energii z promieniowania słonecznego	322 200		322 200

Przewidywane w tabeli 39 zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy w gminie Wołyń przekracza możliwości realizacji zabudowy na terenach wyznaczonych w obowiązujących planach miejscowych.

Przy sporządzaniu dokumentu przyjęto zasadę zachowania ciągłości w rozwoju przestrzennym gminy z uwzględnieniem bieżących możliwości i potrzeb społecznych, środowiskowych i ekonomicznych samorządu. W związku z tym niniejszy dokument przewiduje wyznaczenie obszarów pozwalających na realizację zabudowy, które są sumą obszarów z obowiązującego studium z 2012 roku oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako prawa miejscowego. Studium z 2012 umożliwia realizację zabudowy na znacznie większych obszarach. Stąd nie wyznacza się nowych obszarów pod realizację zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej. Pod pojęciem „nowej zabudowy” rozumieć należy zabudowę, która nie była projektowana dotąd w obowiązujących dokumentach planistycznych.⁴ Wobec powyższego chłonność obszarów funkcjonalnych wskazanych na rysunku kierunków w podziale na funkcje zabudowy przedstawia się jak w tabeli 40.

Tabela 40 Chłonność obszarów projektowanych w kierunkach rozwoju gminy Wołyń w podziale na funkcje zabudowy.

L. p.	Kategoria (funkcja) zabudowy	Powierzchnia obszarów umożliwiających realizację zabudowy wg funkcji zabudowy [ha]	Powierzchnia użytkowa zabudowy, możliwa do zrealizowania w obszarach wyznaczonych w kierunkach rozwoju gminy Wołyń [m ²]
1	Zabudowa mieszkaniowa realizowana w ramach funkcji zagrodowej oraz jedno- i wielorodzinnej łącznie (RZM, 80% M, MN, 70% MU)	1 230,1533	116 612
2	Zabudowa usługowa (20% M, 20% UPP, U, 30% MU, UK, 10% ZPU)	120,4748	85 658

⁴ Pismo Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 29 kwietnia 2016r. nr DPP.621.1.2016.1.RR NK 66198/16 - odpowiedź na Pismo Wojewody Dolnośląskiego dotyczące zajęcia przez Ministra stanowiska w sprawie zmian w ustawie z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dokonanych na mocy art. 41 ustawy z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji.

3	zabudowa produkcyjna, składów i magazynów (80% UPP, PS)	44,2895	57 665
4	Zabudowa letniskowa (ML)	27,0842	21 992
5	Produkcja energii z promieniowania słonecznego (PEF)	89,9117	322 200

Przy określaniu chłonności obszarów wskazanych w kierunkach niniejszego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględniono działki niezabudowane znajdujące się w zasięgu wskazanych obszarów funkcjonalnych. Do obliczenia powierzchni użytkowej wg rodzajów zabudowy możliwej do realizacji w ramach niniejszego studium wykorzystano wskaźniki przedstawione w rozdziale VIII pkt. 5 ppkt. 5.2.2. Ponadto prognozuje się, że zasadnicza realizacja zabudowy będzie się odbywała w następujący sposób:

- powierzchnia użytkowa zabudowy mieszkaniowej będzie realizowana w obszarach zabudowy zagrodowej i usługowej nieuciążliwej (RZM); obszarach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej nieuciążliwej (MN); na 80% obszarów zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej, letniskowej i usługowej (M); na 70% obszarów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej (MU);
- powierzchnia użytkowa zabudowy usługowej będzie realizowana w obszarach zabudowy usługowej (U); na 20% obszarów zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej, letniskowej i usługowej (M); na 20% obszarów zabudowy produkcyjno – usługowej (UPP); na 30% obszarów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej (MU); w obszarach zabudowy usług kultury i rozrywki (UK); na 10% obszarów zieleni urządzonej z usługami (ZPU);
- powierzchnia użytkowa zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów będzie realizowana w obszarach składów i magazynów (PS) oraz na 80% obszarów zabudowy produkcyjno – usługowej (UPP);
- powierzchnia użytkowa zabudowy letniskowej będzie realizowana w obszarach zabudowy letniskowej i rekreacji indywidualnej (ML)
- produkcja energii z promieniowania słonecznego będzie się odbywała głównie na obszarach produkcji energii ze źródeł odnawialnych – fotowoltaika (PEF).

Pozostałe obszary wskazane w kierunkach niniejszego studium uwzględniają rolniczy charakter gminy i potrzeby związane z produkcją rolniczą. Studium przewiduje i adaptuje z dotychczasowych dokumentów funkcje obszarów związanych z rozwojem usług o charakterze społecznym i administracyjnym oraz infrastruktury technicznej.

Biorąc pod uwagę powyższe przewiduje się korekty wynikające z potrzeb wskazanych we wnioskach złożonych do opracowywanego niniejszego studium. Ze względu na brak tego typu terenów w obowiązujących dokumentach wyznacza się nowe tereny pod realizację funkcji produkcji energii ze źródeł odnawialnych – fotowoltaika. Po analizie dostępności do infrastruktury wyznacza się nowe tereny usługowe i produkcyjno-usługowe zgodnie z zapotrzebowaniem wskazanym we wnioskach.

X. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów

Własność gruntów na obszarze gminy Wohyń przedstawiona została w poniższej tabeli.

Tabela 41 Struktura własnościowa gruntów.

Własność gruntów	Powierzchnia (ha)
Powierzchnia ogółem	17 820,2373
Grunty Skarbu Państwa	2 646,8795
Grunty województw	132,5421
Grunty powiatów	117,5785
Grunty gminne	276,2038
Grunty osób fizycznych	16 781.5602
Grunty spółdzielni	4,4276
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	75,7392
Grunty wspólnot	430,6559
Grunty stowarzyszeń	1,5300

XI. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych

Poszczególne obiekty i obszary objęte ochroną prawną zostały scharakteryzowane w rozdziałach dotyczących ochrony przyrody, środowiska i zabytków.

Na mocy przepisów o ochronie przyrody powołane są następujące formy:

- 1) obszar Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004 – Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- 2) pomniki przyrody, wśród których ochroną objęto 3 drzewa i 2 głazy narzutowe,
- 3) 5 użytków ekologicznych, stanowiących obszary śródleśnych bagien zlokalizowanych na terenie leśnictwa Suchowola i Planta.

Na mocy przepisów o ochronie środowiska i zasobów naturalnych chronione są:

- 1) udokumentowane złoża surowców,
- 2) ujęcia wód głębinowych służące zbiorowemu zaopatrzeniu ludności w wodę.

Na mocy przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych chronione są:

gleby mineralne I – III klasy bonitacyjnej,

Na mocy przepisów o ochronie zabytków podlegają ochronie obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego:

LP.	Miejscowość	Zakres wpisu	Nr rejestru
1.	Bezwola	kościół filialny pw. Zmartwychwstania Pańskiego z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica oraz pozostałości zespołu cerkwi, obc. kościoła rzymskokatolickiego: plebania, spichlerz i teren działki geodezyjnej, odpowiadającej części gospodarczej i sadowi	A/111
2.	Bezwola	zespół dworsko-parkowy: dwór, park z alejami dojazdowymi, zespół stawów	A/1288
3.	Bezwola Wymyśle	przestrzenne założenie folwarku Wymyśle obejmujące: dwór z terenem ogrodu i sadzawką, teren dawnej zabudowy gospodarczej i drogi	A/1632
4.	Bojanówka	zespół dworsko-parkowy: park z aleją dojazdową, teren d. sadu i warzywnika, dwór, spichlerz	A/713
5.	Ostrówki	kościół paraf. pw. św. Stanisława z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w	A/112

		gran. cmentarza kościelnego, ogrodzenie, dzwonnica, aleja prowadząca do kościoła i aleja wiodąca na teren cmentarza grzebalnego	
6.	Suchowola (właśc. obręb geodezyjny: Kuraszew)	zespół kościoła rzymskokat. pw. Serca Jezusowego: kościół, dzwonnica, brama główna, ogrodzenie placu przykościelnego, plebania, drzewostan	A/1331
7.	Suchowola (właśc. obręb geodezyjny: Kuraszew)	zespół parkowy: park z alejami, oficyna	A/1427
8.	Wohyń	kościół paraf. rzymskokat. pw. św. Anny Samotrzeciej, wraz z wyposażeniem wnętrza, cmentarz przykościelny, ogrodzenie i otaczający drzewostan - w gran. cmentarza kościelnego	A/1368
9.	Wohyń	kaplica cmentarna pw. św. Józefa	A/115
10.	Wohyń	cmentarz katolicko-unicki, obecnie katolicki, wraz z drzewostanem	A/115
11.	Wohyń	cmentarz żydowski	A/1662

XII. Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Na obszarze arkusza nr 640 Radzyń Podlaski za niekorzystne dla budownictwa uznano, przede wszystkim, obszary gdzie głębokość do zwierciadła wód gruntowych jest mniejsza niż 2 m, oraz tereny, na których występują grunty charakteryzujące się słabą nośnością, a także lokalnie obszary, gdzie spadki terenu są większe niż 12%. Wysokim poziomem wód gruntowych charakteryzuje się zwłaszcza obszar doliny rzeki Tyśmienicy oraz jej dopływów: Starej Piwonii, Białki i Bystrzycy. Grunty występujące na tych obszarach charakteryzują się dużą wilgotnością. Występują tutaj grunty organiczne: torfy i namuły torfiaste oraz grunty niespoiste: piaski rzeczne, jeziorne, wodnolodowcowe, i eoliczne. W szerokich i płaskich dolinach rzek w przypadku intensywnych opadów może dochodzić do podtopień i powodzi, ponadto ze względu na obecność gruntów organicznych woda zawiera rozpuszczone kwasy humusowe i jest silnie agresywna w stosunku do betonu i stali. Niekorzystnymi warunkami dla budownictwa charakteryzują się również obszary zalegania gruntów organicznych na terenie wysoczyzny morenowej. Grunty organiczne cechują się znikomą nośnością i znaczną ściśliwością. Obszary ich zalegania nie nadają się do bezpośredniego posadowienia budowli, bez uprzednich zabiegów geotechnicznych.

Konieczne jest odpowiednie wzmocnienie podłoża lub usunięcie gruntów organicznych i ich zastąpienie gruntami piaszczystymi, ewentualnie stosowanie fundamentów pośrednich albo odpowiednio grubych „poduszek” piaskowo-żwirowych. Występujące w granicach omawianego arkusza piaski eoliczne tworzą aktualnie ustabilizowane przez roślinność pola wydmowe. Ponieważ piaski eoliczne są słabo zagęszczone i narażone na wywiewanie, obszary ich zalegania uznano za niekorzystne dla budownictwa.

Obszary predysponowane do powstawania ruchów masowych położone są w obrębie zboczy doliny Tyśmienicy oraz jej dopływów: Starej Piwonii i Białki.

Na pozostałym obszarze gminy terenów predysponowanych do powstawania ruchów masowych nie stwierdzono.

XIII. Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Wg danych pochodzących z systemu MIDAS pobranych z Centralnej Bazy Danych Geologicznych (CBDG) Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego PIG–PIB (stan na dzień 2022.05.) w granicach gminy Wohyń znajdują się 3 udokumentowane złoża kopalin.

Z uwagi na specyfikę budowy geologicznej gminy Wohyń dotychczas udokumentowano złoża piasku i żwiru, które to zaliczane są ustawowo do kopalin pospolitych w następujących lokalizacjach:

- m. Zbulitów Mały o powierzchni 3,92 ha,
- m. Wohyń o powierzchni 1,38 ha,
- m. Świerże o powierzchni 4,67 ha.

Z danych udostępnianych przez Państwowy Instytut Geologiczny i informacji przekazanych przez Urząd Gminy wynika, że złoża zlokalizowane w m. Zbulitów Mały zostało skreślone z bilansu zasobów i poddane rekultywacji w kierunku wodnym.

Pozostałe ze wskazanych złóż zostały rozpoznane szczegółowo i w chwili obecnej nie są eksploatowane.

XIV. Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Wg danych (stan na dzień 2020.10.08) pochodzących z systemu MIDAS pobranych z Centralnej Bazy Danych Geologicznych (CBDG) Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego PIG–PIB w granicach gminy Wohyń nie są zlokalizowane żadne obszary górnicze lub tereny górnicze.

XV. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno–ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

1. System komunikacji w gminie

Obszar gminy Wohyń znajduje się poza głównymi korytarzami komunikacyjnymi paneuropejskimi. Najbliższa trasa o znaczeniu międzynarodowym to realizowana obecnie droga ekspresowa S19 – część szlaku Via Carpatia, który jest głównym korytarzem transportowym łączącym Europę Północną i Południową. Węzłem komunikacyjnym, projektowanym w ciągu drogi S19, położonym najbliżej Wołynia będzie węzeł Radzyń Południe.

System komunikacji Gminy Wohyń opiera się na sieci dróg powiatowych i gminnych. Powiązania zewnętrzne realizuje droga krajowa nr 63 i droga wojewódzka nr 814 oraz drogi powiatowe nr 1228L i 1126L. Powiązania zewnętrzne w zakresie przewozów pasażerskich uzupełnia linia kolejowa nr 30 relacji Łuków – Lublin Północny. System komunikacji drogowej w podziale na kategorie dróg z uwzględnieniem dróg niektórych niepublicznych oraz przebieg linii kolejowej nr 30 przedstawiono na rysunku uwarunkowań.

1.1. Układ drogowy

Droga krajowa nr 63 relacji Granica Państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – Granica Państwa w granicach gminy Wohyń ma długość blisko 11 km (pomiar z mapy). Na odcinku Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – Granica Państwa posiada klasę techniczną główną ruchu przyspieszonego – GP. Droga krajowa jest częścią tras autobusowych.

Droga wojewódzka nr 814 relacji Radzyń Podlaski – Suchowola – Żminne klasy głównej – G. Całkowita długość drogi to 20,928 km, z czego blisko 7 km (pomiar z mapy) przebiega przez obszar gminy Wołyń. Droga wojewódzka jest częścią tras autobusowych.

Obszar gminy obsługiwany jest przez drogi powiatowe, których zarząd mieści się w Radzynie Podlaskim. Łączna długość dróg powiatowych na obszarze gminy wynosi blisko 87 km (pomiar z mapy). Około 7,5 km dróg powiatowych posiada nawierzchnię nieutwardzoną. Drogi powiatowe są częścią tras autobusowych. Zestawienie dróg powiatowych zlokalizowanych na obszarze gminy Wołyń przedstawiono w tabeli 42.

Tabela 42 Wykaz dróg powiatowych

L. p.	Nr drogi	Przebieg drogi	Klasa drogi	Długość na obszarze gminy Wołyń [km]
1	1125 L	Szóstka – Wólka Łóżecka – Ostrówki	L	3,8
2	1126 L	Międzyrzec Podlaski (ul.Berezowska) – Szóstka – Ostrówki – Bezwola – Wołyń	Z	12,3
3	1227 L	Marynin – Wołyń	L	5,9
4	1228 L	Radzyń Podlaski – Zbulitów – Wołyń – Milanów – Kostry – Gęś – dr.pow.1600L	G	9,0
5	1233 L	Radzyń Podlaski – Ostrówki	L	7,6
6	1234 L	Lisiowólka – Bezwola	L	5,4
7	1235 L	dr. kraj.63 – Ossowa – Przegaliny – Żulinki	Z	4,4
8	1241 L	Komarówka – Ossowa	L	5,6
9	1244 L	Wołyń – Planta	L	5,3
10	1245 L	Suchowola – Zapoprzeczne – Wołyń	L	10,2
11	1246 L	Czemierniki – Świerże – Suchowola – Wołyń	Z	8,7
12	1247 L	Wólka Zduńkówka – Milanów	L	3,5
13	1255 L	Branica Suchowolska – Świerże	L	4,3
14	1262 L	Dojazd do St.Kolejowej Bezwola	L	1,0
Łącznie				86,9

Drogi gminne stanowią ok. 65% dróg obsługujących obszar gminy Wołyń. Stan oraz długość sieci komunikacyjnej dróg publicznych kategorii gminnej przedstawia tabela 43.

Tabela 43 Wykaz dróg gminnych

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość [km]			
			Ogółem	W tym dróg o nawierzchni		
				Twardej	gruntowej	
			Ulepszonej	Nieulepszonej		
1	101432 L	Łózki Kol. – Stara Wieś – dr.pow.1125L	3,875	1,081		2,794
2	101433 L	Aleksandrówka – dr.pow.1126L	0,45			0,45
3	101436 L	Worsy – Aleksandrówka – dr.pow.1233L	0,45		0,45	
4	101798 L	Zawoinka – gr. gminy Siemień (Kol. Jezioro)	1,875			1,875
5	101799 L	Planta – Kopina	1,4			1,4
6	101800 L	gr. gminy Milanów – Planta – Ossowa – dr.pow.1241L	5	3,06		1,94
7	101801 L	Planta – Zieleniec	1,575			1,575
8	101802 L	Wólka Zdunkówka – gr. gminy Siemień (Kol. Jezioro)	1,25	1,25		
9	101803 L	Ostrówki wieś Ostrówki (Szarków)	2	0,638		1,362
10	101804 L	Lisiowólka Jażwiny – dr.pow.1233L	2,615		0,615	2
11	101805 L	Lisiowólka – Ryzy	2,5	1,42	1,08	
12	101806 L	Lisiowólka – Nowiny	2,05		0,4	1,65
13	101807 L	Lisiowólka – Kolonia Bojanówka	3,77	1,2		2,57
14	101808 L	Lisiowólka – Rudecze	1,85		0,85	1
15	101809 L	Bezwola – (Puchary)	1		1	
16	101810 L	Bojanówka przez wieś	0,7	0,5	0,2	
7	101811 L	Bojanówka – (kolonia)	2,9		1	1,9
18	101812 L	Kolonia Bojanówka – dr.kraj.63	1			1
19	101813 L	Bezwola (ISKI) – dr.pow.1126L	3,5	0,93	0,89	1,68
20	101814 L	Lisiowólka – Bezwola – dr.kraj.63	2		0,4	1,6

21	101815	L	Bezwola – Bezwola Gilówka	2,325	1,232	0,518	0,575
22	101816	L	dr.pow.1235L – Bezwola Górne	2,7	2,7		
23	101817	L	dr.pow.1126L – Bezwola Grabówka	1,1		0,5	0,6
24	101818	L	dr.pow.1126L – Bezwola	1	1		
25	101819	L	Bezwola Stacja PKP	0,925	0,925		
26	101820	L	dr.kraj.63 – Stacja Kolejowa Bezwola	1,3			1,3
27	101821	L	Bezwola (Komarowska – Wymyśle)	5,1	3		1,73
28	101822	L	Bezwola (Rokosz)	2,95	1,197	1,753	
29	101823	L	dr.pow.1244L – Bezwola	0,7	0,7		
30	101824	L	Bezwola (Grabówka)	3			3
31	101825	L	Bezwola Wymyśle – Bezwola Grabówka	1,15		0,15	1
32	101826	L	dr.pow.1244L – Bezwola Stacja Kolejowa	1			1
33	101827	L	Ossowa (Przetok)	1,25		1,25	
34	101828	L	Ossowa Stara Wieś	3,75	1		2,75
35	101829	L	Bezwola (Gilówka)	0,625			0,625
36	101830	L	Bezwola Planterska (Zalesie)	0,6			0,6
37	101831	L	Bezwola Planterska (Zalesie)	0,45			0,45
38	101832	L	Wohyń (Zalesie)	4,5		0,57	3,93
39	101833	L	Wohyń (Chmielińskie)	1,65	1,65		
40	101834	L	Wohyń (Nowokopińska)	0,95	0,95		
41	101835	L	Wohyń (Zapoprzezczna)	3,35	2,36	0,99	
42	101836	L	Wohyń (Ogrody)	2,5	1,62	0,88	
43	101837	L	Wohyń (Zielona)	2,15	1,59	0,56	
44	101838	L	Wohyń ul. Kraszewskiego	0,7		0,7	
45	101839	L	Wohyń ul. Polna	0,77	0,77		
46	101840	L	Wohyń ul. Nadrzeczna	1,25	0,8	0,45	
47	101841	L	Wohyń ul. Średnia	0,95	0,95		
48	101842	L	Wohyń ul. Zaszklona	0,4	0,4		
49	101843	L	Wohyń ul.3 Maja	0,6		0,6	
50	101844	L	Wohyń (ul.22 Lipca) obecnie Spokojna	0,393	0,393		
51	101845	L	Wohyń ul. Słowackiego	0,4	0,4		
52	101846	L	Wohyń ul. Mickiewicza	0,5	0,5		
53	101847	L	Wohyń ul. Krańcowa	0,165	0,165		
54	101848	L	Branica Suchowolska – Zbulitów	1,95	0,42		1,53
55	101849	L	Zbulitów Mały – (Sachalin)	2,15	2	0,15	
56	101850	L	Branica Suchowolska Kolonia	1,25	1,25		
57	101851	L	Branica Suchowolska Kolonia	0,95		0,35	0,6
58	101852	L	Branica Suchowolska (Las Dąbrowa)	2	1		1
59	101853	L	Branica Suchowolska (Podlasie)	0,8			0,8
60	101854	L	Branica Suchowolska Podlasie – Leśniczówka	2,35	1,6		0,75
61	101855	L	Kuraszew – Kol. Branica	5,1	0,8		4,3
62	101856	L	Świerże Podlasie – dr.woj.814	2,3	0,55	0,45	1,3
63	101857	L	Świerże (Gęsia)	0,85	0,85		
64	101858	L	Świerże Kolonia	0,5			0,5
65	101859	L	Kuraszew (Zawoinka)	1,65	0,46	0,19	1
66	101860	L	Kuraszew (Gorzelnia)	1,65	1,65		
67	101861	L	Kuraszew Wieś	0,53	0,13	0,4	
68	101862	L	Kuraszew Wieś	0,225		0,225	
69	101863	L	Suchowola (Lądy)	1,075	0,8	0,275	
70	101864	L	Suchowola – gr. gminy Milanów (Okalew)	1,375			1,375
71	101865	L	Wólka Zdunkówka (Góra)	1,7	1,05		0,65
72	101866	L	Wohyń – Kolonia Suchowola – Okalew	2,75			2,75
73	101867	L	Planta (Kolonia za torem)	0,85		0,15	0,7
74	101868	L	Planta (Kolonia za torem)	0,75		0,3	0,45
75	101869	L	Lisiowólka – dr.pow.1233L	1,5		1,1	0,4
76	101870	L	Ossowa Przecinka – dr.pow.1126L	1,75		0,75	1

77	101871	L	Ostrówki (Lipiec)	1,75	1,75		
78	101872	L	Ostrówki (Nowiny)	1		1	
79	101873	L	Ostrówki (Podlasie)	0,6			0,6
80	101874	L	Ostrówki (Błachowa Piszczyny)	1,6	0,825	0,5	0,275
81	101875	L	Ostrówki (Kolonía pod lasem – Bójków)	1,5	0,75		0,75
82	101876	L	Ostrówki – Piszczyny – Dalsze	2,35			2,35
83	101877	L	Ostrówki (Bliższe – Szarków – Bójków)	2,8		0,8	2
84	101878	L	Ostrówki – Stara Wieś	1,5	1,035		0,465
85	101879	L	Bezwola POM – Stara Wieś	0,45	0,45		
86	101880	L	Wohyń (Ustrzewska)	2,875	2,3	0,575	
87	101881	L	Wohyń ul. Narutowicza	0,2		0,2	
88	101882	L	Wohyń ul. Cicha	0,385		0,15	0,235
89	101883	L	Wohyń ul. Strażacka	0,315		0,315	
90	101884	L	Wohyń ul. Krótka	0,125	0,125		
91	101885	L	Branica Suchowolska (Kolonía Podlasie)	1			1
92	101886	L	Wólka Zdunkówka	1,15			1,15
93	101887	L	Zawoinka Żwirownia	0,71			0,71
94	101888	L	dr.woj.814 – gr. gminy Siemień (Jezioro)	1		0,5	0,5
95	101889	L	Kuraszew – Ruskie Łąki	1,375			1,375
96	101890	L	Zawoinka – Ruskie Łąki	1,625			1,625
97	101891	L	Suchowola – Suchowola Łądy	1,75	0,8	0,675	0,275
98	101892	L	dr.pow.1246L – Paradna Droga Suchowola	1,25			1,25
99	101893	L	Paradna Droga Suchowola – Świerże	0,6			0,6
100	101894	L	dr.woj.814 – Świerże – dr.pow.1246L	1,2			1,2
101	101895	L	dr.woj.814 – Pszonka	0,8			0,8
102	101896	L	Branica Suchowolska – Bramka – dr.woj.814	1,8			1,8
103	101897	L	dr.pow.1227L – Branica Parcela – Kolonía Podlasie	1		1	
104	101898	L	dr.pow.1228L – Wohyń II – dr.pow.1245L	1,05			1,05
105	101899	L	dr.pow.1227L – gminne wysypisko śmieci – dr.pow.1228L	0,55			0,55
106	101900	L	Wohyń ul. Łąkowa	0,155	0,155		
Łącznie				163,383	55,501	25,861	82,021

1.2. Kolej

W latach 2014- 2020 linia kolejowa nr 30 została dostosowana do pełnienia funkcji objazdowej podczas modernizacji linii kolejowej Nr 7 Warszawa Wschodnia Osobowa – Dorohusk. Prace umożliwiły osiągnięcie prędkości maksymalnych dla pociągów pasażerskich rzędu 120 km/h, dla pociągów towarowych około 80km/h. Zmodernizowano szlak Łuków - Radzyń Podlaski; stację Radzyń Podlaski; szlak Radzyń Podlaski – Bezwola; stację Bezwola; szlak Bezwola – Parczew. Linia została wyposażona w nowe systemy bezpieczeństwa. Po 2022 r linia kolejowa nr 30 jest modernizowana w ramach Programu Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2029 roku. W ramach projektu modernizacji przewidziano elektryfikację linii. W ramach inwestycji na obszarze gminy Wohyń powstanie przystanek w Lisiowólce i zostanie przebudowana stacja w Bezwoli. Realizacja modernizacji dostarczy mieszkańcom gminy nową formę transportu do Radzyna Podlaskiego, Lublina czy Warszawy.

1.3. Transport, komunikacja zbiorowa i indywidualna.

Transport pasażerski na terenie Gminy Wohyń obsługiwany jest przez przewoźników prywatnych. Główne trasy autobusów przebiegają drogą krajową nr 63 oraz drogą wojewódzką nr 814. Z Wohynia są realizowane bezpośrednie połączenia do większych ośrodków takich jak: Radzyń Podlaski, Parczew, Międzyrzec Podlaski.

Obsługa transportu dalekobieżnego opiera się głównie na bazie prywatnych i zewnętrznych przewoźników. Natomiast dowóz uczniów korzystających z uprawnień ustawowych w zakresie transportu publicznego do szkół zapewnia Gmina Wołyń. Transport kolejowy będzie doskonałym uzupełnieniem oferty komunikacyjnej dla mieszkańców gminy Wołyń.

Gmina Wołyń jest również siedzibą 28 firm zajmujących się między innymi transportem drogowym towarów w tym dwóch zarejestrowanych również świadczące usługi przewozu osób.

Zgodnie z danymi z bazy CEPiK na terenie gminy w 2019 r. zarejestrowanych było 9 116 pojazdów. Od początku 2015 r. liczba pojazdów wzrosła o 21,58%.

1.4. Zaplecze techniczne motoryzacji.

Na obszarze gminy Wołyń funkcjonują trzy stacje paliw: we wsi Bojanówka, Bezwola Stara Wieś w pobliżu Wohynia oraz w Suchowoli przy drodze wojewódzkiej nr 814. W Bezwoli Starej Wsi funkcjonuje również okręgowa stacja kontroli pojazdów. Na terenie gminy funkcjonuje 12 podmiotów gospodarczych zajmujących się konserwacją i naprawą pojazdów samochodowych.

2. Zaopatrzenie w wodę

Teren gminy Wołyń zaopatrywany jest w wodę z trzech zbiorczych systemów wodociągowych opartych na ujęciach głębinowych:

- System wodociągowy zasilany z ujęcia wody w miejscowości Wołyń, z którego zaopatrywane są w wodę wsie: Wołyń, Bezwola, Bojanówka i Planta Lisiówólka
- Wodociąg zbiorczy zasilany z ujęcia wody w miejscowości Branica Suchowska, który dostarcza wodę do wsi: Branica Suchowska, Zbulitów Mały, Świerże, Suchowola, Kolonia Suchowola, Kuraszew i Wólka Zdunkówka.
- Wodociąg zasilany z ujęcia wody w Ossowie, który zaopatruje w wodę wsie: Ossowa i Ostrówki, może ponadto wspomagać system wodociągowy Wołyń.

Stan techniczny najnowszego ujęcia wody w Ossowie jest bardzo dobry, a produkowana woda uzdatniona odpowiada wymaganiom stawianym wodzie przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Wodociąg ten wspomaga system wodociągowy Wołyń w okresach zwiększonego zapotrzebowania na wodę, ze względu na występujący okresowo deficyt wody na obszarze zasilanym pierwotnie z ujęcia w Wohyniu.

Stan techniczny urządzeń do ujmowania i uzdatniania wody na ujęciu Branica Suchowska jest dobry. Jakość wody z wodociągów Wołyń i Branica Suchowska na ogół odpowiada wymaganiom sanitarnym; zdarzają się jednak zanieczyszczenia mikrobiologiczne wymagające okresowego chlorowania wody podawanej odbiorcom.

Ujęcie wody w Wohyniu wymaga pilnej interwencji z uwagi na pojawiające się awarie, wzrost zużycia wody i konieczność przeciwdziałania skutkom COVID-19. W związku z tym przewidziane jest modernizacja tego obiektu. W zakresie inwestycji planowana jest przebudowa i modernizacja stacji ujęcia i uzdatniania wody w Wohyniu wraz z budową sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

Według Bazy Danych Lokalnych GUS na koniec 2020 roku podstawowe wskaźniki dotyczące zaopatrzenia w wodę dla gminy Wołyń wynosiły:

- łączna długość eksploatowanej sieci wodociągowej rozdzielczej: 177,5 km,
- liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania: 1 638 szt.,

- odsetek budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu: 66,1%,
- liczba ludności korzystającej z wodociągu: 4 743 osób,
- odsetek ludności korzystającej z wodociągu: 73,0% mieszkańców gminy,
- woda dostarczona odbiorcom: 472,3 tys. m³/rok (średnio ok. 1300 m³/d),
- woda dostarczona gospodarstwom domowym: 373,4 tys. m³/rok (średnio ok. 1 000 m³/d),
- zużycie wody na 1 mieszkańca: 56,9 m³/rok,
- zużycie wody na 1 mieszkańca korzystającego z sieci: 78,7 m³/rok (215 l/M d).

Według danych dostępnych w opracowaniach powołujących się na informacje podane przez Urząd Gminy Wołyń stopień zaopatrzenia w wodę wodociągową na terenie gminy jest bardzo wysoki, bliski 100%. Teza ta wydaje się bardzo prawdopodobna. Według GUS liczba mieszkańców gminy na koniec 2020 r. wynosiła 6 501. Ilość wody dostarczonej w 2020 r. mieszkańcom w odniesieniu do całkowitej liczby mieszkańców gminy daje wskaźnik jednostkowy zużycia wody (157 l/d) znacznie bardziej prawdopodobny niż analogiczny wskaźnik wynikający z danych GUS BDL.

Nadzór nad pracą ujęć wody i stacji wodociągowych oraz obsługa sieci wodociągowej prowadzona jest przez Zakład Komunalny PRYZMAT Sp. z o.o. w Wohyniu. Według danych dostępnych na stronie internetowej, Spółka eksploatuje trzy ujęcia wody oraz sieć wodociągową o łącznej długości 330 km.

3. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

System odprowadzania i oczyszczania ścieków w gminie jest znacznie słabiej rozwinięty niż system zaopatrzenia w wodę. Stan gospodarki ściekowej na terenie gminy ciągle pozostaje w tyle w stosunku do uporządkowanego stanu zaopatrzenia w wodę. Dynamicznemu postępowi wodociągowania terenu gminy nie towarzyszył rozwój systemów kanalizacyjnych. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest wysoki koszt inwestycji kanalizacyjnych przy jednoczesnym braku środków na realizację zadań.

Na terenie gminy Wołyń istnieje jedna gminna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana na gruntach miejscowości Bezwola Stara Wieś. Ponadto na obszarze gminy funkcjonuje 31 przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorniki bezodpływowe. Ścieki ze zbiorników bezodpływowych mogą być dowożone transportem asenizacyjnym do gminnej oczyszczalni ścieków lub do oczyszczalni ścieków w Radzynie Podlaskim.

W celu pozyskania środków finansowych na realizację inwestycji w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków, utworzono aglomerację Wołyń, która została wyznaczona uchwałą nr XLVII/748/2014 Sejmiku Lubelskiego z dnia 14 lipca 2014 r. Aktualnie obowiązuje w tym zakresie Uchwała nr XXIV/132/2020 Rady Gminy Wołyń z dnia 30 listopada 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Wołyń opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego z dnia 8 grudnia 2020 r., poz. 6266.

Aglomeracja Wołyń obejmuje tereny zabudowy miejscowości:

- Wołyń (część miejscowości obejmująca 1794 mieszkańców),
- Bezwola (część miejscowości obejmująca 198 mieszkańców).

Wielkość aglomeracji ustalono na 3854 RLM, w tym:

- 1976 RLM od mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej,
- 16 RLM mieszkańców korzystających z oczyszczalni przydomowych (4 szt.),
- 1862 RLM dla ścieków przemysłowych wprowadzanych do kanalizacji gminnej.

Aglomeracja jest wyposażona w oczyszczalnię ścieków o przepustowości średniej dobowej 375 m³/d.

Aglomeracja Wohyń została uwzględniona w *Krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK)*– Id aglomeracji PLLE093N. Program ten zawiera wykaz aglomeracji o RLM powyżej 2000, wraz z jednoczesnym wykazem niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy, rozbudowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych, jakie należy zrealizować w tych aglomeracjach.

Według VI AKPOŚK liczba mieszkańców stałych na terenie aglomeracji wynosi 1992, w tym 1976 osób korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej i 16 osób korzysta z czterech przydomowych oczyszczalni ścieków zainstalowanych na terenie aglomeracji; na terenie aglomeracji nie ma zbiorników bezodpływowych na ścieki.

Na terenie aglomeracji Wohyń funkcjonuje sieć kanalizacji sanitarnej o długości 27,1 km, w tym sieć grawitacyjna o długości 3,6 km, a także sieć kanalizacji deszczowej o łącznej długości 1 km. Stopień skanalizowania aglomeracji wynosi 99,58%.

Według sprawozdania z realizacji KPOŚK, w 2020 roku na terenie aglomeracji Wohyń powstało 65 tys. m³ ścieków, z czego:

- siecią kanalizacji sanitarnej odprowadzono do oczyszczalni ogółem 64,8 tys. m³ ścieków,
- w oczyszczalniach przydomowych zostało oczyszczonych 0,6 tys. m³ ścieków.

Oznacza to, że wszystkie ścieki powstające na terenie aglomeracji Wohyń zostały oczyszczone.

Stan gospodarki ściekowej jest uporządkowany właściwie tylko w obrębie aglomeracji, objętej zbiorowym systemem odprowadzania i oczyszczania ścieków. Prawie cała sieć kanalizacyjna skoncentrowana jest na terenie aglomeracji co oznacza, że mieszkańcy korzystający z kanalizacji to mieszkańcy aglomeracji. Poza obszarem aglomeracji Wohyń stan gospodarki ściekowej nie jest uregulowany. Ścieki bytowe odprowadzane są z wykorzystaniem systemów lokalnych – najczęściej do zbiorników bezodpływowych; ponadto poza aglomeracją zlokalizowanych jest 27 przydomowych oczyszczalni ścieków (na terenie gminy łącznie 31).

3.1. Oczyszczanie ścieków

Aktualnie funkcjonująca gminna oczyszczalnia ścieków została wybudowana w roku 2012. Zastąpiła ona starą oczyszczalnię, która nie spełniała wymagań w zakresie oczyszczania ścieków. Oczyszczalnia jest zlokalizowana na gruntach miejscowości Bezwola Stara Wieś, na działkach o numerach ewidencyjnych 288/4 i 288/5 obręb nr 0001.

Gminna oczyszczalnia ścieków posiada następujące parametry charakteryzujące jej wielkość:

- przepustowość średnia dobową 375 m³/d,
- przepustowość maksymalną dobową 487 m³/d,
- maksymalną wydajność w zakresie przyjmowania ładunku zanieczyszczeń 6250 RLM.

Oczyszczalnia obsługuje aglomerację o wielkości 3 854 RLM. Ilość ścieków oczyszczonych w 2020 roku wyniosła 97 tys. m³ (średnio ok. 265 m³/d), co oznacza, że oczyszczalnia posiada rezerwy przepustowości.

Oczyszczalnia ścieków w Wohyniu wykonana została według opatentowanego rozwiązania BioCompact® z biologicznym usuwaniem fosforu i tlenową stabilizacją osadu.

Oczyszczalnia mechaniczno– biologiczna systemu BCT–S® mieści się w jednym zintegrowanym budynku wielofunkcyjnym, w którym przewidziano strefy odpowiadające kolejnym etapom oczyszczania ścieków:

- składa się z następujących obiektów technologicznych:
- strefa mechanicznego oczyszczania ścieków
- strefa denitryfikacji (biologiczne usuwanie azotu)
- strefa defosfatacji (biologiczne usuwanie fosforu)
- strefa aktywacji – napowietrzania
- strefa sedimentacji i końcowego oczyszczania ścieków.

Oczyszczalnia ścieków w m. Wołyń jest w bardzo dobrym stanie technicznym: jest to nowy obiekt, eksploatowany od 2012 roku, oparty na nowoczesnych rozwiązaniach technologicznych i urządzeniach oraz wyposażonego w automatyczne sterowanie procesami oczyszczania ścieków. Obiekt jest w stanie zapewnić oczyszczanie ścieków w stopniu zapewniającym spełnienie wymagań prawnych obowiązujących dla ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi. Producent oczyszczalni systemu BCT–S® deklaruje ponadprzeciętną trwałość wykonanych konstrukcji i urządzeń, ze względu na wykonanie materiałowe.

3.2. System odprowadzania ścieków

Systemem zbiorowego odprowadzania ścieków na terenie gminy Wołyń objęte są miejscowości Wołyń, Bezwola Stara Wieś, Suchowola, Kuraszew.

Według informacji dostępnych na stronie GUS– Bank Danych Lokalnych dla gminy Wołyń, na koniec 2020 roku wskaźniki dotyczące systemu odprowadzania ścieków wynosiły:

- długość czynnej sieci kanalizacji sanitarnej: 27,3 km,
- liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania: 420 szt. (według raportu o stanie gminy za 2021 r. – 438 szt.),
- odsetek budynków mieszkalnych podłączonych do kanalizacji: 17,4%,
- liczba ludności korzystającej z kanalizacji: 1 479 osób ,
- odsetek ludności korzystającej z kanalizacji: 22,8% mieszkańców gminy,
- ścieki bytowe odprowadzone kanalizacją sanitarną: 39,1 tys. m³/rok (średnio ok.118 m³/d),
- ścieki oczyszczane odprowadzone 97 tys. m³/rok.

Sieć kanalizacji sanitarnej została wybudowana jako system mieszany: grawitacyjno– tłoczny: ścieki z nieruchomości wprowadzane są do kolektora za pośrednictwem pompowni przydomowych oraz pompowni zbiorczych, odcinki ciśnieniowe kolektora zostały wyposażone w pompownię sieciowe. Kolektory sanitarne zlokalizowane są w zasadzie wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.

Eksploatację urządzeń gospodarki ściekowej prowadzi ten sam podmiot, który nadzoruje obiekty i urządzenia wodociągowe: Zakład Komunalny PRYZMAT Sp. z o.o.

Ścieki sanitarne z gospodarstw domowych nie objętych systemem kanalizacji zbiorczej i nie posiadających przydomowych oczyszczalni ścieków, gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych – tzw. szambach zlokalizowanych na terenie poszczególnych posesji. Wskutek złego stanu technicznego i nieszczelności większości tych zbiorników występuje infiltracja ścieków do wód i gleby. Zbiorniki ścieków są okresowo opróżniane a nieczystości wywożone są taborem asenizacyjnym do oczyszczalni ścieków, co wiąże się z dużą uciążliwością, a także z znacznymi kosztami dla mieszkańców.

Na terenie gminy istnieje system kanalizacji deszczowej o niewielkim zasięgu – na terenie miejscowości gminnej. Poza tym wody opadowe i roztopowe odprowadzane są na tereny nieutwardzone i do przydrożnych rowów.

4. Gospodarka odpadami

Głównym aktem prawnym regulującym gospodarkę odpadami jest ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1587ze zmianami). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Podstawowe znaczenie ma zapobieganie powstawaniu odpadów, ograniczanie ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysk lub unieszkodliwianie odpadów. Powstawanie odpadów staje się coraz poważniejszym problemem ze względu na rosnącą liczbę ludności, zwiększającą się produkcję dóbr konsumpcyjnych oraz coraz szybszy postęp technologiczny, powodujący coraz krótszą „długość życia” niektórych grup produktów, szczególnie tych powszechnego użytku. Dla osiągnięcia celów założonych w Polityce Ekologicznej Państwa oraz realizacji podstawowych zasad racjonalnej gospodarki odpadami, a także stworzenia w kraju zintegrowanej sieci instalacji gospodarowania odpadami, na szczeblu krajowym i wojewódzkim opracowywane są plany gospodarki odpadami. Na poziomie kraju politykę w zakresie gospodarki odpadami wyznacza Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2022 przyjęty uchwałą nr 88 Rady Ministrów w dniu 1 lipca 2016 r., natomiast na poziomie województwa jest to Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022 (WPGO 2022) uchwalony przez Sejmik Województwa Lubelskiego w dniu 2 grudnia 2016 r.

W Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022, województwo to podzielone zostało na 8 regionów gospodarki odpadami komunalnymi, w których określono instalacje regionalne oraz instalacje zastępcze służące zagospodarowaniu odpadów komunalnych. Informacje o odpadach wytwarzanych i sposobach ich zagospodarowania na terenie województwa lubelskiego gromadzone są w wojewódzkiej bazie danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami, prowadzonej przez Marszałka Województwa Lubelskiego.

Gmina Wohyń została przypisana do Północno-Zachodniego Regionu Gospodarki Odpadami. W skład tego obszaru zaliczono 22 gminy z powiatów: parczewskiego, radzyńskiego, lubartowskiego i łukowskiego.

Miejscem zagospodarowania odpadów pochodzących z tego regionu jest RIPOK MBP – Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzyna Podlaskiego Sp. z o.o. ul. Lubelska 5, 21–300 Radzyń Podlaski Instalacja – Biała 185b, 21–300 Radzyń Podlaski.

Zasady funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy ustalone zostały w uchwale Rady Gminy Wohyń nr XXIV/127/2012 z dnia 18 grudnia 2012 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z dnia 27 lutego 2013 r., poz. 1198).

Na terenie Gminy Wohyń funkcjonuje od lipca 2013 roku jeden punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) zlokalizowany przy Zakładzie Komunalnym „PRYZMAT” w miejscowości Bezwola Stara Wieś. Przyjmowane są w nim odpady segregowane, odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, przeterminowane leki, odpady środków chemicznych, farb, lakierów,

przepracowanych olejów oraz opakowania po nich, zużyte opony itp. Szczegółowy wykaz odpadów zbieranych oraz przyjmowanych do PSZOK, a także limity ilościowe i inne ustalenia w tym zakresie zawarte są w wyżej wymienionej uchwale Rady Gminy dotyczącej usług w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi.

Podmiot świadczący usługi w zakresie gospodarki odpadami to jest odbierania odpadów komunalnych z nieruchomości, prowadzeniem PSZOK oraz zagospodarowaniem odpadów wybierany jest w drodze przetargu nieograniczonego ogłaszanego przez Gminę.

Aktualnie jest to Zakład Komunalny „PRYZMAT” Sp. z o.o..

Wszystkie aktualne informacje dotyczące gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie gminy, w tym szczegółowe zasady obowiązujące w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz harmonogramy odbioru odpadów, są dostępne na stronie internetowej Gminy.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. 2016. 2167) poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych, które gmina jest obowiązana osiągnąć w 2020 roku wynoszą: dla segregowanych odpadów komunalnych –50%, dla innych niż niebezpieczne materiałów rozbiórkowych i budowlanych – 70%

Według „Analizy rocznej analizy stanu gospodarki odpadowej na terenie gminy Wołyń za 2018 rok”, osiągnięty przez Gminę Wołyń poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła w 2018 roku wyniósł 48,07%, a poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami, innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych – 100%.

5. Zaopatrzenie w gaz ziemny i ciepło

Na obszarze gminy Wołyń nie funkcjonują scentralizowane systemy ogrzewania. Zaopatrzenie w ciepło obiektów mieszkalnych odbywa się w sposób indywidualny poprzez lokalne źródła ciepła, zasilające poszczególne obiekty. Struktura luźnej zabudowy mieszkaniowej nie daje podstaw ekonomicznych do wybudowania scentralizowanego źródła zasilania. W większości źródła indywidualne są źródłami o bardzo niskiej sprawności, praktycznie nieposiadające urządzeń ochrony powietrza, oparte na wysokoemisyjnych paliwach stałych. Wielkość emisji z tych źródeł wykazuje dużą zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym. W gminie funkcjonują również kotłownie budynków użyteczności publicznej, podmiotów handlowych i usługowych wytwarzających ciepło na potrzeby własne. Struktura zużycia nośników energii cieplnej na terenie gminy uwarunkowana jest głównie względami finansowanymi oraz dostępnością danego nośnika. Najczęściej stosowanymi nośnikami energii cieplnej są: drewno oraz węgiel kamienny. Pozostałe nośniki ciepła, takie jak: biomasa i ekogroszek wykorzystywane są na terenie gminy w mniejszym stopniu.

Z analizy danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych GUS wynika, że w gminie Wołyń przeważają budynki mieszkalne, które zostały wybudowane przed 1985 rokiem. Stanowią one 86% ogółu budynków mieszkalnych w gminie. Załedwie ¼ budynków poddana była termomodernizacji zdefiniowanej, jako ocieplenie ścian, dachów oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej.

Sektor mieszkaniowy jest największym odbiorcą energii cieplnej na terenie gminy. W ostatnich latach obserwuje się częściową wymianę źródeł na bardziej efektywne o wyższej

sprawności. Niestety często tego typu inwestycje nie wiążą się ze zmianą nośników wykorzystywanych na potrzeby ogrzewania na bardziej ekologiczne głównie ze względów ekonomicznych. W budynkach mieszkalnych jednorodzinnych przeważają kotły na węgiel z ręcznym załadunkiem paliwa lub kotły na drewno. Sporadycznie źródłem ciepła są kotły na biomasę oraz ekogroszek.

Gmina Wohyń jest obecnie w niewielkim stopniu zasilana gazem ziemnym przewodowym z krajowego systemu gazowniczego. Przez teren gminy przebiega gazociąg średniego ciśnienia 0,5 MPa o średnicy DN 280/250 długości 9,4 km relacji: Biała – Radzyń Podlaski – Wohyń – Milanów – Parczew. Sytuacja Gminy Wohyń w zakresie infrastruktury gazowej przedstawia się jednak niekorzystnie ze względu na małą liczbę osób korzystających z sieci. Sieć rozdzielcza obejmuje tylko część miejscowości gminy, są to następujące sołectwa: Wohyń, Wohyń Kolonia, Bezwola Stara Wieś oraz Zbulitów Mały.

Według danych dostępnych w BDL GUS za rok 2020 dane dotyczące zakresu korzystania z gazu na terenie gminy Wohyń kształtują się następująco:

- długość czynnej sieci dystrybucyjnej 19 474 m,
- liczba przyłączy gazowych do budynków ogółem: 69 szt.,
- w tym do budynków mieszkalnych: 49 szt.,
- liczba gospodarstw domowych ogrzewających mieszkania gazem: 35 szt.,
- zużycie gazu ogółem: 1 353,5 MWh/rok,
- w tym do celów ogrzewania budynków: 781,3 MWh/rok,
- liczba ludności korzystającej z sieci gazowej: 125 osób.

Pozostali mieszkańcy korzystają ewentualnie z gazu propan-butan w butlach gazowych, który wykorzystywany jest głównie do przygotowywania posiłków.

W ostatnich latach coraz większym zainteresowaniem cieszy się energia uzyskiwana z tak zwanych „odnawialnych źródeł energii”, w tym energia cieplna czerpana z instalacji solarnych oraz energia elektryczna z instalacji fotowoltaicznych.

Ze względu na potencjalną energię użyteczną, prawie całe województwo lubelskie znajduje się w rejonie, gdzie roczne sumy promieniowania słonecznego kształtują się na poziomie 950-1020 kWh/m². Obszar Gminy Wohyń położony jest na terenie o najkorzystniejszych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej oraz o wysokim rocznym promieniowaniu całkowitym powyżej 3 800 MJ/m².

Od 2017 r. na terenie Gminy Wohyń realizowany jest projekt „Odnawialne źródła energii w Gminie Wohyń”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej 4.1 Energia przyjazna środowisku, Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, konkurs nr RPLU.04.01.00–IZ.00–06–001/16. W pierwszym etapie wykonanych zostało 437 zestawów kolektorów słonecznych do przygotowania ciepłej wody użytkowej dla obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych.

W 2021 roku Gmina Wohyń otrzymała dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego do projektu „Odnawialne źródła energii w Gminie Wohyń – etap II.” Zadanie obejmuje budowę 143 instalacji fotowoltaicznych i 142 instalacji solarnych dla mieszkańców Gminy Wohyń.

6. Elektroenergetyka

6.1. Uwarunkowania zewnętrzne

Za dostawę energii elektrycznej na terenie gminy Wohyń PGE Dystrybucja S.A. Oddział Lublin, Rejon Energetyczny Biała Podlaska. Najbliższy posterunek znajduje się w Parczewie.

Gmina jest zasilana z GPZ 110/15kV Radzyń Podlaski, GPZ 110/15 kV Międzyrzec Podlaski oraz GPZ 110/15 kV Parczew Dwór za pośrednictwem linii kablowych i napowietrznych SN – 15 kV oraz stacji transformatorowych 15/04 kV.

6.2. Uwarunkowania wewnętrzne

Na obszarze gminy Wohyń brak jest linii elektroenergetycznych wysokich napięć WN oraz najwyższych napięć NN. Łączna długość linii energetycznych średniego napięcia 15 kV w granicach gminy Wohyń to 173,6 km w tym napowietrznych 162,3 km i kablowych 11,3 km. Długość linii energetycznych niskiego napięcia nN to łącznie blisko 282 km. W tym 245 km to linie i przyłącza napowietrzne, a blisko 37 km to linie i przyłącza kablowe.

Odbiorców na obszarze gminy zasilają 112 stacji SN/NN słupowych i 5 stacji SN/NN wewnętrznych. Łączna moc stacji transformatorowych 15/0,4 kV to 10 659 kW. Rozmieszczenie stacji transformatorowych oraz trasy linie energetycznych SN przedstawiono na rysunku uwarunkowań.

W 2019 roku dostarczano energię elektryczną do 5 160 odbiorców, a łączna ilość dostarczonej energii to blisko 35 mln kWh

7. Odnawialne źródła energii.

Na terenie gminy uruchomionych zostało 437 instalacji solarnych w pierwszym etapie oraz 142 w drugim etapie realizacji projektów związanych z odnawialnymi źródłami energii. Drugi etap to również instalacja 143 instalacji fotowoltaicznych. Instalacje zrealizowane w drugim etapie wyprodukowały blisko 145,5 MWh energii i jednocześnie zmniejszyły emisję CO₂ o 113,63 t. Instalacje realizowane w 2018 r. zredukowały emisję CO₂ o 404,62 t; SO₂ o 13 054,10 kg natomiast tlenków azotu – NO_x o 4 746,95 kg. Instalacje solarne uruchomione w 2018 r. odzyskały blisko 1,2 mln kWh energii.

We wnioskach przedstawionych przez zainteresowane osoby wskazano zapotrzebowanie na nowe tereny pod budowę farm fotowoltaicznych.

XVI. Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Na terenie gminy Wohyń znajdują się obiekty służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych: droga krajowa nr 63 oraz droga wojewódzka nr 814. Są one uwzględnione w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego uchwalonego Uchwałą Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 roku (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 29 grudnia 2015 r.

XVII. Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej

Zgodnie z art. 166 Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. 2021 poz. 2233 ze zmianami) w celu zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią obszary szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Zgodnie z powyższą ustawą przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny w rozumieniu art. 36 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

Powyższe obszary (pkt 1 i 2) dla gminy Wołyń wyznaczone są na Mapach zagrożenia powodziowego (MZP) i Mapach ryzyka powodziowego (MRP). Sporządzenie wyżej wymienionych map obejmowało dwa cykle planistyczne. Dla Tyśmienicy, która zlokalizowana jest na terenie gminy Wołyń w jej południowo-zachodnim krańcu, aktualnie obowiązujące MZP i MRP zostały sporządzone w II cyklu planistycznym (2016–2021).

Całkowita powierzchnia obszarów szczególnego zagrożenia powodzią w gminie wynosi 230,80 ha, co stanowi ok. 1,30% powierzchni gminy.

Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują nakazy, zakazy i ograniczenia wynikające z ustawy Prawo Wodne (t.j. Dz. U. 2021 poz. 2233 ze zmianami).